

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

**MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YUNAN SALİB-İ
AHMER CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ (1919-1922)**

AYHAN SEKİLİ

TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

TEMMUZ 2019

**MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YUNAN SALÎB-İ AHMER
CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ (1919-1922)**

Ayhan SEKİLİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2019

Ayhan SEKİLİ tarafından hazırlanan “**Milli Mücadele Döneminde Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri (1919-1922)**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mustafa TURAN

Tarih Anabilim Dalı, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

Başkan : Prof. Dr. Şennur ŞENEL

Tarih Anabilim Dalı, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

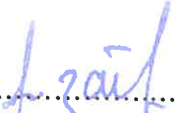
Üye : Doç. Dr. Togay Seçkin BİRBUDAK

Tarih Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

Tez Savunma Tarihi: 17/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayhan SEKİLİ

17/07/2019

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE YUNAN SALİB-i AHMER CEMİYETİ'NİN
FAALİYETLERİ (1919-1922)

(Yüksek Lisans Tezi)

Ayhan SEKİLİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2019

ÖZET

XIX. Yüzyılda İsviçre’de Beyne’l-Milel Salıb-i Ahmer (Uluslararası Kızılhaç) Cemiyeti’nin kurulmasıyla birlikte bu cemiyete bağılı olarak, dünya üzerindeki çeşitli devletler de kendi milli Kızılhaç cemiyetini kurmaya başlamıştı. Bu milli Kızılhaç cemiyetlerinden biri de, Yunanistan’ın 10 Haziran 1877’de kurmuş olduğı Yunan Salıb-i Ahmer (Yunan Kızılhaç) Cemiyeti’dir. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Venizelos’un İngiltere ve Fransa’dan ‘‘Yunanistan’ın İtilaf Devletleri adına Batı Anadolu’ya çıkartma yapabilmesi iznini’’ alabilmesinden önce, Anadolu ve Trakya’da bazı gizli çalışmalarda bulunmuştur. Söz konusu bu cemiyet Megali İdea doğrultusunda hareket ederek, Anadolu’ya geldikten sonra hızlı bir şekilde teşkilatlanma içerisine girmiş olup, fakir fukarâ için açmış olduğı hastaneleri cephaneliğe çevirmiştir. Nitekim Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti sağık teşkilatı adı altında Osmanlı ülkesine silah, mühimmat, patlayıcı maddeler ve çete teşkilinde kullanılmak üzere üniforma getirilmiştir. Bunun yanında Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Anadolu’da ve Trakya’da yapmış olduğı yardımları bir propaganda malzemesi olarak kullandığı da dikkat çekmektedir. Diğer bir husûs ise; bu cemiyetin, faaliyetlerini gerçekleştirirken İtilaf Devletleri’nden özellikle de İngiltere’den yardım almasıdır. Tüm bunlarla birlikte değerlendirdiğimizde, Beyne’l-Milel Salıb-i Ahmer Cemiyeti’nin prensiplerini kabul eden ve insanî gayelerle kurulmuş olan Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti’nin, başka bir devletin zararına olarak kullanılmaması gerekirdi. Bu noktadan hareketle bizim bu çalışmada ele alacağımız konu, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti’nin Milli Mücadele döneminde Anadolu ve Trakya’da göstermiş olduğı faaliyetleridir.

Bilim Kodu: 116114

Anahtar Kelime: Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti, Yunan Kızılhaç Cemiyeti, Yunan Megali İdeası, Milli Mücadele, Anadolu, Trakya, Osmanlı Devleti

Sayfa Adedi: 219

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa TURAN

THE ACTIVITIES OF THE HELLENIC SALİB-İ AHMER SOCIETY IN THE PERIOD
OF NATIONAL STRUGGLE (1919-1922)

(MSc THESIS)

Ayhan SEKİLİ

GAZI UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

JULY 2019

ABSTRACT

With the establishment of Beyne'l-Milel Salıb-i Ahmer (International Red Cross) in Switzerland in 19th century. Various states around the world had begun to establish their own national Red Cross Society. One of these national Red Cross societies was the Hellenic Salıb-i Ahmer (Greek Red Cross) Society founded by Greece on 10 June 1877. The Hellenic Salıb-i Ahmer Society did some undercover works in Anatolia and Thrace before Venizelos was granted "Greece's invade permission to make Western Anatolia in the name of the Entente" from Britain and France. This community acted in accordance with the Megali Idea. After arriving in Anatolia, they were quickly organized. They turned the hospitals which they had opened for the poor. As a matter of fact, the Hellenic Salıb-i Ahmer Society brought weapons, ammunition, explosives and uniforms for use in gang under the name of the health organization to be used against ottoman. The help of the Hellenic Salıb-i Ahmer Society in Anatolia and Thrace was used as a propaganda material. Another issue is; this society is to receive assistance from the Entente States, particularly from the UK, while carrying out its activities. Considering all these, the Hellenic Salıb-i Ahmer Society, which accepted the principles of the Beyne'l-Milel Salıb-i Ahmer Society and was established for humanitarian purposes, should not have been used as a loss to another state. From this point of view, the subject we dealt with in this study was the activities of the Hellenic Salıb-i Ahmer Society in Anatolia and Thrace in the National Struggle Period.

Science Code: 116114

Key Words: International Red Cross Society, Hellenic Red Cross Society, Greek Megali Idea, National Struggle, Anatolia, Thrace, Ottoman State

Number of Pages: 219

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa TURAN

TEŞEKKÜR

Cenab-ı Hakk'a şükürler olsunki 3 yılın ardından yapmış olduğum bu çalışma sona erdi. "Zahmette rahmet vardır" kaidesince sabırlı bir şekilde yürüttüğümüz bu tez çalışması süresince, –her ne kadar yaşım ilerlese ve atanamasam da- eğitim hayatım boyunca bana yardımlarını esirgemeyen babam Zeynel SEKİLİ'ye ve annem Zahide SEKİLİ'ye minnettirim. Ayrıca bana maddi yardımda bulunan kardeşim İbrahim SEKİLİ'ye ve bana olan duasını eksik etmeyen kardeşim Dursun SEKİLİ'ye teşekkürü bir borç bilirim. En zor anlarımda, en çıkmazımda maddi ve manevi desteğiyle yanımda olan kıymetli hemşerim Fatih KAYA ağabeyime de çokça teşekkür ederim. Tez sürecim boyunca bana zaman ayırıp yol gösteren, değerli fikirleriyle beni aydınlatan Prof. Dr. Mustafa TURAN hocama şükranlarımı ifade ederim. Mustafa hocamın, tezimi sade bir dille yazmam gerektiği konusundaki nasihatlarını çok geç bir vakitte anlasam da, sürem dolmadan tezimi sadeleştirmeye çalıştım. Ayrıca tez savunmam esnasında tavsiyeleriyle bana yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Şennur ŞENEL ile Doç. Dr. Togay Seçkin BİRBUDAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezin ilerleyen zamanlarda kitap olarak basılması ve alanına katkıda bulunması ile gelecekte yapılacak çalışmalarla "Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti" konusundaki araştırmaların zenginleşmesi en büyük temennîmdir. Bu tez çalışmasındaki bütün eksiklikler ve hatalar şahsıma aittir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
RESİMLERİN LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ VE BEYNE'L-MİLEL SALİB-İ AHMER CEMİYETİ

1.1. Yunanistan'ın Anadolu ve Trakya Üzerindeki Emelleri.....	7
1.1.1. Yunan Megali İdeası.....	7
1.1.2. Rum ve Yunan Emellerine Hizmet Eden Cemiyetler.....	11
1.1.2.1. Filiki Eteryaya	11
1.1.2.2. Etniki Eteryaya	13
1.1.2.3. Mavri Mira	15
1.1.2.4. Pontus.....	16
1.1.2.5. Küçük Asya.....	18
1.1.3. Yunanlıların Propaganda Faaliyetleri	18
1.1.4. İşgalden Önce Anadolu'da Rum-Yunan Faaliyetleri	27
1.1.4.1. Kilisenin faaliyetleri.....	27
1.1.4.2. Rum çetelerinin faaliyetleri.....	31
1.1.5. Anadolu'da Yunan İşgalinin Başlaması	36
1.2. Beyne'l-Milel Salib-i Ahmer (Uluslararası Kızılhaç) Cemiyeti	43
1.2.1. Cemiyetin Kuruluşu.....	43

	Sayfa
1.2.2. 1864 Cenevre Sözleşmesi ve 1899 La Haye Konferansı.....	50
1.2.3. Cemiyetin Teşkilat Yapısı	55
1.2.4. Cemiyetin Prensipleri	58
1.2.5. Cemiyetin Faaliyetleri ve Kızılhaç Kurallarının İhlâl Edilmesi.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

YUNAN SALİB-İ AHMER CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ

2.1. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu	69
2.1.1. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Yunanistan'ın Beyne'l-Milel Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Prensiplerini Kabul Etmesi	69
2.1.2. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Teşkilat Yapısı	71
2.1.3. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'ya Gelmesi	72
2.2. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri	74
2.2.1. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Hastane ve Sağlık Çalışmaları	74
2.2.2. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da ve Trakya'da Teşkilatlanması	88
2.2.3. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu ve Trakya'nın Çeşitli Yerlerine Silah ve Eşya Getirmesi.....	93
2.2.4. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Çete Teşkili ve Yerli Rumları Silahlandırması	109
2.2.5. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Propaganda Çalışması	121
2.2.6. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu ve Trakya'da Âsâyişi Bozucu Faaliyetleri	129
2.2.6.1. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Rumları taşkınlığa sevk etmesi.....	129
2.2.6.2. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla Müslüman ahâlîye gözdağı verilmesi	135
2.2.6.3. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti mensuplarının Osmanlı güvenlik güçleri ile çatışmaya girmeleri.....	139
2.2.7. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Doğrudan Yunan İşgaline Yardım Etmesi	142
2.2.8. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlar	144

	Sayfa
2.2.8.1. İngilizlerin Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım etmesi.....	144
2.2.8.2. Yunan-Ermeni işbirliği çerçevesinde Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti...	155
2.2.8.3. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin kilise ile işbirliği.....	158

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNAN SALIB-İ AHMER CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN ALMIŞ OLDUĞU TEDBİRLER

3.1. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri Karşısında Anadolu ve Trakya'daki Halkın Tepkisi	163
3.2. Osmanlı Güvenlik Güçlerinin Arttırılması ve Maaşlarına Zam Yapılması	165
3.3. Sınır Geçişlerinin ve Dışarıdan Gelen Malların Kontrolü	171
3.4. Yunan Salıb-i Ahmer Personellerinin Takip Edilmesi.....	175
3.5. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Neden Olduğu Rum Taşkınılıklarına Karşı Alınan Önlemler.....	181
3.6. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da ve Trakya'da Şube Açmasının ve Teşkilatlanmasının Önlenmesi	186
3.7. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetlerinin İtilaf Devletleri'ne Bildirilmesi.....	190
SONUÇ	195
KAYNAKÇA	197
EKLER	209
EK-1 Salıb-i Ahmer adı altında hareket eden Rum çetelerinin Karadeniz Bölgesi'ne silah ve cephaneye getirmeleri	210
EK-2 İzmir'deki Rum Hastanelerinden birinin Yunan Salıb-i Ahmer Hastanesi yapıldığı ve buraya Yunan vapurlarıyla silah, mühimmat ve askerî elbise getirildiği ...	211
EK-3 Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin 20 Ocak 1919'da Anfitrini Hastane Gemisi'yle İzmir'e geldiği ve İzmir'in üç farklı yerinde dispanser açtığı.....	212

	Sayfa
EK-4 İzmir, Söke ve Ayvalık'ta Yunanlıların, Salîb-i Ahmer Muâvenet şubeleri ismiyle açtıkları müesseselerin, insanî hizmetleri îfâ etmekten ziyade eşkıya tertibatıyla meşgul oldukları	213
EK-5 Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan devletler	214
EK-6 Milli Kızılhaç Cemiyetini kuran ülkeler	215
EK-7 Resim 7.1.	216
EK-8 Resim 8.1. ve Resim 8.2.	217
EK-9 Resim 9.1. ve Resim 9.2.....	218
ÖZGEÇMİŞ	219

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Duyûn-ı Umûmîye-i Osmaniye İdaresi tarafından Anadolu'da araştırma yapmak üzere vazifelendirilen Vital Cuinet'nin istatistiğine göre 1891 senesinde Aydın Vilayeti'nin nüfus dağılımı	25
Çizelge 1.2. 1917 senesini içeren Türk istatistiklerine göre Ege Bölgesi'ndeki bütün nüfus dağılımı	25

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Kızılhaç Uluslararası Konferansı'na Katılan Taraflar	58

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Ek-7 Resim 7.1. Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin kurucuları	216
Ek-8 Resim 8.1. Rum Hastanesi'nde Ayin (1919)	217
Ek-8 Resim 8.2. Rum Hastanesi ve Kızılhaç Görevlileri.....	217
Ek-9 Resim 9.1. İzmir'de bir Rum Hastanesi	218
Ek-9 Resim 9.2. Yunan Askerî Hastanesi	218

KISALTMALAR

ATASE	Askeri Tarih Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
ATASE Megalo İdea	Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, (1985). <i>Türk Yunan İlişkileri ve Megalo İdea</i> . Ankara: Genelkurmay Basımevi.
B	Belge No
BEO	Bâb-1 Âli Evrak Odası
Bkz.	Bakınız
BOA	T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başkanlık Osmanlı Arşivi
C	Cilt
Çev.	Çeviren
D	Dosya No
Der.	Derleyen
DH. EUM. 6. Şb.	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti 6. Şube
DH. EUM. AYŞ.	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti Âsâyiş Kalemi
DH. EUM. ECB.	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti Ecanib Kalemi
DH. İ. UM.	Dahiliye Nezareti İdare-i Umûmîye
DH. KMS.	Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri
DH. ŞFR.	Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi
G	Gömlek No
Gnkur.	Genelkurmay

Haz.	Hazırlayan
HR. İM.	Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı
HR. SFR. 04.	Hariciye Nezareti Sofya Sefareti
HR. SYS.	Hariciye Nezareti Siyasi Kısmı Belgeler
İSH	İstiklal Harbi
K	Kutu No
KA	Kızılay Arşivi
OHAC	Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TKD	Türkiye Kızılay Derneği
TTK	Türk Tarih Kurumu

*Kurtuluş Savaşı Gazisi İstiklal Madalyası sahibi
dedem İbrahim (SEKİLİ) avuşa ve tüm Şehit ve gazilerimizin anısına...*

GİRİŞ

Yardımlaşma duygusu, insanı “ben merkezli” anlayıştan kurtaran, onu insan yapan ulvî değerlerin başında gelmektedir. Doğal afetlerde, savaşlarda, göçlerde kısacası musibet ve sıkıntı anlarında insanların birbirlerine yardım eli uzatmaları tarihin çeşitli safhalarında, dünyanın muhtelif yerlerinde göze çarpmaktadır. Bu yardımlaşma ve insanî faaliyetler, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmakla birlikte bunun bir kurum olarak ortaya çıkması ancak XIX. yüzyılın sonuna doğru gerçekleşmiştir. Kızılhaç diye bildiğimiz ve Osmanlı literatüründe Salib-i Ahmer olarak anılan kurum Batı dünyasında dil, din, ırk farkı aramaksızın insan unsurunu ön safa çıkararak hümanizmanın ürünüdür.

İsviçreli bir banker olan Henry Dunant, Cezayir’de tarım reformları yapmayı ve kafasında tasarladığı bazı işleri III. Napolyon ile görüşmek üzere bir iş seyahatine çıkmıştır. O sırada Napolyon, İtalya’nın bazı bölgelerini Avusturya-Macaristan’ın elinden kurtarmak için Fransa-Sardunya Krallığı müttefik ordularının komutanı olup, Lombardiya ve Garda gölünün güneyinde bulunan Solferino mevkiinde Avusturya-Macaristan ile savaştığıdır. İşte, tesadüfen orada bulunan Henry Dunant, savaşın dehşetini ve yaralı askerlerin bakımsızlıktan acılar içinde can verdiğini görünce kafasında bazı düşünceler oluşmuştur. Bu düşüncelerini Dunant, savaştan sonra yazmış olduğu “Bir Solferino Hatırası” isimli kitabında işlemiş ve okuyucuya iki soru yöneltmiştir: “1. Sulh zamanında, gayesi harpte yaralılara bakmak olan yardım cemiyetleri kurulamaz mı? 2. Bir kongrenin bu cemiyetlere temel teşkil edecek olan milletlerarası akdi prensipleri kabul etmesi temennî edilemez mi?”¹ Henry Dunant’ın bu sualleri ileride kurulacak olan Kızılhaç’ın ve Cenevre sözleşmeleri akdinin hem sebebini hem de temelini teşkil etmiştir.

1863 yılında Cenevre’de toplanan ve 16 devletin iştirak ettiği I. Cenevre Kongresi, Kızılhaç teşkilatının temelini oluşturmuştur. Bu kongrede kabul edilen kararlar gereğince; her memlekette gayesi harpte yaralılara bakmak olan yardım cemiyetleri kurulacak ve bu cemiyetlerin merkezleri Cenevre’deki komite olacak şekilde faaliyete başlayacaklardır. 1 yıl sonra 8 Ağustos 1864’te İsviçre Cumhuriyeti’nin çağrısı üzerine, siyasi bir konferans için 16 devletin 24 resmi azası Cenevre’de toplanmıştır. Bu siyasi konferansta “*harp halindeki silahlı kuvvetlerin hasta ve yaralılarının vaziyetlerinin ıslahı*” hakkındaki I.

¹ Dunant, H. (1964). *Solferino Hatırası*. (Çev. Nermin Arpacıoğlu), Ankara: Türkiye Kızılay Derneği, s.9, 74.

Cenevre Sözleşmesi, 22 Ağustos 1864'de 12 hükümet adına imzalanmıştır.² I. Cenevre Sözleşmesi 10 madde halinde düzenlenmiş olup bu ilk sözleşmedeki ana fikir, 6. maddede bulunan; hangi milletten olursa olsun yaralı ve hasta askerler toplanacak ve tedavi edilecektir, kaidesi hedef alınmıştır.³ Ayrıca Cenevre Sözleşmesi'ne göre, seferberlikte bulunan ordulara refakat etmek üzere kurulan seyyar veya sabit sağlık teşkilatlarına karşı, savaşanlar tarafından hürmet edilip korunacaksa da, bu sağlık teşkilatı düşmana karşı kullanılırsa hürmet ve himaye hükmü ortadan kalkar⁴, kaidesine bu sağlık teşkilatının kötüye kullanılmaması gerektiğinden ve de düşmana karşı kullanıldığı takdirde devletler tarafından himaye özelliğinin ortadan kalkacağından bahsedilmiştir.

22 Ağustos 1864 tarihinde yapılan ve Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ana kolonlarını oluşturan 10 maddelik Cenevre Sözleşmesi'nin 9. maddesinde, Cenevre Mukavelenâmesi'ni imzalamak gayesiyle bir temsilci göndermeyen devletlerin en kısa sürede bu sözleşmeyi kabul etmeleri için anlaşmanın ucu açık bırakılmıştı.⁵ Yunanistan'da bu süreden faydalanarak 17 Ocak 1865 yılında Salîb-i Ahmer hükümlerini kabul ve imza eden devletler arasına girmişti.⁶ Yunanistan, 1865 senesinde Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamasına rağmen kendi milli kızılhaç cemiyetini, yani Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ni, 10 Haziran 1877 tarihinde Kraliçe Olga'nın girişimi üzerine ve Yunan Devlet Başkanı Marko Renier'in öncülüğünde kurmuştur. Bu cemiyetin temel gayesi harp ve sulh döneminde hasta, yaralı, mülteci ve bakıma muhtaç yaşlılara hizmet vermektir.⁷

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'nin ağır şartlara mâruz kalması, Yunanlıların Trakya'dan Batı Anadolu'ya, Anadolu kıyılarına ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzanacak bir devlet kurmaları hevesini daha da kamçıladı. Venizelos, Paris Barış Konferansı'nda Yunan taleplerinin öncelikle ele alınmasına gayret etti; Yunan toprak isteklerini resmen ileri sürmek için 3 ve 4 Şubat 1919'da Barış Konferansı'nın huzuruna çıktı. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın İtilaf

² Özcan, L. (1965). "Türk Kızılay Müessesesinin Milletlerarası Kızılhaç ile Olan Münasebetleri", *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. XXX, S. 3-4, İstanbul, s. 618.

³ Ahmet Mithat (1897). *Hilâl-i Ahmer-Cemiyeti İnsaniyenin Tarihi*. İstanbul: Kırk Anbar Matbaası, s.35-36.

⁴ Özdinç, Z. (1987). *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâhnâmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.24.

⁵ Ahmet Mithat, 1897, s.39-40.

⁶ *OHAC Salnamesi (1329-1331)*: Ahmet İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanlı Şirketi, İstanbul 1337, s.5.

⁷ Κουρκουτα, Α. (2008). *Ο Ρολος Του Ελληνικού Ερυθρου Σταγρου Στη Θεσσαλονικη, Μετα Τη Γερμανικη Κατοχη (Οργαν Ση & Κατανομη)*, Αλεξανδρειο Τεχνολογικο Εκπαιδευτικο Ιδρυμα Θεσσαλονικης (Α.Τ.Ε.Ι.Θ.), Πτυχιακη Εργασια, s.7.; Not: Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluşu, teşkilatlanması ve Yunanistan'daki faaliyetleri hakkında yerli kaynaklardan bilgi bulamadığımızdan, Yunanca olan bu eseri kendi çabalarımızla, internet yardımıyla çevirmeye çalıştık.

Devletleri arasında paylaşılmasıyla alakalı gizli antlaşmaların Paris Barış Konferansı'nda görüşüldüğü bir aşamada, İtalya beklediğini bulamayınca, İtalyan delegeleri 24 Nisan'da konferansı terk ettiler. İzmir'in Yunanlılarca işgal ettirilmesi kararı, İtalyanların Paris Barış Konferansı'ndan ayrıldıkları bir zamana rastladı. Konferansta bu kararın alınmasından çok önce, Yunanistan Anadolu'da bazı gizli çalışmalar içine girmiş bulunuyordu. Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra Anadolu'ya –sözde- Salîb-i Ahmer heyetleriyle beraber subay, propagandist, casus ve bunlarla birlikte silah ve cephane nakledilerek yerli Rumlar olası bir Yunan işgaline hazırlanıyordu. Böylelikle Venizelos, Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin de yardımıyla Rumları kışkırtmaya yönelik politikasını tatbik etmeye başlamış bulunuyordu.⁸

Mondros Mütarekesi'yle birlikte Osmanlı sahillerine itilaf donanmasından bazı gemilerin gelmeye başladığı bir zamanda, Yunan hükümeti de İzmir'e Leon Torpidosu'nu göndermişti. Leon torpidosuyla birlikte Yunan Salîb-i Ahmer heyeti de gönderilmiş olup, İzmir'de bulunan Rum hastanelerinden birini güya Salîb-i Ahmer hastanesi olarak kullanmak edasıyla buraya sandıklarla silah, cephane, bomba, işgal için gerekli alet-edevat ve Yunan askerine ait kıyafetler bu cemiyet tarafından getirilmişti. Osmanlı gümrük memurlarının bu eşyaları ısrarla kontrol etmek istemesine mukabil Yunan askerlerinin tehditleriyle karşılaşınca, gümrük memurları, geri adım atmıştı. Neticede gelen eşyalar muâyene edilemeden memleket dahiline girmişti.⁹ Halbuki, Yunan Salîb-i Ahmeri'nin de bağlı bulunduğu Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ilkelerinden olan "tarafsızlık" prensibine göre, her devletin Salîb-i Ahmer teşkilatı askeri sahada daimî olarak tarafsız olması benimsenmişti. Böylelikle, Salîb-i Ahmer personeli düşman tarafından, tarafsız sayıldığı için o şekilde hareket etmek zorundadır. Cenevre Sözleşmesi gereğince de, Salîb-i Ahmer personelinin düşmana zarar verebilecek her türlü harekettten kaçınması gerektiği vurgulanmıştı. Örneğin bir hastane Salîb-i Ahmer çalışanları tarafından bir cephane deposu haline getirilemezdi.¹⁰ Ama yukarıda da bahsettiğimiz gibi Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, İzmir'e geldiğinde buradaki hastaneyi âdeta cephaneye çeviriyor. Sadece İzmir'deki hastaneyi değil, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu ve Trakya'da uğradığı muhtelif hastaneleri de silah deposu haline getirmiştir.

⁸ Çapa, M. (1992). "Anadolu'da Yunan Kızılhaçı'nın Faaliyetleri (1919-1920)", *Tarih İncelemeleri Dergisi* S.7, Ankara, s.217-218.

⁹ BOA DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:7.

¹⁰ Özcan, L. (2011) "Türk Kızılay Müessesesinin Cenevre Sözleşmelerini Gaye Olarak Kabul Etmiş Olması ve Milletlerarası Kızılhaç Doktrini (Prensipler)", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.32, S.2-4, İstanbul, s.702.

Bu çalışmamızda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin 1919 ila 1922 yılları arasında Anadolu ve Trakya'da göstermiş olduğu faaliyetlerini ele aldık. Söz konusu bu çalışmanın amacı, Milli Mücadele döneminde Anadolu ve Trakya'ya insanî gayelerle gelip bazı çalışmalarda bulunacağını ifade eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, gerçekten de bölgeye sağlık yardımı amacıyla mı geldiğini yoksa başka maksatları mı takip ettiğini gün yüzüne çıkartmaktır.

Çalışmamızı üç bölüm olarak ele aldık. I. Bölümün ilk kısmında Yunanistan'ın Anadolu ve Trakya üzerindeki emellerini, Yunan Megali İdeası doğrultusunda izah etmeye çalıştık. Bunu yaparken "Megali İdea" zihniyetine hizmet eden Rum-Yunan cemiyetlerine ve Yunan propaganda faaliyetlerine değindik. Ardından, Anadolu'da Yunan işgalinden önce kilisenin ve Rum çetelerinin faaliyetlerini ele alıp sonrasında İzmir'in 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından işgal edilmesi olayını anlatarak I. Bölümün ilk kısmını sonlandırdık. I. Bölümün ikinci kısmında ise, Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti'nin (Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin) kuruluşundan ve bu cemiyetin prensiplerini hukuksal olarak güvence altına alan 1864 Cenevre Sözleşmesi'nden ve de 1899 Lahey Konferansı'ndan bahsettik. Ayrıca Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti'nin teşkilat yapısını ve faaliyetlerini ele alarak, böyle insancıl ve iyi niyetli bir cemiyete bağlılığını bildiren bazı devletlerin kurmuş oldukları milli kızılhaç teşkilatlarını, bu devletlerin, kendi menfî gayeleri doğrultusunda kullandıklarını ifade ettik. Zaten tezimizin de esası olarak, Kızılhaç Cemiyeti adı altında yapılan bazı sû-i isti'mâllerden bahisle özellikle Yunanlıların Anadolu'yu işgali sırasında ve bunun öncesinde, Yunan Salîb-i Ahmer sıfatıyla bazı heyetlerin Osmanlı memleketlerine gelip Cenevre Sözleşmesi dışında hareket ederek bölgedeki Rum halkı Osmanlı hükümetine karşı kışkırtması ve silahlandırması, dolayısıyla Yunan işgaline zemin hazırlaması olayını ele aldık.

Çalışmamızın II. Bölümünde, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluşundan ve Yunanistan'ın Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti'nin prensiplerini kabul etmesinden bahsederek bölüme giriş yaptık. Ardından Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin 1918 senesinin sonlarına doğru Anadolu'ya geldiğini anlatıp bu cemiyetin; Batı Anadolu, Karadeniz ve Trakya Bölgesi'nde bulunan Rum hastanelerine ve mekteplerine yerleşerek sağlık faaliyetlerine başladığını ifade ettik. Bu konuda, Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin Anadolu'ya geliş gayelerinin "cins ve mezhep ayırt etmeksizin bütün unsurların hasta ve yaralılarını" tedavi etmek olduğu söylemiyle geldiklerini ifade ettik. Fakat o dönemin

gazetelerinde çıkan sayısal verilere göre, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin diğer milletleri tedavi etmesinden ziyade Rum ve Yunanlılara sağlık hizmeti verdiği ortaya çıkmaktaydı. Ayrıca bu cemiyetin diğer unsurlara verdiği sağlık hizmetinin bir propaganda kaygısından ileri geldiğini, o dönemin Yunanlı yazarlarından olan Solomonidis de ifade etmekteydi. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin propaganda çalışmasından başka bu bölümde ele aldığımız konular, adı geçen bu cemiyetin muhtelif Osmanlı memleketlerine gelerek teşkilatlandığını, silah ve cephane getirdiğini ve bunlarla yerli Rumları silahlandırdığını, arşiv belgelerinden çıkan bilgiler ışığında anlatmaya çalıştık. Bu bölümün sonunda ise, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da ve Trakya'da âsâyişi bozucu faaliyetlerine değindikten sonra bu cemiyetin doğrudan olarak Yunan işgal harekâtına yardım ettiğini ifade ettik.

Çalışmanın III. Bölümünde ise ilk olarak, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım eden unsurlardan, özellikle İngiltere'nin bu cemiyete yapmış olduğu yardımlarından bahsettik. Bunun yanında Rum kilisesinin de bu cemiyete yapmış olduğu yardımlarından ve Ermeni-Yunan kardeşliği çerçevesinde Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerinden söz ettik. İkinci olarak bu bölümde, Anadolu'da ve Trakya'da bulunan halkın Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne karşı tepkisini ele aldık. Sonrasında Osmanlı Devleti'nin bu cemiyet karşısında ne gibi tedbirler aldığını 5 başlık halinde inceledik.

Son olarak, bir yardımlaşma ve hayır kurumu olan Uluslararası Kızılhaç'ın prensiplerine bağlı olan Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Milli Mücadele döneminde Anadolu ve Trakya'daki faaliyetleri, Yunan işgali açısından değerlendirilirse önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu'nun işgalinde tarafsız bir konumda olması gereken Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan işgal ordusuna silah ve mühimmat sağlama, propaganda ve Rumları kışkırtma gibi çeşitli konularda önemli ölçüde yardım etmiştir. Milli Mücadele dönemiyle ilgili birçok anı ve arşiv belgelerinde Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin bu yönüyle alakalı bilgiler mevcuttur. Buna rağmen günümüzde bu cemiyete dair kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu konuyla ilgili ne bir kitap ne de bir tez çalışması vardır. Sadece Mesut Çapa'nın Tarih İncelemeleri Dergisi'nde yayımlanan, "*Anadolu'da Yunan Kızılhaçı'nın Faaliyetleri (1919-1920)*" isimli 10 sayfalık makaleden başka bu alanda yapılmış bir çalışma yoktur. Bu bakımdan "*Milli Mücadele Döneminde Yunan Salıb-i*

Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri (1919-1922)'' isimli tez çalışması, alanında yapılmış ilk çalışma olması hasebiyle ve zengin arşiv kaynaklarına dayanması noktasından önemlidir.

Söz konusu bu çalışmamızı hazırlarken Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi'nden, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başkanlık Osmanlı Arşivi'nden ve Kızılay Arşivi'nden geniş ölçüde yararlandık.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ VE BEYNE'L-MİLEL SALÎB-İ AHMER CEMİYETİ

1.1. Yunanistan'ın Anadolu ve Trakya Üzerindeki Emelleri

1.1.1. Yunan Megali İdeası

Yunanlılar yaklaşık olarak dört yüz yıl devam eden Osmanlı hâkimiyetine karşı 1821'de başlattıkları isyan hareketinin meyvesini, 1830 Şubatı'nda, dönemin büyük devletleri Rusya, İngiltere ve Fransa'nın kendi aralarında imzaladıkları Londra Protokolü ile elde etmişler ve küçük bir krallığa kavuşturulmuşlardı. Bu protokolün hazırlanması ve tatbik edilmesinde Yunanlıların hiçbir etkisi olmadığı gibi yeni kurulan bu devletin sınırları, idâre şekli ve hatta tahta getirilecek kralın ve hanedanın belirlenmesine kadar her şey adı geçen büyük devletler tarafından belirlenmişti.¹¹

Yunanistan, teşekkülünden sonra kendi sınırları dışında bulunan, Yunan (Grek) tarihi veya kültürüyle herhangi bir bağı olan insanların yaşadığı toprakları, Yunanistan'a ilhak etmek düşüncesinden hareketle "Megali İdea" (Büyük Ülkü) dedikleri planı gerçekleştirmeye çalışmıştı. Böylelikle hem Avrupalı devletlerin desteğini sağlayıp hem de Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışıklıklardan istifade eden Yunanistan, bağımsızlığını kazandığı 1830 tarihinden itibaren yayılmacı bir politikayla, Osmanlı Devleti aleyhinde genişlemeyi, dış politikasının ana hedefi haline getirmişti. Esasında Yunan bağımsızlığı için koparılan bütün gürültü ve mücadele sonucunda, Yunanlıların elde ettikleri toprak, Peloponez ve bir avuç Yunan adasıyla sınırlı kalmıştı.¹² Öyle ki Yunan devlet başkanlarından John Kollettis ilk kez Ocak 1844'de bu durumdan ve Yunanistan'ın Megali İdea düşüncesinin, Osmanlı toprakları üzerindeki ihtiraslarından açık bir şekilde bahsetmiştir:

¹¹ Hatipoğlu, M.M. (1986). "Elefterios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)*, Ankara: Gnkur. Basımevi, s.456.

¹² Smith, M.L. (2002) *Yunan Düşü.* (Çev: Halim İnal), Ankara: Ayraç Yayınları, s.15; Kocaoğlu, B. (2008). *Kurtuluşun Kuruluşu Batı Anadolu'da TBMM Yardımları.* İstanbul: Değişim Yayınları, s.15.

Yunanistan Krallığı, bütün Yunanistan değildir, Yunanistan'ın sadece bir parçası en küçük ve en yoksul bir parçasıdır. Grek sadece krallığı içinde yaşayan değildir, aynı zamanda Yanya'da ya da Selanik'te, Serez'de ya da Edirne'de İstanbul da ya da Trabzon'da Girit ya da Sisam Adası'nda Grek tarihine ya da Grek ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Grek'tir. Helenizmin iki büyük merkezi vardır: Atina ve İstanbul. Atina yalnız krallığın başkentidir. Constantinople; büyük başkent, bütün Helenlerin kenti, rüyası, ümididir.¹³

Megali İdea'nın, şöven ve ırkçı bir özelliği vardır. Çünkü; Yunan devlet idârecileri, politikacıları, yazarları ve gazetecileri her dönemde; Anadolu, Ege Adaları ve Balkan Yarımadası'na yayılmış tüm Grekleri kapsayan tek bir devlet fikrinden yola çıkarak ve bölgenin kendileriyle olan bağına romantik bir varsayıma istinat ettirerek izah etmeye çalışmış ve "Enosis"i devamlı tırmandırarak, dinsel motiflerle süslü bu milli gayelerine varmayı hayal etmişlerdir.¹⁴

Mesela Yunanlı bir yazar olan Andreas Michalopoulos tarafından Megali İdea şu şekilde ifade edilmiştir:

Gelecekte bir gün tüm Yunanlılar birleşecek ve büyük Yunanistan Krallığı'nın İyonya (Batı Anadolu)'dan Trakya'yı, Küçük Asya sahillerini ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzayacağı ümididir. Bu mağrur bir aydın fantazisi değil, bir rüya değil, Bizans İmparatorluğu'nu hortlatmak gibi bir vahşi ideal değil, bu yabancı bir ırkın hâkimiyetinden kurtularak hür olmak isteyen insanların sesidir.¹⁵

Diğer taraftan Yunan devlet adamı ve tarihçisi Panayotis Pipinellis ise Megali İdea'yı; *"...Yunan varlığının anlamı Yunanistan'ı, tüm Yunan ırkını bir sınır içinde toplayacak, birleşik, ulusal bir devletin çekirdeği haline getirmeye zorluyordu. Herkes kendini Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırma hayaline kaptırmıştı..."*¹⁶ tarzında açıklamıştır. Yunanistan'da çıkan Eleftheron Vima gazetesi de şöyle diyordu: *"Yunanistan'ın Trakya ve Küçük Asya'yı almayacağını sanan herhangi bir Yunanlı... çılgın olmalıdır."*¹⁷

¹³ Smith, M.L. (1978). *Anadolu Üzerindeki Göz.* (Çev. Halim İnal), İstanbul: Hürriyet Yayınevi, s.9; Smith, 2002, s.17; Hatipoğlu, M.M. (1988). *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığı Altında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922).* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, s.31-32.; Kalelioğlu, O. (2009). *Tarih Boyunca Türk-Yunan ilişkileri ve Megali İdea.* İstanbul: Bilgi Yayınevi, s.29-30.

¹⁴ Aktar, Y. (1986). "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Geleneksel Politikasında Temel Yaklaşımlar", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)* Ankara: Gnkur. Basımevi, s.11.

¹⁵ Sonyel, S.R. (1985). *Türk Yunan Anlaşmazlığı.* Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, s.8.

¹⁶ Sonyel, S.R. (1973) *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika.* Cilt I, Ankara: TTK Yayınları, s.30; Kocaoğlu, 2008, s.16.

¹⁷ Sonyel, 1973, s.31.; Ayrıca Bkz. Sonyel, 1985, s.9.

Megali İdea anlayışı dahilinde baktığımızda; 1864'te İyon adalarının İngiltere tarafından Yunan Krallığına bırakılmasıyla sınırları genişleyen Yunanistan, Girit'te isyanlar çıkararak ve büyük Avrupa devletlerinin de yardımını sağlayarak, Halepa Anlaşması ile 21 Temmuz 1881'de Teselya ile Arta kasabalarını ilhak etmeyi başardı.¹⁸ Aynı zamanda Yunanistan 1897 tarihinde Girit'in Osmanlı'daki tam muhtariyetinin de koparılmasını sağlamıştı. Böylelikle Yunanistan Megali İdea ekseninde mühim kazançlar elde etti. Fakat Yunanlılar bununla da yetinmediler. Başta İstanbul olmak üzere Batı Anadolu, Anadolu'nun kuzeyi(Pontus), On İki Ada, Girit, Kıbrıs, Trakya Megali İdea'nın tahakkuku için Yunanistan'a katılması gereken topraklardandı.

Megali İdea 1910 senesinde Giritli Avukat Venizelos'un Yunanistan'ın başına geçmesinden sonra güç kazandı.¹⁹ İktidara gelmesiyle birlikte Yunan dış politikasını ve ekonomisini büyük devletlerin siyasi, askeri ve ticari etki alanına iten Venizelos, devletini uluslararası politikanın içine yerleştirmeye çalışmaktaydı. Yunanistan'ı dar çaplı ve bölgesel siyasetlerden çıkarıp Avrupa'nın siyaset merkezine oturtmak isteyen ve Yunan çıkarlarının özellikle İngiltere'ye dayandırılarak muhafaza edileceğine ve 'milli gayelerine' bu yolla varılabileceğine inanan Yunan devlet lideri, bu yaklaşımıyla Megali İdea'nın gerçekleşmesi için diğer büyük devletlere de itimat etmekteydi; fakat eski politikacılardan ayrı olarak, bu fikrini daha rasyonel bir tarzda, somut bağlantı ve anlaşmalar vasıtasıyla tatbik etmek gayesindeydi.²⁰ Nitekim, Venizelos takip ettiği bu politikalarla, Balkan Harpleri'nden sonra Yunanistan'ın topraklarını bir misli genişletmiş, öteden beri göz diktiği Selanik Limanı'nı da ele geçirmişti. Daha sonraki hedefinde ise Ege'nin iki kıyısındaki Yunanlıları bir araya getirmek ve Yunan topraklarını bir kat daha büyütmek vardı.²¹ Öyle ki Venizelos, Yunan topraklarının bir kat daha büyümesini temin eden 1913 Bükreş Anlaşması'ndan hemen sonra, o dönemin içişleri bakanı olan Emanuel Repulis'e '*Şimdi artık gözlerimizi Doğu'ya çevirme zamanı geldi*'²² diyordu. Yine Venizelos'un bir konuşmasında; '*Gençliğimden beri ben Girit Adası'nı (ki Ege Denizi'nin tam*

¹⁸ Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, (1985). *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.19.

¹⁹ Eleftherios Venizelos, 1864 senesinde Girit'in batısında Hanya kenti civarında, oldukça zengin ve güçlü bir ailenin çocuğu olarak doğmuştu. Babası milliyetçiliğiyle tanınmış bir tüccardı. Kendisi 1866'daki büyük Girit isyanının öncesinde Girit'ten kovulması üzerine ailesini, Eleftherios'un ilk eğitimini yaptığı Cyclades takım adaları arasındaki Syra adasına götürmüştü. Venizelos, Atina Üniversitesi'nde okudu ve avukat oldu. 1866 senesinde Girit Meclisi'ne seçildi. Girit'in Osmanlı'dan koparılacak Yunanistan ile birleşmesinde mühim bir rol oynadı. Bkz. Kocaoğlu, 2008, s.16-17.

²⁰ Hatipoğlu, 1986, s.461.

²¹ **ATASE Megalo İdea**, s.74.

²² Kitsikis, D. (1963). *Yunan Propagandası*. İstanbul: Meydan Neşriyat, s.22.

ortasındadır) *Elenizmin coğrafi merkezi saymışımıdır*''²³ sözleriyle aslında alttan alta 'Megali İdea'ya gençliğinden beri gönülden bağlı olduğunu' ifade etmiştir. Son olarak Venizelos ile Megali İdea arasındaki güçlü bağlantıyı anlatmak açısından, 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Antlaşması imzalanınca Venizelos'un (Büyük Yunanistan) program ve emeli büyük ölçüde –kağıt üzerinde bile olsa- gerçekleşince Yunan Meclisi de 7 Eylül 1920'de şu kararı almıştı: "*Yunan âlemi, Elefterios Venizelos'u, Yunanistan'ın hadimi, vatan kurtarıcısı ve koruyucusu olarak selamlar*". Meclis Başkanı Sofulis o günkü konuşmasında; "*Bundan böyle, Büyük Yunanistan ve Elefterios Venizelos adları aynı anlama gelen iki kelime olacaktır*" demişti.²⁴

Kısacası, "*Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, büyük başşehir İstanbul olmak üzere ele geçirip eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtayı, beş denizli büyük bir Yunanistan kurmak ideali*" şeklinde düşünülen Megali İdea muhtelif zamanlarda, muhtelif kanallarla gerçekleştirilmek istenmiştir.²⁵ Yunanistan bu "*Megali İdea*" düşüncesinden hiçbir zaman ayrılmamış olup bunu devlet politikası haline getirmiştir. Bu politikanın en büyük takipçisi ise, ordu ve kilise olmuştur.²⁶ Nitekim Megali İdea'nın ilk ciddi adımını ve 1821 senesinde Mora İsyanı'nı Rum Piskoposu Germanos başlatmıştı. Bu tarihten beri Megali İdea dahilinde Yunanistan tarafından alınan mesafeyi aşağıdaki başlıklar şeklinde hülasa edilebilir:²⁷

- 1821-1829: Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması
- 1864: 7 adanın İngiltere'den Yunanistan'a devredilmesi
- 1881: Büyük Devletlerin baskısına mâruz kalan Osmanlı Devleti'nin Narda, Larissa, ve Teselya'yı Yunanistan'a bırakması
- 1912-1913: Balkan Savaşı'ndan sonra Yunanistan toprak büyüklüğünü iki katına çıkarmış; Girit Adası'nı ve Osmanlı Devleti'nden geniş topraklar almıştır.
- 1919-1922: Yunanistan Anadolu'yu kısmen işgal etmesine ve yenilmesine rağmen Batı Trakya ile Doğu Ege Adalarını almıştır.
- Kara sahasını üç katına çıkararak Yunanistan 1931 senesinde, tek taraflı olarak, adalar hava sahasını 10 mile çıkarmıştır.
- 1947: 12 Ada İtalya'dan alınarak Yunanistan'a bırakılmıştır.
- 1950: Yunan Hükümeti Kıbrıs'ı ilhak etmek için Enosis hareketini başlatmıştır; 15 Temmuz 1974 darbesi ile Enosis'i tamamlamak istemişse de Türkiye'nin

²³ Kitsikis, 1963, s.22.

²⁴ Türsan, N. (1987). *Yunan Sorunu*. (3.Baskı) Ankara: TTK, s.53.

²⁵ Hatipoğlu, 1988, s.29.

²⁶ İnan, K. (1986). "Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, s.93.

²⁷ İnan, 1986, s.94.

müdahalesi ile netice alamamıştır. Türkiye 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Müdahalesi ile ilk defa Yunan yayılmacı politikasına karşı etkili bir politika göstermiş olmaktadır.

Batılıların ‘‘Graecia Irredenta’’ diye ifade ettikleri bu yayılmacı ve hudut tanımayan görüş, Yunan Devleti’nin, tüm dönemler için değişmez ve milli politikasını oluşturacak olan Megali İdea’nın iskeletiydi; bütün bu adı geçen bölgelerin hepsinin biranda Yunanistan’a katılabilmesinin zorluğu nedeniyle de, göz dikilen toprak parçalarının kademeli olarak Yunanistan’la birleşmesi yolunun tercih edildiği ve kısa veya uzun vadede, tek tek Enosis evreleriyle Megali İdea’nın gerçekleştirilmesinin istendiği görülmektedir.²⁸ Bu politikanın gerçekleştirilmesi için de Yunanistan, geniş çapta Rum-Yunan cemiyetlerinden, derneklerinden, kiliselerden, propaganda faaliyetlerinden istifade etmek yoluna gitmiştir.

1.1.2. Rum ve Yunan Emellerine Hizmet Eden Cemiyetler

Yunanistan kuruluşundan beri ‘‘Megali İdea’’ ve ‘‘Enosis’’ emellerini gerçekleştirmek için Mora yarımadası, Girit, Kıbrıs, Trakya ve Anadolu’da cemiyetçilik faaliyetlerine önem vermiştir. Bu çerçevede Yunanistan farklı mekanlarda, muhtelif tarihlerde, çeşitli isimler altında Yunan emellerini desteklemek üzere cemiyetler kurmuştur. Yunan davasına hizmet etmekte ön plana çıkan bazı Rum-Yunan cemiyetleri şunlardır: Filik-i Eterya, Etnik-i Eterya, Mavri Mira, Pontus, Kordus, Küçük Asya, Rum İzci Teşkilatı.

1.1.2.1. Filiki Eterya

Filiki Eterya²⁹, gizli cemiyetler arasında en etkili faaliyetleri görülen bir cemiyet olup 1814 senesinin sonlarına doğru Rusya’nın bir liman kenti olan Odessa (HocaBey)’da kuruldu. ‘‘Dostlar Cemiyeti’’ manasına gelen Filiki Eterya’nın kurucuları ve bazı diğer mensupları arasında; Emmanuel Ksanthos isminde bir mason ve Hotel Grec’in mensuplarından Athanasios Tsakalof ile eski Finiks cemiyetinden Nikolaos Skufas bulunmaktaydı. ‘‘Eterya ton Filikon’’ olarak da adlandırılan bu cemiyet Batı Avrupa’daki

²⁸ Hatipoğlu, 1986, s.457.

²⁹ ‘Filik-i Eterya’ ismi bazı yerli araştırmacılarımızın eserlerinde ‘Etnik-i Eterya’ olarak geçmektedir. Bkz. Salışık, S. (1968). *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eterya*. İstanbul: Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, s.143.; Kütükoğlu, M. (1986) ‘‘Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları’’, Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, s.133.; *ATASE Megalo İdea*, s.43-45.; Fakat bu yanlıştır, çünkü Etnik-i Eterya 1894’de Atina’da kurulmuş bir cemiyettir. Bkz. Hatipoğlu, 1988, s.8.

gizli mason örgütlerinin kuruluş ve işleyiş metotlarını benimsemişti.³⁰ Nitekim Osmanlı Devleti'nden son derece çekinen Filiki Eteryacılar, gizli çalışmayı tercih ediyorlardı. Teşkilat ile üyeler arasındaki haberleşme şifrelerle oluyordu.³¹ Cemiyet kendi içinde üyeleri arasında, bir düşünce etrafında kudret ve liyakatlarına göre dört dereceye ayrılmışlardı. Bunlardan birincisine 'çoban', ikincisine 'papaz', üçüncüsüne 'tavsiyeli' ve dördüncüsüne de 'zararsız' isimleri verildi.³²

Cemiyetin esas maksadı Doğu Roma İmparatorluğu'nu tekrar canlandırmak ve Ayasofya'ya putu dikmekti. Bu amaca vasil olmak için Osmanlı Devleti sınırları dahilindeki bütün Hıristiyanları silahlandırarak birlik temini suretiyle ulaşılmak isteniyordu.³³ Bunun içindir ki Yunan isyanından önce "Keyft" denilen çeteler oluşturular ve bu çeteler ile zengin, varlıklı Müslümanları soydular, türlü türlü eşkıyalıklar yaptılar. Yine aynı şekilde isyandan faydalanarak 'Palikarya' ismini verdikleri milis kuvvetler kurdular. "Cezayir korsanlarına karşı kendimizi savunacağız" bahanesi altında gemilerine toplar yerleştirdiler ve bu gemilerini asıl maksatları olan Türklere karşı, Yunan isyanında isti'mâl ettiler.³⁴

Filiki Eteryacı Cemiyeti gün geçtikçe kuvvet kazanıyordu. Cemiyet az zamanda Rumların bulunduğu Bükreş, Moskova, Tiryeste, Odesa gibi çeşitli şehirlerde şubeler açmıştı.³⁵ Üstelik Rumların bulunduğu bu farklı şehirlerden cemiyete destek verilirdi. Bunun en büyük örneği Rusya'da bulunan, Filiki Eteryacı'nın en faal destekçisi olan Rum asıllı Rus Hariciye Nezareti Müsteşarı Kont Kapudistiryacı idi. Kapudistiryacı 1814 tarihinde Viyana'da toplanan kongreye katılmış ve konuşmalarıyla Rumları desteklemiş, bundan cesaret alan Rumlar, Osmanlı Devleti'ndeki yıkıcı faaliyetlerini çoğaltmışlardı. Aynı zamanda Avusturya'dan Rusya'ya dönmeden evvel bu şahıs, Korfu Adası ve Mora

³⁰ Hatipoğlu, 1988, s.8-9.

³¹ Ahmet Cevdet Paşa, (1994). *Tarih-i Cevdet*. C.6, İstanbul: Üçdal Neşriyat, s.2701.; Bu şifrelerden bazıları şunlardır: bigaraz: II. Mahmut, muhib insâniyet: I. Aleksandr, eski: Patrik, merhamet: Kont Kapudistiryacı, milleti galibe: Fransa, 2:Mora, 62:İstanbul, yabancı: Müslüman Bkz. Ahmet Cevdet, 1994, s.2701, 2703-2704.; Ayrıca bu cemiyet silah ve cephaneye: 'cihaz', zarûrî masraflara da 'çizme' kapalı isimlerini kullanıyorlardı. Bkz. Salışık, 1968, s.149.

³² Salışık, 1968, s.148.; Bu dört dereceden çobanların görevi; Türkler ile son anâ kadar çarpışmak idi. Bu derecede olanlar cemiyetin teşkilatlanma gayesini ve sırlarını bilen kişilerdi. Birinci dereceden sonraki zararsız, tavsiyeli ve papaz isimli derecelerdeki personel gerek görüldüğü zaman uygun miktarda silah ve cephaneye tedariki görevinden sorumluydular. Cemiyet büyüyüp faaliyeti çoğaldıkça bu dört derece yeterli görülmemekle derece sayısı yediye çıkarıldı. Bkz. Salışık, 1968, s.148-149.

³³ Salışık, 1968, s.144.

³⁴ ATASE Megalo İdea, s.44-45.

³⁵ ATASE Megalo İdea, s.45.

yarımadasına uğrayıp buradaki Rumları isyana teşvik edici nitelikte, imzasız broşürler dağıtmıştır. Bu nedenle Yunanlılar arasında Filiki Eterya'ya en uygun lider olarak Kapudistiry'a görülüyordu. Buna binâen Emmanuel Ksanthos, Kapudistiry'a reislik teklifi için Moskova'ya gitti. Fakat Kapudistiry'a bu teklifi, "Rus İmparatorluğu'nun özel hizmetinde bulunduğu bahisle" kabul etmedi. Bunun üzerine Ksanthos, Rus Çarı'nın Rum yaveri Aleksandr İpsilanti'ye cemiyetin liderliğini yapması için teklifte bulunmuş ve bu teklif İpsilanti tarafından kabul edilmiştir.³⁶

İlk isyan hareketi, 1820'de Filiki Eterya'nın başında bulunan Aleksandr İpsilanti'nin idâresinde Eflak ve Boğdan'da başlatıldıysa da bu hareket başarılı olamadı. Ama bu durum karşısında yılmayan Rumlar, gizli bir haberleşme ağı kurarak Mora ve Rumların çoğunlukta oldukları bazı Akdeniz adalarında paskalya günü isyanın başlatılması için karar aldılar.³⁷ 1821 yılında vukuu bulan bu olaydan sonra Osmanlı Devleti bazı çarelere başvurmuş ise de gerek Filiki Eterya'nın çalışmaları gerekse Avrupalı büyük devletlerin müdahaleleri sonucu Megali İdea'nın ilk hedefi olan Yunanistan'ın bağımsızlığı 1830 senesinde sağlanmış oluyordu.

1.1.2.2. Etniki Eterya

Filiki Eterya'nın varisi olan Etniki Eterya Cemiyeti ise, Atina'da 14 genç subay tarafından 12 Kasım 1894 tarihinde kurulmuştur. Bu cemiyetin reisi, Atina'nın eski Belediye Başkanı Milas idi.³⁸ Başlangıçta yalnızca genç subaylara açık olan Etniki Eterya'nın tesis edilmesinin nedeni üç noktaya istinat ediyordu. Bunlardan birincisi, Avrupalı büyük devletlerin alacaklı olarak Yunan hükümetini sıkıştırıp iflas ettirmeleri, böylelikle dönemin başbakanlarından Khariloas Trikupis'i istifaya zorlayıp Yunan iç politikasında sarsıntılara neden olmaları; ikincisi, Bulgaristan'ın İç Makedonya İhtilal Örgütü-IMRO komitacıları ile Makedonya'da başlattığı tedhiş hareketleri ve bu arada bölgedeki Rumların zarar görmeleri olup, olayların Yunanistan kamuoyunda korku ve

³⁶ Sadrazam Kamil Paşa, (1909). *Tarih-i Siyasi Devlet-i Aliye-i Osmaniye*. C.3 İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan, s.56., 59., 148-149.; Burada yazar "Filiki Eterya"dan "Etniki Eterya" diye "Emmanuel Ksanthos"dan ise "Emanuel İksanto" diye bahsetmiştir. Bkz. **Aynı eser**, s.58-59.; "...Eterya Cemiyeti bizzat Rusya Devleti'nin idâresinde olup Aleksandr İpsilanti Rusya İmparatorunun vasıta-i tebligatı ve icrâatı olmasına zahib olmasıyla Rumların bu sayede kesb-i istiklâl ümidi kuvvet bularak birçok daha Rumlar ve hatta (...) sabık Eflak ve Boğdan voyvodaları ve İzmir ve Filibe metropolitleri Eterya'ya dahil olmuşlardır. İstanbul Rum Patriği Gregoryos daha evvel Eterya'ya dahil olmuş idiğünden patrikhane heyeti tab'an Eterya'nın muvaffakiyetine hadim idiler..." Bkz. **Aynı eser**, s.59.

³⁷ Kütükoğlu, 1986, s.133.

³⁸ Türsan, 1987, s.42.

tedirginlik oluşturması ve son olarak, politikacıların ve sarayın orduya gerekli değeri vermeyip ülke savunmasında ihmalkâr muâmeleleri idi. Etniki Eteryaya ilk zamanlarda gizli bir cemiyet idi ve ‘‘Herşeye kadir Tanrı’nın ve Büyük Yunanistan’ın adına...’’ tarzındaki temel sloganla Megali İdea’nın tahakkukunu istiyordu. Cemiyet hızla büyüyordu, 1895 Eylül ayına geldiğinde üye sayısı 60’a yükselen Etnik-i Eteryaya’nın, 1896 baharında 3165 mensubu olmuştu. Cemiyet giderek nüfuz sahibi sivilleri de bünyesinde toplamaya başlamış ve Spiros Lambros isimli bir üniversite profesörünün de katılmasıyla ününü ve faaliyet sahasını genişletmişti.³⁹

Zamanla halkın ekseriyeti Megali İdea ve diğer Yunan özlemlerinin sadece ve sadece Etniki Eteryaya’nın ‘‘görünmeyen gücü’’ ile gerçekleşebileceğine inanmaya başlamıştı.⁴⁰ Nitekim halkı bu yönde düşünmeye iten Etniki Eteryaya’nın faaliyetleriydi. Öyle ki 1896 yılının Nisan ayında Atina gazeteleri –Yunan istek ve arzularıyla doluzimzasız bir beyanname yayınlayarak Etnik-i Eteryaya’nın faaliyet planını ilan ettiler. Bu beyannamede;

İstiklalimiz için babalarımızın çok büyük mücadelelerinden sonra Rum milleti iki kısma ayrıldı. En küçük kısmı Yunan krallığı, ve en büyük kısmı ecnebi boyunduruğu altında kaldı. Kuvvetleri de uygun olmayacak şekilde bölündü. Halbuki Rum milletinin inkâr edilmesi mümkün olmayan hukukunun müdafaası ve milli vicdanımızın muhafazası ve elân esaret altında kalan kardeşlerimizin kurtarılması maksadını süratle tahakkuk ettirmek ve harbe devam için umûm milletin birliğine kat’i lüzum his olunmakta bulunduğu aşikârdır...⁴¹

şeklinde Megali İdea mahiyetini taşıyan ifadeler mevcuttur.

Megali İdea çerçevesinde Etniki Eteryaya Cemiyeti, Girit’teki Rumları taşkınlığa sevk etti; aynı zamanda adaya sürekli olarak gönüllü çeteler, silah ve cephane gönderiyordu. Bu çeteler Girit’te Müslümanları katletmeye başladılar. Oysaki Atina gazeteleri 1897 yılının Şubat’ın birinci günü Girit’te Türklerin katliam yaptıkları haberini yayınladılar. Bunun üzerine Yunanistan, adadaki âsâyişin bozulduğunu öne sürerek Albay Vassos komutasında adaya asker çıkardı.⁴² Daha sonra Avrupalı büyük devletlerinde araya girmesiyle Girit’in

³⁹ Hatipoğlu, 1988, s.37-38.

⁴⁰ Hatipoğlu, 1988, s.39.

⁴¹ Bu beyanname Yunanistan’da 1896 yılında neşredilmiştir, 1898 senesinde de Osmanlıca olarak kaleme alınmıştır. Etnik-i Eteryaya’nın 1896 senesindeki beyannamesi hakkında daha ayrıntılı bilgi için Bkz. Salışık, 1968, s.164-170.

⁴² Salışık, 1968, s.171-172.

Osmanlı'ya olan bağlılığı baltalanacak ve Balkan Savaşları'yla birlikte Girit Osmanlı'dan koparılacaktı.

Etnik-i Eteryacı'nın esas maksadı Girit başta olmak üzere Makedonya, Yanya ve Manastır vilayetlerinde ihtilaller çıkartmak idi. Etnik-i Eteryacı tüm bu gayelerle evvela üniversiteyi ele aldı. Ardından gençleri sokaklarda nümayişler yapmaya sevk etti. Bundan sonra da orduya el attı.⁴³ En nihayetinde 1897 Nisan'ında Yunan subaylarının komutasındaki Etnik-i Eteryacı gönüllüler silah zoruyla Osmanlı hududunu geçmek isteyince, Osmanlı Devleti Yunanistan'a harp ilan etti. Nitekim bu 1897-98 Türk-Yunan harbini Osmanlı Devleti kazanmıştı. Hatta Yunanistan Dömeke meydan muharebesinde öyle ağır bir yenilgi aldı ki Osmanlı'ya Atina yolu açılmıştı fakat büyük devletler yine araya girdi.

1.1.2.3. Mavri Mira

Etnik-i Eteryacı'nın manevi ve psikolojik tesirinin büyük olmasının temini açısından Rus Ortodoks Kilisesi'ne ve Rus Çarlığı'na dayandırılmıştı. Fakat 15 Mart 1917 de Rusya'da Çarlığın devrilmesi üzerine, yerine sosyalist şuralar hükümetinin kurulmasıyla Etnik-i Eteryacı'nın faaliyetini kökünden sarstı. Yani söz konusu dayanaklar yıkılınca, cemiyet, manevi kudret ve kuvvetini önemli ölçüde kaybetti.⁴⁴ Bu yüzden ideolojiyi de yitirmemek ve Yunan Megali İdeasına destek çıkmak ve bu ideali gerçekleştirmek amacıyla İstanbul patrikhanesinde Mavri Mira cemiyeti kuruldu. Mavri Mira Cemiyeti, Etnik-i Eteryacı'nın tersine olarak maddi ve manevi kuvvet ve kudretini İngiliz dostlarına dayandırıyor.⁴⁵

11 Ağustos 1919 tarihinde Harbiye Nezareti, Ordu'ya gizli bir genelge gönderdi. Genelgede; *‘İstanbul Patrikhanesi'nde ve Yunan Konsolosluğu'nda esliha ve cephaneye idhâl edilmiştir. Umûm kiliselerde üniforma vardır. Bir müddet evvel patrikhanenin tahliye olunacağı haber alınmış ve esliha patrikhane yanında diğer bir mahalle naklolunmuştur. Bu esliha ve cephaneyi Kulkış zırhlısı getirmektedir.’*⁴⁶ deniliyordu. Mustafa Kemal Paşa da Erzurum'dan 22 Ağustos 1919'da, *‘Gayet Mahrem Tutulacaktır’* uyarısıyla gönderdiği

⁴³ Salıksık, 1968, s.170.

⁴⁴ ATASE, **Megalo İdea**, s.64.

⁴⁵ ATASE, **Megalo İdea**, s.64.; Salıksık, 1968, s.146.

⁴⁶ ATASE, **İSH**, K:295, G:81, B:1.

genelgede, Harbiye Nezareti'nin belirttiği örgütlenmeye dikkat çekmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın kaleme aldığı bu gizli tamimde, İstanbul Fener Patrikhanesi'nde kurulan ‘‘Mavri Mira’’ (Kara Kader-Kara Baht) isimli çete hakkında bilgi vermektedir:

Pek mevsûk elde edilen malumata göre İstanbul Rum Patrikhanesi'nde Mavri Mira isminde bir heyet teşekkül etmiştir. Bunun reisi Patrik Vekili Droteos, azaları: Atinegora, İnoz Metropolitidi, Yunan Kaymakamı Giritli Katehakis, Katelopolos, Dipasimas, Ayınpa, Polimitis, Siyari ismindeki zevattır. Heyet doğrudan doğruya Venizelos'tan talimat alıyor. Rumların ve Yunan Hükümeti'nin muâvenet-i nakdiyesiyle pek azim bir sermayesi vardır. Vazifesi, Osmanlı vilayetleri dahilinde çeteler teşkil ve idâre eylemek, mitingler ve propaganda yapmaktır... Ermeni Patriği Zaven Efendi de Mavri Mira heyeti tarafından satın alınmıştır. Rum mekteplerinin evvelce bizim yapıp da şimdi sırası iken maalesef terkettiğimiz izci teşkilatları tamamen Mavri Mira heyeti tarafından idâre olunmaktadır. İstanbul, Bursa, Bandırma, Kırkkilise, Tekirdağ ve mülhakatında izci teşkilatı itmam olunmuştur. İzciler yalnız çocuklar değildir. Yirmi yaşını mütecâviz gençler de dahildir...⁴⁷

Atatürk'ün Mavri Mira Cemiyeti'nin faaliyetlerine dikkat çekmek istemesi boşuna değildi. Nitekim bu cemiyet çete teşkilatı ve silah depolama gibi faaliyetleriyle Yunan emellerine hizmet ediyordu. Mavri Mira Cemiyeti'nin Kocaeli'deki çetelerini bakkallık yapan Todori isminde Yunanlı bir kurmay subayın idâre ettiğinden bahsedilmektedir. İstanbul ve civarındaki Rum çete faaliyetlerinin ve katliamlarının arttığı bölge Şile idi. İngilizler ve Yunanlılar tarafından erzak maskesi altında gönderilen silah ve mühimmatı Bakkal Todori, ilgili çetelere teslim ediyordu.⁴⁸

1.1.2.4. Pontus

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra, Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'daki topraklarının da bölüşülmesi ve bu topraklar üzerinde yeni devletlerin kurulması politikaları için tarihî bir fırsat doğmuştu. Anadolu'nun kuzeydoğu kıyılarında bir ‘‘Pontus Devleti’’ kurma amacını güden Pontusçu iddialar ve faaliyetler de, bu bölgede Türk mevcudiyetine son vermeye çalışan siyasal projelerden biri olmuştur.⁴⁹

⁴⁷ Ulusoydan, F. (Yayına Hazırlayan). (2000). *Atatürk'ün Bütün Eserleri*. (I. Basım). C.3, İstanbul: Kaynak Yayınları, s.290.; Yıldırım, U. (2004). *Dünden Bugüne Patrikhane*. (I.Basım). İstanbul: Kaynak Yayınları, s.59-60.; Aynı zamanda Mavri Mira Cemiyeti hakkında Atatürk'ün 'Nutuk' isimli eserinde de bilgiler mevcuttur. Bkz. Atatürk, M.K. (1989). *Nutuk 1919-1920*. (3.Baskı). XXIII. Dizi, C.I, Ankara: TTK Yayınları, s.3.; Ayrıca, **ATASE**, **İSH**, K:295, G:81, B:1. numaralı arşiv belgesinin bir kısmında özetle Atatürk'ün Mavri Mira hakkında verdiği malumatın bir benzeri yer almaktadır.

⁴⁸ Kalelioğlu, 2009, s.62-63.

⁴⁹ Yazıcı, N. (2012). ‘‘Pontusçu Faaliyetler ve Canik'te Nüfus Durumu’’, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, S.1/1, s.260.

Pontus olarak bilinen yer Türkiye'nin Kuzeydoğu Karadeniz bölgesini içeriyordu. Burada yaşayan Rumlar kendilerine ait bağımsız bir devlet kurmayı hedefliyorlardı. Bu sözde devlet; Çorum, Yozgat, Tokat, Sinop, Trabzon, Samsun, Giresun, Ordu, Canik, Gümüşhane, Şarki Karahisar sancaklarını tamamen; Erzurum ile İspir ve Bayburt ilçelerini kısmen; Erzurum sancağının Refahiye ve Kuruçay ilçelerini tamamen; Sivas iliyle Koçgiri, Hafik ve Yenihan ilçelerinin tamamını ve İnebolu ilçesinin bir kısmını içine alacaktı.⁵⁰ İşte Yunanistan'ın kendi 'Büyük Ülkü'sünü gerçekleştirmek için kurduğu cemiyetlerden biri de; yukarıda isimlerini saydığımız şehirlerde bir Rum Devleti kurmak ve sonucunda da Yunanistan'a bağlanmak gayesiyle, Amerikalı Rum göçmenlerinden Rahip Klematyos tarafından İnebolu'da Manastır diye bilinen bir tepede kurulan Pontus Rum Cemiyeti'dir.⁵¹ 1908 yılında Rum Destunis Şirketi, bu gizli örgütün üyelerini silahlandırmak için elli Manclicher tüfeğini İstanbul'a nakletmiş ve bu silahlar Kadıköy'de bulunan Mercanis'in kahvehanesinde depo edilmiştir.⁵² I. Dünya Savaşı yıllarında, Merzifon Amerikan Koleji'ne eğitim levâzımatları adı altında gönderilen silah, cephane ve mitralyözlerle Erbaa, Çarşamba, Bafra ve Samsun yerleşim yerleri adeta bir silah deposu haline getirilmiştir.⁵³

Esasında Pontus Rum Cemiyeti'nin temeli 1904'te Merzifon'da atılmıştı. Merzifon Amerikan Koleji'nde, biri 'Rum İrfânperver Kulübü', diğeri 'Pontus Kulübü' isimleriyle Rumlar, iki kulüp kurdular. Daha sonra bunlara müzik kısmı ilave edilerek 'Pontus Cemiyeti' ismiyle bir cemiyet ortaya çıktı.⁵⁴ Bundan 4 sene sonra 1908 senesinde Samsun'da Amasya Metropolit'i Germanos Karavangelis'in korumasında iki gizli cemiyet daha kuruldu. Bu cemiyetler Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti ile Rum Teceddüd ve İhya Cemiyeti idi. Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti, askeri bir örgüttü ve doğuda Batum'dan batıda İnebolu'ya kadar Pontus bölgesinde ikamet eden bütün Rumları silahlandırmak gayesindeydi.⁵⁵ Kurulan ilk gizli cemiyet Amasya, Merzifon, Samsun, Giresun, Gümüşhane, Trabzon ve Ordu gibi Karadeniz Bölgesi'nde bulunan şehirlerde yapılacak büyük ve geniş bir teşkilatın çekirdeği mahiyetindeydi. Öyle ki daha sonra açılan Trabzon, Giresun ve Ordu şubeleri Pontusculuk faaliyetleri içinde çok mühim roller oynamışlardır.

⁵⁰ Sonyel, S.R. (2011). *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923*. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.136.

⁵¹ Salışık, 1968, s.44.

⁵² Yerasimos, S. (1994). *Milliyetler ve Sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu*. (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları, s.57.

⁵³ Salışık, 1968, s.44-45.

⁵⁴ Çapa, M. (2001). *Pontus Meselesi*. (I. Baskı). Trabzon: Serander Yayınları, s.54.

⁵⁵ Palabıyık, M.S. ve Bozkuş, Y.D. (2011). "Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, S.11/12, s.109-110.

Cemiyet 1910 senesinde ‘‘Pontus’’ isimli bir dergi neşrederek çalışmalarını ilmi bir zemine oturtmaya çalıştı. Pontus Cemiyeti Reisi Papadopulos’un 1908’de Samsun’da kurulan ‘‘Rum Teceddüd ve İhya Cemiyeti’’ne gönderdiği kutlama yazısı, bu cemiyetin amaç ve faaliyetlerini göstermesi açısından dikkate değer.⁵⁶

1.1.2.5. Küçük Asya

Rum ve Yunan emellerine hizmet eden bir diğer cemiyet ise, kökü Atina’da bulunan ‘Küçük Asya Cemiyeti’ idi.⁵⁷ Bu cemiyet, 1919 senesi Mart ayında Venizelos’un direktifi üzerine İstanbul’da kuruldu. 13 Ekim 1920 tarihinde Beyoğlu’nda, ‘‘Küçük Asya Yunan İttihad Cemiyeti’’ adı altında ilk toplantısını yaptı.⁵⁸ Amacı her tarafta Yunanlılığı uyandırmak –en azından- Türkiye’nin sahil kesiminin Yunan yönetimine geçmesini temin etmektir.⁵⁹

Küçük Asya Cemiyeti, Rum Göçmenler Cemiyeti ile işbirliği yaparak yüzbinlerce Rum’u, bilhassa sahil kesimleri olmak üzere, Anadolu’nun çeşitli yerlerine yerleştirdi. Yine bu cemiyet, Amerika ve Avrupa’ya heyetler yollayarak Patrikhane’nin ayarlamış olduğu nüfus istatistiklerini ve Rumların tehçir ve katliamlarıyla alakalı uydurulmuş broşürleri neşretti. Dünya kamuoyunu, Anadolu’daki Hıristiyan nüfusun Türk nüfusundan fazla olduğuna dair ikna etmeye çalıştı.⁶⁰

1.1.3. Yunanlıların Propaganda Faaliyetleri

I.Dünya Harbi’nin yeni keşiflerinden biri de propagandanın askerî ve siyasal bir silah olarak kullanılmasıdır. Cephelerde hoparlörlerle düşman üzerinde psikolojik tesirler yapılırken, gerilerde de propaganda bir siyasal baskı vasıtası ve halkı tek hedefte kitleyecek en önemli araç olarak kullanıldı. Husûsen I. Dünya Savaşı’nın sonundaki ‘‘Yunan Propagandası’’ Osmanlı Devleti’nin parçalanma ve paylaşılmasında önemli bir rol oynadığı gibi, o zamana kadar 5 milyonluk küçük bir devlet olan Yunanistan’ı Batılıların nazarında büyük bir millet konumuna getirmiştir. Yine aynı propaganda ile Yunanistan, Osmanlı Devleti’nin İstanbul, Batı Anadolu, Trakya, Makedonya gibi topraklarının

⁵⁶ Çapa, 2001, s.54.

⁵⁷ Bayar, C. (1967). *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş*. C.V, İstanbul: Baha Matbaası, s.1456.

⁵⁸ Çapa, 2001, s.53.

⁵⁹ Bayar, 1967, s.1456-1457.

⁶⁰ Çapa, 2001, s.53.

mirasçısı durumuna gelmişti.⁶¹ Böylelikle Yunanistan, ileri sürdüğü toprak taleplerini desteklemek için yoğun bir propaganda faaliyeti içerisine girip, hedefine ulaşmak için aydınlarını, politikacılarını, gazetecilerini, iş adamlarını, kendi başbakanlarını hatta yabancı devlet başkanlarını ve yabancı basını, gazeteleri, dergileri, broşürleri vs. kullanma yoluna gitti.⁶²

1912 senesinde Balkan Savaşı'nın patlak vermesiyle Yunanistan, uzun zamandan beri göz diktiği Selanik'e girdi ve orada kesin olarak yerleşti. İşte tam bu sıralar Yunanistan'da propagandaya olan ihtiyaç büyük ölçüde kendini hissettirdi. Yunanistan'ın Londra Büyükelçisi olan Kaklamanos, Venizelos'a, başkente gelen yabancı basın temsilcileriyle alakadar olmak ve bunların, harbin gidişatı konusunda verecekleri kararları etkilemek üzere, Atina'da bir basın bürosu kurulmasını tavsiye etti. Nitekim, Venizelos bu öneriye uydu ve propaganda dalında tecrübe sahibi olan, meşhur Yunan İktisatçı Profesör Andrea Andriyadis'ten basın bürosunun başına geçmesini rica etti.⁶³ Böylece Yunan propaganda örgütü 1912 senesinde Atina'da kurulmuş oluyordu. Bununla birlikte Venizelos'un 1918 senesindeki 'Barış Konferansı' çalışmaları esnasında Yunan propaganda örgütünün faaliyeti Amerika ve Avrupa'ya kadar yayılmıştı. Londra'da 1918 senesinde ilk Yunan Basın Bürosu açıldı. Diğer ülkelerde de açıldıkça bu büroların hepsi 1912 senesinde Atina'da kurulmuş olan 'Dışişleri Bakanlığı Basın Şubesi'ne bağlıyordu. Böylelikle Yunan Dış Politikası ile Yunan propaganda örgütü tek bir yönetimle, Dışişleri Bakanı tarafından idâre edilerek koordinasyon sağlandı ve dış politikaya ters bir propaganda yapılmadı.⁶⁴

Yunan Dışişleri Bakanı Politis, Venizelos'a bir mektubunda; Milli propagandanın, 'metodlu ve ahenkli bir çalışma' istediğinden bahsetmektedir. Venizelos da "sistemli bir propaganda çalışmasının zorunluluğu" üzerinde durmaktaydı.⁶⁵ Bu çerçevede Yunan propagandacıları Avrupa'nın önemli merkezlerinde yabancı gazete ve dergileriyle temasa geçerek, kendi gayeleri doğrultusunda yazılar yayınlatarak gerek Avrupalı politikacı ve siyasetçileriyle aynı masada yemek yerken Yunan davasını anlatarak gerekse de Yunan emellerini içeren kartpostal, broşür ve harita vs. bastırıp çeşitli yerlere göndererek sistemli

⁶¹ Türsan, 1987, s.137.

⁶² Kitsikis, 1963, s.5.

⁶³ Kitsikis, 1963, s.84.

⁶⁴ Türsan, 1987, s.137.

⁶⁵ Kitsikis, 1963, s.106.

bir metot ile Yunan propagandasını etkin bir şekilde kullanmışlardır. Mesela, Tekirdağ'ında Rumların Türkler tarafından öldürüldüğüne dair gönderilen bir bildiri, Paris'teki Yunan elçiliği tarafından, 4 Mart 1919 tarihli Temps Gazetesi'nde yayınlanmıştır.⁶⁶ Yine Yunan emellerine hizmet eden Avrupa'da basılan Morning Post isimli gazetede çıkan yazılar, Manchester'deki Yunanlılar komitesi tarafından broşür halinde neşredilmiştir. Broşürde dikkat çeken başlık "Türkiye'de Elenizm ve Türklerin Cinayetleri" ismini taşıyordu.⁶⁷ Yunan propagandasına alet olan diğer bir kitabın önsözünde ise, "Türk cinayetlerinin bir görgü şahidi tarafından kaydı!" yazılı ibaresiyle imzasız olarak yayınlanan "Anadolu'da Elenizm ve Jön Türklük, Medeni Dünyaya Protesto ve Bir Çağrı" kitabıydı.⁶⁸

Mütareke ve işgal döneminde ise İzmir'de birçok Rumca gazete neşredilmişti. Bu gazetelerin önde gelenleri; Amaliya Taros, Elefteros Tipos, Estiya, Kozmos, Patris idi. Mütarekeden hemen sonra, bu Rumca gazeteler Türklerle karşı şiddetli bir taarruza geçmişler, Yunan menfaatlerinin savunucusu konumuna gelmişler ve Batı Anadolu'nun Yunanistan'a bırakılması için çaba sarf edip etkin bir propaganda faaliyetine girmişlerdi.⁶⁹ Bu amaca yönelik olarak Rumlar, 1919 senesinin ocak ayının ikinci yarısında Urla ilçesinde bir ayaklanma tertip ettiler ve bunu "Türkler, Rumları katlediyor" tarzında sunarak meseleyi uluslararası bir sorun yapma başarısını elde ettiler.⁷⁰

İzmir'e gelip 10 gün Rumlarla yan yana kalan Yunanistan'ın Adalar Valisi Papa Zafirooulos, bölgeden ayrıldıktan sonra, "Türklerin Rumları katletmek için ciddi bir şekilde silahlanmaya başladıkları" propagandaları yayılmaya başladı. Esasında Türkler silahlanmıyordu. Silahlanan Rumlardı ve o sıralarda Halkapınar baskını yapanlar da Osmanlı askeri kılığında girmiş yine bu şahıslardı. Böyle olaylarla, mütarekenin imzalanmasına müteakip Rumca gazeteler hep bir ağızdan, "Memlekette âsâyiş yok, Türkler Rumları öldürmek için silahlanıyorlar. Filan kazada Rumları tehdit etmişler vb." şeklinde iftiralar uydurdular. İşin aslında Türkler hakkında tasarlanan bütün iftiralar özel

⁶⁶ Halbuki bu haber yalandı. Çünkü 7 Martta Tekirdağ limanına gelen bir İngiliz savaş gemisinin süvarisi, gemiye Rum metropolitini, Ermeni temsilcisi Balıkçıyan efendiye ve belediye meclisi azalarını kabul edip, ortada dolaşan katliam söylentisinin doğru olup olmadığını sorduğunda; Rum metropoliti ve Ermeni murahhası böyle bir şeyin olmadığını ve âsâyişin hiçbir zaman bozulmadığı yönünde cevap vermişlerdir. Bkz. Söylemezoğlu, G.K. (1957). *Yok Edilmek İstenen Millet*. İstanbul: Selek Neşriyatı, s.59.

⁶⁷ Kitsikis, 1963, s.199.

⁶⁸ Bayar, 1967, s.1637.

⁶⁹ Arıkan, Z. (1989). *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, s.10-11.

⁷⁰ Erdeha, K. (1975). *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.379.

bir gayeye yönelik bulunmaktaydı. Bu da Osmanlı Devleti'ni güvenlikten aciz göstermek, yabancı müdahalesini temin etmek, böylece Batı Anadolu ve çeşitli yerleri Yunanistan'a ilhak etmektir.⁷¹

Rum ve Yunanlıların propaganda çalışmaları meyvesini vermeye başlamıştı. 1919'un Ocak ayında Paris Barış Konferansı düzenleneceği sıralarda, İstanbul'da bir Amerikan Komisyonu kuruldu ve bu komisyonun delegeşi Levis Heak, Barış Konferansı'ndaki Amerikan delegelerine Anadolu'daki vaziyetle ilgili olarak 20 Ocak 1919'da bir rapor gönderdi. Bu raporda Heak, sürgünden evlerine geri gelmiş olan Hıristiyanlara, Türkler tarafından, özellikle Rum ve Ermenilere baskı ve zulüm yapıldığını bildiriyordu. Ayrıca Hıristiyanlara kıyım yapmakla suçlu olanları yargılamak için kurulmuş olan Harp Dîvânı'nın bir aldatmaca olduğunu raporuna ilave eden Heak, Anadolu'daki işleri daha iyi duruma getirmek için İtilaf Devletleri'nin işgal sahasını genişletmelerini öngörüyordu.⁷²

İzmir Rumlarının ve Rumca basının nümayiş ve taşkınlıkları Venizelos'u pek memnun etmiyordu. Her şeyden evvel İzmir Türklerinin Yunan yönetimini –zahiren olsun- kabullenebilir görünmeleri, İtilaf Devletleri nezdinde Yunan başbakanını haklı çıkarabilirdi. Bunun için Venizelos, propagandanın başka bir boyutu olarak –yani Türkler Rumları kesiyor propagandasından farklı olarak- Batı Anadolu'da Türkler ve Rumlar kardeşçe yaşıyor, uyum içindeler ve Yunan egemenliği konusunda hemfikirler şeklinde gelecekte vukuu bulacak bir Yunan işgali karşısında Türklerin kolaylıkla bu durumu hazmedebilmelerinin temelini hazırlıyordu. Böylelikle Venizelos, Sakız adası valisi Papa Zafiropulos'u, yapılması gerekenleri İzmir Rumlarına anlatması için gizlice İzmir'e gönderdi. Bu valinin telkinleri üzerine Rumlar gayeleri için en kısa yol olarak basını ele almaya karar verdiler ve hemen işe koyuldular. İzmir'de çıkan gazetelerin sahiplerini – Türk ve Rum hepsini- Köylü gazetesinin idârehanesinde toplantıya çağırdılar.⁷³ Bu toplantıda Türk ve Rum gazetecilerinin birlikte hareket etmelerinin ve her iki unsuru da kırmadan yazılar yayınlamak gerektiği üzerinde durdular.

⁷¹ Arıkan, 1989, s.22-23.

⁷² Evans, L. (1972). *Türkiye'nin Paylaşılması (1914-1924)*. (Çev. Tevfik Alanay), İstanbul: Milliyet Yayınları, s.168.

⁷³ Bayar, 1967, s.1607; Arıkan, 1989, s.26.

Bu toplantıya iştirak etmiş olan Anadolu ve Duygu gazetelerinin başyazarı ve sahibi Haydar Rüştü Öktem'in Mahmut Celal'e anlattığına göre; *''Türk-Rum Gazetecileri Cemiyeti kurulmak isteniliyor, Türk ve Rumların iyi geçinmeleri, müşterek bir fikir hayatı yaşamalarının temeli atılabilmek için gazeteciler arasında mütareke teklif olunuyor''*⁷⁴ demektedir.

Rumların bu faaliyeti ile Yunan propagandasına alet olan Türk gazetelerinden Köylü Gazetesi, 1 Şubat 335 (1919) tarihli nüshasında şunları yazıyordu:

Yunanistan ile Türkiye münasebetlerini muhakeme ederken asıl Yunanlıların münevver ve akıllı kısmı ile buradaki Rumların karıştırıcı enmüzeçlerini (örneklerini) birbirinden ayırmak gerektir. Yunanistan'dan gelen zevattan mevsûk (doğru) olarak işittiğimize göre oradaki akıllılar hiç de buradaki yaygaracı Rum gazetecilerimiz gibi düşünmüyorlarmış... Bunların zahirinde bir Türk-Yunan kardeşliği esas teşkil eylemekte imiş... Ne doğru, takdire değer yüksek ve insanî emel?...⁷⁵

Ayrıca Köylü Gazetesi başka bir yazısında Türk-Rum kardeşliği için ne yapılması gerekirse yapılacağını da ilave ediyordu.⁷⁶

Rumların bütün bu yaptıkları doğrudan Türk ve Müslüman unsurunu uyuşturma propagandasıydı. Rum gazeteleri arasında Türklük aleyhinde en ileri giden Kozmos Gazetesi dahi uyuşturma politikasına ayak uydurarak Makedonya'daki Türk ve Rumlar gibi buradaki milletlerinde geçmişi unutmalarını, İtilaf Devletleri neye karar verirlerse versinler, uyum içinde beraber yaşamalarını öneriyordu. Kısacası Yunanlılığın bütün propaganda elemanları Rum gazeteciler, bakkallar, meyhaneciler, çorbacılar, papazlar vs. tanıdıkları tüm Türklere aynı nağmeyi tekrarlıyorlardı: *''Uslu oturunuz!''*⁷⁷

Uyuşturma propagandasına kapılan Türk gazetecileri olduğu gibi, aldanmayıp karşıt yazılar yazan Türk gazetecileri de vardı. Mesela Haydar Rüştü Öktem, Rum gazetelerinin uyuşturma propagandasına yönelik yazılarını aktarıp, bu görüşlerin hepsinin bir aldatmacadan başka bir şey olmadığını şu şekilde ifade ediyordu: *''Memleketimizi Yunan'a peşkeş çekmek isteyen gazetelerle asla!.. Ağzındaki baklayı çıkar, ne demek istiyorsun? Burası Yunanistan olacağı için Türklerin Rumlarla beraber yaşamaları*

⁷⁴ Bayar, 1967, s.1608; Arıkan, 1989, s.26.

⁷⁵ Bayar, 1967, s.1608; Köylü Gazetesi'nin sahibi Köylü Refet sonraları 150'likler listesine girecektir. Bkz. Bayar, 1967, s.1608.

⁷⁶ Arıkan, 1989, s.27.

⁷⁷ Bayar, 1967, s.1613.

lüzumundan mı? Hayır, burası Yunanistan olamaz, aydınlarımızdan size aldanacak kimse kalmadı. Aldana aldana hep usta olduk'.⁷⁸ Nitekim Yunanlı yazar Rodas, "Küçük Asya Tarihi" isimli kitabında bu uyuşturma teşebbüsünün Haydar Rüştü Ötem yüzünden başarısız olduğunu belirttiikten sonra şu yazılara yer vermektedir:

Venizelos'un verdiği umûmî direktife göre Türk gazetecilerle propaganda yapmamız gerekiyordu. Küçük Asya'daki çeşitli unsurların ve özellikle Türk-Rum ahâlîsinin taassuplarının ortadan kaldırılması, Türk unsurunun kızdırılmaması, taassubunun körüklenmemesi isteniyordu. Bunun için de Yunanlıların Türkleri kızdırmaması lazımdı. Matbuatı tedavi için ilaç makamında kullandık. O devirde diğer Türk gazetelerinden başka Genç Türk Komitesi'nin -İttihat ve Terakki'nin- iki mutaassıp gazetesi de çıkıyordu. Bunlar Haydar Rüştü'nün "Duygu" ve "Anadolu" gazeteleriydi. Bu gazetelerin oyun bozanlığı sıkıcı ve tehlikeli idi.⁷⁹

Yunan propagandası İzmir'in işgaliyle birlikte kesintisiz olarak devam etmiştir. Yunan işgalinin yalnızca askerî bir özellik taşıdığını, mütareke şartlarına uygun olduğunu dolayısıyla Osmanlı egemenliğinin İzmir'de devam ettiği izlenimini uyandırarak iç tepkilerin etkisiz bırakılması öngörüldü ve Batı Anadolu'da Yunan işgalinin neşe ile karşılandığı yolunda şiddetli bir propagandaya girişildi.⁸⁰ Ayrıca İzmir'in işgalinden sonra Yunanlılar işgal sahasını genişletirken bir kasabaya girmeden önce yerli Rumlar aracılığı ile o bölgenin Türk eşrafı ve özellikle itilafçı muhiti temsil edenlerle iletişime geçerek, halkın kendilerini merasim ile karşılamasını temin ediyorlar ve ondan sonra kasabaya girerek her tarafa şu mahiyette telgraflar çekiyorlardı: *'Müslüman ve Hıristiyan halkın heyecanlı alkışları arasında kıt'amız... kasabayı işgal eylemiştir.'*⁸¹

Yunan işgalinin Anadolu'nun içlerine doğru yayıldığı bir zamanda, Yunan propagandasının Türk köylüsü üzerindeki etkisini Emekli Albay Rahmi Apak, hatıralarında şu şekilde anlatır:

Şöyle bir propaganda var. Türk askerleri, köylüden arpanın kilosunu beş kuruşa satın aldıkları halde Yunan kıtaları yedi kuruştan alıyormuş. Evet bu doğrudur. Hatta, görüyorsunuz hergün arpa yüklü arabalar bizim bölgeden kalkıp İnegöl'den geçerek Dimbozdaki Yunan birliklerine arpa götürüyorlar. Köylü kazansın diye biz buna mani dahi olmuyoruz. Güya geçende, tarlaları çığnememek için kenar çizgilerinden teker teker bir biri ardından yürüyen bir Yunan süvari bölüğüne Türk topçusu ateş açtığı halde, tarlaları çığnememek için Yunan askerleri dağılmamış aynı nizamda yürümüş. Ne büyük intizam ve

⁷⁸ Arıkan, 1989, s.28; Bayar, 1967, s.1609.

⁷⁹ Bayar, 1967, s.1610; Arıkan, 1989, s.28.

⁸⁰ Erdeha, 1975, s.407.

⁸¹ Apak, R. (1942). *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. İstanbul: Güven Basımevi, s.51.

adalet duygusu imiş. Gafiller, şimdi sıkışık zamanda, Türk köylüsünü darıltmamak için düşmanın yaptığı bu dikkate inanıyor musunuz?!⁸²

Diğer taraftan Yunanistan, gelecekte yapacağı işgal harekâtını haklı göstermek gayesiyle hukukî bir istinat noktası olarak, Aydın Vilayeti'nde Rumların Türklerden sayıca üstün olduklarını savunmaktaydı. Venizelos, hedef olarak belirlediği bölgelerin hepsinde ekseriyetin Yunan kökenli olduğunu iddia ediyor⁸³ ve bu yolda nüfus propagandası yapıyordu. Böylelikle Venizelos Yunan toprak taleplerini resmen öne sürmek için 1919 Şubat'ının 3. ve 4. günleri Paris Barış Konferansı'nın huzuruna çıktı.⁸⁴ Konferansda uzun bir açıklamadan sonra Bizans'ın yeniden vücuda getirilmesi ve Yunanca konuşan bütün halkların tek bir bayrak altında toplanmasından söz etti. Venizelos bu konuşmasıyla taleplerini Wilson'un 12. Noktasına ve ulusların kendi kendilerini yönetme –self determination- hakkına dayandırıyordu.⁸⁵ Öyle ki, kendisine Yunanistan'ın hudutlarını Arnavutluk'un içlerine kadar genişletebileceğini ima eden İngiliz Hükümetine Venizelos şu cevabı vermişti: ‘‘Yunanistan etnolojik alâkası, yani ırk dayanağı olmayan yere gitmez.’’⁸⁶

Yunan başbakanına göre Yunanistan'ın amaçları; Batı Anadolu'nun, Trakya'nın, Ege Adalarının ve Kuzey Epir'in Yunanistan'a bırakılmasıyla gerçekleşebilirdi.⁸⁷ Bunun içindir ki Venizelos, Paris Barış Konferansı'nda ‘‘On'lar Şurası’’ huzurunda hak iddia ettiği Batı Anadolu Bölgesi'nde 1.132.000 Ruma karşı sadece 943.000 Müslüman bulunduğunu öne sürdü. Üstelik bir iki yıl süresince iki taraflı ve gönüllü göçmenler dolayısıyla Rum unsurunun yığılmış bulunduğunu savunuyordu.⁸⁸

Venizelos'un Paris Barış Konferansındaki konuşma kabiliyeti ve şahsî çekiciliği, ona konferansa katılanların kalplerini kazandırmış ve o günlerin yazarlarından birinin tabiriyle, ‘‘Anadolu'daki saldırgan politikaya’’ yol açmıştı. Avrupalı büyük devlet adamlarının ve diplomatlarının saygısını ve sevgisini kazanan Venizelos, Yunanistan'ın hak iddiasında bulunduğu araziler üzerindeki nüfus ekseriyetinin Rum olduğunu tanıtmak

⁸² Apak, R. (1957). *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*. Ankara: E.U. Personel Başkanlığı Moral Şubesi Yayınları, s.208.

⁸³ Turan, M. (2014). *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli) 1919-1923*. (3. Baskı), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, s.20.

⁸⁴ Sonyel, 1973, s.35.

⁸⁵ Evans, 1972, s.127.

⁸⁶ Kitsikis, 1963, s.22.

⁸⁷ Evans, 1972, s.127.

⁸⁸ Jaeschke, G. (2011). *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*. (Çev. Cemal Köprülü), 3.Baskı, Ankara: TTK Basımevi, s.61.

gayesiyle tahrif edilmiş ve sahte istatistikler öne sürmekteydi.⁸⁹ Başkan Wilson ‘‘Müslüman ahâlîye ait rakamların Fener Patrikhanesinden mi, yoksa resmî Türk kaynaklarından mı alındığını’’ sorması üzerine Venizelos şu cevabı vermişti: ‘‘Yunan din adamlarından! Ama onların da resmî Türk istatistiklerinden faydalandığı kanaatindeyim.’’⁹⁰ Venizelos’un Anadolu’daki nüfus istatistikleri için başvurduğu patrikhaneye göre, Batı Anadolu’daki tüm Rum nüfusu 1.700.000 idi. Ayrıca Venizelos, Türkiye’de okutulan lise coğrafya ders kitaplarında, Anadolu’daki Rum nüfusunun 1.300.000 olarak anlatıldığını savunmuştu.⁹¹

Çizelge 1.1 Duyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye İdaresi tarafından Anadolu’da araştırma yapmak üzere vazifelendirilen Vital Cuinet’nin istatistiğine göre 1891 senesinde Aydın Vilayeti’nin nüfus dağılımı:⁹²

SANCAK	TÜRK	RUM
İzmir	273.795	130.957
Manisa	291.460	47.533
Aydın	185.898	16.907
Denizli	210.697	2.860
Muğla	131.484	10.026
Toplam	1.093.334	208.893

1905 yılında Türk makamlarınca yapılan İzmir şehir ve sancağındaki 633.359’luk nüfusun 415.882’sini Müslüman, 217.477’sini ise Osmanlı uyruklu Rum unsuru oluşturuyordu.

Çizelge 1.2 1917 senesini içeren Türk istatistiklerine göre Ege Bölgesi’ndeki bütün nüfus dağılımı:⁹³

BÖLGE	TÜRK/MÜSLÜMAN	Rum/Ortodoks
İzmir, Aydın, Manisa, Nazilli	1.299.527	233.914
Balıkesir	368.404	85.547
Muğla	134.767	10.192
Toplam	1.802.698	329.653

⁸⁹ Sonyel, 1973, s.36-37.

⁹⁰ Kitsikis, 1963, s.31.; Çapa, 2001, s.25.

⁹¹ Sonyel, 1973, s.35.

⁹² Turan, 2014, s.22.

⁹³ Sonyel, 1973, s.37.

Anadolu'nun kuzeyinde de bazı nüfus istatistiklerine yer veren Yunanlı diplomat ve gazeteciler, Trabzon ve Samsun başta olmak üzere civardaki sancak ve nahiyelerde Rumların ekseriyette olduklarını savunuyorlardı. Bunu yaparken de Batı Anadolu'da olduğu gibi Pontus meselesinde de Türk resmi istatistiklerine bakmaksızın patrikhanenin sahte istatistiklerinden faydalanma yoluna gittiler. Paris Barış Konferansı'na verdiği 2 Mayıs 1919 tarihli muhtıradan, Trabzon Rum metropolidi Hrisantos, Pontus Rumlarının sayısını 600 bin olarak beyan etmişti. Hrisantos iddialarını şöyle ifade etmektedir: Kafkasya ve Rusya sahillerinde bulunan 250.000 göçmenle beraber Pontus Rum ahâlîsinin yekûnu 850 bine yakındır. Aynı bölgenin Müslüman ahâlîsi 320.000'i Lazistan Sancağı'na ait olmak üzere 1.068.000'dir. Geriye Pontus bölgesi için 836.000 Müslüman kalıyor. Diğer şartlar ve sebepler noktasından bakıldığında Müslüman ve Rum sayısı arasında bir eşitlik vardır. Pontus Müslümanları çeşitli milletlerdendir. Bu Müslüman mevcudu içerisinde hakiki Türk; 340.000; Sürmeneli; 200.000, Kafyasyalı; 500.000, Oflu; 200.000 ve Stavriyon; 5.000'dir. Dolayısıyla Hrisantos'un verdiği sayılara bakılırsa 'hakiki Türk' sayısı Rumların üçte birinden biraz fazlaydı.⁹⁴ Oysaki bölgedeki Rum nüfusu, Milli Mücadele'nin başlarında genel nüfusun yüzde onu kadardı. Yörede 2.350.000 Türk ve Müslüman'a karşı 250.000 Hristiyan yaşıyordu. Trabzon vilayetinde 317.000 Müslüman'a karşılık, 20.000 Hristiyan; Giresun Sancağı'nda ise, 190.000 Müslüman'a mukabil 10.000 Hristiyan yaşıyordu.⁹⁵

Kısacası Yunan propagandasında işlenen konuları özetleyecek olursak:⁹⁶

- Tarihsel ve nüfus yalanlarıyla, patrikhanenin nüfus istatistikleri uydurmalarıyla Anadolu'yu, Grek toprakları olarak göstermek
- Türk barbarlığı ve zulümlerine ait yalanlarla Amerika ve Avrupa'da Türk düşmanı bir kamuoyu oluşturmak
- Hristiyanlığın, Müslümanlığa karşı fanatik duygularını tahrik etmek
- Elenizmin uydurma uygarlığından bahisle Yunan ırkını yüceltmek ve Avrupalı devlet adamları nezdinde sempati kazanmak
- Trakya, Epir ve Makedonya'da Türklere karşı işledikleri cinayetleri, Türklerin Yunanlılara yaptığı soykırım şeklinde göstermek veya Türklere karşı yapılan soykırımın faturasını Bulgar, Sırp ve Arnavutlar'ın üzerine yıkmak

⁹⁴ Çapa, 2001, s.23-24.

⁹⁵ Çapa, 2001, s.28.

⁹⁶ Türsan, 1987, s.139.

1.1.4. İşgalden Önce Anadolu'da Rum-Yunan Faaliyetleri

1.1.4.1. Kilisenin faaliyetleri

Osmanlı Devleti hakim olduğu topraklarda, azınlıkların yani Hristiyan ve Yahudi dinlerine mensup olan raiyyetine örf-âdet ve dinlerini serbestçe yaşamalarına izin verdiği içindir ki Bizans İmparatorluğu yıkıldıktan sonra dahi Ortodoks-Rum kilisesi varlığını devam ettirebilmiştir. Ortodoks Rum Kilisesi'nin kendi içinde dinî içtimaî işlerde bağımsız olması, bir nevi Ortodoks Rum Cemaatinin milli kimliğini muhafazası noktasında kale işlevini görmüştür. Buradan hareketle Rum patrik, metropolit, piskopos ve papazların kiliselerdeki dua ve vaazları, medrese ve mekteplerdeki ders ve talimatları ile eski Bizanslılık ruhunu öldürmemeye çalışıyorlardı.⁹⁷ Kilisenin esas görevi, Bizanslılık ruhunu öldürmemek, bütün Ortodoks Rum tebaasının istikbâli için kurtuluş idealleri beslemek ve bunu aşlamaktı. Patrikhaneye bağlı bütün kurumlarda, Bizans'ı diriltme idealleri ve Türk düşmanlığı işlendi. Patrikhane'nin kendilerine verdiği bu sürekli telkinlerden dolayıdır ki, Rumlar, her fırsatta İstanbul'un yakında yine Ortodoksların eline geçeceği hakkındaki dört yüzyıldan beridir yapılan kehanetlerin gerçekleşeceğine inanmaktadırlar.⁹⁸

Osmanlı Devleti Balkan Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğrayınca, bilhassa İstanbul'daki gayrimüslimler ve Rum Patrikhanesi açıktan açığa devlet ve Türklük aleyhinde çalışmalara başladı.⁹⁹ Özellikle 1918 Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti, mağlup sayılarak silahları bırakınca ve müttefik devletlerin orduları ve donanmaları Trakya, Marmara ve İstanbul'u işgal edince, Patrikhane ve Anadolu'daki diğer kiliseler artık doğrudan doğruya Yunan ve diğer işgalci devletlerin hizmetine girmişti.¹⁰⁰

13 Kasım 1918'de İtilaf devletlerinin filosuyla beraber Yunanlıların da Averof zırhlısının İstanbul boğazına geleceğini haber alan Rumlar hazırlıklara başlamışlardı. Rum matbaaları Yunan zırhlısının Anadolu kıyılarına geldiği bu büyük günü anlatan yazılar çıkarıyor, Rum terzileri Yunan bayraklarını, rozetlerini dikerken Rum marangozları da bayrak direklerini hazırlıyorlardı. Ayrıca Rum halka Yunan Başbakanı Venizelos'un

⁹⁷ Akçura, Y. (1940). *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. asırlarda)*. İstanbul: Maarif Matbaası, s.18.

⁹⁸ Ubucini, F.H.A. (1977). *1855'de Türkiye*. (Çev. Ayda Düz), C.I., İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, s.90.

⁹⁹ Ercan, Y. (1986). "Türk-Yunan İlişkilerinde Rum Patrikhanesinin Rolü", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, s.204.

¹⁰⁰ Türsan, 1987, s.107.

resimleri dağıtılmıştı. İşin ilginç yanı, bütün bu hazırlıkların yapılması emri metropolithane tarafından verilmiş olup, başlangıç olarak da Ayafotini Kilisesi'ne Yunan bayrağı çekilmişti. Üstelik bununla da kalınmamış tüm kilise ve Rum okullarına, evlerine, iş yerlerine Yunan bayrakları çekilmişti. Papazlar da arabalar içinde dolaşarak halkı gösteriye iştirak etmeleri için çağırmış, her yerde verilen söylevlerde hükümet ve millet tahkir edilmiştir.¹⁰¹ Rum mekteplerinde Türkçe okumak yasaklanmıştı. Yunan donanmasının İstanbul Boğazı'na gelişini kutlamak için o gün Rum okulları kapatılmıştı. Ayrıca Rum ve Ermeni Patrikhanesi'yle, Yahudi Hahamhanesi Türk ordusunda bulunan gayrimüslim askerlerin serbest bırakılması için bazı faaliyetlerde bulunmuşlardı.¹⁰²

İleriki yıllarda İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın görevden uzaklaştırılmasına sebep olacak olan ve zararlı faaliyetlerinden dolayı İzmir'den sürülen Metropolit Hrisostomos, 2 Ocak 1919'da tekrar İzmir'e dönerek, yerli Rumların, bir Yunan işgali için hazırlıklarda bulunmalarına yardım etmiş ve öncekinden daha fazla faaliyet göstermeye başlamıştı. Atina'da eğitim-öğretim gören Hrisostomos, gizli gayeler için eğitilmiş ve İzmir'e yollanmıştı. Onun en önde gelen vazifesi ise, yerli Rumları Türkler aleyhinde örgütlemektir. Hrisostomos'un, İzmir Ayafotini kilisesinin altındaki bir odada kurulmuş olan gizli bir telsizle hem İstanbul Patrikhanesi ile hem de Atina ile iletişimi vardı. Giritli Osman ismindeki bir Türk'ün ele geçirdiği mühim bir belgede¹⁰³ de kendisinden bahsedilmekte olan bu Metropolit, Nurettin Paşa'nın, İzmir vali vekili ve kolordu komutanı olduğu sürece amaca ulaşamayacağını bildirmektedir. Bu nedendir ki Hrisostomos, İtilaf Devletleri'nin İstanbul'daki temsilcilerine müracaat ederek, Nurettin Paşa'nın İzmir'deki görevinden alınması için her türlü teşebbüsleri yapmıştı.¹⁰⁴

¹⁰¹ Arıkan, 1989, s.19-20.; Ayrıca Bkz. Anadolu, 10 Teşrin-i Sani 1334

¹⁰² Ercan, 1986, s.204.

¹⁰³ Kiliseye ait bu belgede bahsedilen; 1- İzmir ve Batı Anadolu'da nüfus yoğunluğunun Rumlarda olduğunu gösteren belgelerin hazırlanması, 2- İzmir'de ve bilhassa birinci Kordon'daki arazi ve emlakın Rumlar tarafından satın alınması konusunda Anadolu Bankası'ndan talep edilen paranın alınması, 3- İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali için Anadolu'nun bütün köy ve şehirlerindeki Rumlar tarafından imzalı belgeler düzenleyip Başpapaz Hrisostomos vasıtasıyla İstanbul Patrikhanesine gönderilmesi, 4- Yunan işgal birliklerine iştirak edecek gönüllü Rum çetelerinin hazırlanması, 5- Rumca gazetelerde, âsâyişin bozulduğunu ve Türklerin Rumlara zulmettiklerine dair haberler neşrederek bölgesel çapulculuk faaliyetlerinin çoğaldığının yazılması, konular arasındaydı. Bkz. Tansel, S. (1973). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar I*. C.I, Ankara: Başbakanlık Basımevi, s.179.

¹⁰⁴ Tansel, 1973, s.179.; En nihayetinde Nurettin Paşa'nın Rumları katletmek istediğine dair, Rumlar tarafından sahte bir belge düzenlenip İtilaf Devletleri mümessillerine gönderilince, İtilaf Devletleri de Osmanlı Hükümeti'nden Nurettin Paşa'nın görevden alınmasını istemiştir ve bu istekleri de yerine getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Bayar, 1967, s.1635-1636.

15 Mayıs 1919 Yunanlıların İzmir'e çıkıp Anadolu'yu işgale başlayacakları tarih yaklaştıkça yalnız İstanbul Patrikhanesi değil bütün Batı Anadolu'daki kiliseler dahi harekete geçmişti. Papazlar elbirliği ile Anadolu'yu Yunan işgaline hazırlıyorlardı. İzmir'de elinde Yunan bandıraları ile Yunan ordularını karşılayan, onları takdis eden ve birçok Türk'ün ölümüne sebep olan Hrisostomos,¹⁰⁵ İzmir'in işgali günü Rumlara ve Yunan askerlerine olan bir nutkunda;

Asker evlatlarım, Elen çocukları. Bugün ecdad topraklarını yeniden fethetmekle İsa'nın en büyük mucizesini göstermiş oluyorsunuz. Bu uğurda ne kadar Türk kanı döküp içerseniz o kadar sevaba girmiş olacaksınız. Ben de bir bardak Türk kanı içmekle onlara karşı olan kin ve nefretimi teskin etmiş olacağım. Haydi buyurunuz, bütün Aziz'ler sizin arkanızda olacak. Atalarınızın toprakları sizleri bekliyor¹⁰⁶

tarzındaki fesat fikirlerini dile getirmiştir.

Karadeniz Bölgesi'nde ise, Trabzon Metropolidi Hrisantos Filipides, I. Dünya Savaşı'nda, Pontus Rum Devleti'nin yeniden kurulması için her türlü oyuna başvurmuştu. Trabzon Metropolidi, "zulüm ve gadre uğramış Rumlar temsilcisi"¹⁰⁷ sıfatıyla Paris Barış Konferansı'na verdiği 2 Mayıs 1919 tarihli muhtıradan, Pontus Rumlarının sayısının 600 bin olduğu¹⁰⁸ yönünde propaganda yaptı. Muhtırasını veren Hrisantos Londra'ya doğru yola çıktı. Bu arada Yunan Dışişleri Bakanı Politis 7 Temmuz 1919'da, Londra'daki Yunan elçisi Kaklamanos'a Trabzon metropolidinin geleceğini ve onun için Ritz Oteli'nde yer ayırtmasını söylüyordu. 23 Temmuz 1919'da Londra'ya gelen Hrisantos'u Morning Post ve İngiltere'deki diğer çevrelerden gazeteciler karşılayıp mülakat yaptılar. Hrisantos konuşmasında, Türkiye'den bağımsız bir Pontus Devleti için elden geldiği kadar büyük toprak koparılması gerektiğinden ve buraya Yunanistan'dan getirilecek gönüllüler ile bir ordu kurulması gerektiğinden bahsetti.¹⁰⁹ 1920'de Trabzon'a dönen Hrisantos, Erivan ve Tiflis'e gitti ve Ermeni Hükümeti ile bir Rum-Ermeni Konfederasyonu için anlaşma imzaladı, sonra tekrarından Avrupa'yı dolaşmıştır. TBMM Milli Mücadele döneminde Trabzon Metropolidi hakkında idam kararını çıkarınca, üstelik Yunanlılarda Anadolu'da

¹⁰⁵ Türsan, 1987, s.107.

¹⁰⁶ Tansel, 1973, s.196.

¹⁰⁷ Bayar, 1967, s.1464.

¹⁰⁸ Çapa, 2001, s.23.

¹⁰⁹ Kitsikis, 1963, s.336-337.

hezimete uğrayınca, Hrisantos Yunanistan'a kaçmış olup orada Atina Başpiskoposu ve Yunan Kilisesinin başı olmuştur.¹¹⁰

Trakya'da bulunan papazlarda aynı Anadolu'da bulunan kilise mensupları gibi Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü aleyhinde, Yunanistan'ın ise toprak talepleri ve idealleri çerçevesinde hareket ediyorlardı. Öyle ki Yunan ordusunun Trakya'ya gelmeye başladığı tarihlerde, bölgede bulunan papazlarda büsbütün faaliyetlerini arttırmışlar ve gelecek olan Yunan ordusuna zemin hazırlıyorlardı. 2 Aralık 1919 tarihli Edirne'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda; önceki gün öğleden sonra üç subay kumandasında 350-400 kadar Yunan askerinin silah ve diğer teçhizatıyla Dedeağaç tarafından trenle Lüleburgaz'a gittikleri ve bir müddet sonra kasabaya girerek oradaki Yunan kuvvetlerine dahil olduklarını, ayrıca bölgeye neden geldiklerinin anlaşılmadığı gibi 2 bin kişinin daha geleceğinin haber alındığı, ifade edilmekteydi. Yazının devamında ise, 5-6 gün önce Dimetoka'ya gelen birkaç papazın iane toplayarak, Çatalca'ya kadar bütün Trakya'nın Yunanistan'a terk edildiği yönünde söylentiler çıkarttığından ve tüm bunlarla birlikte Yunan askerinin Lüleburgaz'a kadar gelmelerinin Müslüman ahâlîyi düşündürmekte olduğundan, dolayısıyla Yunanlıların Trakya tarafında fazla kuvvet toplamalarının hayra alamet olmadığından bahsedilmekteydi.¹¹¹ Ayrıca Trakya'ya Yunan askerleri geldikleri zaman, İstanbul Patrikhanesi tarafından, orada bulunan papazların Yunan karargâhına gitmeleri ve Yunan askerlerini takdis etmeleri emredilmişti. Görüldüğü gibi patrikhane dinî-uhrevî işlerle meşgul olan bir müessese değil, çete teşkil eden ve kiliseye silah depolayan fesat ocağı halini almıştır.¹¹² Yine aynı patrikhane, söz konusu Yunan emelleri olunca kendi halkına dahi zulmetmekten çekinmemiştir. Yunan ordusu Anadolu harekâtında ekonomik bir yük altına girince, bir nebze de olsa ordunun parasal ihtiyacının karşılanması için patrikhane aracılığı ile Rum köylülerinden zorla para alınmıştır. 12 Haziran 1920 tarihli Umûm Jandarma Kumandanlığı'ndan Emniyet-i Umûmîye Müdüriyetine ve Dahiliye Nezareti Celilesine gönderilen belgelerde; Silivri Kazası'na tâbi Rum köylerinde bazı din adamlarının zorla halktan külli miktarda yardım toplamakta olduklarından bahsedilmekteydi. Hatta istenilen miktarda yardım etmeyenler kilise tarafından tehdit edilmişti. Fener Karyesi'nde oturan Bulgar Yorgi namındaki

¹¹⁰ Türsan, 1987, s.111.

¹¹¹ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:15.; Ayrıca Dimetoka'ya gelen birkaç papazın, "Trakya'nın Çatalca'ya kadar Yunanistan'a ilhak olacağı" söylentisini yaymaları hakkında Bkz. BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:11.

¹¹² İstanbul Patrikhanesi'nde silah depolandığını ve patrikhanenin çete teşkiliyle uğraştığını Mavri Mira başlığında ele aldık Bkz. Tezin s.14-15.

şahıstan zorla ve tehdit edilerek yedi yüz lirası ve iki yüz liralık bir de senedi alınmıştı. Papazlar tarafından kilisede toplanılan Rum ahâlîsinden cebren para tahsil edilmişti.¹¹³

1.1.4.2. Rum çetelerinin faaliyetleri

Yunanistan 19. yüzyılın başlarında henüz Osmanlı Devleti'nden ayrılmadan evvel, 'kleft' denilen çeteler teşkil etmişti. Kleftler eşkıyalık yapar ve bölgede bulunan zengin Müslümanları soyardı.¹¹⁴ Yunanistan'ın bağımsızlığı için Filik-i Eteryay Cemiyeti ile işbirliği halinde çalışan -kleft'ler- Yunan çeteleri, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren de devletin sınırlarını genişletmek için yine Yunan emelleri dahilinde çalışmalarına çeşitli yerlerde, farklı zamanlarda, farklı isimlerle devam etmişlerdir. Böylelikle Yunanistan'ın göz diktiği Girit, 12 Ada, Kıbrıs, Batı Anadolu, Pontus Bölgesi ve Balkanlarda muhtelif isimlerde Yunan çeteleri faaliyet göstermişlerdi.

Yunanistan, Rumların silahlandırılması ve teşkilatlandırılmasına azami ölçüde gayret göstermişti.¹¹⁵ Zira I. Dünya Savaşı sırasında ve öncesinde Anadolu'dan sürülen veya göç eden yerli Rumlar Yunanistan'a gitmiş ve orada askerî eğitim görüp gizlice geri Anadolu'ya getirilmiştir. Bu Rum eşkıyaları, Anadolu'da çeteler kurmak için gizli örgütlerde görevlendirildi; Rum okullarında, gizlice askerî eğitim vermek için izci örgütleri kurdular. Hedef, bilhassa, Türk idâresinin o yıllardaki zayıf vaziyetinden ve İngilizlerin himayesinden güç alarak, bölgede karışıklıklar çıkarmak ve Yunan işgali için zemin hazırlamaktı.¹¹⁶ Bu amaçla, henüz Yunanlılar İzmir'i işgal etmeden evvel âsâyîşi bozmak ve Mondros Mütarekesi'nin 7. Maddesine ortam hazırlamak gayesiyle 2 Ocak 1919 tarihinde Rum çeteleri, Azap Köyü'ne saldırarak Molla Hasan oğlu Durmuş'u öldürüp ziynet altınlarını da alıp kaçmışlardı. Yine 6 Ocak 1919 tarihinde, Söke'nin Boşnak Köyü'nden olan Yanyalı Cemal oğlu Şeref bir Rum çetesi tarafından katledilmiştir. 15 Ocak 1919'da ise, Çeşme'den Urla'ya giden 8 arabaya Rum çeteleri tarafından saldırılmış ve 2 yolcu şehit edilmişti. Üstelik yolcuların bazı eşyalarıyla birlikte 529 lirayı da gasbetmişlerdi. Bu olaydan sonra, çetenin bir üyesi olan 18 yaşlarındaki Vasil oğlu Nepayod yakalanmış olmasına rağmen diğerleri kaçmıştır. Bu vukuatta, çarpışma sırasında

¹¹³ BOA, DH.EUM.AYŞ, D:45, G:28, B:55. 65-67.; Ayrıca bu belgelerde zorla para ve iane toplayan papazların isimleri ile bu işe mâruz kalan Rum köylülerinin isimleri geçmektedir. Bkz. BOA, DH.EUM.AYŞ, D:45, G:28, B:1-5.

¹¹⁴ Salışık, 1968, s.143.

¹¹⁵ Turan, M. (1990). "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.2, S.6, s.349.

¹¹⁶ Umar, B. (1974). *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi, s.49.

yaralanan çetecilerden Gülbahçeli Nikoli oğlu Yorki de tutuklanmıştı. Fakat çeteci eşhasdan ‘Uralı Eleni’ isimli Rum yakalanmamıştır. Çete lideri Apostol ise, evinde yakalanmıştır. Bu zatı kurtarmak ve aramaya engel olmak için Rumlar tarafından, polis müfrezesine 3 saat ateş edilmiş; bu sırada tebaadan yaralanan ve ölenler olmuştur.¹¹⁷

Söke'nin Yoran Köyü Rum çetecileri 15 Şubat 1919 tarihinde¹¹⁸, jandarma karakoluna taarruz ettiler, bu olayı araştırmaya gelen jandarma bölük komutanına dahi ateş ettiler; 4 asker yaralandı ve 8 asker kayboldu.¹¹⁹ 56. Tümene ait buradaki jandarma karakolunda bulunan bir miktar silah ve mühimmatı yağmalayan Rum çeteleri, şiddetlerini arttırarak etrafa saldırmaya ve isyan alanını genişletmeye başlıyorlar. Ayrıca karakol saldırısından sonra Osmanlı jandarma kuvvetlerini kaçırmaya mecbur bırakan Rum çeteciler, kendilerine bir hareket serbestisi sağlayıp Yoran Köyü'nün pek yakınında bulunan Kovala Limanı'nın gümrük memurunu ve karısını yakalayıp dövdüler ve ellerini kollarını bağlayıp köyün orta yerinde akla hayale gelmeyen işkenceler yapıp hakaretlerde bulundular.¹²⁰

20 Şubat 1919'da ise, İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir yazısında, İzmir civarında bulunan Yunan memurlarıyla Yunanistan'ın emellerine hizmet eden memleket dahilindeki yerli Rumlardan gizlice silahlı kuvvetler teşkil edilmekte olduğunu ve İzmir'deki Yunanlıların teşkilatlarını arttırmaya başladıklarını, işbu dahildeki kuvvetle resmî dairelere ansızın saldırarak İzmir'i bir emri vâki' tarzında Yunan işgali altına almanın gayretinde bulduklarının, haber alındığını bildirmektedir. Üstelik Nurettin Paşa, son günlerde İzmir'de bulunan Yunan subay ve efrâdının talepleri ile Rumların hareketlerinin, alınan haberleri teyit ettiğinden bahsetmektedir.¹²¹

Rumların aşırılıkları devam ediyordu, Şubat'ın 23'ü bir Pazar akşamı İzmir'de Çayırılıbahçe yakınlarında bir meyhanede Rum tebaanın silahla ateş ettikleri görüldü. İki askerle devriye gezen bir polis memuru, şüphelilerin yanlarına yaklaşınca saldırıya

¹¹⁷ Turan, 1990, s.351-352.

¹¹⁸ Rahmi Apak ve Asaf Gökbel bu olayın 19 Şubat'ta vukuu bulduğunu söyler. Bkz. Apak, 1942, s.66; Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadele'de Aydın*. Aydın: Çoşkun Matbaası, s.28.

¹¹⁹ Işık, H. (1986). ‘Anadolu’da Yunan Mezalimi’, Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, s.378.

¹²⁰ Gökbel, 1964, s.28-29.

¹²¹ ATASE, İSH, K:11, G:16, B:3.; ATASE, İSH, K:84, G:30, B:4.; Ayrıca Bkz. BOA, DH.ŞFR., D:616, G:88, B:1-2.

uğradılar. Saldırıya mâruz kalanlardan Mehmet Onbaşı bıçakla yaralandı. Bu sırada devriyenin yardım için havaya ateş etmesi üzerine Çayırlihahçe Polis Merkezi önünde ve yakınlarında yaklaşık dört bin kadar Rum tebaa toplandı. Mevki kumandan yardımcısı Binbaşı Hüsnü Bey kumandasındaki süvari ve piyade birliği olay mahalline yetişti ve herhangi bir yanlışa meydan vermeden kalabalığı dağıttı. Bu esnada bir Rum yaralandı, Polis Hamza Efendi mermi ve kama darbeleri ile vefat etti, dört asker ise yaralandı.¹²²

“Dün vukuu arz olunan hâdisât-ı müessifede Rumlar tarafından şehit edilen Polis Hamza Efendi'nin sabah cenazesi” bütün bu Rum taşkınlıklarına rağmen, cenazeye katılan kalabalık *“ahâlî-yi İslamiye tarafından bugün sükûnet-i mahsus ile... hiçbir vukuu olmadan”*¹²³ şehidin cenazesi defnedilmiştir.

Rum çetelerinin çeşitli yerlerdeki faaliyetleri, Mart ayında daha da artmış ve genişlemişti. Söke'nin Kelih Köyü'nde bulunan aşar ambarlarındaki zahireyi Rum köylüler yağma ediyorlar ve ayrıca hükümet yetkililerinden hiçbir korkuları olmadığına dair haber yolluyorlardı. Ayrıca, 300'den ziyade Rum asker kaçağı, Yunan askerî üniformasını giymiş olarak Tomatca Köyü'ne geliyor ve burada çete teşkilatı için açıktan açığa meşgul oluyorlardı. Bunların tuzağına düşen şehit Ahmet Bey'in cenazesini görmek için kaza doktoru ve savcısı olay mahalline gidemiyor, bir miktar asker gönderildiği halde cenaze getirilemiyordu. Yine bu Rum çetecileri, Nif'ten İzmir'e gelen arabacıları soymuşlardı ve İzmir, Urla, Ayvalık bölgesinde seri halinde cinayetler işliyorlardı. Bir kısmı Sisam Adası'ndan Yunan askeri elbisesiyle geliyor, diğer bir kısmı da Samsun civarından gelerek bunlara katılıyordu. Mart ayında Kuşadası'na bağlı Tarha Köyü'nde ise, köyün ileri gelenlerinden Altıparmak Hasan Ağa'yı ve Akköy'de bulunan iki jandarmayı şehit etmişlerdi.¹²⁴ Yine bu tarihlerde Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir belgede; Söke Kasabası'nın Akköy Nahiyesi'nde meydana geldiği belirtilen Rum saldırılarından, toplamında iki jandarmanın yaralandığı ve birisinin şehit düştüğü ve diğerlerinden de henüz haber alınmadığı bildirilmekteydi. Bununla beraber İtilaf kuvvetlerinin olay mahalline varmak üzere olduğu da eklenmişti.¹²⁵ Daha sonra Vali Nurettin Paşa'nın da Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda; Akköy'deki vaziyeti yakinen görmek ve adalardan gelmiş olan Rum eşkıyalarını soruşturmak üzere İngiliz ihtiyat mülazımı Mösyö Hower'in Akköy'e gittiğini bildiriyordu. Ayrıca Mösyö Hower'in 30 sene kadar Söke ve Aydın

¹²² Bayar, 1967, s.1617.

¹²³ ATASE, İSH, K:11, G:21, B:2.

¹²⁴ Gökbilgin, T. (2011). *Milli Mücadele Başlarken*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.62-63.

¹²⁵ ATASE, İSH, K:11, G:21, B:3.

civarında bulunduğunu ve I. Dünya Harbi yıllarında Sisam Adası'nda vazifesini ifa ettiğine değinen Vali Paşa, Akköy müsademesinde şekavetkârâne hareketlere neden olan çete liderlerinin adalara kaçmış olduğunu ve Esir oğlu Penaki namındaki birinin de ağır surette yaralandığını bildirmekteydi.¹²⁶

Kapıdağı Bölgesi'nde Firman Kaptan isimli bir Rum çetesi aynı zamanda korsanlıkla meşguldü. Bunlar karadan takip ve baskı gördükçe denize açılıyor ve burada korsanlık faaliyetlerini gerçekleştiriyorlardı. Hükümet, çare olarak, Mart ortalarında bu mesele için bir tedbir almaya, küçük deniz vasıtalarının selametini temin için süratle seyreden iki gambot ile birkaç motorlu deniz vasıtasını bu sahilleri tarassut ve kontrol için tahsis etmeye mecbur kaldı. Bunlardan biri Erdek, Bandırma, Kapıdağ sahillerini diğeri de Ayvalık, Burhaniye, Edremit sahillerini gözaltında bulunduracaklardı.¹²⁷

17. Kolordu Kumandanı Süleyman Fethi Bey'in Harbiye Nezareti'ne gönderdiği 4 Nisan 1919 tarihli belgede ise, sabah saatlerinde Bornova civarında Aşıklar Karyesi Mezarlığı'nda, çetecilikte uzman olan Rum eşkıyaları ile jandarma arasında vuku bulan çarpışmanın sonucunda Koklıcalı Kitre isimindeki bir Rum'un yaralı olarak ele geçirildiğini diğerlerinin ise kaçmayı başarabildiklerini bildirmektedir.¹²⁸ Bu olay, jandarmaların Rumlara taarruzu şeklinde göstermek için Koklıca Köyü ihtiyar heyeti ile papazdan mürekkep bir heyet, Türk cinayetlerinden, Türk mezaliminden bahseden bir şikayeti İngiliz ve Fransız temsilcilerine göndermek üzere İzmir'e gittiler ve bir yaygara kopardılar.¹²⁹ İzmir'de koparılan bu yaygaralar Trakya'daki Rumlar tarafından da işitilmiş olsa gerek ki 28 Nisan 1919 tarihli Trakya'dan çekilen bir telgrafnamede, Babaeski'deki Rumların taşkınlıklarının devam ettiğini ve *'geceleri sarhoş olarak İslam kahvehanelerine tecâvüzle İzmir'de öldürülen Rumlara mukabil birçok Türklerin öldürülebileceği ve hatta üç güne kadar dahi hükümetin basılacağı bir çavuş vasıtasıyla öğrenildiği ahâlinin havf ve heyecan içinde bulunduğu'*¹³⁰ bildirilmektedir.

Edirne'nin Uzunköprü havâlisinde rüsûmât piyade muhafızı olan Hasan Efendi, kaçakçılıkla uğraşan ayyaş Rumlar tarafından, ensesinden baltaya benzer bir keskin alet ile kesildikten sonra kafa tasının ayrıldığını ve 14 yerinde kama yarasının olduğunu üstelik,

¹²⁶ ATASE, İSH K:11, G:42, B:1.

¹²⁷ Gökbilgin, 2011, s.63.

¹²⁸ ATASE, İSH, K:11, G:44, B:1.

¹²⁹ Gökbilgin, 2011, s.63.

¹³⁰ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:3.

üzerindeki elbiselerinin tamamen alınıp don gömlek bırakıldığı civardaki bazı kişilerce görülmüştü. Yapılan tahkikata göre, olayın yaşandığı gece meyhanede Hüseyin Efendi'nin yanına sokulan Bolli Petri ve suç ortağı olan dört arkadaşı, sınır kaçakçılığına engel olduğundan ötürü Hüseyin Efendi'yi öldürmek istemişlerdi. Meyhanecinin de müsaade etmesi üzerine diğer bir meyhaneye davet edilen Hüseyin Efendi, sokağa çıktığında bir Yunan subayının evinin önünde adı geçen Rumlar tarafından katledilmişti. Bu katillerden bazıları kasaba kenarında bulunan Kavaklı Mahallesi'ne giderek bir ahırdan hayvan çaldıktan sonra başka bir köye doğru hareket ettikleri esnada yolda, Uzunköprü aşar mültezimlerinden Halis Efendi ile onun yanında bulunan bir şahsa dahi tesadüf etmişlerdi. Halis Efendi'nin üzerinde bulunan 200 lirayı alan eşkıyalar, sonrasında Halis Efendi'yi öldürmüşlerdi. Halis Efendi'nin yanında bulunan şahıs ise, eşkıyaların arkasından karanlıkta birkaç kez silah atmış ise, suçlular kaçmayı başarmışlardı.¹³¹ Görüldüğü üzere Trakya'daki Rum çetelerinin taşkınlıkları hat safhaya varmıştı. Bir de üstüne üstün Yunan askerlerinden yüz bulan Rum çeteleri Uzunköprü ile Keşan arasında her gün bir vukuata sebep oluyorlardı. Üstelik bölgede İslam Komitesi teşkil edilirse kaza süsü verilmek suretiyle Müslümanlardan birer ikişer katledileceği yolundaki Didi Koridet'in söylevi, İslam ahâlîsinin heyecanına neden olduğuna dair bir haber alınmıştı.¹³²

Karadeniz Bölgesi'nde de Rum çeteciler, 'Pontus hülyası' ile hareket ederek, Trabzon'un Ruslar tarafından istilası esnasında Türklere karşı yaptıkları her türlü mezalimi Mütareke'den sonra da devam ettirdiler.¹³³ Samsun'da ise Rum çetecilerinin önderi olan Reji fabrikasının müdürü Torkomonidis, Orta Anadolu ile teması temin etmeye çalışıyor bir taraftan da Rum ve Ermenileri Batum'da toplayıp silahlandırarak Karadeniz sahillerine çıkarmaya çalışıyordu.¹³⁴ Öte yandan bu bölgede, her köy ve kasabanın nüfusuna oranla kurulan Rum çeteleri, bir başkan ve iki üyeden müteşekkil bir heyet tarafından yönetiliyordu. Pontus Cemiyeti'nin gizli tutulan tüzüğü gereğince, yirmi yaşından itibaren bütün Rumlar silah taşımaya uygun görülüyor ve kendi ihtilal ordularının birer askeri addediliyordu.¹³⁵

¹³¹ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:13.

¹³² BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:14.

¹³³ Çapa, 2001, s.65.

¹³⁴ Salışık, 1968, s.45.

¹³⁵ Çapa, 2001, s.65.

Ayrıca Yunanlılar İzmir'i işgal etmelerinden önce olduğu gibi işgalden sonra da Anadolu'nun muhtelif yerlerinde çete teşkiliyle uğraşırken özellikle Rumlardan ve Türklere karşı en şiddetli bir kin ve nefret ile hareket eden Kilikya'lı Ermeni göçmenlerden yararlanmışlardı. Yerli Rumlar ve Ermeniler cephe gerilerinde silahlandırılmış ve bu suretle silahlandırılan unsurlar Türk ve Müslüman unsurlar üzerine saldırtılmışlardı. Yunan ordularının işgal girişimi eğer olur da başarısızlıkla sonuçlanırsa Anadolu'yu terk etmeleri olasılığına karşı, Yunan işgal mahallîni güya müdafaa etmek maksadıyla vücuda getirilen "Yunan Milli Müdafaa Çete Teşkilatı" hiç şüphesiz Yunan tahrip taburlarının bir bölümünden başka birşey değildi.¹³⁶

Sonuç olarak Rum çetelerinin esas gayesi, gerek Trakya'da gerek Batı Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nde âsâyişi bozuk göstererek, en nihayetinde Anadolu'yu İtilaf Devletleri'nin bilhassa Yunanistan'ın işgaline ortam hazırlamaktı.

1.1.5. Anadolu'da Yunan İşgalinin Başlaması

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nin hükümlerine¹³⁷ göre, Osmanlı ordusu terhis edilecek, silah ve cephaneleri bölgede belirlenen depolarda toplanacak ve İtilaf Devletleri'ne teslim edilecek, İtilaf Devletleri Anadolu'da güvenliklerini tehdit edici herhangi bir hâdise meydana geldiğinde bölgeyi işgal edebileceklerdi, şark vilayetlerinde karışıklık çıkarsa yine itilaf kuvvetleri müdahalede bulunabileceklerdi. Dolayısıyla Mondros Mütarekesi'nin ağır şartlarına göre, İtilaf Devletleri, askerî yönden önemli gördükleri noktaları işgal etmek hakkına sahip idiler. Böylelikle Anadolu'nun her tarafını askerî işgal altına alabilirlerdi.¹³⁸ 'Boğazlardaki istihkamların İtilaf kıtaları tarafından işgal edilmesi' maddesine gelindiğinde ise Rauf Orbay, İngilizlerin Akdeniz filosu kumandanı Amiral Calthorpe'a '*İstihkamları, İtilaf kuvvetleri birlikte mi işgal edecek, Bu karmada İtalyanlar ve Yunanlılar da var mı?*' diye sormuştu. Amiral Calthorpe da bu sorulara 'evet' yanıtını vermişti. Bunun üzerine Rauf Orbay, bütün çabalarıyla en azından Yunan gemilerinin boğazlara gelmemesini, aksi takdirde âsâyişin bozulacağını ve Müslüman ahâlînin bunu kabullenemeyeceğini belirtti. Ama yine de Rauf Orbay Yunanlıların, boğazlardaki istihkamlara gelmemesi konusunda, Amiral Calthorpe ikna edemedi. Fakat

¹³⁶ Us, A. (1964). *Gördüklerim Duyduklarım Duygularım. (Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler)*, İstanbul: Vakıf Matbaası, s.65.

¹³⁷ Mondros Mütarekesinde, müzakere edilen 24 maddelik detaylı bilgi için Bkz. Orbay, R. (2000). *Cehennem Değirmeni (Siyasi Hatıralarım)*. (II.Baskı), İstanbul: Emre Yayınları, s.92-146.

¹³⁸ Özalp, K. (1985). *Milli Mücadele 1919-1922*. (II. Baskı), Ankara: TTK Basımevi, s.4.

Amiral Calthorpe, Osmanlı Devleti'ni zorluklara düşürecek herhangi bir âsâyîşsizliğin kendini göstermesini kesinlikle istemediğini ve İtilaf kuvvetlerinin Karadeniz'e geçmelerini zorunlu gördüğü takdirde Yunan zırhlılarının İstanbul Boğazı'ndan gece vakti görünmeksizin, sessizce geçmelerini temin edeceğini kesin bir suretle vadedmişti.¹³⁹ Nitekim hiç de böyle olmadı; Mondros Mütarekesi'nden sonra gelen Yunan zırhlıları, gösterişli bir şekilde İzmir'e ve boğazlara gelerek, Rum ahâlînin nümayişleriyle kutlanmıştı. Bundandır ki Mondros Mütarekesi bir nevi işgalin habercisiydi. Hakikatte ise, İzmir'in, Yunanlılara işgal ettirilmesi Mondros Mütarekesi'nden de önce planlanmış ve Yunanlıların, savaş sırasında İtilaf Devletleri'ne yaptıkları hizmet karşılığında Aydın Vilayeti kendilerine vadedilmişti. Umûmî barış ile birlikte Yunanlılar da kendi hisselerini kapmak için hazırlıklara başlamışlardı.¹⁴⁰

Paris Barış Konferansı'nda Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un, Fiume meselesi yüzünden İtalyan heyeti ile araları açılmıştı. En nihayetinde İtalyan delegeler 24 Nisan 1919'da konferansı terketmişti. Yunan Başbakanı Venizelos, eline geçen bu bulunmaz fırsattan büyük bir ustalıkla istifade etmesini bildi.¹⁴¹ Venizelos, Batı Anadolu'yla ilgili nüfus istatistikleri ve Türklerin Rumları katlettikleri hakkında kilisenin 'Kara Kitabı' gibi birtakım elinde bulunan sahte belgeleri, amacına ulaşmak için etkili vasıtalar olarak kullandı. Bunları ortaya koyarak o zamanki dünya büyüklerine döktüğü diller, bilhassa onların din duygularına hitabı, en başta Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un merhametine nâil olmaya yetmişti. Diğerlerine gelince: temelinde İzmir'in Yunanlılara verilmesi düşüncesinin en ateşli savunucusu, İngiliz Başbakanı Lloyd George idi. Fransa'nın devlet başkanı Clemenceau da, Yunan istekleri karşısındaki tavrı da Lloyd George'den aşağı kalmıyordu. Yalnızca İtalyan devlet adamı Orlando, diğer İtilaf kuvvetlerinin devlet adamlarından farklı düşünüyordu. Fakat bunun sebebi İtalyan liderin, Osmanlı toprak bütünlüğünü savunduğundan değil; 'St. Jean de Maurienne' gizli anlaşmasıyla İtalya'ya söz verilen Batı Anadolu topraklarının Yunanistan'a değil de İtalya'ya verilmesi gerektiğini savunuyordu. Genel kanı olarak bağlaşıkların düşüncesine göre; İzmir'in Yunanlılara verilmesi ile hem fedakar bir müttefik bir nebze de olsa tatmin

¹³⁹ Orbay, 2000, s.97-99.

¹⁴⁰ Apak, 1942, s.10.

¹⁴¹ Sonyel, 1973, s.52.

edilmiş olacak hem de İtalya'nın Akdeniz'de tehlikeli bir şekilde bölgeye nüfuz etmesi ve güçlenmesi engellenmiş olacaktı.¹⁴²

En nihayetinde Amerika, Fransa ve İngiltere'nin devlet adamları 6 Mayıs'ta büyük bir gizlilik içinde aldıkları kararlar Venizelos'a, İzmir'in Yunan askerleri tarafından işgal edilmesini teklif ettiler.¹⁴³ Bizzat Lloyd George, Venizelos'a; '*Asya'daki Hıristiyanları kurtarmak için, iki üç gün zarfında İzmir'e asker çıkarmaya muktedir olup olmadığını*' sormuştu. Yunan başbakanı ise hemen 'evet' cevabını verdi. O kadar ki Venizelos, ilerisi için ihtiyatlı olmak üzere, bu teklif sahiplerinden yardım talebinde dahi bulunmayı düşünmedi. İzmir mukabilinde, Türklere sulh şartlarını cebren kabul ettireceğini vaadetti.¹⁴⁴ Böylelikle üç büyüklerin –Woodrow Wilson, Lloyd George ve Georges Clemenceau- Yunanlılara İzmir'i işgal etme iznini vermeleri, insanlık tarihinde en büyük felaketlerden biri haline gelecek olan hâdiselere, Türk, Rum, Ermeni ve diğer unsurlara mensup bir milyondan çok masum insanların hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuştu.¹⁴⁵

Nihayet 14 Mayıs 1919 tarihinde, sabah saat 9'da İtilaf kuvvetleri filosunun başkumandanı İngiliz Amiral Calthorpe, 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'ya gönderdiği notada: 'Mondros Mütarekesi'nin 7. Maddesine dayanarak İzmir kale ve istihkamlarının 14 Mayıs 1919 günü saat 12'den itibaren İtilaf devletleri tarafından işgal edileceğini' bildiriyordu. Bu nota iktizasınca belirtilen vakitte işgal başladı. İngilizler Karaburun-Kösten Ada istihkamlarını, Fransızlar Foça ve Urla istihkamlarını, Yunanlılar ise Yeni kale istihkamlarını işgal etti. Aynı gün, yani 14 Mayıs 1919 öğleden sonra Amiral Calthorpe, 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'ya gönderdiği ikinci bir notada ise '15 Mayıs 1919 sabahı saat 8'den itibaren İzmir şehrinin, İtilaf Devletleri adına Yunanlılar

¹⁴² Baykal, B.S. (1969). 'İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olayın Doğu Anadolu'daki Tepkileri', *Bellekten*, C.XXXIII., S.129-132, Ankara: TTK Basımevi, s.521.; Tabii ki Megali İdea dahilinde toprak hırsıyla yanıp tutuşan Yunanistan'ı sadece Aydın vilayeti tatmin etmeyecekti. Hatta Eskişehir ve Kütahya muharebelerinden sonra, Eskişehir'e kadar gelen Yunan işgal ordusundan moral alan Yunanistan, İngiltere'nin Atina elçisinin iki taraf arasında arabuluculuk teklifinde bulunmasına rağmen ve üstelik Aydın Vilayeti'nin Yunanistan'da kalacak şekilde taksimatına dahi razı olmayacaktı. Bu Yunanistan'ın önüne çıkan son şanstı. Buna rağmen Yunan Hükümeti, Ankara'ya doğru yolun açık olduğunu varsayarak bu teklifi reddetmişti. Nitekim Anadolu'nun içlerine kadar ilerleyen Yunan ordusu Türklere kesin ve son darbeyi indirmek için Yunanistan'dan gelen taze kuvvetlerle güçleniyordu. Fakat Yunanlı General İoannis Metaksas'ın Venizelos'a sunduğu raporda belirttiği gibi '*Anadolu harekâtı Yunan Halkı için büyük bir felaket olacaktır.*' Bkz. Köylü, M. (2015). 'İnönü Muharebeleri'nden Sonra Anadolu'daki Yunan Harekâtı ve İoannis Metaksas'ın Öngörülleri'', *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, C.10, S.2, s.186.

¹⁴³ Sonyel, 1973, s.52.

¹⁴⁴ Bayar, C. (1968). *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş*. C.VI., İstanbul: Baha Matbaası, s.1769-1770.

¹⁴⁵ Sonyel, S.R. (2014). *Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Azınlıkların Rolü*. Ankara: TTK Basımevi, s.416.

tarafından işgal edileceğini' bildirmekteydi.¹⁴⁶ Aynı zamanda İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Visamiral Webb'de, 14 Mayıs'ta Babiâliye müttelikler adına bir nota vererek¹⁴⁷, 'Mayıs'ın 15. Günü İzmir istihkamlarının İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmesinin, Paris Barış Konferansı'nca kararlaştırıldığından, Osmanlı askerlerinin kaleyi boşaltmaları' gerektiğini kesin bir surette ifade etti.¹⁴⁸ 14 Mayıs akşamı ise, memleketin hamiyetli ve coşkunun Müslüman gençleri İzmir sokaklarında dolaşarak halkı toplantı yeri olan Yahudi maşatlığına çağırıyorlardı: "Vatanını seven Yahudi maşatlığına gelsin".¹⁴⁹ Öyle bir hal aldı ki, neredeyse İzmir'in bütün Türk ve Müslüman ahâlîsi maşatlıkta toplanmıştı. Gece boyunca millî ve dinî nutuklar söylendi. O gece orada, İstiklal Mücadelesi tarihinde yerini alacak olan meşhur "Redd-i İlhak Beyannamesi" hazırlanıp okunmuştu. Özellikle Türk halkı Yahudi maşatlık meydanında toplanmaya çağırarak ve ahâlîyi mahzûn eden "Ey Bedbaht Türk"¹⁵⁰ başlıklı beyannamesi, çocuk doktoru Ali Agah Efendi, Kordonboyu'ndaki yazıhanede kaleme almıştı.¹⁵¹

15 Mayıs sabahında ise, İzmir şehri ilk saatlerinden beri gerginlik içindeydi. Yunanlılar'ın İzmir'e asker çıkaracağı haberi uzun zamandır ortalıkta dolaşmasına karşın İstanbul hükümeti ile İzmir valiliğinde bulunan Kambur İzzet ve bölgede bulunan 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa konuyla ilgili tedbire yönelik herhangi bir teşebbüste bulunmamışlardı.¹⁵² Hatta işgal birliklerini taşıyan gemiler İzmir körfezine yaklaştığında,

¹⁴⁶ Gökbel, 1964, s.69-70.

¹⁴⁷ Aynı zamanda Visamiral Calthorpe'da 14 Mayıs 1919 günü ilk olarak sabah saat 9'da 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'ya bir nota vererek "İzmir istihkamları ile müdafaa tedbirlerini hâiz arazinin, Mütarekename'nin 7. Maddesine uygun olarak İtilaf Devletleri kuvvetlerince işgal edileceğini" bildirdi. Buna binâen Ali Nadir Paşa, Harbiye Nazırı Şakir Paşa'yı arayarak Amiral Calthorpe'dan İzmir'in işgal edileceğini ve durumun Bâb-ı âli'ye bildirilmiş olduğuna dair bir nota aldığını bildirmiştir. Şakir Paşa, Ali Nadir Paşa'ya Bâb-ı âli'nin işgal hakkında malumatının olmadığını, fakat Amiral Calthorpe'in teklifinin Mütareke hükümlerine muvafık olduğunu ve tatbik edilmesi gerektiği cevabını vermiştir. Bkz. Turan, M. (1996). "İzmir'in İşgali Üzerine", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. C.XII, S.36, s.743-744.

¹⁴⁸ Söylemezoğlu, G.K. (1939). *Başımıza Gelenler: Yakın Bir Mazinin Hatıraları Mondros'tan Mudanya'ya 1918-1922*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, s.96.; Kaygusuz, B.N. (1955). *Bir Roman Gibi*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, s.164.

¹⁴⁹ Özalp, 1985, s.6.

¹⁵⁰ Ey Bedbaht Türk!... Wilson prensipleri unvan-ı insâniyetkâranesi altında senin hakkın gasp ve namusun hetk ediliyor. Buralarda Rumun çok olduğu ve Türklerin Yunan ilhakını memnuniyetle kabul edeceği söylendi. Bunun neticesi olarak güzel memleketin Yunana verildi. Şimdi sana soruyoruz? Rum senden daha mı çoktur?... Yunan hâkimiyetini kabule taraftar mısın?... Artık kendini göster!... Tekmil kardeşlerin Maşatlıktadır. Oraya yüzbinlerle toplan ve kahir ekseriyetini orada bütün dünyaya göster. İlan ve ispat et... Burada zengin, fakir, âlim, cahil yok. Fakat Yunan hâkimiyetini istemeyen bir kütle-i kahire vardır. Bu sana düşen en büyük vazifedir. Geri kalma; Hüsrân ve nekbet faide vermez. Binlerle yüzbinlerle maşatlığa koş ve heyet-i milliyenin emrine itaat et. 14/15 Mayıs 1919 Çarşamba/Perşembe Redd-i İlhak Heyeti Milliyesi "Ey Bedbaht Türk" isimli beyanname için Bkz. Gökbel, 1964, s.73.

¹⁵¹ Moralı, N. (1973). *Mütarekede İzmir Olayları*. Ankara: TTK Basımevi, s.57.

¹⁵² Gerek Ali Nadir Paşa gerekse de Vali İzzet Bey, İzmir'in işgal edileceği konusunda bazı şeyleri biliyorlardı. Çünkü 2 Mayıs 1919 günü akşam vakti İzmir limanına, İtalyanların Guiseppo Ferri isimli bir

piyasaya çıkan o günün Türkçe gazetelerinden ‘Köylü’ gazetesinde İzmir valisi İzzet Bey’in imzasıyla bir tekzip neşredilmişti; bu da şehrin mülki sorumlularının konu hakkındaki tutumlarını açıkça ortaya sermekteydi: “... *Bazı bedbahlar, İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edileceği tarzında şâyialar çıkarmışlar. Yalandır, tekzip edilir...*”¹⁵³ Diğer taraftan ise, Yunan işgal gücü Pire Limanı’ndan yola çıkarak Fransız, İngiliz, Amerikan ve Yunan harp zırhlılarının koruyuculuğu altında İzmir’e doğru ilerliyordu. Venizelos’un tabiriyle, bu harekât, Yunan ordusuna tarihi boyunca ilk kez emanet edilmiş ‘şerefli bir görev’di. Yine Yunan Başbakanı bir söylevinde, Barış Konferansının, Batı Anadolu’nun âsâyiş ve güvenliğini Yunanistan’a emanet etmekle bu ülkeye verdiği ‘şeref’in, Konferansın Yunan ırkına olan itimadını gösterdiğini ve Yunan ordusunun buna layık olduğunu ispatlayacağından emin olduğunu belirtti.¹⁵⁴

15 Mayıs sabahı saat 8’de Yunan işgali başlamıştı; ilk olarak Albay Nikolaos Zafrios kumandasındaki asıl işgalci kuvvetleri yani, Larissa Tümeni Kramer Oteli’nin önünden ve Punta’dan şehre çıkarma yaptı. Yine Punta’da bulunan Themistoklis gemisi 5. Alay’ı çıkardı. Patris ve Atronyos gemileri ise, Pasaport Limanı’ndan 1/38. Evzon¹⁵⁵ Alayı’nı karaya çıkardı. Bunlar olurken İzmir’deki Türk askerleri, Amiral Calthorpe’un bir gün önceki notasına istinaden Ali Nadir Paşa’nın verdiği emir iktizasınca, kışlalarında idiler. Evzon erlerini bağrına basmak isteyen binlerce Rum, kasvetli, bulutlu havaya rağmen Kordon boyunu doldurmuş ve çevredeki binaları Yunan bayraklarıyla süslemişlerdi.¹⁵⁶ Elllerinde bayraklar ve çiçeklerle dolu olan Rum kızlarının üzerlerinde

muhribe gelmişti. Bu muhripten gizlice karaya çıkan Morali Halit Beyler, Ahmet Dino ve Cami Bey, İzmir Belediye Başkanı ile görüşerek, kentin Yunanlılar tarafından işgal edileceğini, ama ‘İzmir’in Yunan işgali yerine İtalyan mandası altına verilmesinin İzmir ahâlisi tarafından bir beyanname yayınlamak suretiyle istenilmesi karşısında’ İtalyanların bu işgali önleyeceklerini bildirmişlerdi. Bu uyarma ve arzu üzerine İzmir Belediye Başkan Vekili Osman Nuri Bey, şehrin önde gelenlerini bir toplantıya çağırdı. Bu toplantıda, İtalyan muhribiyle gelenler konuştular ve tekliflerini tekrarladılar ise de onların teklifleri kabul edilmedi. İşte bu toplantıdan ve bu tekliften İzmir Valisi İzzet Bey’in ve 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa’nın haberlerinin olmaması düşünülemezdi. Fakat Ali Nadir Paşa, emir almadıkça her hangi bir durum karşısında önlem almaya teşebbüs edecek bir fitratta değildi. Nitekim bir konuşma sırasında Süleyman Fethi Bey, Ali Nadir Paşa’ya; ‘İzmir’in belki yabancılar tarafından işgal edilebileceğini, hükümetten bir emir verilmediği takdirde bu işgale karşı nasıl bir tavır takınacağımı’ sorduğu zaman Paşa, “*Orasını hiç düşünmedim*” diye cevap vermişti. Fakat bu cevaptan memnun olmayan Süleyman Fethi Bey, “*Orasını işgal vaki olduktan sonra mı düşüneceksiniz*” diye ta’rizde bulununca Ali Nadir Paşa sıkılmış ve “*Ne zaman lazım gelirse o zaman düşüneceğim*” tarzında ters bir karşılık vermişti. Bkz. Tansel, 1973, s. 184-185.

¹⁵³ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı’nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. Güven Basımevi, İstanbul 1942, s.9.; Turan, 1996, s.751.; Hatipoğlu, 1988, s.88.

¹⁵⁴ Sonyel, 1973, s.52-53.

¹⁵⁵ Evzon veya Efzon/Efzun

¹⁵⁶ Umar, 1974, s.110-111.

mavi-beyaz kumaştan dikilmiş elbiseler vardı.¹⁵⁷ Sevgi ve mutluluk gösterileri coşkunun son raddelerine varıyor; ‘‘zito¹⁵⁸,’’ çığlıkları göğe yükseliyor; bir bandonun çaldığı marşlar, kilise çanları ve gemi düdükları yeri göğü çınlatıyordu. İzmir Metropoliti Hrisostomos düzenlenen karşılama töreninde Yunan erlerini takdis etti.¹⁵⁹ Takdis merasimi sona erdikten sonra Yunan askerleri yürüyüş nizamına geçti. Askerlerin önünde Rum gençlerinden bir topluluk ve bu topluluğun önünde de bir Rum palikaryası, bayrak taşıyarak Yunan işgal güçlerine öncülük etmekte idi. Hrisostomos da bu grubun başında gidenlerdendi.¹⁶⁰ Hemen ardından Yunan askerleri ile birlikte giden kadın-erkek, genç-ihthiyar Rum gürûhu Konak Meydanı yönünde yola koyuldular. Fakat Konak Meydanı İzmir’in Türklerle meskun olan bölgenin başladığı yerdı. Burada ne coşkun bir kalabalığın ‘zito’ nidaları ne de Rum kızlarının işgalci Yunan askerlerine attığı çiçeklerden vardı. Bu arada Evzon taburları, yanlarında yürüyen Rum kalabalığı ile beraber, Konak Meydanı’na varıp tam karşılama çıkan Sarı Kışla boyunca ilerledikten sonra sola dönmüşlerdi. Hemen meydanın köşesine, Kemeraltı Caddesi girişine vardıklarında yolun bir tarafı Tramvay Caddesi üzerine uzanıyordu. Yunan askerleri buraya kadar geldiklerinde karşılarda Askeri Kırathane vardı. İşte orada, kaldırımlar üzerinde toplanmış fesli, kalpaklı sadece birinin başı açık¹⁶¹ olan Türklerin bulunduğu taraftan bir silah sesi geldiğinde¹⁶², en önde yürüyen ve elinde Yunan bayrağını taşıyan efzunların bir kolbaşısı¹⁶³ olan Yannis atından cansız bir şekilde yere düştü.¹⁶⁴

Bu silah sesi üzerine ortalık karışmıştı, efzun taburu yüzgeri ederek darmadağın rıhtımdaki buluşma noktasına doğru kaçmaya başlamışlardı. Bu kaçış gerçekten görülmeğe layıktı.¹⁶⁵ Panikleyen Yunan askerleri, ordu düzenini sağladıktan sonra siper alıp askerî kışlayı bir müddet makineli tüfeklerle taramışlardı. Kışladan herhangi bir karşılık verilmemesine rağmen, Yunan askerleri kışlaya yarım saatten fazla ateş etmişlerdi. En

¹⁵⁷ Turan, M. (2002). ‘‘İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali (15 Mayıs 1919)’’, *Türkler*, C.XV, Ankara: Yeni Türkiye Yayını, s.757.

¹⁵⁸ ‘‘Yaşasın’’ anlamında Rumca kelime

¹⁵⁹ Yunan işgalinin başladığı tarih olan 15 Mayıs 1919’da Hrisostomos, Yunan askerlerini karşılama töreninde verdiği bir nutukta ‘‘Bu uğurda ne kadar Türk kanı döküp içerseniz o kadar sevaba girmiş olacaksınız’’ diyordu. Bkz. Tansel, 1973, s.196.

¹⁶⁰ Turan, 2002, s.757.

¹⁶¹ Bu kişi, Yunan askerlerine ilk kurşunu atan Hukuk-u Beşer Gazetesi’nin sahibi ve yazarı olan Hasan Tahsin’di. Namı diğer Osman Nevres olan bu münevver Türk’ün başı açıktı; kalpak, fes veya sarık takmazdı. Ayrıca yazar kimin ilk kurşunu attığını ve silahla mı veya tüfekte mi bunu yaptığını uzun uzun tartışır ve bu kişinin ‘‘Hasan Tahsin’’ olduğu kanısına varmaktadır. Bkz. Umar, 1974, s.116-129.

¹⁶² Umar, 1974, s.111-112, 116.

¹⁶³ Bayar, 1968, s.1794.

¹⁶⁴ Hatipoğlu, 1988, s.90.

¹⁶⁵ Apak, 1942, s.11.

nihayetinde kışladan karşılık verilmediğini ifade etmek için değneğin ucuna beyaz bir mendil bağlanarak dışarıya gösterilmeye çalışılmıştır. Mendil bağlı değneği dışarıya göstermek üzere eline alan Üsteğmen (Mülazım-ı Evvel) Celal (Dinçer) Bey, orta katın park cephesindeki koridor kapısına götürürken sağ kolundan yaralanmıştı. Ateşin kesilmediğini gören 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa, değneğe bağlanan beyaz bayrağı eline alarak, Erkan-ı Harp Reisi (Kurmay Başkan) Abdülhamit Bey, 56. Fırka Kumandanı Yarbey Hürrem Bey, Ahz-ı Asker Şubesi Reisi Albay Süleyman Fethi Bey ve sâir subaylar ve askerlerle beraber Kışla'nın Konak Meydanı'na bakan kapıdan dışarı çıktılar. Bunun üzerine ateş kesildi. Bu suretle yapılan hakarete Osmanlı subaylarının etrafını saran Yunan askerleri, sille-tokat, dipçik ile küfürler ederek, tükürerek saldırmışlardı. Bunlara Rumlar da iştirak etmişti. Dipçik ve süngü darbeleri altında, subayların üzerleri yoklanmış, Müslümanlık ve Türklük alameti sayılan fes ve kalpaklar yırtılarak ayaklar altında çiğnenmiştir. Subayların üzerlerinde bulunan para, yüzük, saat, sigara tabakası ve mendil gibi eşyalar gasp edilmiştir. Subayların formaları dahi Yunan askerleri tarafından sökülmüştür. Kışla'daki subay ve askerlerin bir kısmı Averof Zırhlısı'na bir kısmı da Patris Vapuru'na götürülmüştü.¹⁶⁶ Bu yürüyüş esnasında şehit, yaralı ve kayıp askerler ve subaylarla ilgili kesin bir sayı vermek güç olmakla birlikte 30'dan fazla şehit ve 60'tan fazla yaralı olduğu tahmin edilmektedir.¹⁶⁷

Yunanlı bir yazar olan Dimitri Kitsikis'in dediği gibi, '*İzmir çıkarması hâdisesiz geçmemiştir. Talanlar olmuş, cinayetler işlenmiştir. Ama bunlardan ayrı olarak, başlı başına çıkarma bile, Türk milletinin, vatanının parçalanışına karşı durma azmini ve kuvvetini alevlendirecek bir hâdiseydi.*'¹⁶⁸ Yunanlılar İzmir'i işgal ettikten hemen sonra işgal sahasını daha da genişleteceklerini, tavırlarıyla ortaya koydular.¹⁶⁹ Nitekim İzmir'in işgalinden sonra 16 Mayıs'ta Urla'yı, 17'sinde Çeşme'yi, 20'sinde Torbalı'yı, 22'sinde Menemen'i, 25'inde Bayındır, Manisa ve Selçuk'u, 27'sinde Aydın'ı, 28'inde Tire ve Ayvalık'ı, 29'unda Turgutlu'yu, 4 Haziran'da Nazilli'yi, 5'inde Akhisar'ı ve 12'sinde

¹⁶⁶ Turan, 2002, s.758.

¹⁶⁷ Turan, 2002, s.758.; Rahmi Apak, Askerlik Dairesi Başkanı Albay Fethi Bey'in 'zito Venizelos' diye bağırmadığından dolayı Yunanlılar tarafından süngü darbesiyle şehit edildiğini ifade eder. Bkz. Apak, 1942, s.13-14.; Fakat arşiv belgelerine yansıyan ise, Kolordu Ahz-ı Asker Reisi Süleyman Fethi Bey'in, kamayla yaralandığıdır. Bkz. ATASE, İSH, K:18, G:1, B:12.; Ayrıca İzmir'in işgali sırasında kışladaki askerlerin durumu ve yaşadıkları olaylar 57. Kolordu Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir rapora yansımıştı. Bkz. ATASE, İSH, K:18, G:1, B:12-13.

¹⁶⁸ Kitsikis, 1963, s.212-213.

¹⁶⁹ Kocaoğlu, 2008, s.29.

Bergama'yı işgal ettiler.¹⁷⁰ Yunan işgali bununla da sınırlı kalmıyordu tâ ki Sakarya Savaşı'na kadar Anadolu'nun içlerine doğru, Polatlı/Ankara'ya kadar gelmişlerdi.

1.2. Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer (Uluslararası Kızılhaç) Cemiyeti

1.2.1. Cemiyetin Kuruluşu

İnsanlık tarihine bakıldığında, toplumların karşılaştığı önlenebilir-önlenemez muhtelif acılarla, sıkıntılarla dolu olup; doğal afetler, siyasal bunalımlar, ekonomik krizler ve bunların sonucu olarak da harpler, zorunlu göçler, salgın hastalıklar muzdarip olunan konuların başında gelmektedir.¹⁷¹ Bununla birlikte yine aynı tarihin sayfalarına bakıldığında, zorda kalan insanlara yardım edildiğini ve onların yaralarının sarıldığını, neticede insanı insan yapan ulvî değerlerden birinin yardımlaşma duygusu olduğu göze çarpacaktır. Nitekim Atatürk'ün,

Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne? dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alâkadar olmalıyız. Hâdise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lâzımdır. İşte bu düşünüş insanları, milletleri ve hükümetleri hodbinlikten kurtarır. Hodbinlik şahsi olsun, milli olsun daima fena telâkki edilmelidir.¹⁷²

sözleri insanlar arası muâvenet fikrini en güzel şekilde özetlemektedir.

Musibete uğramış, yaralı veya hasta olan insanların acısını hafifletmek, dindirmek anlayışı çok eskilere dayanmakla birlikte bunun bir kurum olarak ortaya çıkması ancak XIX. yüzyılda Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Yardımlaşma olgusu tarihi bir süreç dahilinde ele alındığı zaman; ilk çağlardan günümüze kadar görülen insâniyet ve yardımlaşma örnekleri, beşeri hukukun ve Salîb-i Ahmer fikrinin gelişmesine hizmet ettiğini müşahede ederiz.¹⁷³ Göçebelik ve kabile yaşamlarında dahi harp zamanında yaralı düşenlerin yardımına koşmak şerefli bir görev sayılmıştır.¹⁷⁴ Eski Mısır'da M.Ö. 1400 yıllarında esirlere karşı muâmeleleri düzenleyen bir anlaşma olduğu bilinmektedir. M.Ö. 538 yılında Babil kralı Kyros, savaşın belli kurallar çerçevesinde yapılmasını ve yaralı düşman askerlerine de kendi yaralılarına bakıldığı kadar iyi bakılmasını

¹⁷⁰ Tansel, 1973, s.209.

¹⁷¹ Akgün, S.K. ve Uluğtekin, M. (2002). *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*. C.I, Ankara: TDV, s.5.

¹⁷² Karal, E.Z. (1956). *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.130.

¹⁷³ Özcan, 1965, s. 609.

¹⁷⁴ *OHAC (1329-1331)*, s.3.

emretmiştir.¹⁷⁵ Romalı düşünce adamı Cicero, ‘‘Caritas humani Generis’’ yani, ilk kez olarak ‘‘Beşeri varlığa yardım’’ kaidelerinden bahsetmiştir. Yine Romalı mütefekkirlerden Seneca, Stoisizmin¹⁷⁶ en güzel prensiplerinden biri olan ‘‘Homo sacra res homini’’¹⁷⁷ formülünü ortaya koymuştur.¹⁷⁸

‘‘Uluslararası Hukuk’’un kurucusu olarak kabul edilen Hollandalı Hugo Grotius (1583-1645), Otuz Yıl Savaşları’na şahit olduktan sonra, savaşın vahşetini yok etmek üzere akılcı temelde bir hukuk vücuda getirmeye çalışmıştır.¹⁷⁹ Bir İngiliz komitesi 1759 yılında Fransız savaş esirlerine yardımda bulunmak üzere iane fonu toplamaya başlamıştır. Bu komitenin raporunda başlıca şunlar geçmektedir: ‘‘Düşmanın imdadına yetişmek, beşeriyeti kardeşâne bir surette birleşmeye sevketmekten başka nedir? Böylece, milletleri birbirine karşı koyan kin ve garezleri bertaraf ederek bunları aralarında barış ve dostluğu korumağa hazırlamak değil midir?’’¹⁸⁰Yine, XVIII. yüzyılda Fontenay Savaş’ından sonra Fransa Kralı XV. Lui’ye ‘‘Haşmetmeab, düşman yaralılarına ne muâmele yapacağız’’ diye sorulduğunda kral, ‘‘tabii bizimkilerin aynısını... zira yaralı oldukları için onlar artık düşmanlarımız değildir.’’¹⁸¹ cevabını vermiştir.

XVIII. yüzyılın önemli fikir adamlarından Jean Jacques Rousseau (1712-1778), savaşın insanlar arası bir münasebet olmadığını ancak devletlerarası bir sorun olduğunu, buradan hareketle bireylerin sadece tesadüfen birbirlerine düşman olduklarını, bu düşmanlığın dahi insan olarak değil de asker olarak düşman sayılması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

Savaşın gayesi düşman devletin imhası olduğu cihetle, bunun müdâfi’lerini, ellerinde silah bulunduğu müddetçe öldürmeğe hak mevcut olur; fakat, silahları terk ettikleri ve teslim

¹⁷⁵ Uygur, A.T.S. (2013). *İsveç Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı’nda Rusya’daki Ma’lûl Türk Savaş Esirlerinin İsveç Kızılhaçı Yardımlarıyla İsveç Üzerinden Mübadelesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.42.

¹⁷⁶ Stoisizm; En kısa tanımıyla, devleti her şeyin üstünde tutan anlayıştan tamamıyla ayrılarak, insan hakları düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunan felsefi akımlardan biridir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Korkmaz, Ö. (2002). ‘‘Tarihsel Süreç İçerisinde Evrensellik Düşüncesi’’, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.4, S.3, s.154., 162-166.

¹⁷⁷ *İnsan, insan için mukaddestir*

¹⁷⁸ Özcan, 1965, s.610.

¹⁷⁹ Hugo Grotius’un çalışmalarından sonra, savaş sonrası esir değişimi ve fidye yönetimi öne çıkan ilkeler olmuştur. Öyle ki Vestfalya Anlaşması’yla ilk kez savaş esirlerinin fidyesiz serbest bırakılması gündeme gelmiş ve kabul görmüştür. Bkz. Uygur, 2013, s.43.

¹⁸⁰ Coursier, H. (1964). *Milletlerarası Kızılhaç*. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği, s.9.

¹⁸¹ Özcan, 1965, s.614; Coursier, 1964, s.7.

oldukları anda, düşman veya düşmanın bir aleti olmaktan çıkmış oldukları cihetle, yine sadece insanlığa rücu ederler, ve bunların hayatları üzerinde hiçbir hak kalmaz.¹⁸²

1780 yılında Fransız kimya bilgini Peyrilhe ise yine çağdaşı J.J.Rousseau gibi insâniyet prensibini savunarak; düşman esirlerine bakılmasını, askerî hastanelerde bulunan yaralılar, hastalar ve onlara bakanlar için dokunulmaz bir kanun oluşturulmasını, yine hastaların, yaralıların ve onlara bakanların esir sayılmaması gibi konuları dile getiriyordu.¹⁸³ 1815’de doğmuş olan İtalyan Doktor Ferdinand Palasciano, 1848 ihtilalinde Mesina’nın kuşatılması esnasında Napoli Bourbon’lar ordusunun tıp heyetinde bulunuyordu. Yaralıda olsa, hiçbir isyancıya aman verilmemesi emrine rağmen Palasciano, bu muhasara esnasında ordu yaralılarını tedavi ettiği gibi âsileri de tedavi etmiştir. Bu hareketi yüzünden hapse atılan Palasciano, Napoli kralının şahsi müdahalesi sayesinde kurtulabilmiştir. En nihayetinde bu İtalyan cerrah, yaralı ve ağır hasta olan savaş mağdurlarının tarafsızlığını savunuyordu.¹⁸⁴ Son bir örnek daha vermek gerekirse, XVIII. yüzyıl uluslararası hukukun gelişmesine katkıda bulunan Emer Vattel şunları söylemektedir:

Düşmanınız silahtan tecrid edildiğine ve teslim olduğuna göre, bir cinayet dolayısıyla ölümü hak etmiş olmamak şartıyla, hayatı üzerinde artık hiçbir hakkımız kalmış olmaz; esirlerin insan ve bedbaht insanlar oldukları unutulmamalıdır. Düşmanınız bir kere savaş haricine çıkmış olduktan sonra onun mutlaka yaraları yüzünden ölmesi şart mıdır?¹⁸⁵

Yukarıda da bahsedildiği gibi yardımlaşma ve insâniyet misallerini çeşitli çağlarda, dünyanın çeşitli yerlerinde görmek mümkündür. Bu gidişat ileriki sayfalarda açıklayacağımız üzere Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti’ni doğuracaktır. Fakat bir taraftan tarih ilerledikçe daha olgun insanî prensipler ortaya konulurken, diğer taraftan teknolojinin de gelişmesiyle birlikte tahrip gücü yüksek kitle imha silahları üretilmiş ve savaşlarda kullanılmıştır. Böylelikle savaşın yıkıcı özelliği cephenin gerisinde bulunan sivil halkı da vurmuştur. Aynı zamanda, Fransız İhtilali’nden sonra bir devlet savaşa girdiği zaman tüm milletini de seferber etmesi, savaşın geniş alana yayılmasına neden olmuştur. Doğal olarak savaşın doğurduğu ihtiyaçların devletler tarafından karşılanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Buna rağmen orduların sağlık heyetleri, işlerini yetiştirmede geri kalıyordu, işte bu trendin sonucu olarak Kızılhaç(Salîb-i Ahmer) teşkilatı vücuda getirilecektir.

¹⁸² Aktaran: Coursier, 1964, s.10.

¹⁸³ Özcan, 1965, s.615.

¹⁸⁴ Coursier, 1964, s.11-12.

¹⁸⁵ Aktaran: Coursier, 1964, s.9.

Kızılhaç'ın kuruluşuna geçmeden evvel bu insanî kuruluşun mimarlarından bahsetmek gerekir.

XIX. yüzyılda ‘‘insanî yardım prensibini’’ benimseyen; hangi ırktan, dinden ve mezhepten olursa olsun yaralı ve hasta olanların tarafsızlığını, dolayısıyla bunların tedavi edilmesi gerektiğini savunan ve bu düşünceyi tatbik eden önemli şahsiyetler olmuştur. İngiltere’de Florence Nightingale¹⁸⁶, Amerika’da Clara Barton¹⁸⁷, Rusya’da Miss Ketmarseden ve Afrika’daki halka yardım eden Madam Beçer Astov gibi isimler Uluslararası Kızılhaç ve milli Kızılhaçlar kurulmadan önce insanlığa hizmet ettikleri gibi Beyne’l-Milel Salîb-i Ahmer’inin (Uluslararası Kızılhaç’ın) ve milli Kızılhaçların kurulması ile de bu adı geçen insanlar kendi devletlerinin Kızılhaçı bünyesinde çalışmalarına devam etmişlerdir.

Belirttiğimiz bu vb. yardım sever çalışmalar, savaştaki bütün yaralıların tarafsız sayılmaları ve muâyene edilmeleri; devletlerin halkları üzerinde Salîb-i Ahmer düşüncesinin zeminini hazırlamıştır. Bu gidişat, İsviçreli Henry Dunant’ın ortaya attığı Uluslararası Salîb-i Ahmer (Kızılhaç) Cemiyeti düşüncesinin diğer devletlerce de zorluk çekmeden kabul edilmesini sağlamıştır.

Kızılhaç düşüncesinin baş mimarı Jean Henry Dunant, 8 Mayıs 1828’de Cenevre’de soylu bir aileden dünyaya gelmişti. Florence Nightingale’in babası gibi Henry Dunant’ın babası da arazi sahibi zengin bir burjuvazi idi. Dunant’ın doğası ve almış olduğu aile terbiyesi, onu fedakârlığa ve sosyal hareketlere katılmaya sevk ediyordu. Bundan dolayıdır ki daha pek genç yaşlarda, bazı arkadaşlarıyla birlikte ‘‘Hristiyan Gençleri

¹⁸⁶ 1820 yılında İngiltere’nin Florence şehrinde dünyaya gelen ve modern hastabakıcı hemşireliğin kurucusu olarak bilinen Florence Nightingale’dir. Hasta bakımı ve hastane yönetimi hakkında eğitim amacıyla Kaisers Werth ve Paris’e giden Nightingale, Londra’ya döndüğünde 1853 yılında Hasta Kadınların Bakım Kurumunun yöneticiliğine getirildi. Bkz. Hacıfettahoğlu, İ. (Hazırlayan). (2007). *Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer’e Dair Konferans*. (Doktor Besim Ömer). Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, s.61.; Nightingale, 1854 yılında Kırım Savaşı’nda İngiliz ordularında sağlık görevlisi olarak Üsküdar’a geldi. Burada binlerce askere bakmıştır. Bkz. Özcan, 1965, 615.; Florence Nightingale geceleri yaralı askerlerin durumunu kontrol etmek için elinde lambayla sessizce dolaştığı için ‘‘The Lady with the lamp’’(lambalı kadın) diye anılıyordu. Bkz. Akgün & Uluğtekin, 2002, s.7.; Coursier, 1964, s.12.; Özcan, 1965, s.615.

¹⁸⁷ 1821 yılında Amerika’da doğmuş olan Clara Barton Birleşik Amerika’daki Kuzey-Güney savaşında her iki tarafın yaralı askerlerine yardım etmiş, onların yaralarını sarmıştır. Bkz. Özcan, 1965, s.615.; Akgün & Uluğtekin, 2002, s.7.; 1863 senesinde Amerikan İç Savaşı’nda hemşire olarak yaralı ve hasta askerleri tedavi eden Clara Barton, Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı’nın kurulmasından sonra, 1870 senesinde başlayan Prusya-Fransa Harbinde, yaralılara yardım çalışmalarına devam etmiştir. Çalışmaları sonucunda kendisine İngiltere, İtalya, Prusya gibi devletler tarafından liyakat madalyası verilmiştir. Bkz. Kuzgun, M. (2014). ‘‘Ermeni Propagandası Çatısı Altında (1895-1896) Ermeni Olaylarına Genel Bakış ve Amerikan Kızılhaç Heyeti’nin Faaliyetleri’’, *Yeni Türkiye*, S.60, s.14.

Birliği” adında bir cemiyet kurmuşlardı. Henry Dunant sonraki yıllarda bankerlik mesleğine atılmıştır. Bu münasebetle bazı burjuvazi çevreleriyle ve devlet yetkilileriyle iyi ilişkiler içerisindeydi. 1859’da Cezayir’de tarım reformları yapmayı ve değirmen kurmayı tasarlayan Dunant, planlarını III. Napolyon’a anlatmak ve ondan yardım almak için Castiglione’ya gitti.¹⁸⁸ Napolyon bu esnada İtalya’nın bazı bölgelerini Avusturya-Macaristan’ın elinden kurtarmak için Sardunya Krallığı namına, Lombardiya’da savaşımaktadır. Dunant, Fransız-Sardunya müttefik kuvvetlerinin Avusturya kuvvetlerine karşı, Garda gölünün güneyinde Solferino’da yapılan bu muharebenin başladığı gün bölgeye vardı.¹⁸⁹ Solferino Savaşı’nı müşahade eden Henry Dunant, daha sonra yazdığı ‘‘Bir Solferino Hatırası’’ isimli kitabının ilk sayfalarında şöyle bahseder:

Hatırlanmağa layık bir gün olan 24 Haziran’da, üçyüz binden fazla insan karşı karşıya geldiler; savaş hattının uzunluğu 20 kilometreyi buluyordu ve çarpışmalar 15 saatten fazla sürdü. Avusturya ordusu, 23 ünde bütün gece süren güç bir yürüyüşün yorgunluğuna tahammül ettikten sonra 24 ünde, şafaktan itibaren, müttefik ordusunun şiddetli hücumuna dayanmak, sonra da boğucu bir havanın aşırı sıcağı, ve aynı zamanda açlık ve susuzluklardan ıstırap çekmek zorunda kaldılar; çünkü bütün Cuma günü bu birlikler, çift rakı tayınından başka, hiçbir gıda almamışlardı. Gün ağarmadan evvel harekâta başlamış bulunan Fransız ordusu sabah kahvesinden başka hiçbir şey almamıştı. Bundan dolayı bu müthiş savaşın sonunda muhariplerin ve bilhassa bahtsız yaralıların bitkinliği son haddi bulmuştu!...¹⁹⁰

1859 yılı Haziran ayında Solferino mevkiinde vukuu bulan bu meydan savaşında, III. Napolyon idâresindeki 200 bini aşkın Fransız-İtalyan kuvvetleriyle, yine o sayıda bir orduyu yöneten İmparator Victor-Emanuel kumandasındaki Avusturya ordusu birbiriyle kıyasıya savaşıyordu. İşte o esnada hâkim bir tepede bulunan Henry Dunant; savaşa tüm hırsıyla kendini kaptırmış gözü dönmüş subayları, kolu-bacağı kopan askerleri, kafasına şarapnel parçası inip beyni parçalanan erleri ve yaralı bir vaziyette yatıp kurtarılmayı bekleyen binlerce insanı kısacası savaşın tüm dehşetini görmüştür:

Avusturyalılar ve müttefikler yekdiğerlerini çığnıyor, kanlı cesetler üzerinde birbirlerini öldürüyor, tüfek dipçığı ile başına vuruyor, kafatasını yarıyor, kılıç veya süngü ile karınlarını deşiyor; artık ordugâh yok, bu bir mezbaha, kızgın ve kandan sarhoş olmuş vahşî hayvanlar savaşı... artık silahı kalmamış olan hasmını boğazından yakalayarak dişleri ile parçalıyor. Ötede buna benzeyen bir çarpışma cereyan ediyor, fakat dört nala geçen bir süvari bölüğünün yaklaşması ile daha dehşet verici bir hal alıyor: Atlar nallı ayakları altında ölüleri ve can çekişenleri eziyorlar; zavallı bir yaralının çenesi kopmuş, bir diğerinin başı ezilmiş, kurtarılması mümkün olan bir üçüncüsünün göğsü içine çökmüş.[...] hiçbir şey insan katliamına son vermiyor, durduramıyor veya eksiltemiyor; insanlar

¹⁸⁸ Coursier, 1964, s.13.

¹⁸⁹ Uygur, 2013, s.49.

¹⁹⁰ Dunant, 1964, s.13.

birbirini kitle halinde veya teker teker öldürüyor [...] Saldırı hırsı öyleki bazı noktalarda cephane tükenmiş, silahlar kırılmış olduğundan, insanlar birbirini taşla vurarak öldürüyorlar, [...] Yan tarafta, bir obüs parçası ile ölen atının ağırlığı altında, kendi yaralarından akan kanla zayıflayan bir süvari subayı kurtarılmak için çabalıyor, onun yanından, koşarak geçen bir at, süvarisinin kanlı cesedini de arkasından sürüklüyor...¹⁹¹

Yapılan bu Solferino Muharebesi'nden sonra, meydana kızgın güneşin altında, sinekler içerisinde yatan 40 bini aşkın ölü ve yaralı vardı. Ölüler saatler, günler sonra kokmaya başlayınca insan onuruna yakışmayan bir şekilde topluca gömülüyorlardı. Yaralılar ise, kan kaybı, açlık ve susuzluktan kaderlerine terkedilmiş bir vaziyette ölümü bekliyorlardı. Her iki tarafın da ordu sağlık görevlileri ve seyyar hastaneleri yetersiz kalıyordu. Zaten savaş sırasında ateş hattı dışında kalmaları gereken bu sağlık merkezlerine de çoğu kez bomba yağıyordu. Henry Dunant bu manzara karşısında daha fazla dayanamayıp civar köylerdeki Lombardiyalı ve Castiglione'yalı kadınları yardıma çağırıp taraf tutmaksızın her iki tarafın yaralılarını tedavi etmeye başladı. Civar bölgelerden gelen bu kadıncağızların hepsi "Tutti Fratelli" (Herkes Kardeştir) diye bağrışarak askerlerin yarasını sarıyorlardı.¹⁹² Fakat iş sadece askerleri savaş meydanından kaldırıp yaralıların yarasını sarmakla bitmemiştir. Henry Dunant bu noktada, yaralı askerlerin çektikleri sıkıntıları dehşetle görmüş ve çoğunun sırf zamanında bakılmadıkları için kangren veya kan kaybından öldüklerini, halbuki daha barış zamanında yaralı askerlere bakmak için teşkilatlandırılmış tarafsız bir yardım müessesesi olsa idi, bu müessesenin savaş zamanında çok büyük faydalarının dokunabileceğini düşünmüştür.¹⁹³

Dunant, İsviçre'ye döndükten sonra unutamadığı savaş hatıralarını "Bir Solferino Hatırası" adı altında kaleme almıştır. 1862 yılında orijinal dili Fransızca olan "Un Souvenir de Solferino" (Bir Solferino Hatırası) isimli kitabı bizzat yazarın kendisi, basım masraflarını üstlenerek bastırılmış ve Avrupa'nın önde gelen krallıklarına, soylularına ve iş adamlarına göndermişti. Avrupa'da geniş yankılar uyandıran bu kitapta Henry Dunant, belli bir sosyal veya felsefi bir akımı savunmuyor sadece Solferino'da gördüğü savaşı, acıyı ve meşakkati anlatıyor. Kitabında olayları anlatırken okuyucuya sorduğu iki soru vardır: "1- *Sulh zamanından itibaren, gayesi harp zamanlarında, gönüllüler tarafından, yaralıları tedavi ettirmek olan Cemiyetler kurmak mümkün olamaz mı? 2- Bir Kongre'de bu Derneklere temel teşkil edecek, milletlerarası, sözleşmelere dayanan ve kutsal bazı*

¹⁹¹ Dunant, 1964, s.15-16, 22.

¹⁹² Akgün & Uluğtekin, 2002, s.8; Uygur, 2013, s.50.

¹⁹³ Özcan, 1965, s.616.

*prensiplerin formüle edilmesi şayanı temennî değil midir?*¹⁹⁴ Derin bir heyecana kapılmadan okunamayacak olan bu eser, üslup yönünden güzel, akıcı ve konu o kadar heyecan verici, tasvir edilen manzaralar o kadar korkunç idi ki, iyi niyet sahibi hiçbir kimse, kitabın sonuç kısmında ifade edilen Yardım Dernekleri kurma fikrini geri çeviremezdi.¹⁹⁵ Böylelikle Dunant'ın bu iki sorusu, hem Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanmasına hem de Kızılhaç cemiyetlerinin kurulmasına neden ve temel olmuştu.

Henry Dunant'ın önerisi kısa sürede tüm Avrupa'da destek buldu. Evvela, -ilerde Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin liderliğini yapacak olan- Cenevre Halk İdaresi Derneği (La Societe Genevoise d'Utilite Publique) Başkanı Gustave Moynier,¹⁹⁶ Dunant'ın kitabından etkilenenler arasındaydı. 1863 yılında, Moynier'in çağrısıyla Dunant ve kendileriyle aynı fikirleri paylaşan İsviçre Ordusu Başkumandanı General Dufour,¹⁹⁷ Dr. Louis Appia¹⁹⁸ ve de Dr. Theodore Maunoir'den¹⁹⁹ müteşekkil bir grup insan, Solferino dehşetinin bir daha yaşanmaması için Beşler Komitesi'ni kurmuşlardı.²⁰⁰ Bu komite Beyne'l Milel Salîb-i Ahmer'in temelini teşkil etmektedir. Komitenin başkanlığı; şöhreti, rütbesi ve yaşı dolayısıyla General Dufour'a verilmişti. Fakat aktif olarak komitenin idâresini Gustave Moynier yapmıştır.²⁰¹ Bu komite 17 Şubat 1863'ten itibaren, gelecekteki ismi "Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Komitesi" olacak olan "Uluslararası Askerî Yaralılara Daimî Yardım Komitesi"²⁰² adı altında toplanmaya başlamıştır.²⁰³ Bu yıllarda "Uluslararası Askerî Yaralılara Daimî Yardım Komitesi"ni temsilen Henry Dunant,

¹⁹⁴ Dunant, 1964, s.9., 74.

¹⁹⁵ Coursier, 1964, s.13.

¹⁹⁶ Gustave Moynier (1826-1910): İlk olarak "Cenevre Halk İdaresi Derneği'ne" başkanlık yapmıştır. Daha sonra Uluslararası Kızılhaç Komitesi kurulunca General Dufour'dan sonra başkanlığa gelip 40 yıl bu komitenin başkanlığını yapmıştır. Gustave Moynier'in kişiliği, Henry Dunant'ın karakteri ile ciddi manada tezat oluşturmaktadır. Metodik bir fikre sahip bulunan, sağlam bir akıl yürütmeğe alışmış olan ve harekete geçmeden önce daima belli bir konuyu iyice tetkik ederek iş görmeyi kendisine görev addetmiş olan Moynier, Dunant'ın fikirlerini sürekli bir şekilde düşünceden fiile geçirilebilmesi için ciddi bir uluslararası teşkilatın kurulmasının zorunlu olduğunu hemen kavramış bulunuyordu. Bkz. Coursier, 1964, s.15, 22.

¹⁹⁷ General Guillaume H. Dufour (1787-1875): İsviçre Ordusu Başkumandanı olan Dufour, 1847 Kasımında Katolik ve Protestan kantonlar arasında meydana gelen Sonderbund Savaşı sırasında göstermiş olduğu insanî hareketleri ile şöhret kazanmıştı: karşı tarafın yaralılarına da kendi yaralılarına bakıldığı gibi bakılmasını emretmişti. Bkz. Coursier, 1964, s.15.

¹⁹⁸ Dr. Louis Appia Doğum:1818, Ölüm:1898

¹⁹⁹ Dr. Theodore Maunoir Doğum:1806, Ölüm:1869

²⁰⁰ Uygur, 2013, s.51.

²⁰¹ Coursier, 1964, s.15.

²⁰² Bu komite 1876 senesinde yapılan bir isim değişikliğiyle "Uluslararası Kızılhaç Komitesi" adını almıştır. Bkz. Uygur, 2013, s.54.

²⁰³ Özaydın, 1987, s.20.

Berlin’de düzenlenen ‘‘Uluslararası İstatistik Kongresi’’ ne katılarak deneyimlerini ve fikirlerini paylaşmıştır.²⁰⁴

‘‘Uluslararası Askerî Yaralılara Daimî Yardım Komitesi’’, az sayıdaki üyeleriyle²⁰⁵ birlikte yapmış oldukları görüşmeleri tekrar gözden geçirip, alınacak kararları her yerde uygulamanın çaresi olarak, çeşitli devletleri Cenevre’de yapılacak olan kongreye davet edip burada fikirlerini diğer devletlere anlatmak olduğunu kavramıştır. Böylece Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin çağrısıyla 16 devletin ‘‘gayr-i resmi delegeleri’’ olan doktor ve memurlar Cenevre’de 26-29 Ekim 1863’de kongreye iştirak etmişlerdir.²⁰⁶ Bu kongre, 1 yıl sonra toplanacak olan ve Cenevre Sözleşmesi’nin akdedilmesine yol açan konferansın da öncüsü olmuştur.²⁰⁷ Kongrede konuşulan mevzular, başlıca üç esas olarak şu şekildedir:²⁰⁸

1. Her devletin kendi Milli Yardım derneğini kurması ve kurulan bu derneğin bizzat devlet tarafından himaye edilmesi ve desteklenmesi,
2. Savaş sırasında; sahra hastaneleri, sabit hastaneler ve burada çalışan ordu sağlık görevlilerinin ve de yaralı askerlerin tarafsız sayılması,
3. Harp esnasında sabit ve seyyar hastaneleri, ordu sağlık personellerini ve yaralıları ayırt edecek ve onların tarafsızlığını sağlayacak bir işaretin kabul edilmesi ve kullanılması

Ancak gerek bu kongre ve gerekse alınan kararların resmi bir mahiyeti yoktu. Bu yüzden İsviçre Hükümeti, toplantı ve kararlarına uluslararası bir nitelik ve resmi bir belge sıfatı kazandırmak için Avrupa’nın muhtelif devletlerini 1864 yılında İsviçre’de yapılacak olan konferansa davet etti.²⁰⁹

1.2.2. 1864 Cenevre Sözleşmesi ve 1899 La Haye Konferansı

İsviçre Hükümeti’nin çağrısı üzerine 8 Ağustos 1864 yılında İsviçre’nin Cenevre şehrinde yapılan konferansa; İsviçre, Belçika, Felemenk(Hollanda), İtalya, Fransa, Portekiz, İspanya, İsveç, Norveç, Danimarka, Prusya, Wüttemberg, Hess ve Bad

²⁰⁴ Uygur, 2013, s.51.

²⁰⁵ Halen Cenevre’de aktif bir şekilde çalışan Beyne’l-Milel Salib-i Ahmer Komitesi’nin üye sayısı, başlangıçta 5 sonraki yıllarda 25’e çıkarılmıştır. Fakat bu komite Beyne’l-Milel olmasına rağmen üyelerinin hepsi İsviçre vatandaşlarından oluşmaktadır. Her 3 senede bir, komite üyeleri yeniden seçilir. Bkz. Özcan, 1965, s.636.

²⁰⁶ Coursier, 1964, s.16.

²⁰⁷ Uygur, 2013, s.52.

²⁰⁸ Dunant, 1964, s.74.

²⁰⁹ Yeniaras, O. (2000). *Türkiye Kızılay Tarihine Giriş* İstanbul: Alkan Matbaacılık, s.5.

Prensliği²¹⁰ katılmıştır.²¹¹ Bu adı geçen devletlerin göndermiş olduğu birer ikişer delegelerle, toplamında 24 resmi âzanın katıldığı Cenevre konferansında, uzun müzakerelerden sonra en nihayetinde General Dufour ve Gustave Moynier'in hazırlamış olduğu proje esas alınarak, "Harp halindeki silahlı kuvvetlerin hasta ve yaralıların vaziyetlerinin ıslahı" hakkındaki birinci Cenevre Sözleşmesi 22 Ağustos 1864 tarihinde imzalanmıştır.²¹² Cenevre şehrinin şöhretini, adını yükseltecek olan bu denli önemli bir hâdiseyi, 22 Ağustos tarihli İsviçre gazeteleri yazmamıştı. Cenevre Sözleşmesi'nin imza günü, mahallî politik rekabetler yüzünden halk hareketi olmuştu; bu olaylar hakkında ayrıntılı haber veren İsviçre gazeteleri, uluslararası bir muhteviyatta olan bu sözleşme karşısında sessiz kalmışlardı.²¹³ Buna mukabil Osmanlı basınında, 11 Eylül 1864 tarihli Ruzname-i Ceride-i Havâdis gazetesi Cenevre Sözleşmesi'ni tam metniyle kamuoyuna duyurmuştur.²¹⁴

22 Ağustos 1864 tarihli 10 maddelik Cenevre Sözleşmesi'nin hükümleri şunlardır:²¹⁵

- **Madde 1;** Seyyar ve sabit hastaneler harp sırasında tarafsız olunacak. Bunlar içinde hasta ve yaralılar bulunduğu müddetçe savaşan ordular tarafından korunacaktır. Adı geçen bu hastaneler eğer askeriye ile muhafaza edilirse, hastanenin tarafsızlığı ortadan kalkar.
- **Madde 2;** Sabit ve seyyar hastanelerin memurları; sıhhi malzeme ve yaralıların nakli için görevli olan sağlık personeli ve din görevlileri vazifelerini yerine getirdikleri müddetçe ve yanlarında tedavi olunacak yaralılar bulunduğu müddetçe tarafsız sayılacaktır.
- **Madde 3;** Sağlık personellerinin bulunduğu bölge düşman eline geçse dahi, bu personeller hizmetinde buldukları seyyar veya sabit hastanede çalışmalarına devam edeceklerdir. Eğer arzu ederlerse mensup oldukları ordu tarafına geçebileceklerdir. Bunlardan memuriyetini bırakan olursa, o bölgeyi zapteden askerlerin himayesinde düşman ileri karakollarına teslim edilecektir.
- **Madde 4;** Eğer bölge düşman eline geçerse, sabit askerî hastanelerin eşyaları harp kanunlarına tâbî olup bu hastanelere mensup olan personellerin gitmesi durumunda sadece kendi kişisel eşyalarını götürebileceklerdir. Eğer seyyar hastane düşman

²¹⁰ Prusya, Wüttemberg, Hess ve Bad Prenslikleri, Alman Birliği sağlanmadan önce bölgede bulunan prensliklerdir.

²¹¹ Yeniaras, 2000, s.5; Türkiye Kızılay Derneği. (1995). *Kızılay*, Ankara: Beyda Ofset Basım, s.1; **OHAC (1329-1331)**, s.5.

²¹² Özcan, 1965, s.618.

²¹³ Coursier, 1964, s.18.

²¹⁴ TKD Kızılay, 1995, s.4.

²¹⁵ Ahmet Mithat, 1897, s.29-40; Ayrıca Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi'nde Cenevre Sözleşmesi'nin maddeleri birer birer özetlenip açıklanmaktadır. Bkz. **OHAC(1329-1331)** s. 8-12.

eline geçerse, istediği gibi tüm hastane levâzımatı ve eşyasıyla birlikte bölgeden gidebilecektir.

- **Madde 5;** Savaş bölgesinde bulunan ahâlî kendi evlerinde savaş yaralılarına bakarsa, o ev ve ev halkı tarafsız sayılacaktır. Mükafat olarak da o hane sakinleri savaş tazminatının bir kısmından muâf oldukları gibi buldukları ev, düşman ordularının askerleri tarafından yerleşke olarak kullanılmayacak.
- **Madde 6;** Hangi milletten olursa olsun yaralı ve hasta askerler kabul edilip, tedavi ettirilecektir. Durum müsait olunca başkomutanın salâhiyeti ve iki tarafın rızasıyla, düşman yaralıları yine düşmanın ileri karakollarına teslim edilmelerine müsaade edilecektir.
- **Madde 7;** Seyyar ve sabit hastaneler ve burada çalışan görevliler için tarafsızlık sembolü olarak bir bayrak kabul edilecektir. Bu bayrak daima her devletin kendi sancağıyla beraber çekilecektir. Ayrıca tarafsız bir halde bulunan sağlık görevlileri de bu sembolü kollarına takacaklardır. Kabul edilen sembol; beyaz zemin üzerine kırmızı bir Haç'tan oluşan bayraktır.²¹⁶
- **Madde 8;** Savaş halinde bulunan başkumandanlar mensup oldukları hükümetler tarafından gerekli olan sözleşmenin maddeleri bildirilecek ve bunlar savaş meydanlarında uygulanacak.
- **Madde 9;** Cenevre mukavelenâmesini imzalamak için bir temsilci göndermeyen devletlerin, en kısa sürede -1 yıl içinde- bu sözleşmeyi onaylamaları için mühlet verilmiştir.
- **Madde 10;** Cenevre Sözleşmesini kabul eden devletlerin temsilcileri, 22 Ağustos 1864 senesinde, ahidnameyi imzalayıp hükümlerini kabul etmişlerdir.

Cenevre Mukavelenâmesi imzalandıktan sonra burada yapılan konferansa delege göndermeyen veya sözleşmeyi henüz imzalamayan diğer devletlere de bir yıl mühlet verildi.²¹⁷ Bunun üzerine, diğer devletler –hepsi 1 yıl içinde olmasa da- farklı zaman dilimlerinde bu insanî kuruluşun çağrısına kulak verdiler ve Cenevre Sözleşmesi'ni imzaladılar.²¹⁸ Üstelik anlaşmayı imzalayan devletlerinde en kısa sürede kendi memleketlerinde bir milli Kızılhaç teşkilatı kurması ve faaliyete geçirmesi istenmektedir. Böylece Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan –veya ileriki yıllarda yapılan La Haye ve Cenevre Konferanslarından birine katılan- herhangi bir devlet, Uluslararası Kızılhaç

²¹⁶ Kızılhaç amblemindeki beyaz zemin Dr. Alpa tarafından teklif edilmiştir. Beyaz zemin üzerine kırmızı bir haçın ilavesini de General Dufour teklif etmiştir. Böylelikle kırmızı zemin üzerinde beyaz bir haçtan oluşan İsviçre bayrağının tersiyle Kızılhaç bayrağı oluşturulmuştur. Bu bayrak diğer Hıristiyan devletlerce de kolaylıkla kabul edilmiştir. Bkz. Coursier, 1964, s.16.

²¹⁷ Polat, M. (2007). *Hilâl-i Ahmer Teşkilatının Kuruluşu ve Teşkilatlanması*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, s.4.

²¹⁸ Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan devletler tarih sırasına göre Ek'te verilmiştir.

Cemiyeti prensiplerine bağlılığını bildirerek kendi ülkesinde Kızılhaç teşkilatını kurmaya başlamıştır.²¹⁹

Osmanlı Devleti'nin, Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne karşı yaklaşımı²²⁰, dini-siyasi sebeplerden ötürü biraz çekingen bir hal alırken, bu cemiyetin öncüsü olan İsviçre Devleti'nin Protestan mezhebinden olması dolayısıyla Avrupa'daki kimi Katolik devletlerin bu uluslararası cemiyete karşı tavrı da soğuk olmuştur. Fakat 1868 yılında Vatikan'ın da Cenevre Sözleşmesi'ni imzalaması üzerine, koyu Katoliklerin bu cemiyet hakkındaki tavırları değişmiş ve Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamışlardır. Zaten 30 Mart 1865'teki Paris Kongresi'nde düzenlenen antlaşmanın 7. maddesinde, Kızılhaç teşkilatının ırk, dil, din ve mezhep ayrımının üstünde bir kurum olduğu vurgulanmıştır. Vaziyet böyle olunca Cenevre Mukavelenâmesi'ne katılım geniş oldu. Neredeyse bütün devletler birer Kızılhaç teşkilatı kurdu.²²¹

Cenevre Konferansı'nın önemli bir başarısı, her ülkede Kızılhaç teşkilatının faaliyete geçirilmesi olmuştur. Bu sebeple Uluslararası Kızılhaç örgütünün kuruluş yılı

²¹⁹ Milli Kızılhaççı'nı kuran devletler, bu durumu Uluslararası Cenevre Kızılhaç Cemiyeti Genel Merkezi'ne bildirmişlerdir. Böylelikle, "bir devletin Kızılhaç kurduğu bilgisi" diğer devletlere de haber verilmiştir. Bkz. İzgöer, A.Z. ve Tuğ, R. (Hazırlayan). (2013). *Padişah'ın Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1913 Yıllığı*, (I.Baskı), Ankara: Türk Kızılayı Yayınları, s.22.; Milli Kızılhaç Cemiyeti'ni kuran ülkeler tarih sırasına göre Ek'te verilmiştir.

²²⁰ Osmanlı Devleti, Hıristiyan aleminin böyle güzel insâniyet-perverâne çağrısına pek ehemmiyet vermedi. Bu konu hakkında, Hilâl-i Ahmer'in kuruluş ve gelişim sürecinde önemli hizmetlerde bulunan Dr. Besim Ömer Paşa'nın ifadesiyle; "memleketimizde bu muâhedenâme müfâdına tevfikân milli bir cemiyet teşkili için ne hükümet ve ne de etba meşgul olmağa lüzum görmemişlerdir. Çünkü bu mesele gerek ahâlîce ve gerek 'ricâl-i devlet'ce ehemmiyetsiz görüldüğü gibi Bâb-ı Âli'ce de 'gayr-i kabil-i icrâ evhâm ve hayâlattan' ibaret addedilmiş idi..".Bkz. Hacifettahoğlu, 2007, s.74.; Böylelikle Osmanlı Devleti, Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamamasına rağmen delege göndermeyen ülkeler için tanınan 1 yıllık süreyi değerlendirmiş olup, Ahmet Mithat Efendi'nin deyiimiyle "bir fayda beklememekle birlikte bir mazarrat da gelmeyeceği" (Bkz. Ahmet Mithat, 1897, s.53.) düşüncesiyle Cenevre Mukavelenâmesini 5 Temmuz 1865 tarihinde imzalamıştır. Bkz. OHAC (1329-1331), s.6.; Çapa, M. (2010). *Kızılay(Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, s.10.; Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan devletlerden aynı zamanda kendi ülkeleri için "Salîb-i Ahmer" teşkilatı kurmaları istenmişti. Fakat milliyetçi isyanların yaşandığı ve parçalanmaya başlayan Osmanlı Devleti; kendi içinde "Salîb-i Ahmer" adı altında bir kuruluş açarsa, buradaki "Salîb" in (Haç'ın) ülke içinde bulunan Hıristiyanların milliyetçilik duygularını daha da körükleyeceğini düşündüğü için ve de ülkenin ekseriyetini Müslüman nüfus oluşturduğundan "Salîb" adı altındaki bir cemiyetin kabulüyle İslam ahâlîsinin tepkisini çekmemek gayesiyle, Osmanlı Hükümeti, kurmuş olduğu sağlık teşkilatına "Salîb-i Ahmer" değil de "Hilâl-i Ahmer" ismini koymayı uygun görmüştür. En nihayetinde Besim Ömer Paşa'nın 1907 yılında Londra'da düzenlenen 8. Milletlerarası Kızılhaç Konferansı'na katılmasıyla, Osmanlı'nın sağlık teşkilatı için neden "Salîb" işareti değilde "Hilâl" işaretini benimsediğini izah etmesi üzerine, uluslararası camiada "Hilâl-i Ahmer" resmen tanınmıştır. Bu Kızılhaç konferansında, takdire şayan olan Dr. Besim Ömer Paşa'nın yapmış olduğu izahat hakkında Bkz. Hacifettahoğlu, 2007, s.30-31.

²²¹ Akgün & Uluğtekin, 2002, s.10. Üstelik bu teşkilatlar faaliyetlerini, sadece harp zamanı içerisinde sınırlı tutmayıp sulhda; salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi durumlarda da insanlığa hizmet etmektedirler.

olarak, 1863 -Cenevre Konferansı'nın yapıldığı yıl olarak- kabul edilir.²²² Ayrıca, Cenevre Sözleşmesi'nin kabul edilmesiyle, Uluslararası Kızılhaç Komitesi resmen tanınmış oluyordu.²²³

1899 tarihinde Lahey Barış Konferansı'nda, Kızılhaç mevzusu ele alınarak Cenevre Sözleşmesi hükümlerinin deniz savaşlarına da uygulanması öngörüldü. Öyle ki harplerin ayrılmaz bir parçası olan felaket ve afetleri elden geldiği kadar hafifletmek ve azaltmak fikrini taşıyan devletler, Cenevre Sözleşmesi'nin deniz harplerine tatbiki konusunu daha önce de göz önünde bulundurmuşlardı. En nihayetinde bu konular hakkında, 29 Temmuz 1899 tarihinde bir sözleşme yapılmıştır. Daha sonra bu meseleler, 6 Temmuz 1906'da Cenevre'de incelenmiştir.²²⁴ Cenevre'de incelenen konular 18 Ekim 1907 tarihinde, Osmanlı Devleti'nin de aralarında bulunduğu 42 devletin delegeleri tarafından Lahey'de bir sözleşme halinde imzalanmıştır. Bu sözleşme özetle şöyledir.²²⁵

1. Yaralı ve hastalara bakmak için düzenlenmiş gemiler, harekete geçirilmeden evvel resmî belgelerle muharip devletlere haber verilecektir. Bu gemiler, iki tarafın düşmanlığı sürdükçe her türlü saldırıya karşı muhafaza edilecek ve hiçbir şekilde el konulamayacaktır.
2. Bu gemiler milliyet ayırmaksızın muharip devletlerin yaralı, hasta ve kazazedelerine yardım edeceklerdir. Ayrıca hükümetler bu gemileri askeri maksatlar için kullanmayacaklarına dair söz vermişlerdir.
3. Bu gemiler hiçbir şekilde savaşan tarafların harekâtına engel teşkil edecek davranışlarda bulunamazlar.
4. Savaşan taraflar, bu gemiler üzerinde araştırma ve kontrol etme hakkına sahiptirler. Devletler eğer arzu ederse, bu gemilerin yardımını reddedebilirler. Uzaklaşmalarını veya başka bir yöne doğru gitmelerini emredebilirler. Tehlikeli bir vaziyet gösterirse gemiyi tevkif dahi edebilirler.
5. Harp sırasında işgal edilen harp gemisinin hastanesiyle, sağlık malzeme ve levâzımatı yaralıların ihtiyacı olduğu müddetçe kullanılamayacaktır. Bununla birlikte işgal eden kumandan gerekli gördüğü takdirde, öncelikle hastaların tedavilerini güvence altına aldıktan sonra, bu sağlık malzemelerini kullanabilir.
6. Bir hastane gemisi düşman devletin zararına neden olacak hareketlerde bulunursa, o gemiye karşı himaye ve hürmet hükmü ortadan kalkar. Ama bu gemilerdeki personelin kendi güvenliği için şahsî silah taşımaları ve gemilerinde telsiz-telgraf olması himaye ve hürmet hükmünü ortadan kaldırmaz.

²²² Bazı kaynaklarda Uluslararası Kızılhaç Örgütünün kuruluş yılı olarak, bu fikrin ortaya çıkmasına vesile olan Solferino Muharebesi'nin tarihi gösterilir. Uygur, 2013, s.52-53.

²²³ Çapa, 2010, s.10.

²²⁴ İzgöer, A.Z. ve Tuğ, R., 2013, s.20.

²²⁵ Özeydin, 1987, s.27-30.

7. Savaşanlar, hasta ve yaralıları gemilerine alıp muâyene etmeleri için tarafsız yolcu ve ticaret gemilerine veya sandalların kumandanlarına sığınabilirler. Bu görevi yerine getiren gemi ve sandallar husûsî bir korumaya ve bazı muâfiyetlere mazhar olacaklar ve bu muâvenetlerinden dolayı işgal ve müsadere edilmeyeceklerdir.
8. İşgal edilen veya el konulan bir geminin tıbbî ve dinî personelleri ile hastane alet edevatları saldırıdan korunmuş olup harp esiri sayılmazlar. Sağlık personelleri kendi eşyaları olan tıbbî alet edevatı beraberinde götürebilirler. Bu personeller gemi sağlık vazifesini; işgal eden askerî kuvvetin kumandanı tarafından gerek görüldükçe görevlerine devam edeceklerdir. Yine bu sağlık personellerinin vazifelerinden ayrılmaları başkumandanın izniyle mümkün olacaktır. Bu tarzda hizmet edecek olan sağlık personellerine muharip devletler kendi donanmalarında aynı rütbeye sahip memurlarına verdikleri maaşı vereceklerdir.
9. Muharip devletlerden birine mensup olup diğer tarafın eline düşen deniz kazazedeleri, hasta ve yaralılar harp esiridir.
10. Harp meydanlarından toplanacak ölülerin kimlikleri ve eşyası hakkında kara savaşlarında geçerli kurallara riayet edilerek savaşanlar birbirlerini bilgilendirecekler ve de mektup ve eşya gibi malzemeleri ilgililere göndereceklerdir.
11. Askerî hastane gemileri amblem olarak yaklaşık 1,5 metre eninde yeşil renkli boya ile ve Kızılhaç'a ait gemiler kırmızı renkli dikey bir pervaz ile dıştan beyaza boyanacaktır. Bu gemilerin sandalları dahi kendileriyle aynı tarzda boyanacaktır.
12. Bu gemiler kendilerini tanıtmak için kendi devletlerinin bayrağıyla birlikte "Haç (Salîb)" –bir İslam devletine ait ise, Hilâl- işaretli beyaz bir bayrak çekerler. Eğer tarafsız bir devlete ait iseler, kendi devletlerinin bayrağıyla birlikte idâresi altında olduğu savaşan devletin bayrağını da çekerler.

1.2.3. Cemiyetin Teşkilat Yapısı

1863 Cenevre Kongresi ile temeli atılmış olan Uluslararası Kızılhaç teşkilatı, bununla birlikte 1864'de imzalanan Cenevre Sözleşmesi'nin gerektirdiği gibi muhtelif devletlerde de milli Kızılhaç teşkilatlarının kurulmasıyla, dünya genelinde bir Kızılhaç faaliyeti başlamıştır. Bir taraftan bu Kızılhaç cemiyetleri arasındaki ilişkileri düzene koymak, diğer taraftan da Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerini mükemmelleştirmek için farklı zamanlarda Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Konferansları düzenlenmiştir.²²⁶

²²⁶ İlk Uluslararası Kızılhaç Konferansı 1867 de Paris'te düzenlenmiş olup sırasıyla 1869'da Berlin'de, 1884'te Cenevre'de, 1887'de Karlsruhe'de, 1892'de Roma'da, 1897'de Viyana'da, 1902'de Petersburg'da, 1907'de Londra'da, 1912'de Washinton'da, 1921, 1923 ve 1925 yıllarında Cenevre'de, 1928'de La Haye'de, 1930'da Brüksel'de, 1934 de Tokyo'da, 1938 de Londra'da, 1948 de Stokholm'de, 1952'de Toronto'da, 1957'de Yeni Delhi'de Uluslararası Kızılhaç Konferansları düzenlenmiştir. Bkz. Özcan, 1965, s.619.; Ayrıca bir kısım Kızılhaç konferans tarihleri için Bkz. OHAC (1329-1331), s.14.

1928 yılında La Haye’de yapılan Kızılhaç Konferansında belirlenen statü ile Uluslararası Kızılhaç teşkilatı, üç başlı bir müessese haline gelmiştir. Bu müessesenin organları; Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Kızılhaç Milli Cemiyetleri ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği’nden (Ligi) oluşmaktadır.²²⁷ Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 1863 Cenevre Konferansı’nın toplanmasını sağlayan “Beşler Komitesi’nin,” sonradan aldığı isim olup bugün dahi ‘Uluslararası Kızılhaç Komitesi’ adı altında İsviçre’de faaliyetlerine devam eden bir kurumdur. Kızılhaç Milli Cemiyetleri ise, 1864 yılında Cenevre’de düzenlenen konferanstan sonra peyderpey her devletin kendine ait olmak üzere kurduğu mahallî Kızılhaç teşkilatlarıdır.²²⁸ Kızılhaç Cemiyetleri Birliğine gelince, bu birlik (Lig) I. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerikan Kızılhaç Komitesi’nin başkanı tarafından galip devletlerin milli Kızılhaçlarına, savaştan sonra ellerinde kalmış olan muazzam kaynaklarını, savaş yaralılarına muâvenet ve sulh zamanında doğal afetlerde insanlığa yardım için harcamalarını tavsiye etti. Böylelikle Amerikan Kızılhaç’ının teşebbüsüyle 5 Mayıs 1919’da, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Japon Kızılhaçlarından oluşan bir Kızılhaç federasyonu (ligi) kurulmuştur. Bu birlik prensiplerinde Uluslararası Kızılhaç Komitesi’ne bağlı kaldı. Sonraki yıllarda diğer devletlerin milli Kızılhaç dernekleri de bu kurulan lige katıldı.²²⁹

Uluslararası Kızılhaç Komitesinin en önemli faaliyeti, iç karışıklık, sivil harp ve devletlerarası savaşlarda tarafsız ve herkese eşit muâmele yapmasıdır. Aynı zamanda bu komite, Kızılhaç prensiplerinin koruyucusu ve Kızılhaç Milli Cemiyetlerini tanımaya yarayan bir organdır. Buradan hareketle komite statüsü, komitenin faaliyetlerinden bahseden 4. maddesinin b fıkrasında, “yeni tesis edilen ve tanınma şartlarına hâiz olan Milli Cemiyetleri, Uluslararası Kızılhaç Komitesi tanıyacak ve diğer Milli Cemiyetlere de haber verecektir”²³⁰ diye bahsetmektedir. Kızılhaç prensiplerinin ve Cenevre Sözleşmesi’nin koruyucusu olan Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Cenevre Sözleşmesi’nin gerektirdiği görevleri yerine getirip bu sözleşmenin uygulanmasına da çalışmıştır. Ayrıca, yapılan sözleşmelerin ihlâli iddialarına ait şikayetleri kabul edip değerlendirmiştir. Kızılhaç komitesi savaşta, milli cemiyetlerle hükümetler arasında tarafsız bir rol oynar. Siviller ve savaş esirleri hakkında merkezi ajanslar açan Kızılhaç Komitesi, esirlerin

²²⁷ Coursier, 1964, s.39.

²²⁸ Özcan, 1965, s.622.

²²⁹ Özyayın, 1987, s.32.

²³⁰ Özcan, 1965, s.637.

vaziyetini düzeltmeğe çalışıp insanlığın ızdırabını hafifletmek için vazifesi saydığı durumlarda müdahalelerde bulunmuş ve aracılık yapmıştır.²³¹

Beyne'l-Milel Kızılhaç Komitesi'nin savaşta yaptığı masraflar; bir taraftan İsviçre Medeni Kanununun 60. ve bunu takip eden diğer maddelerinin hükümlerince, Beyne'l-Milel sıfatıyla sahip olduğu fonların gelirlerinden, diğer taraftan da her devletin Millî Kızılhaç cemiyeti ve hükümetlerinin ödemiş olduğu tahsisatlar sayesinde karşılanmaktadır.²³²

Beyne'l-Milel Kızılhaç Komitesi teşekkülü bakımından ‘‘milli’’²³³, faaliyetleri açısından ise ‘‘uluslararası’’²³⁴ bir mahiyeti vardır.²³⁵ Ayrıca Beyne'l-Milel Kızılhaç komitesi ne kadar sağlam bir şekilde teşkilatlanmış olursa olsun, her devletteki Milli Cemiyetlere dayanmaksızın Kızılhaç'ın tarafsız bir organı ünvanıyla, vazifesini yerine getirmekten belki de geri kalırdı. Milli Cemiyetler, Kızılhaç'ın Beyne'l Milel organlarına bağlı değildirler, ama Beyne'l-Milel Kızılhaç'ın prensiplerine bağlı olup, Uluslararası Kızılhaç faaliyetlerine, fayda sağlayacak şekilde katılırlar.²³⁶

Uluslararası Kızılhaç'ı oluşturan organlar belli aralıklarla bir araya gelip, Kızılhaç faaliyetini daha iyi, daha sağlam temellere oturtmak ve aralarındaki münasebeti pekiştirmek ve faaliyet sahasını genişletmek için konferanslar yapar. Kızılhaç Beyne'l-Milel Konferansının statüleri de bu konu hakkında şöyle demektedir: Uluslararası Kızılhaç'ın en yüksek müzakere otoritesi, Uluslararası konferanstır. Kızılhaç Uluslararası Konferansı şu teşekküllerin delegasyonlarını içermektedir: Kızılay-Kızılhaç-Kızılaslan ve Güneş²³⁷ Dernekleri delegeleri, Cenevre Sözleşmelerine²³⁸ katılmış olan devletlerin

²³¹ Özcan, 1965, s.638.

²³² Coursier, 1964, s.43.

²³³ Çünkü komite sadece İsviçre vatandaşlarından oluşmaktadır.

²³⁴ Çünkü prensipleri ve misyonu açısından milletlerarası bir özelliği vardır.

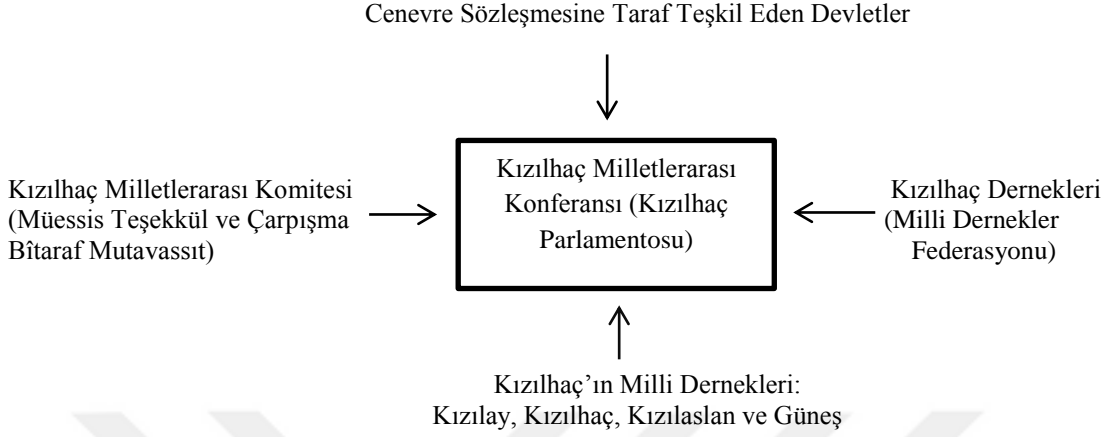
²³⁵ Özcan, 1965, s.636.

²³⁶ Coursier, 1964, s.44.

²³⁷ İslam ülkelerinde ‘‘Kızılhaç’’ teşkilatı, dinî sebeplerden ötürü ‘‘Kızılay’’ adı altında kurulmuştur. Fakat Şii mezhebine mensup bir İslam ülkesi olan İran ise ‘‘Kızılay’’ amblemini kabul etmeyip, ‘‘Kızılaslan ve Güneş’’ amblemiyle kendi sihhî teşkilatını kurmayı kabul etmişti. İranlıların amblem olarak ‘‘Kızılaslan ve Güneş’’ sembolünü kabul ettiklerine dair Bkz. Coursier, 1964, s.21.

²³⁸ İlk Cenevre Sözleşmesi 1864'te, ikincisi 1906'da kabul edilmiş olup 1949'da ise 4 adet Cenevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Bunlar: 1. Savaş halindeki silahlı güçlerin yaralı ve hastalarının durumlarının ıslahı hakkında 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 2. Silahlı güçlerin denizdeki kazazede, yaralı ve hastalarının vaziyetlerinin ıslahı hakkında 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 3. Savaş esirleri hakkında uygulanacak muâmeleye dair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 4. Savaş sırasında sivilin himayesi hakkında 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi. Bkz. Özcan, 1965, s.621.

delegeleri, Kızılhaç Uluslararası Komitesi delegeleri ve Kızılhaç Dernekleri (Kızılhaç Cemiyetleri Birliği-Federasyonu-) delegeleri.²³⁹

Şekil 1.1 Kızılhaç Uluslararası Konferansı'na Katılan Taraflar:²⁴⁰

1.2.4. Cemiyetin Prensipleri

Uluslararası Kızılhaç teşkilatı 1863 tarihinde ilk ortaya çıktığı andan itibaren, faaliyetlerinin temeli olan bazı yüksek ahlak prensiplerine istinat ediyordu. Kızılhaç teşkilatının dayandığı bu prensipler, ‘‘temel prensipler’’ ve ‘‘organik prensipler’’ olmak üzere ikiye ayrılır. 1920 yılında Uluslararası Kızılhaç Komitesi üyelerinden İsviçreli Edmond Boissier’in Uluslararası Kızılhaç Mecmuasına yazdığı bir yazıda, Kızılhaç’ın ‘‘temel prensiplerini’’ ilk kez olarak dile getirmiştir. Yazısında şunlardan bahsetmektedir: ‘‘Kızılhaç bayrağı altında toplanan bütün cemiyetlerde şimdiye kadar kabul edilen prensip; hudut, ırk ve din farkı gözetmeksizin, ıztırap çeken beşeriyet hizmetine hasredilmiş cihanşümül iyiliktir. İyilik yapmak ve cihanşümüllük, istiklâl ve taraf tutmazlık Kızılhaç’ın mümeyyiz ve temel vasıflarıdır.’’ Bu yazısı ile yazar, önceden beri uygulanan prensipleri ortaya çıkarmak ve belirtmek istemiştir. Sonraki yıl Uluslararası Kızılhaç Komitesi bu prensipleri aynen statüsüne almıştır. Temel prensiplerin özeti diyebileceğimiz Kızılhaç Komitesi’nin statüsündeki hüküm şöyledir: ‘dünya üzerinde bulunan bütün Milli Kızılhaç teşkilatlarının eşitliği, Kızılhaç’ın evrenselliği, siyasi, ekonomik ve dinî istiklâl ve taraf tutmazlık temel prensiplerini muhafaza etmek’ komitenin görevlerindedir. Halen

²³⁹ Coursier, 1964, s.50-51.

²⁴⁰ Coursier, 1964, s.52.

Kızılhaç'ın bazı prensipleri değişse de Kızılhaç'ın özünü oluşturan bu temel prensipler aynen devam etmektedir.²⁴¹ Kızılhaç'ın temel prensipleri 6 tanedir.²⁴²

1. **İnsâniyet:** Kızılhaç'ın diğer bütün prensiplerine kaynak oluşturan esas prensip ve Kızılhaç'ı meşakkat, ıstırap ve ölüme karşı mücadeleye sevk eden “İnsâniyet prensibidir.” Kızılhaç, her türlü vaziyetteki insana, insanî muâmele yapılmasını ister. Bazı durumlar vardır ki ıstıraptan kaçmak mümkün değildir. Örneğin Doğal afetler ve savaşlar gibi... İnsanlar ıstırap ve ölüme mâruzdur; hemcinsine karşı şefkatli olan kimseler, bunları bu musibetlerden korumaya çaba gösterir. Kızılhaç'ın hedefi hayatı korumaktır. İnsaniyet prensibi Kızılhaç'a, bu teşkilatın varlık sebebini oluşturan savaş esnasındaki mağdurlara, hasta ve yaralılara yardım misyonunu yükler. Bu prensip sadece bununla da kalmaz aynı zamanda Kızılhaç'tan, sulh vaktinde -bilhassa afetlerde- yardıma muhtaç kalan insanlara sosyal ve tıbbî yardım vazifesini yerine getirmesini ister.
2. **Müsavat (Eşitlik):** Eşitlik prensibine göre Kızılhaç, herkese ayırım yapmaksızın ve eşit bir şekilde yardım etmesi gerekmektedir. Fakat yaratılış ve sosyal hayat statüsü bakımından hiçbir insan eşit değildir: kimisi daha güçlü, kimisi daha zengin, kimisi daha akıllı vs. Kızılhaç'ın gayesi bu manada bir eşitlik değildir. İnsanlara verilen fırsatların, şansların ve hizmetlerin eşitlenmesidir. Tıpkı, vatandaşların kanun önünde eşit olup aynı siyasi haklara sahip olduğu gibi Kızılhaç'ın da yaralı ve hastalara tefrik etmeksizin eşit bir hizmet vermesi lazımdır.
3. **Mütesanibiyet (Nisbet):** Bu prensibe göre Kızılhaç'ın yardım miktarı, beşerî ihtiyaçların ehemmiyeti derecesinde dağıtılmalıdır. Yani insan, çektiği ıstırapın ölçüsü nisbetinde yardım görmelidir ve öncelik sırası buna göre belirlenmelidir. Örneğin savaş sırasında vücuduna şarapnel parçası isabet edip kan kaybeden bir yaralının tedavi önceliği ve ona yapılan yardım ile soğuk algınlığı dolayısıyla hasta olmuş birine yapılan yardım ve acillik sırası bir değildir, nisbeti derecesindedir. Nisbet prensibi, insâniyet ve eşitlik prensiplerinden ortaya çıkmıştır.
4. **Bîtarafılık (Taraf Tutmazlık):** Kızılhaç teşkilatının en mühim bir esası tarafsızlıktır. “*Bîtarafılık prensibine*” göre Kızılhaç, herkese karşı, hatırsız ve tarafgirlik gütmeyen hareket edecektir. Böylelikle Kızılhaç müessesesi, herhangi bir devletin, hükümetin ya da etnik bir grubun lehinde veya aleyhinde olarak hareket etmemek mecburiyetindedir. Bîtarafılık mûcibince, olaylar karşısında Kızılhaç teşkilatının her türlü sübjektiflik dışında, objektif bir şekilde yaklaşımı olmalıdır. Aksi halde bu teşkilat insanî gayesini yerine getirmekten mahrum kalır. Çünkü savaşlar veya olaylar karşısında Kızılhaç'ın bir taraf tutması demek; “*yardıma muhtaç, ıstırap çeken tüm insanlara hizmet vermek*” olan kuruluş gayesinden sapması demektir. Bu yüzden Kızılhaç, politik, dinî ve felsefî sahalarda kesin bir tarafsızlığını muhafaza etmelidir.

²⁴¹ Özcan, 2011, s.694-695.

²⁴² Kızılhaç'ın temel prensipleri normalde 7 tanedir ama biz “Taraf Tutmazlık” prensibi ile “Bîtarafılık” prensibini aynı maddede ele aldık. Daha fazla bilgi için Bkz. Özcan, 2011, s.696-704.; Coursier, 1964, s.33-37.

5. **Müstakiliyet (Özerklik):** Bu prensibin icap ettiği şekliyle Kızılhaç, her türlü iktidar ve tesirden uzak olmalıdır. İstiklal prensibinin en önemli olduğu yer milli ve uluslararası siyaset meydanıdır. Milli Kızılhaç cemiyetlerinin istiklâllerini koruyabilmeleri için her türlü siyasi cereyanlara karşı kapalı kalmaları gerekmektedir. Ayrıca Kızılhaç teşkilatları ekonomik ve sosyal baskıları da kendilerinden uzaklaştırmasını bilmelidirler. Bu teşkilatlar her ne kadar hibe edilen paralarla varlıklarını devam ettiriyorlarsa da istiklâllerini zedeleyecek sonuçların vücuda geleceğini hissettikleri hibe paralarını reddetmelidirler. Çünkü Kızılhaç'ta "*parayı veren emreder*" sözü cari olamaz.
6. **Cihanşümullük(Evrensellik):** Uluslararası Kızılhaç faaliyetleri bütün devletleri ve bütün insanları kapsamaktadır. Kızılhaç'ın gayesi yardıma muhtaç herkese yerinde ve zamanında muâvenet elini uzatmaktır. Cihanşümullük prensibi sayesinde, Cenevre Sözleşmeleri bütün devletlerin katılmasına açık bulunan çok taraflı bir antlaşmalar haline gelebilmiştir. İlk olarak 1863 senesinde Kızılhaç Konferansı'nda verilen karar muktezasınca "*her memlekette bir komite mevcuttur ve bu komite kendi kendine en faydalı ve en uygun şekilde teşkilatlanır*" kaidesi mevcuttur ki bu düstur evrenselliği temin etmiştir.

Kızılhaç'ın organik prensipleri ise doğrudan doğruya teşkilatın bünyesi ile alakadardır. Temel prensiplerin 1921 yılında beyan edilmesine karşı, organik prensipler 1863 Cenevre Konferansı'ndan beri ifade edilmekteydi. 1887 tarihli Milli Cemiyetlerin Tanınma Şartları metninde de Kızılhaç'ın organik prensipleri sistematik bir şekilde ifade edilmektedir. Kızılhaç'ın organik prensipleri 10 tanedir:²⁴³

1. **Menfaat Gütmemek:** Kızılhaç teşkilatı, faaliyetlerinde daima insanlığın menfaatini göz önünde bulundurup, insanlara yardım için çabalamaktadır. Kendi menfaati veya bir çıkar beklentisi içinde hareket etmez.
2. **Bedelsizlik:** Kızılhaç yapmış olduğu hizmet ve yardımlarına mukabil bir bedel istemez. Eğer bu yardımları bir şey karşılığında yapmış olsa idi o zaman herkese yardım ediyor sayılmayacaktı. Mesela Kızılhaç para karşılığında hizmet verseydi bu sefer fakirler bu yardım teşkilatından istifade edemezlerdi. O zamanda Kızılhaç'ın cihanşümüllüğü ortadan kalkardı.
3. **İhtiyarilik:** Kızılhaç teşkilatı en başından beri ihtiyarilik kaidesi üzerine kurulmuş bir müessesedir. Kızılhaç'ın baş mimarı Henry Dunant'ın da istediği yaralı ve hastalara bakacak gönüllü hemşirelerden müteşekkil bir sağlık grubunun oluşturulmasıydı. Dolayısıyla Kızılhaç gönüllülük esasına dayanmaktadır.
4. **Yardım:** Kızılhaç'ın ana kaidelerinden biri, acı çeken ve zorda kalan insana muâvenet etmektir. Bu kaide neredeyse bütün Kızılhaç antlaşmalarında ve konferanslarında zikredilmiştir.

²⁴³ Özcan, 2011, s.704-714.

5. **Muhtariyet:** Kızılhaç Milli Cemiyetlerinin Muhtariyeti prensibi 1863 Cenevre Konferansında beyan edilmiştir. Milli Kızılhaçlar buldukları devletin kanunlarına uymakla birlikte en başta Kızılhaç prensiplerine bağlıdırlar. Milli Kızılhaç cemiyetlerinin muhtariyetlik nisbeti, Kızılhaç prensiplerine uygun hareket ettiği ölçüdedir.
6. **Çokluk:** Kızılhaç-Kızılay Milli Cemiyetlerinin ülkenin bütün vatandaşlarına açık olması ve demokratik bir temele sahip bulunması özelliği “Çokluk” prensibini ifade etmektedir. Çokluk prensibi üç özelliği içermektedir. Evvela, ayırım gözetmeksizin cemiyete kabul edilme, ikincisi çokluk yani geniş topluluk, son olarak da demokratik teşkilattır. Vatandaşların din, dil, ırk, sınıf ve siyasi görüşleri önemsensemeksizin Kızılhaç cemiyetlerine kabulü prensibi, Milli Cemiyetlerin tanınma şartlarında zikredilmiştir.
7. **Milli Cemiyetlerin Eşitliği:** Bu prensibe göre Milli Cemiyetler, uluslararası sahada eşit haklara sahiptir. Kimi devletin Milli Kızılhaç teşkilatı zengin, kimisinin ki fakir, kimisinin azâsı çok, kimisinin faaliyet sahası geniş vs. gibi maddi olarak birbirlerine eşit olmasalar bile, kökenleri itibarıyla ve Uluslararası arenada kabul edildiği şekliyle hepsi eşit haklara sahiptirler.
8. **Vahdet(Birlik):** Birlik prensibine göre, her devlette ancak bir tek Kızılay veya Kızılhaç Cemiyetinin ve başında da bir tek merkez organının bulunabileceği ve cemiyetin faaliyet alanını bütün ülkeye şamil olması icap eder. Birlik prensibi ilk olarak Hukukçu Gustave Moynier tarafından ortaya sunulmuş ve daha sonra Milli Cemiyetlerin tanınma şartlarından biri olarak kabul edilmiştir.
9. **Dayanışma:** Milli Kızılay-Kızılhaç teşkilatları hep aynı maksatla hareket ettiklerinden aralarında sıkı ilişkiler kurmuşlar ve birbirlerine muâvenet etmek görevini benimsemişlerdir ki bu husûslar “Dayanışma” prensibinin kuvvetli bir şekilde yerleşmesine vesile olmuştur. Dolayısıyla “Dayanışma” prensibi, ideal olarak Kızılay ve Kızılhaç teşkilatının kurulduğu andan itibaren mevzu bahis edilmiştir. 1863 Cenevre Konferansı kararlarında “*Merkez Komiteleri arasındaki münasebet muvakkaten Cenevre Komitesi vasıtasıyla yapılır*” deniliyordu. Daha sonra Hukukçu Gustave Moynier tarafından da beyan edilen “Dayanışma” prensibi Milli Cemiyetlerin tanınma şartlarında da zikredilmiştir.
10. **İleriyi Görme:** Kızılay ve Kızılhaç’ın “İleriyi Görme” prensibinden kastettiği mânâ, bu teşkilatların her daim üzerlerine düşebilecek olan görevleri yerine getirmeye hazır bulunmalarındır. Henry Dunant’ın Kızılhaç’ın vücuda gelmesine yarayan ana düşüncesi, sadece yaralı ve hasta askerlere bakmaktan ibaret değildi. Bu işi ondan önce başkaları da yapmıştı. Ama Henry Dunant’ın asıl ehemmiyetli olan fikri, yardımın tesirli olabilmesi için daha barış zamanından itibaren bir cemiyetin teşkilatlandırılması ve gelecekte doğabilecek sıkıntılara karşı hazır beklemesidir.

1.2.5. Cemiyetin Faaliyetleri ve Kızılhaç Kurallarının İhlâl Edilmesi

1863 tarihli Cenevre Konferansı ve 1864 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile Kızılhaç teşkilatının temeli atıldıktan ve bazı prensipler yazılı hale getirildikten sonra bu teşkilatın gittikçe ilerleme kaydettiğini görmekteyiz. İlk olarak Uluslararası Kızılhaç Komitesi kurulmuş daha sonra ise her devlette Kızılay veya Kızılhaç teşkilatları kurulmaya başlanmıştır.²⁴⁴ Cenevre Sözleşmesi'nin tatbik edilmesiyle harplerde yaralıların acılarının dindirilmesine ve savaş felaketinin hafifletilmesine gerçekten büyük tesiri dokunduğundan Kızılhaç cemiyetleri, dünyanın her yerinde muazzam bir ehemmiyet kazandı. Hükümetler, Kızılhaç müesseseleri için özel gelirler sağlanmasına izin verdiler. Mesela Rusya'daki gibi hükümetler her tren biletinden Kızılhaç için bir yardım hissesi alınmasına yönelik kararlar aldı. Sırbistan gibi devletlerde de Kızılhaç'a maddi destek sağlayabilmek için büyük piyangolar düzenlediler. Kızılhaç cemiyetleri her yıl, belirli yardım veren üyelerinin sayısını arttırmaya gayret etti, şubelerini çoğalttı. Birçok insâniyet-perver cömert şahıslar da bu ulvî kurumlara büyük yardımlar vermekten, büyük servetler vakfedip bağışlamaktan geri durmadılar. En başta Almanya olmak üzere gelişmiş ülkelerde Kızılhaçların servet, kuvvet ve hizmetleri akıllara şaşkınlık verecek bir dereceye vardı. Bu önemli teşkilatlar sadece kendi devletlerinde bir savaş çıkmasını bekleyerek hazırlıklar yapmakla yetinmediler. Aynı zamanda başka ülkelerde çıkan harpler içinde insanlık sever yardımlar yapmaya, fevkalâde hastane araç ve gereçleriyle sağlık heyetleri göndermeye başladılar.²⁴⁵

Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin ismi henüz, "Uluslararası Askerî Yaralılara Daimî Yardım Komitesi" iken savaş alanındaki ilk çalışması ve vazifesini, 1864 yılında vukuu bulan Danimarka ile Prusya arasındaki savaşta Dr. Alpia liderliğinde bir sağlık heyetini bölgeye göndererek, ifa etmiştir.²⁴⁶ Sonraki yıllar Fransa ile Prusya'nın 1870-1871 seneleri arasında yaptığı Sedan Savaşı'nda ve 1904 yılında Rus-Japon Savaşı'nda Uluslararası Kızılhaç teşkilatı, sağlık görevlilerini bölgeye göndererek bil-fi'l çalışmıştır.²⁴⁷

Uluslararası Kızılhaç Komitesi, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte mümkün olduğunca çok harp mağdurunun ıstırabını gidermek için insancıl yardımı genişletmeyi gaye edinmiştir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 1907 Lahey Sözleşmesi'nde yer alan, kanunlar ve kara savaşının kurallarını belirleyen maddelere dayanarak 1912 yılında

²⁴⁴ Özcan, 1965, s.632.

²⁴⁵ İzgöer, A.Z. ve Tuğ, R., 2013, s.18-19.

²⁴⁶ Coursier, 1964, s.16.

²⁴⁷ Yeniaras, 2000, s.9.

Washington’da yapılan Uluslararası Kızılhaç Konferansı’nda ele alınan, tutuklanmış askerlere yardım önergesinden istifade etmiştir. Bu sayededir ki, harp sebebiyle birbirinden ayrı düşen savaş tutukluları, sivil tutuklular ve işgal edilen bölgelerdeki sivillerin birbirleriyle münasebetlerini sağlamak amacıyla 21 Ağustos 1914 yılında ‘‘Savaş Tutukluları Temsilciliği’’ kurulmuştur. Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin himayesinde yüzlerce gönüllü, Savaş Tutukluları Temsilciliği’nde çalıştırılmaya başlanmıştır. Gönüllüler, savaşan taraflardan harp esirlerinin bulundurulduğu kampları ziyaret etmek ve tutukluluk şartlarını yerinde görmek için izin almalarıyla, Aralık 1914’den itibaren kampları ziyaret etmeye başlamışlardır. Üstelik lüzum görülen yerlerde, savaş tutuklularına yapılan muâmele ve şartlar, hak ihlâlleri ve şiddet bu gönüllü heyet tarafından ifşa edilerek savaşan devletlere şikayet edilmiştir. Böylelikle, 12 Temmuz 1917’de kamplarda misillemelerin ortadan kaldırılması, 21 Ocak 1918’de esirlerin ‘düşman amaçlarla kazanılmasını’ sağlamak amacıyla kurulan propaganda kamplarının lağvedilmesi için mücadele edilmiştir.²⁴⁸

1919 senesinde Uluslararası Kızılhaç Komitesi, birçok kez, İtilaf Devletlerinin ve Rusya’nın elinde tutulan harp tutuklularının serbest bırakılması için Müttefik Birlikler Yüksek Şura’sına başvurmuştur. Bu çabaların sonucunda 23 Mart 1920 tarihinde, Sibiryadaki tutukluların hürriyetlerine kavuşturulması için Müttefik Birlikler Yüksek Şura’sı yetkilendirilmiştir.²⁴⁹

Çeşitli devletlerin Milli Kızılhaç Cemiyetleri de savaş yıllarında ve doğal afetlerde vazifesini yerine getirmeye çalışmış ve faaliyet sahasını genişletmiştir. Örneğin Avrupa’nın kuzeyinde bulunan İsveç Devleti’nin Kızılhaç teşkilatı, mesafe ne kadar uzak olsa da Balkan Savaşı’nda muharip olan devletlere; ambulans, sağlık personelleri ve ekipmanlarını göndermiştir. Bundan önce de İsveç Kızılhaçı, 1870’de Almanya-Fransa savaşında, 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı’nda, 1886 Sırbistan-Bulgaristan Savaşı’nda ve 1897 Osmanlı-Yunanistan Savaşı’nda, tarafsızlığa uygun bir şekilde savaşan tarafların cephelerine sağlık malzemeleri göndermişti.²⁵⁰ Yaptığı çalışmalarıyla uluslararası arenada statüsü yükselen İsveç Kızılhaçı, I. Dünya Harbi’nde İsveç’in tarafsızlığını duyurarak savaş dışı kalmasından ve koruyucu güç olmasından istifade ederek savaş esirleri için mühim çalışmalar yapmıştır. İsveç bir taraftan ma’lûl savaş esirlerinin mübadelesi için

²⁴⁸ Uygur, 2013, s.54-55.

²⁴⁹ Uygur, 2013, s.38.

²⁵⁰ Uygur, 2013, s.56.

muharip devletler arasında diplomatik bir çalışma yürütürken, diğer taraftan da ‘‘delege’’ olarak isimlendirilen İsveç Kızılhaçı görevlileriyle Rusya ve Sibirya’daki harp esirlerine yönelik şartların düzeltilmesi için samimi çalışmalar yapmıştır. Yapılan uluslararası antlaşmalar çerçevesinde İsveç Kızılhaçı, esirlerin kamplarda insan hayatına uygun koşullarda himaye edilmesini sağlamak için çabalamıştır. Esirlere doğrudan yardım gönderilerek yaşam kalitelerini arttıracak tıbbî malzeme, giyecek, kitap yardımı yapılmış, akrabalarından mektup ve haber almaları sağlanmıştır.²⁵¹

Rus Kızılhaçı ise sulh zamanı, savaş ma’lûllerinin bakımını üstlenmenin yanında, savaş sebebiyle dağılan ailelere de yardım ederek, açlık ve salgın hastalıklarla mücadele etmiştir. Harp döneminde ise cephelerde hastane kurmak, sağlık personeli eğitmek, yaralı ve hastalar için bağış toplamak gibi görevleri üstlenmiştir. Rus Kızılhaçı diğer devletlerin Kızılhaç teşkilatlarıyla işbirliği yaparak, sağlık heyeti ve malzeme gönderdiği savaşlardan bazıları şunlardır: 1870-71 Fransa-Prusya savaşı, 1876 Karadağ-Osmanlı Savaşı, 1885 Sırbistan-Bulgaristan Savaşı, 1895-1896 Etiyopya-İtalya Savaşı, 1897 Osmanlı-Yunanistan Savaşı, 1899-1902 Boer Savaşı.²⁵²

Kısacası dünya üzerindeki bütün Kızılay-Kızılhaç müesseseleri, nerde muzdarib yardıma muhtaç insan varsa, ellerinden geldiği kadar yardıma koşmuşlardır. Sürekli ilerlemeye mesai sarf eden bu gayretli insanlık severler hizmetlerini bir misli daha genişletmek için, Kızılhaçları yalnızca harpler vukuu bulduğunda yaralılara yardım etmek gibi bir görev olmaktan kurtardılar. Kuşpalazı, çiçek ve kolera gibi bulaşıcı hastalıklar, deprem ve sel gibi doğal afetler, korkunç yangınlar gibi felaket ve musibetler zuhurunda felaketedelerin derhal imdatlarına yetişmek, verem gibi bulaşıcı ve elim hastalıkların yayılmasını ve tahribatının mümkün mertebe önüne geçmek görevini üstlendiler.²⁵³

Solferino Savaşı’na şahit olan Henry Dunant’ın ortaya koyduğu insanî fikirlerle, temeli atılan Kızılhaç teşkilatının gayesi, yükümlülükleri, neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği Cenevre Sözleşmesi gibi çeşitli antlaşmalarda belirtilmiştir. Diğer taraftan devletlerin de, Kızılhaç teşkilatlarına karşı nasıl muâmele yapacakları ve görevleri uluslararası antlaşmalarda ifade edilmiştir. Buna rağmen bazı devletler, kendi Milli Kızılhaç teşkilatlarını kendi menfaatleri doğrultusunda, Uluslararası Kızılhaç prensiplerini

²⁵¹ Uygur, 2013, s.34.

²⁵² Uygur, 2013, s.77.

²⁵³ İzgöer, A.Z. ve Tuğ, R., 2013, s.19.

göz ardı ederek, düşman devletin aleyhinde kullanmışlardır. Öbür yandan bazı devletlerde Uluslararası Kızılhaç hukukunu hiçe sayarak, savaş sırasında bu teşkilatın personellerinin ve hastanelerinin bulunduğu yerleri bombalayarak uluslararası antlaşmaları ihlâl etmişlerdir.

Lahey Antlaşması mücibince, “Kızılhaç gemileri hiçbir şekilde savaştan tarafların harekâtına engel teşkil edecek davranışlarda bulunamazlar” ve “Kızılhaç teşkilatı düşman devletin zararına herhangi bir teşebbüste bulunamaz” hükümlerine rağmen harp esnasında bu kaidelerin ihlâl edildiği görülmektedir. Mesela, Balkan Savaşları sırasında İngiliz Kızılhaç Cemiyeti Başkanı Mistır Çavut’un rüsûmât istimbotuyla Ege ve Marmara bölgesinde Bulgar ordusuna muhbirlik faaliyetinde bulunduğu Osmanlı hükümeti tarafından haber alınmıştır.²⁵⁴ Yine Balkan Savaşları esnasında, İsveç hükümeti tarafından yaralılara bakmak için gönderilen, İsveç Kızılhaç Teşkilatı’nın idarî kadrosunda sekreterlik yapan Axel Hultkrantz ve heyeti; Atina, Soroviz, Yenice ve Selanik cephelerinde incelemelerde bulunmuştur. Balkan Savaşları ziyaretinin dönüşünde Hultkrantz, Kızılhaç amblemiyle cephede ve şehirlerde kol gezen ‘şüpheli görüntülü’ şahısların varlığından bahsedip, bu kişilerin Kızılhaç sembolünü kullanarak ‘casusluk’ faaliyetlerinde bulduklarına dikkat çekmiştir.²⁵⁵

I. Dünya Savaşı’nda ise, bir Avusturya-Macaristan denizaltısının İtalyan kruvazörünü batırması sırasında ona eşlik eden İtalyan Kontr-torpidör²⁵⁶ gemisi Kızılhaç bayrağını çekerek, Avusturya-Macaristan denizaltısının su yüzüne çıkmasını sağladıktan sonra ona saldırmıştır. Bunun üzerine Avusturya-Macaristan hükümeti, Kızılhaç bayrağını aldatmak maksadıyla kullanılmasının Lahey Antlaşması’nca yasak olduğunu belirterek, bu husûsta Osmanlı Devleti’nin de müttefiki olarak bu olayı İtilaf Devletleri nezdinde protesto etmesini istemiştir.²⁵⁷ Yine I. Dünya Savaşı esnasında, Selanik Cephesi’ndeki İtilaf ordusuna esir düşüp daha sonra kaçmayı başaran iki Bulgar askeri, Akdeniz’e gelip giden Salib-i Ahmer işaretini taşıyan İtilaf Devletleri’ne ait bir geminin mühimmat nakliyatında kullanıldığına şahit olmuşlardı.²⁵⁸ İtilaf Ordusu üsera kampından kaçmayı başaran bu iki Bulgar esirinin Bulgaristan’a gelip anlattıklarına göre; İtilaf Devletleri’nin Salib-i Ahmer

²⁵⁴ BOA, BEO, D:4145, G:310805, B:1-2.

²⁵⁵ Uygur, 2013, s.62-63.

²⁵⁶ Torpidobot avcısı

²⁵⁷ BOA, HR.SYS. D:2413, G: 72, B: 2-10.

²⁵⁸ BOA, HR.SFR.04. D:287, G:13, B:1.

altında her çeşit maddeyi kendi gemileriyle naklettikleri, üstelik Yunanistan taraflarındaki bir limana haftada bir iki defa hastane gemisinin gelmekte olduğunu ve bunun Salîb-i Ahmer bayrağını taşıyan bir gemi olup toplu mühimmat yüklü olduğu halde bazı yerlere uğramakta olduğundan bahsedilmişti. Ayrıca harp mühimmatını ihraç ettikten sonra bu gemi Selanik'e giderek oradan hasta ve yaralıları nakletmekte olduğuda ortaya çıkmıştı.²⁵⁹ Bu bilgi, Bulgaristan ile aynı ittifakta yer alan Osmanlı Devleti'ne, Bulgaristan Hariciye Nezareti tarafından Osmanlı'nın "Sofya Sefaret-i Seniyyesi"ne bildirilmesi vasıtasıyla aktarılmıştı.²⁶⁰

Uluslararası Kızılhaç hukukunda ve Cenevre Sözleşmesi'nde belirtildiği üzere Kızılay-Kızılhaç Cemiyetleri savaş esnasında tarafsızdır ve savaşan ordular tarafından Kızılay-Kızılhaç Cemiyetleri ve personelleri ve de Kızılay-Kızılhaç'ın bulunduğu mekanlar –sabit ve seyyar hastaneler- korunacaktır. Fakat yine harp yıllarında bu kaide ihmal edilmiştir. 1877-78 Osmanlı Rus Harbi'nde, Ruslar bu hükümleri pek de tatbik etmemişlerdi. Henüz yeni kurulmuş olan Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti yerli ve yabancı yardımlarla tesis ettiği 22 seyyar hastaneden 9'u Balkanlarda çeşitli bölgelerde çalışmaya başlamıştı. Bunlar Uluslararası Cenevre Antlaşması'ndan istifade edecekti. Ama Rus Başkumandanı Grandük Nikola'nın emriyle Hezargrad hastanesinde yatan birkaç yüz yaralı kılıçtan geçirilmişti. Yine bu savaşta Plevne'de Ruslar, Cenevre Sözleşmesi gereği Türk yaralılarına kendi yaralıları gibi bakmaları gerekirken değil Rus hekimlere, Türk hekimlere dahi buradaki Osmanlı yaralılarını tedavi etmelerine izin vermemişlerdir. Daha sonra Bulgarlar da takati kalmamış zavallı birkaç yüz yaralıyı ayaklarından sürükleyerek yollara atmış ve kazak atlarının ayakları altında ezdirmişlerdi. Doğu cephesinde ise, Kars Rusların eline geçince burada bulunan hastanedeki yaralıları da Cenevre Konvansiyonu kararlarınca Rusların tedavi etmesi gerekirken Kumandan Melinkof'un emri ile her bir hasta ve yaralıya bir battaniye ve bir iki kuruş verilerek kış mevsiminde Erzurum'a kadar sürülmüştür. Bu yolculukta yüzlerce yaralı ve hasta, soğuktan ve yaralarından yollara düşüp Erzurum'a varamadan kurtlara köpeklere yem olmuşlardı. Ahmet Muhtar Paşa'nın ifadesine göre, sürülen 2 bin yaralıdan ancak 317'si Erzurum'a ulaşabilmiştir.²⁶¹

²⁵⁹ BOA, HR.SYS. D:2443, G:21, B:3-6.

²⁶⁰ BOA, HR.SYS. D:2443, G:21, B:1.

²⁶¹ Özbay, K. (1976). *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*. C;I., İstanbul: Yörük Basımevi, s.46, 55, 56, 60.

I. Dünya Savaşı yıllarında Çanakkale cephesinde de İngilizler Uluslararası Kızılhaç hükümlerine uymamışlardır. Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın Hariciye Nezareti'ne gönderdiği belgede; Çanakkale muharebeleri sırasında İngilizler, sabit balonlarının yardımıyla Maydos Kasabası ve civarını aynı zamanda Hilâl-i Ahmer bayrağı bulunan hastaneyi, her türlü uluslararası yükümlülükler ve kaidelere aykırı bir şekilde bombalayıp 30 kadar yaralı Osmanlı askerini şehit ettiklerinden bahsetmektedir.²⁶² Yine Enver Paşa'nın Hariciye Nezareti'ne yazdığı 9 Mayıs 1915 tarihli belgesinde, düşman tayyarelerinin Hilâl-i Ahmer işaretli Akbaş Tekkesi hastane çadırlarını bombalayarak tahrip ettiğinden ve daha öncede bu hukuk dışı davranışlarda bulunan düşmanın, bir askerinden elde edilen "günlük emrinde", bilhassa hastane ve sargı merkezlerine bomba atılmasının istendiğinden bahsetmektedir.²⁶³ Ayrıca, Çanakkale Savaşı'nda yaralanan askerlerin İstanbul'a nakledilmeleri için ayarlanan gemilere Hilâl-i Ahmer bayrağı çekilerek Çanakkale Boğazı'ndan Marmara Denizi'ne doğru geçerken müttefik kuvvetlerin denizaltıları tarafından batırılmaktadır.²⁶⁴ Bu olaylar karşısında da Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri'ne Amerika Birleşik Devletleri elçiliği vasıtasıyla şikâyetlerini bildirmiştir.

Çanakkale Muharebesi esnasında Enver Paşa, İngiliz Kızılhaç Cemiyeti'nin İngiliz menfi çıkarları doğrultusunda kullanıldığını, Amerika Birleşik Devletleri Elçisi Morgenthau nezdinde şikâyetlerini bildirmiştir:

Efendim, Çanakkale'de düşman askeri kuvvetlerinin kendi hastane gemileriyle Kızılhaç armasını kötüye kullandıklarını ifade etmek istiyorum. Birkaç gün önce, küçük bir harp gemisinin, büyük bir hastane gemisinin arkasına gizlenip top atarak, bunu kötü yolda kullandığı bizzat görülmüştür. Şimdi denizaltılarımız bir nakliye gemisini batırdıktan sonra, gerek asker sevkini gerekse mühimmat naklinin hastane gemileriyle yapıldığına tanık olunmuştur. Dün yani 10 Temmuz günü, Kızılhaç armalı bir düşman otomobilinin Seddülbahir civarında Tekkeburnu'ndan kıyıyı izleyerek kuzey istikametine doğru gittiği, en uygun mevkiilerin keşfi için mevkiilerin her birinde 15 dakika durduğu gözlenmiştir. Çanakkale'de bulunan düşman askeri kuvvetlerinin, hastane gemileriyle Kızılhaç armasını her türlü kötü niyetle kullanmaktan sakıncaları için uyarıda bulunmanızı rica ederim. Saygılarımla.²⁶⁵

Yine Enver Paşa'nın sonraki günlerde, ABD elçisi Morgenthau'ya bildirdiği yazıda müttefiklerin hastane gemilerini kötü niyetle kullandıklarını ifade etmektedir:

²⁶² BOA, HR. SYS, D:2409, G:53, B:2.

²⁶³ BOA, HR. SYS, D:2098, G:12, B:5.

²⁶⁴ BOA, HR. SYS, D:2141, G:60, B:7.

²⁶⁵ Tetik, A. & Güzel, M.Ş. (2013). *Kızılhaç ve Kızılhaç Belgeleriyle Osmanlılar a Karşı İşlenen Savaş Suçları (1911-1921)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 161.; Ayrıca Bkz. BOA HR.SYS., D:2412, G:11, B:7.

Efendim, dün, Seddülbahir civarında düşmanın, hastane gemileriyle karaya asker çıkardığının, 5. Ordu tarafından bizzat görüldüğünü ifade etmek istiyorum. Hastane gemilerini kötü niyetle kullanmaktan sakınmaları husûsunda düşman askeri kuvvetlerinin aracılığınızla uyarılmasından sonra, bu gibi hastane gemilerinden asker çıkarıldığı anda hastane gemilerinin topa tutulmasını, bu yeni olay üzerine ordu komutanına emrettim. Saygılarımla.²⁶⁶

Kızılhaç'ın 'tarafsızlık' prensibi gereğince, Kızılhaç personeli, düşman tarafından 'tarafsız' olarak addedildiğinden ona göre hareket etmek mecburiyetindedir. Cenevre Sözleşmesi ve diğer antlaşmalarda belirtildiği üzere, bir Kızılhaç çalışanı düşmana zarar verebilecek hareketlerde bulunmaktan kaçınmalıdır. Fakat bu prensip savaş yıllarında bazen ihlâl edilmiştir. Buna önlem olarak; Kızılhaç'ın dinî, siyasî ve etnik tarafsızlığı temel prensibine gerek hükümetinin tazyiki, gerekse ferdi teşebbüsü ile aykırı hareket eden veya Kızılhaç Cemiyetleri Birliği ile olan ilişkilerini Kızılhaç Prensiplerine aykırı bir amaç için isti'mâl eden her Kızılhaç Cemiyeti'nin âzalık sıfatı askıda bırakılır ve bu Kızılhaç Cemiyeti ikinci kez prensipleri ihlâl ettiği zaman da, İdareciler Konseyinin mevcut âzalarının üçte ikisinin müzakerede hazır bulunması ve dörtte üçünün rey'i ile verilen bir hükümle Kızılhaç Cemiyetleri Birliği'nden atılır.²⁶⁷

Belirtmek gerekir ki en çok istismar edilen konu, Milli Kızılhaç Cemiyetlerden birisinin savaş sırasında düşman devlete karşı kullanılması olmuştur. Halbuki Cenevre Sözleşmesi'nde, 'seferberlikte bulunan ordulara refakat üzere teşkil edilen seyyar hastaneler ile sabit sağlık kurumlarına karşı, savaşan devletler tarafından hürmet edilip korunacaksa da, bu kurum düşmana karşı kullanılırsa hürmet ve himaye hükmü ortadan kalkar' kaidesine Kızılhaç Cemiyetleri düşmana karşı kullanılmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ama maalesef farklı zamanlarda, muhtelif yerlerde, çeşitli devletlerin Salîb-i Ahmer Cemiyetleri (Kızılhaç Cemiyetleri) düşman devlete karşı zarar vermek için kullanılmıştır.

²⁶⁶ Tetik & Güzel, 2013, s. 171.; Ayrıca Bkz. **BOA HR.SYS.**, D:2412, G:11, B:9.

²⁶⁷ Özcan, 1965, s. 646.

İKİNCİ BÖLÜM

YUNAN SALİB-İ AHMER CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ

2.1. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu

2.1.1. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Yunanistan'ın Beyne'l-Milel Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Prensiplerini Kabul Etmesi

1863 yılında Cenevre'de toplanan Milletlerarası Salıb-i Ahmer Konferansı'na birçok devlet gibi Yunanistan da katılmadı. Fakat 22 Ağustos 1864 senesinde imzalanan Cenevre Mukavelenâmesi kararlarınca, Cenevre Konferansı'na katılmayan devletlerin bu sözleşmeyi imzalayıp kabul etmeleri için 1 yıl süre tanınmıştı. Yunanistan'da bu süreden yararlanarak 17 Ocak 1865 tarihinde, Salıb-i Ahmer hükümlerini kabul ve imza eden devletler arasına girmişti.²⁶⁸ Yunanistan, 1865 yılında Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamasına rağmen kendi milli Kızılhaç cemiyetini 10 Haziran 1877 tarihinde Kraliçe Olga'nın girişimi üzerine ve Yunan Devlet Başkanı Marko Renier'in öncülüğünde kurmuştur. 22 Haziranda ise, Yunan Kızılhaçı'nın kurulduğu Beyne'l-Milel Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne bildirilmiş ve o yıl Yunan Kızılhaç'ı uluslararası arenada resmen tanınmıştır. Yunan Kızılhaç Cemiyeti Yunanistan'da en büyük sivil toplum örgütü olarak görevini yerine getirmekte olup esasında Yunan halkının acil müdahale, gönüllü teklifi ve eylemi üzerine kurulmuştur. Cemiyetin temel gayesi; hasta, yaralı, mülteci, yaşlı, maddi güçlük çeken insanları ücretsiz tedavi edip destekleyerek, harp ve sulh dönemlerinde insanlığın acısını dindirmektir.²⁶⁹ Bir başka ifadeyle Yunan Kızılhaç Cemiyeti, savaş zamanında; askeri sağlık hizmeti, sivil ve askerî yaralıların tedavisi ve esirlerin yaşam koşulları gibi durumlara bakarken sulh zamanındaki vazifesi ise, doğal afet ve salgın hastalıklara mâruz kalan insanlara yardım etmektedir.

1878'de Yunan Kızılhaçı'nın Hemşirelik bölümü kurulduktan sonra Yunan Kızılhaçı'nın ilk faaliyetleri başlamıştır. Bu yıl Girit isyanında yaralıları için seyyar hastaneler tesis edilip bölgeye gönderilmiştir. Epir, Teselya ve Makedonya'da yaralı ve hastaların bakımı için sabit hastaneler kurulmuştu. 1881 senesinde Sakız Depremi'nde Yunan Kızılhaçı, felaketzedelere çadır, gıda malzemesi ve elbise dağıtmıştı. 1897 senesine

²⁶⁸ Özaydın, 1987, s.165.

²⁶⁹ Κορκοῦτα, 2008, s. 3., 7.

gelindiğinde Türk-Yunan Savaşı'nda Yunan Kızılhaçı seyyar hastanelerle aktif olarak cephelerde sıhî faaliyetlerde bulundu. 1911 yılında ise, "Hemşirelik Kızkardeşleri" adında ilk uygulama okulu kuruldu ve ülkedeki hemşirelik eğitiminin geliştirilmesi için Yunan halkı teşvîk edildi. Aynı yıl Yunan Kızılhaçı, savaştaki yaralıların ve hastaların bakımı için sağlık hizmetine önemli katkılarda bulunmak amacıyla bir yıllık çalışma hazırladı. 1912-1913 Balkan Savaşları patlak verdiğinde, Yunanistan'ın dört bir yanında Helen Kızılhaç hastaneleri açıldı. Bu hastaneler Yunanistan'da ve yurtdışındaki fonlarla finanse edildi. 1914'de ise I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Yunanistan'da Hemşirelik Ortaokulu kuruldu ve fiziksel sağlık için Egzersiz Çalışmaları Bölümü açıldı. 1915'de, Savaş Esirleri Arama Bürosu kuruldu. Böylelikle esir düşen veya kaybolan Yunanlı askerlerin kimlikleri tespit edilmeye çalışıldı.²⁷⁰

I. Dünya Savaşı sonrasında, galiplerin başta olmak üzere 32 milletin temsilcilerinin bir araya geldiği Paris Barış Konferansı'nda Yunan Başbakanı Venizelos, Yunan taleplerinin savunuculuğunu yaptı. Ayrıca Yunanistan, henüz konferans başlamadan önce bu taleplerini gerçekleştirebilmek için parçalanmış Osmanlı Devleti'nin vaziyetinden yararlanarak bilhassa Batı Anadolu toprakları üzerindeki hedefleri için her türlü girişimleri yapmaktan geri durmadı. Bir taraftan Batı Anadolu ve İstanbul'da gizli olarak icrâatlarda bulunup Yunan politikalarına gönüllü hizmet eden Rum cemiyetleri vasıtasıyla, Anadolu'ya gizli saklı yollardan Yunan nüfusu dahil edilirken²⁷¹ –ki böylelikle Anadolu'daki Rum nüfus çoğaltılmaya çalışılıyordu- diğer taraftan da Yunan işgali için bölgedeki zemini hazırlamak gayesiyle (gerek çete teşkili ve âsâyişi bozmak için gerekse Yunan propagandasını yapmak için) güya insanî duygularla Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti Anadolu'ya gönderilmişti.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin belli aralıklarla Anadolu'ya geldiği 11 Ekim 1918 tarihinden ve bil-fi'l bu bölgede faaliyet göstermeye başladığı 1919'un başlarından, Yunan ordusunun Anadolu'da hezimete uğrayıp Anadolu'yu terkettiği 9 Eylül 1922 tarihine kadar, cemiyet Albay Antiyas'ın emrindeydi ve Mavri Mira Cemiyeti'ne bağlıydı.²⁷² Esasında Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Atina'dan idâre ediliyordu.²⁷³

²⁷⁰ Κορκουτα, 2008, s.8-9.

²⁷¹ Kocaoğlu, 2008, s.23.

²⁷² ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.; Bayar, 1967, s.1455.

²⁷³ Güler, A. (1995). *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*. Ankara: Rızeliiler Kültür ve Dayanışma Derneği, s.36.

Anadolu'daki diğer Rum-Yunan cemiyetlerinde olduğu gibi Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti de, Atina ve Selanik bankalarının doğrudan desteğiyle çalışıyordu.²⁷⁴ Buna ekstra olarak, 1919-1922 yılları arasında Yunanistan'da "Küçük Asya Kampanyası" başlatıldı, buradan gelen maddi destekle, Anadolu'ya çıkartma yapan Yunan ordusunun yaralı ve hastalarına hizmet vermek için çeşitli yerlere Yunan Salıb-i Ahmer hastaneleri kuruldu. Ayrıca Yunan Kızılhaçı bünyesinde "Kayıp Arama Dosyaları" oluşturuldu. 1922 senesine gelindiğinde Orta Helen Komitesi kuruldu ve "I. Bir Yıllık Panhellenic Plan" yapıldı. 1923'de Hemşirelik Yüksekokulu kuruldu ve Yunan Kızılhaçı ve Pan Hellenic Derneği'nin kurmuş olduğu "Özel Sanatoryum Asklepios Voula" hastaneleri ile veremle mücadeleye başladılar. Yine bu yıl, Lozan Antlaşması'nda karar verilen Türk-Yunan mübadelesi için sağlık klinikleri ve mülteci kampları oluşturuldu ve dezenfeksiyon için gerekli malzeme, aşı, yiyecek ve giyecek dağıtımının hazırlıklarına başlandı. 1924 senesinde, Yunan Kızılhaçı'nın 'Genç' kadrosu kuruldu.²⁷⁵

2.1.2. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Teşkilat Yapısı

Yunan Kızılhaç Cemiyeti üç temel organa ayrılmıştır: Hemşirelik Gönüllü Birlikleri, Gönüllü Sosyal Yardımlaşma Birliği, Samaritan Gönüllü Evi-Kurtarıcılar ve Yaşam Muhafızları Birliği'dir. "*Hemşirelik Gönüllü Birliği*", 1878 senesinde kurulmuş olup Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin ilk ve en eski organıdır. Bu bölüm kurulduğu günden beri yaklaşık 25 bin kişiye eğitim vermiştir. Günümüzde ise 3.500 kişiyi ulusal düzeyde istihdam etmektedir. Bu bölümde çalışan insanlar; hasta, yaralı ve yaşlılara hemşirelik bakım hizmeti vermektedirler. "*Samaritan Gönüllü Evi-Kurtarıcılar ve Yaşam Muhafızları Birliği*" ise, 1931 senesinde kurulmuş olup faaliyet sahası sürekli genişletilmiştir. Başlangıçta doğal afet ve savaş gibi hâdiselerde seferber olup ihtiyaç sahibi insanlara yardım ederken şimdi tüm bunlarla birlikte; atletik yarışmalar, çeşitli sportif faaliyetler ve açık hava konserleri gibi değişik alanlarda organizasyonlar

²⁷⁴ Yıldırım, 2004, s.56.

²⁷⁵ Κορκουτα, 2008, s.9.; 1930'da ise Yunanlı iki hayırseverin; Emmanouil Benaki ve Marino Korgialenios'un yardımlarıyla Korgialenio Benaki Hastanesi'nin temelleri atıldı. Bu hastane zamanın tıbbi teknolojisine sahip cihazlarla donatılmıştır. 1931'de Yunan Kızılhaçı'nın Atina'da İlk Yardım İstasyonu açıldı. 1932'de 'Gönüllü Travmatoloji Uzmanlığı' kuruldu ve Halkidiki Depremi'nde Yunan Kızılhaçı deprem yaralıları için gerekli levâzımatla birlikte doktor ve hemşirelerden oluşan bir sağlık heyeti gönderdi. 1939-1945 İkinci Dünya Savaşı yılları Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin ve Modern Yunan Tarihi'nin en zor dönemlerinden biridir. Çünkü bu yıllarda Alman işgaline uğrayan Yunanistan coğrafyasının çeşitli yerlerine koşturmak zorunda kalan Yunan Kızılhaçı, yaralı ve hastalara, savaş mağdurlarına giyecek, yiyecek ve sağlık malzemeleri yetiştirmek için seferber olmuştur... Ayrıca Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin günümüze kadar olan çalışması için bkz. Κορκουτα, 2008, s. 10-13.

düzenlemektedir. Yunan Kızılhaçı'nın, “*Samaritan Gönüllü Evi-Kurtarıcılar ve Yaşam Muhafızları Birliği*” organının 4.500 aktif üyesi olup şu bölümlerden oluşmaktadır: Yunan Kızılhaç Kurtarma Ekibi, Yunan Kızılhaçı'nın Cynophilic Araştırma ve Kurtarma Ekibi, Yunan Kızılhaç Yaşam Muhafızları- Dalgıçlar Okulu- Bekçiler Grubu ve Yunan Kızılhaç Samaritan Okulu. Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin üçüncü temel organı olan “*Gönüllü Sosyal Yardımlaşma Birliği*” ise, 1964 yılında kurulmuş olup gayesi Yunanistan'da ve diğer ülkelerde sosyal hizmetler sunmak, ülkenin sosyal ihtiyaçlarını incelemek ve gelir düzeyi düşük nüfus gruplarını korumak için çerçeveler oluşturmaktır.²⁷⁶

Milli Kızılhaç Cemiyetlerinin Uluslararası Kızılhaç Müessesesi ile organik bağı yoktur ancak Uluslararası Kızılhaç'ın faaliyetlerine yararlı olacak şekilde katılırlar.²⁷⁷ Buradan hareketle, Yunan Salib-i Ahmeri'nin de Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti ile herhangi bir organik bağı yoktur. Fakat diğer Milli Kızılhaç Cemiyetleri gibi Yunan Kızılhaç Cemiyeti de, Uluslararası Kızılhaç'ın prensiplerine bağlıdır ve bu Uluslararası Cemiyetin denetimi altındadır. Dolayısıyla, Yunan Kızılhaç Cemiyeti kendi tüzüğünde, Uluslararası Kızılhaç prensiplerine bağlı olduğunu belirterek, bunun gerektirdiği şekilde; insâniyet, eşitlik, (ırkî-dinî) tarafsızlık, nisbet, müstakillik, evrensellik, menfaat gütmemek, bedelsizlik, ihtiyarilik, yardım, muhtariyet, çokluk, milli cemiyetlerin eşitliği, birlik, dayanışma ve ileriye görme gibi temel ve organik prensiplere uyacağını kabul etmiştir.²⁷⁸

2.1.3. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'ya Gelmesi

Yunanistan, henüz Anadolu'yu işgale teşebbüs etmeden önce, Anadolu'ya Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ni gönderme kararını almıştı. Böylelikle cemiyet ilk olarak, 11 Ekim 1918'de Kızılhaç bandıralı bir gemiyle Anadolu kıyılarına gelerek, Ahırkapı/İstanbul açıklarına demir atmıştı.²⁷⁹ Bir müddet İstanbul'da kalan Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti daha sonra Foça üzerinden İzmir'e doğru gidecekti.²⁸⁰ 1918 yılının Aralık ayı sonunda, İtilaf Devletleri'nin savaş gemilerinden karma bir donanma, İzmir Limanı'na gelmeye

²⁷⁶ <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1> AyrıcaBkz.

<http://www.redcross.gr/default.asp?pid=9&la=1> Erişim Tarihi: 24.10.2017 14:06

²⁷⁷ Coursier, 1964, s.44.

²⁷⁸ Κορκουτα, 2008, s. 4-7.

²⁷⁹ Turan, 2014, s.39.

²⁸⁰ Berber, E. (1999). *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.107.; Bu tarihten tam bir yıl sonra 23 Kasım 1919 tarihli İslahat Gazetesi'ndeki bir haberde de, Yunan bandıralı bir Salib-i Ahmer gemisinin Foça'ya gelmiş olduğunu bildiriyordu. Bkz. Turan, 2014, s.39.

başladığında, gelenler arasında iki Yunan savaş gemisi ile bir de Yunan Salîb-i Ahmer gemisi bulunuyordu.²⁸¹ 20 Ocak 1919 tarihinde ise, Anfitrini namındaki Yunan hastane gemisiyle birlikte İzmir'e Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti gelmişti.²⁸²

Uluslararası Kızılhaç prensipleri mûcibince, Kızılhaç teşkilatlarının asıl vazifesi insanlara yardım etmek ise de, bu yardımın yapılabilmesi için Kızılhaç heyetinin, yardım edeceği bölgedeki insanların bağlı bulunduğu devletten müsaade alması gerekiyordu.²⁸³ Fakat Yunanistan, Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatını Anadolu'ya gönderirken Osmanlı Devleti'nden izin almak yerine İngiltere'den izin alıyor bazen de İngiltere'ye dahi danışmadan Anadolu'ya kendi Kızılhaç heyetini gönderiyordu. Hatta 21 Nisan 1919 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden W.S. Edmonds bir raporunda, bu konu hakkında şu bilgilere yer vermişti: '*Yunanlılar bize danışmadan Gelibolu'ya bir Kızılhaç ekibi çıkarmışlardır. Şimdi de Vurla (Urla), Manisa ve Makri'de (Fethiye) Kızılhaç örgütleri kurmak için bizden izin istiyorlar.*'²⁸⁴ Ayrıca, Kızılhaç'ın 'Birlik Prensibi'ne göre, her devlette ancak bir tek Kızılhaç veya Kızılay teşkilatının olmasını ve başında da bir tek merkez organının bulundurulmasını gerektirmektedir. Çünkü bir ülkede sağlık hizmeti verecek tek bir cemiyet tarafından idâre edilmesi, tek bir generalin orduyu idâre etmesi derecesinde bir ahengi temin etmektedir.²⁸⁵ Kızılhaç'ın bu prensibinden hareketle, Osmanlı Devleti'nde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti varken, -sözde- insanî gayelerle aynı sağlık hizmetini verecek olan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'ya gelmemesi gerekirdi. Halbuki Yunan işgali başlamadan evvel Batı Anadolu'ya gelen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, işgal yıllarında da büsbütün faaliyetini arttırarak Anadolu'nun farklı limanlarına gelip, Yunan istekleri dahilinde olan iç bölgelere kadar faaliyet sahasını genişletmişti. Bu durumun farkında olan Osmanlı Kızılay Cemiyeti, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olduğu halde bölgede faaliyet göstermemesi gerektiği konusunda 1 Mayıs 1919 tarihinde bir karar almıştı: Bazı Salîb-i Ahmerlerin husûsan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, İzmir ve civarında teşkilat icrâ ederek yardım etmekte olduğu malum olmakla... Osmanlı

²⁸¹ Turan, 1990, s.351.

²⁸² BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:5.; Engin Berber, Anfitrini hastane gemisinin 23 Ocak'ta İzmir'e geldiğini söyler. Bkz. Berber, 1999, s.107.; Fakat Osmanlı arşiv kaynakları başta olmak üzere, konuya değinen birçok yazarımız, Anfitrini hastane gemisinin 20 Kanun-ı Sani (Ocak) 1335 (1919)'da İzmir'e geldiğinden bahsetmektedir. Bkz. BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:5.; Turan, 2014, s.40.; Çapa, 1992, s.218.; Umar, 1974, s.48.; Bayar, 1967, s.1611.; Taçalan, N. (1970). *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*. İstanbul: Milliyet yayınlar, s.170.

²⁸³ Özcan, 2011, s. 702.

²⁸⁴ Sonyel, 2011, s.138.

²⁸⁵ Özcan, 2011, s. 711.

memleketlerinde yalnızca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti mevcut olduğu için kendisine eş değer başka bir cemiyetin bulunamayacağını ancak Salîb-i Ahmerler tarafından yardım için gelen heyetler varsa bunlarında Hilâl-i Ahmer ile temasa geçerek icap eden bölgelerde insanlık vazifesini îfâ edebileceklerini Hilâl-i Ahmer merkez ve şubelerimize gizlice bildirilmesi gerekmektedir... Mevzu bahis olan yabancı Salîb-i Ahmerleri için hükümetin bir daha dikkatinin çekilmesine karar verilmişti.²⁸⁶

Anadolu'nun içlerine ve çeşitli kıyılarına nüfuz eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yoğun olarak Anadolu'da faaliyet gösterdiği yıllar 1919 ilâ 1921 tarihleri arasındadır. Bu seneler arasında cemiyet; İstanbul, Samsun, Gelibolu, Muğla, Milas, İzmir, Foça, Giresun, Sinop, Antalya, Edirne gibi birçok Osmanlı memleketlerinde faaliyet göstermiştir.

Son olarak, Yunan Kızılhaç Müessesesinin geçmişi ile Milli Yunan Tarihi eşanlıdır. Çünkü Yunan tarihinde yaşanan sevinç, keder, meşakkat, propaganda, milli ihtiraslar, suçlamalar kısacası bütün olayların izlerini, hülasasını Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin geçmişinde görmek mümkündür. Yunan idealleri, çete teşkili ve Yunan propagandası gibi çeşitli çalışmalar bu cemiyetin faaliyetlerinde gün yüzüne çıkmaktadır.

2.2. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri

2.2.1. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Hastane ve Sağlık Çalışmaları

Cemiyetin İstanbul'da bulunduğu bir tarih olan Aralık 1918'de Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, Cibalî Rum Mektebi'ni hastane haline getirmiş ve Yedikule'de bulunan Rum Hastanesi'nin "Dahili Hastalıklar" bölümüne de el koymuştu. Bu cemiyet Ocak 1919'da Anadolu'nun muhtelif şehir ve kasabalarına şube ve hastaneler açmak için araştırma yapmak gayesiyle bir "heyet-i murahhasa" göndermişti.²⁸⁷ Nitekim bunlardan birisi de İstanbul'dan İzmir'e gelen Anfitrini hastane gemisiydi. Bu gemiden İzmir sahiline çıkan 12 doktor ve sayıları 15 ilâ 20 arasında değişen hasta bakıcıdan oluşan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, Agios Haralambos Rum Hastanesi'ne yerleşmişti. Heyet, sonraki günlerde Aya Yanni Mahallesi'nde bir şube tesis etti. 14 Şubat'ta ise, bir

²⁸⁶ Çapa, 2010, s.142.

²⁸⁷ Güler, 1995, s.36.

bakteriyoloji ve kimyahaneye bölümünü açan Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti,²⁸⁸ 18 Şubat'a gelindiğinde, İzmir limanına demirleyen Yunan bandıralı bir vapurdan çıkan 300'den fazla "Salıb-i Ahmer askeriyle", kadrosunu genişletmişti.²⁸⁹ Ayrıca bu cemiyet İzmir'e geldiğinde, şehrin muhtelif yerinde üç dispensar açarak halka bedava ilaç dağıtıp aynı zamanda ücret talep etmeden hastaları tedavi etti.

20 Şubat 1919'da Çatalca Mutasarrıflığı tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir raporda verilen malumata göre; Silivri kazası civarında bulunan Bigados Karyesi'nde salgın bir hastalık baş göstermişti. Bu durumu hükümet, bölgeye gönderdiği doktorlar kanalıyla hastalığın ciddiyetini öğrenmiş bulunuyordu. Üstelik liva sıhhiye müdürünün tetkikatı neticesinde adı geçen hastalığın İstanbul'a kadar yayıldığı öğrenilmişti. Hastalık yayılmış olduğu gibi aynı zamanda bölgedeki doktorların almış oldukları tedbirler sayesinde hastalığın hali hazırda geçtiği nazarıyla da bakılabileceği vurgulanmıştı. Öte taraftan bu hastalık vukuu bulduğunda, Bigados Karyesi'nde henüz yeni açıldığı haber alınan Yunan Salıb-i Ahmer hastanesinde görev yapan Rum kökenli bir Osmanlı tabibi, salgın hastalığın olduğu mahallere gidip beraberinde getirmiş olduğu ilaçları fakirlere ücretsiz olarak dağıttığı müşahede edilmişti.²⁹⁰

1919 Şubatı'nın ortalarında Pendik taraflarına giden üç Yunan subayı ile 7-8 Yunan neferi bölgede bulunan ahâlî ile tartışarak, ortada hiçbir lüzum yokken Pendik'te bir Yunan Salıb-i Ahmer hastanesinin tesisine karar vermişlerdi.²⁹¹ Bu olayda Yunan bayrağı açılarak, Pendik'de Yunan Salıb-i Ahmer hastanesinin tesis edilmesi kararı bazı tezahüratlarla kutlanmak istenmişse de herhangi bir hâdisenin meydana çıkmasına izin verilmemiştir.²⁹² Pendik'te hastane yapılması kararı alınsa da Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Pendik'de sıfırdan hastane tesis edecek maddi güce sahip olmadığı için varlıklı bir Rum vatandaşı, hastaneye çevrilmek üzere evini ücretsiz olarak Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne vermişti. Bu hastanenin masrafları, 20 Mart 1919 tarihinde Pendik'te Azaryan Köşkü'nde yapılan gece eğlencesinde toplanılan para ile temin edilmişti. Adı

²⁸⁸ Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin açtığı bu bakteriyoloji ve kimyahaneye bölümüne Mart ayı içerisinde 3.189 Yunanlı, 203 Müslüman-Türk, 81 Ermeni, 70 Katolik ve 21 Yahudi olmak üzere, toplam 3.564 hasta müracaat etmişti. Heyetin İzmir'e gelişinden beri müracaat eden hastaların sayısı 9.850'ye varmıştı. Aya Yanni Mahallesi'ndeki Yunan Salıb-i Ahmer Şubesi'ne ise, mart ayı içerisinde 909'u Rum, 123'ü Katolik olmak üzere, 1.032 kişi, açılışından itibaren de 2.242 hasta müracaat etmişti. Bkz. Berber, 1999, s.107.

²⁸⁹ Berber, 1999, s.107.

²⁹⁰ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:11.

²⁹¹ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:5.

²⁹² BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:1.

geçen hastaneye henüz hasta yatırılmamış ise de, Yunan Salîb-i Ahmeri'ne mensup bir yüzbaşının haftada iki defa Pendik'e giderek yatalak olmayan hastaları muâyene ettiği görülmüştü.²⁹³ Ayrıca Pendik'deki bu muâyenehânenin ilaç tedarikini ve eczacılığını Osmanlı tebaasından olan Askilipa isminde bir Rum yapmaktaydı.²⁹⁴

17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne göndermiş olduğu yazıda, Bodrum'a çıkan İtalyanların bir eczane ve bir de muâyenehâne açmalarına mukabil Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de 16 Nisan 1919'da Bodrum'a çıktıklarında ilk yaptıkları iş muâyenehâne açmak ve "*fakir fukarâya battaniye, çamaşır tevzi*" etmek" olduğundan bahsetmektedir.²⁹⁵ Tabii burada esas olan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, İtalyanların sıhî faaliyetleri karşısında, harekete geçerek bölgedeki halkın teveccühünü İtalyanlar lehinde kaptırmamak istemesidir. İkinci olarak Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, kendi sıhîye görevlileri aracılığıyla yürüttüğü sağlık faaliyetlerini bir propaganda aracı olarak kullanmasından ileri gelmektedir. Bilhassa Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, çevirdiği karanlık işlerin üzerini yaptığı sağlık hizmetleriyle örtmek istercesine bunu dillendirmiş ve sağlık faaliyetlerinin reklamını yapmayı başarmıştır. Nitekim, 17 Ekim 1919 tarihli Ahenk Gazetesi'ne yansıyan bir haberde, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir'e geldiği 20 Ocak 1919 tarihinden 30 Eylül 1919 tarihine kadar, Yunan Salîb-i Ahmeri'nin bölgede bulunan çeşitli hastane, dispanser ve muâyenehânelerine toplam 73.650 hasta başvurmuş olup, bunların hiçbirisinden para talep edilmeden buralarda muâyene edilip tedavi edildikleri geçmektedir.²⁹⁶

15 Mayıs 1919'da Yunan işgalinin başlaması ve sonrasında genişlemesiyle birlikte on binlerce Türk ve Rumun göç ettiği İzmir, kısa zamanda bir muhacirler şehrine dönüşmüştü. Bu durum, insanların; barınma, giyim-kuşam ve yeme-içme gibi bazı temel ihtiyaçlarını karşılamak mecburiyetini ortaya çıkarmıştı. Bu konuyla alakalı olarak devletin, gerek şehirdeki vilayet örgütü içinde bulunan gerekse İstanbul'da direk kendisine bağlı olarak icrâat yapan tecrübeli kurumları, Temmuz ayından itibaren belediye ile de işbirliği yaparak faaliyete başlamışlardı.²⁹⁷ Ayrıca, İzmir'de Türk Etibbâ Cemiyeti

²⁹³ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:65.

²⁹⁴ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:67.

²⁹⁵ ATASE, İSH, K:92, G:15, B:1-2.; ATASE, İSH, K:187, G:190, B:1.

²⁹⁶ Ahenk, 17 Teşrin-i Evvel 1335; Ayrıca gazetede, tedavi edilen 73.650 hastanın milletlerine göre de tasnifi yapılmıştır: 60.423 Rum, 5.369 Türk, 5.028 Musevi, 1.487 Ermeni ve 1.343 Katolik. Bkz. Aynı gazete.

²⁹⁷ Berber, E. (1997). *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*. Ankara: Ayraç Yayınevi, s.241.

kurulmuş olup faaliyet göstermeye başlamıştı. Hilâl ve Salîb-i Ahmer muâyenehânelerinde ücretsiz tedavi etme hizmeti yaygınlaştırılmıştı. Gureba Hastanesi düzenlenerek belediye etîbbâ kadrosu da hâl-i hazırda uygun bir surette ikmâl edilmişti. İhtiyacı temin etmek için merkez ve civar mıntikalarda kullanılmak üzere fa'âl bir surette hizmet veren seyyar doktorlarda sağlık faaliyetlerini kolaylaştıracaktı. Ayrıca bulaşıcı hastalıklar hastanesi yeniden hizmete açılmıştı.²⁹⁸ Fakat tüm bu sağlık alanındaki çalışmalara rağmen Aydın Vilayeti'ndeki sağlık sorunları bir türlü bitmiyordu. Gerçi, ekseriyeti cami, medrese ve kiliselere dolmuş on binlerce göçmenin olduğu bir şehirde, salgın hastalıkların ortaya çıkması son derece normaldi. Öyle ki, henüz Temmuz ayında veba ve çiçek hastalıkları görülmeye başlayınca, Sıhhiye Müdüriyeti, Selvilimescit ve İkiçeşmelik Karakollarıyla Salepçi Camii ve Mortakya Kilisesi'nde tesis ettiği aşı istasyonlarında isteyenleri ücretsiz olarak aşılama başlanmıştı. Havaların soğumaya başladığı Kasım ayından itibaren, bilhassa çiçek hastalığından ötürü ölüm sayısının artmasıyla aynı müdüriyet, 15 doktor ve aşı memurundan oluşan tüm personelini hastalığın çok görüldüğü bölgelere göndererek aşılama hız vermişti. Yunan Yüksek Komiserliği de Aralık ayının başında hizmete soktuğu 3 yeni aşı istasyonu ve personeliyle beraber aşılama çalışmalarına iştirak etmişti. Yalnızca Kasım ayı içerisinde 18.913 kişiye çiçek aşısı vurulan İzmir'de hastalığın solunum yolu ve yakın temasla bulaştığı düşünüldüğünde, hastalığa en fazla mâruz kalanlar yine göçmenler olmuştu.²⁹⁹ Bu dönemde çiçek, tifo ve kolera hastalıkları, İzmir ve civarında epey yaygındı. Civar bölgelerde köylülerin bu hastalıklar için uyguladığı tek tedavi yöntemi suya barut eklemektir. Ama buralarda Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, 21 tane hastane kurdu ve 300.000'in üzerinde hastayı tedavi etti. Buna ek olarak 600.000 üzerindeki hastaya kinin ve diğer ilaçlardan dağıttı.³⁰⁰

İşgal senelerinde hastalıkların çoğalmasına bağlı olarak şehirde acil tedbirlere ihtiyaç duyulmaktaydı. İzmir şehrini boydan boya istila eder bir vaziyete ulaşan “emraz-ı sâriye”³⁰¹ hakkında gerekli önlemleri almak için, “Hıfzıssıhha Komisyonu”³⁰² kuruldu. Bu komisyonda görevli olan kişilerden biri de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ser-tabîbi

²⁹⁸ BOA, DH.ŞFR. D:613, G:57, B:3-5.

²⁹⁹ Berber, 1997, s.242.

³⁰⁰ Ediz, İ. (2011). *Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.329.

³⁰¹ Bulaşıcı Hastalıklar

³⁰² Hıfzıssıhha; sağlığın korunması anlamına gelmektedir. Batı dillerinde 'Koruyucu Hekimlik' manasına gelen "hijyen" kelimesinin karşılığıdır. Bkz. Tantay, A. (2008). *İşgalden Kurtuluşa İzmir'de Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetleri (1919-1922)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, İzmir, s.20.

Binbaşı Cunukas Efendi idi.³⁰³ Bu sağlık faaliyetlerinden başka Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin desteğiyle 1919'un Haziran ayı içerisinde biri Müslüman diğeri Yunan toplumuna olmak üzere Aydın'da iki hastane kurulmuştu.³⁰⁴ Genel olarak Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yetkilileri başta İzmir, Aydın, Manisa, Söke, Urla, Antalya, Samsun ve Trabzon olmak üzere çoğunlukla Türkiye'nin kıyı kesimlerine birer Yunan Salîb-i Ahmer hastanesi tesis etmişlerdi.³⁰⁵ Dolayısıyla tüm bu faaliyetleriyle, göçmenlerin sağlık problemlerinin giderilmesinde ve Anadolu'nun bilhassa kıyı kesiminde bulunan halkın sağlık sorunlarıyla ilgilenmesi ve gerekli tedbirleri almasıyla Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin büyük hizmetleri dokunmuştu. Fakat o günün gazetelerinde çıkan haberlere ve bazı istatistiklere bakılırsa Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Türklerden ve diğer unsurlardan ziyade, çoğunlukla Rumlara ve Yunanlılara hizmet vermişti. 17 Ekim 1919 nüshalı Ahenk Gazetesi'nde, 1919 senesi Eylül ayı içerisinde Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin Aydın, Urla ve İzmir'deki muâyenehâne ve hastanelerine; 10.429 Rum, 1.264 Musevi, 1.041 Türk, 308 Ermeni ve 147 Katolik olmak üzere toplam 13.189 hasta başvurarak, karşılıksız muâyene ve tedavi edilmiş ve hastalara 13.682 reçete bedava verilerek, cemiyetin kimyahasında 172 tahlil yapıldığından bahsetmektedir.³⁰⁶ Görüldüğü gibi Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir, Aydın ve Urla'daki hastanelerinde tedavi gören 13 bini aşkın hastadan, ezici bir çoğunluğu Rum idi.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Ser-tabîbi Vasilaki Cunukas Efendi tarafından hazırlanan 1919 senesi Haziran ayına ait bir raporda, İzmir'de Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nde, emraz-ı dahiliye (iç hastalıklar), sâriye(salgın hastalıklar) ve göz hastalıklarından 2.654 Yunanlı, 220 Türk, 118 Musevi, 99 Ermeni ve 68 Katolik tedavi görmüştü. Yine aynı yılın, aynı ayı içerisinde ama bu sefer Ayayani Şubesi'nde; 1.035 Yunanlı, 58 Türk, 56 Musevi, 25 Ermeni ve 28 Katolik hasta tedavi olurken, Urla Şubesi'nde; 1.229 Yunan, 690 Musevi, Karantina Şubesi'nde ise; 649 Yunan ve 96 Musevi tedavi olmuştu.³⁰⁷ Bütün hastalar bedava muâyene olurken, lazım olan ilaçlar da karşılıksız olarak temin ediliyordu.

³⁰³ Tantay, 2008, s.20.

³⁰⁴ Ediz, 2011, s.329.

³⁰⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:7.

³⁰⁶ Ahenk, 17 Teşrin-i Evvel 1335

³⁰⁷ Ahenk, 21 Temmuz 1335

Ahenk Gazetesi'nde neşredilen bir istatistiğe göre, Yunan Salîb-i Ahmeri'nin 1920 senesi itibarıyla; Aydın, İzmir, Manisa, Foça, Karaburun, Urla ve Ödemiş'teki hastane ve dispanserlerinde 15.604 Rum, 3.709 Türk, 1.206 Musevi, 549 Ermeni ve 93 Katolik³⁰⁸ olmak üzere toplam 21.161 hasta ücretsiz olarak tedavi edilmiş, 20.539 hastaya reçete verilmiş ve 118 hasta da bedava ameliyat olmuştu. Üstelik heyetin kimyahanesinde ise, 184 ameliyat tahlili ücret talep edilmeden yapılmıştı. Genel olarak, 20 Ocak 1919'dan 20 Haziran 1920'ye kadar geçen süreç içerisinde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin muâyenehâne, hastane ve dispanserlerinde toplam 158.172 Rum, 32.372 Türk, 12.898 Musevi, 4.771 Ermeni ve 2.456 Katolik'ten müteşekkil hastalar başvurarak bedava tedavi olmuşlardı.³⁰⁹ Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin 1920 senesinin Eylül ayı içerisindeki yeni çalışmalarına da baktığımız zaman; İzmir, Aydın, Urla, Manisa, Foça, Akhisar, Karaburun, Ödemiş şubelerine 9.698 Rum, 4.619 Türk, 919 Musevi, 514 Ermeni ve 81 Katolik hasta başvurarak karşılıksız muâyene edilmiş ve tedavi olmuştu. Ayrıca heyet, 16.200 reçete ile 264 balgam, kan, idrar tahlilini ücret talep etmeden yapmış olup, 98 kişi de ücretsiz ameliyat olmuştu. Bu sefer, 21 Ocak 1919'dan 30 Eylül 1920 tarihine kadar tedavi olan toplam hasta sayısını milletlerine göre vermek gerekirse; 194.700 Rum, 36.559 Türk, 15.911 Musevi, 6.639 Ermeni, 2.825 Katolik hasta Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'ne müracaat ederek tedavi olmuştu. Ayrıca hastalara 282.161 reçete yazılış, 3.493 balgam, kan ve idrar tahlili yapılmış olup, 2.745 hasta da ameliyat olmuştu.³¹⁰

Tüm bu istatistiklerden ve dönemin gazetelerine çıkan haberlerden yola çıkarak, işgal yıllarında Anadolu'ya gelen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin diğer milletlere de verdiği sağlık hizmeti yanında en çok ve ağırlıklı bir şekilde Rum unsuruna verdiği sağlık hizmeti göze çarpmaktadır. Halbuki Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer'in temel prensiplerine göre, herhangi bir devletin Kızılhaç veya Kızılay teşkilatı, yapmış olduğu yardımı ‘‘tarafsız(bîtaraf) ve eşit(müsavat)’’ bir şekilde yapması gerekirdi. Diğer taraftan Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve Osmanlı'nın diğer sıhhiye kurumları bölgedeki Müslüman Türk halkına gerekli olan yardımı yapamamaktaydı. Sıhhiye Müfettişi Umûmîsi Zeki Bey'in, Aydın Vilayeti Sıhhiye Müdüriyeti'ne çektiği telgrafta: İzmir'de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin gürültülü icrââtına karşı vilayetteki sıhhiye heyetinin faaliyetlerinin pek sönük ve işlevsiz bir vaziyette kalmasının Müslüman ahâlîyi üzdüğünden Hilâl-i Ahmer

³⁰⁸ **Ahenk**, 20 Temmuz 1336 (1920); Turan, 2014, s.39.; Tantay, 2008, s.72.

³⁰⁹ **Ahenk**, 20 Temmuz 1336 (1920)

³¹⁰ **Ahenk**, 17 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1336

Cemiyeti'nin de benzer teşebbüslerde bulunması gerektiğini önemle bildirmişti. Sıhhiye Müfettişi Zeki Bey devamında, böyle mühim zamanda dahi Aydın Vilayeti Sıhhiye Müdüriyeti'nden haber verilmediği için vaziyetin anlaşılammakta olduğuna değindikten sonra, İzmir'deki sağlık durumu hakkında Hilâl ve Salîb-i Ahmerlerin müdahalesini icap ettirecek bir olağanüstülüğün olup olmadığını, eğer böyle bir fevkalâdelik varsa ne gibi vasıta ve memurlara ihtiyaç olduğunu sormaktaydı. Üstelik bunların hızlı bir şekilde bildirilmesini önemle tavsiye etmekteydi.³¹¹

Sıhhiye Nezareti'nden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yazılan bir belgede ise, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin günden güne faaliyetini arttırdığına ve bu cemiyetin milliyet ve mezhep ayırt etmeksizin, fakir hastalara ücretsiz sağlık hizmeti sunduğuna değinilmiştir. Diğer taraftan sıhhiye müessesemizin malum olan parasının ve teşkilatının noksanıyeti yüzünden fakirlerimizin imdadına layıkıyla yetişilememesine neden olduğundan ve bu halin devam etmesinin hükümetçe dahi kabul edilemeyeceğinden Aydın Vilayeti'nde ihtiyacı karşılayacak genişlikte bir Hilâl-i Ahmer teşkilatının vücuda getirilmesi istenilmekteydi. Veyahut vilayetteki çaresizlikten dolayı oraya bir Hilâl-i Ahmer Heyeti'nin gönderilmesi gerektiği, şayet buna imkân olmadığı takdirde bölgedeki ahâlînin gayret ve hamiyetinden istifade edilerek mahallî Hilâl-i Ahmer şubesinin faaliyetleri özendirilerek, toplanılacak olan yardım ile fakir ahâlînin ücretsiz muâyene olması ve tedavi edilmesi istenmekteydi.³¹² Yine bu konuyla ilgili Sıhhiye Müdür-i Umûmîsi Adnan Bey yukarıda bahsedilen mevzuları yenileyerek raporunda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin icrââtına mukabil Osmanlı sağlık hizmetinin pek sönük kalmasıyla İslam ahâlîsinin içinin kan ağlamakta olduğunu, bu mevzuda hükümetin bazı fedakarlıklar yapmasıyla beraber Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin, tanınmış bir doktorun idâresi altındaki bir sağlık heyetini İzmir'e göndermesi gerektiğinden bahsetmekteydi.³¹³ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin riayet ettiği nizamname icabınca, savaş zamanı veya doğal afetler meydana geldiğinde, Hilâl-i Ahmer'in, insanlığın sığınması için ulvî bir maksatla teşekkül etmiş bir cemiyet olması hasebiyle, İzmir'de bugünlerde, adı geçen sebepler olmasa da bin türlü mahrumiyetler içinde yuvarlanmakta olan halkın sağlık yardımına olan şiddetli ihtiyacının da inkâr edilemeyeceğini vurgulayan Adnan Bey, bundan dolayı halkın Yunan Salîb-i Ahmer

³¹¹ BOA, DH. ŞFR. D:96, G:38, B:1.

³¹² KA, K:645, B:101.

³¹³ KA, K:645, B:101/1.

Cemiyeti'nin kucağına düşmemesi için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyete geçmesini öngörüyordu.³¹⁴

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Batı Anadolu'da sağlık faaliyetleri olduğu gibi Karadeniz Bölgesi'nde de bazı sağlık faaliyetleri vardı. Örneğin, Giresun ve civarında humma-ı racia vakalarına çok az rastlanmakla birlikte; hurkat-ül-bevl (belsoğukluğu), uyuz ve frengi hastalıkları salgın halindeydi. Giresun Belediye doktoru, halkın yüzde yirmisinin frengili olduğunu ifade ediyordu.³¹⁵ Tüm bu gerekçelerden ötürü, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Giresun Rum mektebinin bir kısmına hastane tesis ettiğini ve *''Trabzon'da da böyle bir hastanenin küşadı için tertîbât icrâ eylediklerini''*, Trabzon Valisi Mehmet Galip Bey, 19 Mayıs 1919 tarihli bir raporunda Dahiliye Nezareti'ne bildirmişti.³¹⁶ Nitekim Trabzon'daki durum da Giresun'daki vaziyetten pek farklı değildi; şehir merkezinde belediyenin idâre ettiği Memleket Hastanesi'nin bir koğuşu frengili hastalara ayrılmıştı. Bütün vilayetteki sağlık tesislerinin potansiyeli, şehrin ihtiyacının epey altında olduğu müşahede edilmişti.³¹⁷

Trabzon Vilayeti Milli Mücadele başlarında, büyük bir sefalet içerisindeydi. 1919'un Temmuz ayında Trabzon'a giden Osmanlı Hilâl-i Ahmer heyeti, İstanbul'a yolladığı çeşitli raporlarda sefalet tabloları çizmekteydi. Yunan Salîb-i Ahmer heyeti yalnızca Ermeni ve Rumlara yardım ediyordu. Hilâl-i Ahmer heyeti Trabzon'a geldiği gün ilk olarak yetimhaneyi ve fukarâ yurdunu ziyaret etti. Esasında Trabzon Vilayeti, Giresun'dan daha dehşetli bir sefalet sahne idi. Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin ve Amerikalıların yardımından ötürü Hıristiyan halktan işsiz, yurtsuz tek bir kişiye rastlanmadığı halde, çoğunlukla Bayburt ve Gümüşhane bölgesinden gelen binlerce Müslüman, aç, sefil bir vaziyette sokaklarda yatıp kalkıyorlardı. Halk, *''domuz lahanası''* olarak isimlendirilen bir bitkiyi hamur haline getirip sonra da pişirerek yiyordu. Sıhhiye Müdürü, bu bitkilerden birçok yerde yenile yenile tek bir kök bile kalmadığını ifade ediyordu.³¹⁸ Halbuki gayri Müslimler için durum farklıydı. Trabzon limanına 23 Kasım 1919'da gelen Lloyd Vapuru, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup Doktor Komnaris ile birkaç asker ve sivili getirmişti.³¹⁹ Nitekim, gelen bu heyet Yunan Salîb-i

³¹⁴ KA, K:645, B:101/1.; Ayrıca bkz. Çapa, 2010, s.141.

³¹⁵ Çapa, 2010, s.137.

³¹⁶ BOA, DH. ŞFR. D:630, G:126, B:1.; BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:55.

³¹⁷ Çapa, 2010, s.137.

³¹⁸ Çapa, 2001, s.44.

³¹⁹ Çapa, 2001, s.78.

Ahmer Cemiyeti adına, Trabzon'un merkezinde 80 yataklı bir hastane açarak Hıristiyanları ücretsiz bir şekilde tedavi etmeye başlamıştı. Yine aynı heyetin idâresinde poliklinikler vardı; buralarda Hıristiyan hastalar muâyene edilip, daha sonra onlara gerekli ilaçlar ücretsiz bir şekilde veriliyordu. Bu hizmetleri gerek Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ve gerekse Amerikan yardım cemiyetleri yalnızca Hıristiyan unsurlara veriyordu.³²⁰ Üstelik, 3. Kolordu Kumandanlığı'ndan 10. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen bir raporda da; *“Trabzon ve Samsun'daki Rum muhacirlerine berây-ı muâvenet Amerika'daki Yunanlıların gönderdikleri elbise, kundura, malzeme ve ecza-yı tıbbîye”nin*³²¹ Yunan Salîb-i Ahmer'i vasıtasıyla yukarıda adı geçen şehirlere götürülmek üzere Odessea namındaki bir Yunan vapurunun 18 Aralık 1919'da Pire'den İstanbul'a hareket edeceği ve burada Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nde görevli 2 doktorun mezkûr gemiye bindikten sonra geminin Trabzon'a gideceği haber alınmıştı.³²² Yani içerden ve dışardan tüm yardımlar Yunan Salîb-i Ahmer'i vasıtasıyla Rumlara giderken, bölgedeki Müslüman ahâlînin sosyo-ekonomik durumu içler acısıydı.

Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti 21 Mayıs 1919 tarihinde bir Yunan vapuruyla Samsun'a da uğramıştı. Vapurdan karaya çıkan heyetin ilk olarak yaptığı, *“Yunan Salîb-i Ahmer namıyla bir muâyenehânenin resm-i küşadını icrâ”* etmektir. Adı geçen bu muâyenehâne, *“Samsun metropoliti Permanos Efendi'nin taht-ı riyasetinde ve Yunan şubesindeki Doktor Makri ile tebaa-i Osmaniye'den Doktor Hacı Alvistolu(?) dan mürekkeb bir heyetin idâresine tevdi”* edilmişti.³²³ Bütün bu Yunan Salîb-i Ahmer muâyenehâneleri, buldukları bölgenin sağlık ihtiyacını karşılamak gerekçesiyle açılmışlardı. Yine aynı gerekçeyle, Karadeniz taraflarına giden Aleksandr Vapuru'ndan bir doktor, teçhizatlı bir Yunanlı zâbit ile refakatinde bulunan 10 kadar Yunanlı şahıs ve 3 Fransız zâbiti, Sinop taraflarında karaya çıkıp Yunan Salîb-i Ahmer hastanesini tesis etmek ve mahallî sağlık teftişinde bulunmak için geldiklerini ifade etmişlerdi. Bu heyetin daha sonra, Samsun'a doğru hareket ettikleri mutasarrıflıktan bildirilmişti. Sinop'ta da sıhhiye

³²⁰ Çapa, 2010, s.137.; Yapılan tüm yardımın bölgedeki gayr-i Müslimlere yönelik olmasından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yakınıyordu ve bu konuyu Amerikan yardım heyetleri nezdinde dile getirdi. Fakat Amerikan yardım heyeti, cins ve mezhep ayrımı gözetmediklerini(!), ancak o ana kadar sadece Ermeni ve Rumlara yardım ettiklerini, çünkü Rum ve Ermeniler göç ve katliama(!) mâruz kaldıklarından daha fazla yardıma muhtaç olduklarını ileri sürmüştü. Bkz. Çapa, 2010, s.137.

³²¹ ATASE, İSH, K:99, G:21, B:2.

³²² ATASE, İSH, K:99, G:21, B:1-2.

³²³ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:63.

teşkilatı mahiyetinde gösterilen bu kişilerin başında bir karantina doktorunun bulunduğu dair bir haber verilmişti.³²⁴

Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin hastane faaliyetlerine baktığımız zaman, Ayvalık'ta yapılacak olan Salıb-i Ahmer Rum Hastanesi hakkında malumat vermek için Sıhhiye Müdürü Şükrü Bey'in Sıhhiye Müfettişi Ali Agah Bey'e gönderdiği belgede, "İzmir'e gelen Anfitriini hastane gemisinden Ayvalık'ta tesis edilecek hastanenin levâzım ve heyet-i sıhhiyesinin sandallarla" Ayvalık'a gönderildiğinden bahsetmekteydi.³²⁵ İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın 27 Şubat 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği belgede belirttiğine göre de, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Ayvalık'a gelmiş olup burada bulunan mevcut Rum hastanesine yerleşerek Yunan Salıb-i Ahmer bayrağını açmıştı.³²⁶

İzmir'in en kadim tarihine sahip olan sağlık kuruluşu ise, Rum Aya Haralambos Hastanesi idi.³²⁷ Aya Haralambos Rum Hastanesi, Milli Mücadele döneminde Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin denetiminde olup, uzun seneler Anadolu'nun en büyük hastanesi namıyla yâdedildi. Çok eskiden yapılmış olması ve çevresinin yüksek binalarla dolması neticesinde, kasvetli bir manzaraya sahipti. İzmir'de bu hastane gibi sıkıntılı ve kasvetli bir görüntüye sahip, başka hiçbir hastane yoktu. Kurulduğu senelerde 'ospitalion' olarak nitelendirilen hastane binası, daha sonra Aya Fotini Kilisesi tarafından satın alındı. Bölge Etiyopyalı bir bayan tarafından kiralandığı için, "Arap Bağı" olarak isimlendiriliyor; tarlalar ve bağlar arasında tesis edilen hastane, bir meclis tarafından yönetiliyordu. Küçük bir gözlemevi de bulunan hastanede, az çok her unsurdan hastaya bedava olarak bakılıyordu.³²⁸

Rum Aya Haralambos Hastanesi, 1796 yangınında tahrip oldu ve 1804'te yeniden inşa edildi. Bu hastanenin kilisesi olan Agios Haralambos ise, 1833'de kuruldu. 1882 senesinde bir de akıl hastalıkları polikliniği eklenen hastane, 8 kişilik bir komite tarafından idâre ediliyordu. 60 yataklı cerrahi bölümünde 5 doktor vazife yapıyordu. Toplam yatak

³²⁴ BOA, DH. ŞFR. D:636, G:127, B:1-3.

³²⁵ BOA, DH. ŞFR. D:613, G:57, B:2-3.

³²⁶ BOA, DH. EUM. 6.Şb. D:49, G:72, B:1.

³²⁷ Ortalama olarak günde 300 hastanın tedavi edildiği Aya Haralambos Rum Hastanesi'nin bulunduğu sokak, günümüzde Çankaya Meydanı ile Atatürk Lisesi'nin bulunduğu binanın arka tarafında yer almaktadır. Bkz. Tantay, 2008, s.35.; Ayrıntılı bilgi için, Bkz. Atay, Ç. (1978). *Tarih İçinde İzmir*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, s.43-63.; Aya Haralambos Hastanesi, Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre 1730 senesinde, Çınar Atay'a göre 1748, Rauf Beyru'ya göre 1848, en nihayetinde Bülent Şenocak'a göre'de Sevastopulos tarafından 1748 yılında kurulmuştu. Bkz. Tantay, 2008, s.32.

³²⁸ Tantay, 2008, s.32.

sayısı 1891’de 160 iken, 1900’lerde ise bu sayı yaklaşık olarak iki katına çıkmıştı. 30’ar kişilik kapasitesiyle toplam 19 koğuşa sahip olup, biri kadınlar için ayrılmış 5 koğuş hariciye bölümü, ikisi kadınlara ait olmak üzere 4 adet de dahiliye bölümü bulunuyordu. Cerrahiye tahsis edilmiş olan iki koğuştan biri erkeklere, diğeri kadınlara, iki koğuş mecnun ve mecnunelere 4 koğuş ise ihtiyar kadın ve erkeklere aitti. Hastaneye çeşitli unsurlardan hastalar başvuruyor, yıllık gideri 10.000 lirayı aşıyordu. Fakat kilisenin gelirinden hâsıl olan para, ihtiyaçları karşılamadığı için ortaya çıkan açık, zengin Rumların gayrimenkullerinin değerlendirilmesi ve yapılan yardımlar sayesinde gideriliyordu. 1914 senesinde Megali İdea fikrini savunan Doktor Psaltof’un yönelttiği Rum Haralambos Hastanesi, 1 Mart 1914 ilâ 28 Şubat 1917 seneleri arasında 400 yatak kapasitesine ulaştı. Akıl hastalıkları, cerrahi, jinekoloji, patoloji, göz koğuşları ile yaşlılar evi ve doğum servisiyle tüm bunların toplam, 10.000 Türk lirası değerinde senelik masrafı vardı.³²⁹ XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde Rum Aya Haralambos hastanesi, Gureba-yı Müslimin Hastanesi’nden sonra İzmir’deki en büyük Rum hastanesiydi. Başlangıçta hastane, 8 kişilik bir heyet tarafından idâre edilirken sayı arttırılarak, 1920’de 3 yılda bir seçilen ve 12 kişiden mürekkep bir kurul tarafından yönetilmeye başlandı. Kurul; Dr. Evstathios Halkiopulos, Dr. Kutuzis, Dr. Lukas, Veznedar Hr. Zanellis, Emilios Kartalis, Kokos Tenekidis, Dimosth, Edinopulos, Tassos Argiropulos, Diamandidis, Karakostas, Ksen Vuduroğlu ve Pandelis Çürükçüoğlu isimli kişilerden oluşuyordu.³³⁰ 1920 yılında hastane personeli 62 kişi olup, hastanede 22 doktor gönüllü olarak hizmet veriyordu. Hastaneye ait klinikte senede 20.000 hastaya karşılıksız hizmet veriliyordu. 1915 ilâ 1920’li yılları arasında yıllık ortalama, yaklaşık olarak 3000 hasta ücretsiz tedavi ediliyordu. Ayrıca bu yıllarda Rum Haralambos Hastanesi’nde, iki ameliyat salonu ve sterilizasyon odası ile erkek hastalar için bir de ameliyathane bulunmaktaydı. Ameliyatlılar için 8, patolojik hastalar için 2, kadın göz hastalıkları için 1, doğumhane için 1, ameliyatlı kadınlar için 1 ve son olarak erkek göz hastalıkları için 1 koğuş bulunuyordu. Üstelik 50 yataklı huzur evi, 50 yataklı bulaşıcı hastalıklar servisi, fizik tedavi ünitesi, akıl hastalıkları ünitesi, laboratuvarlar, poliklinik, etüv odası ve hasta odaları hastanede bulunan diğere birimlerdi. Görüldüğü üzere hastanenin hemen hemen tüm hastalıklara bakabilecek potansiyeli vardı.³³¹

³²⁹ Tantay, 2008, s.32-33.

³³⁰ Tantay, 2008, s.33.

³³¹ Tantay, 2008, s.33-34.

Solomonidis'in "İzmir'de Tıp" isimli kitabında ifade ettiğine göre, Yunanlıların Anadolu'da bozguna uğradıkları tarihe kadar, hastanenin son denetleme kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı; A. Kapetenakis, İoannis Argiros, Dimosthenes Apostolidis, Stavros Depastas, Mihail İsigonis, İoannis Karakasis, G. Çolakoğlu, G. Spanudis, I. Solomonidis, Sokratis Onasis ve Psalidopoulos... Hastanenin son dönemdeki doktor heyeti ise; Alkiviadis Dulgeridis (Erkek Hastalıkları Cerrahı), Konstantinos Konstantinidis (Erkek Hastalıkları Cerrahı), Diogenis Nikolaidis (Jinekoloji Bölümü Cerrahı), Apostolos Psaltos (Jinekoloji Bölümü Cerrahı), Stilyanos Voronzeris (Kadın-Patoloji Bölümü), Dimitrios Stasis (Doğum Bölümü), Nikolaos Benakis (Bulaşıcı Hastalıklar Bölümü) ve Panos Chronis (Oftalmoloji-Göz Doktoru)'ten oluşuyordu. Bu tabiplerin tamamı, hastanede ücretsiz hizmet veriyordu. Hastanenin görevli sayısı; yönetici, memur ve hastabakıcılar ile birlikte 60 olup, bunların 27'sini yönetici (aynı zamanda memur), 33'ünü hastabakıcılar oluşturuyordu. Hastabakıcılardan 17'si erkek, 16'sı bayandı. Hastane müdürlüğünü ise Yunanlıların Anadolu'da işgale başladığı tarihten, mağlup olduğu tarihe kadar Mihail İsayas isminde bir Rum yapıyordu. Yunan işgali boyunca (1919-1922) Aya Haralambos Rum Hastanesi içinde, Askeri Başhekim Vasilaki Cunukas Efendi ve Başhemşire Hrisoveloni'nin yönetimi altında, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin bir bölümü olan 1. Askeri Hastane faaliyet gösterdi.³³²(Aya Haralambos Hastanesi'nin genel yönetimi Mihail İsayas idâresindeyken, bu hastane içinde bulunan Yunan 1. Askeri Hastanesi'nin idâresi de Binbaşı Dr. Vasilaki Cunukas'ın yönetimindeydi.)

Gaziemir'deki 4. Yunan Askeri Hastanesi ise, 18 Mayıs 1921'de hizmete girmişti. Bu hastane İzmir'de kurulu 4 Yunan hastanesinden, merkez kaza haricinde konuşlanmış tek askeri hastaneydi. 1921 Ağustos-Eylül harekâtı sırasında yani Sakarya Meydan Muharebesi esnasında, cepheye yakın bulunup yaralı Yunan askerlerini tedavi etmek gayesiyle İzmir'den Eskişehir'e taşınmıştı. Bu hastanede Yunan Salıb-i Ahmer personelleri de görev almıştı. Hastanenin ser-tabîbi Mihail Sarandopulos, doktorları ise; 22 Eylül 1921'de göreve başlayan Dimosthenis Frangoyiannis ile 19 Mayıs 1922'de göreve başlayan Konstantinos Kabanis idi. Bu doktorlar –aynı zamanda hastanenin de kapandığı bir tarih olan- 28 Ağustos 1922'de görevlerine son vermişlerdi.³³³

³³² Tantay, 2008, s.34.

³³³ Berber, E. (2002). *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar: Bir İzmir Kabusu*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, s.153.

Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti, kıyı bölgelerde hastane tesis etmek için sürekli olarak kendisine uygun olabilecek arazi veya binaları araştırmaktaydı. Yine bu amaç için 18 Mart 1919'da Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin Bandırma'da bir hastane tesis etmek fikriyle münasip bir haneyi araştırmakta olduğu Bandırma Kaymakamlığı'na bildirilmişti. Ayrıca heyetin Bandırma'da araştırdığı bu evin civarında oturanlarının Rum olduğunu ve Etnik-i Eterya Cemiyeti'nin de desteğiyle kurulan bu hastanenin herhangi bir fesat ocağına dönüşebileceği cihetiyle hastanenin tesis edilmesinin yasaklanması gerektiğine dair Karesi Mutasarrıfı Hüseyin Bey, resmî bir yazı ile durumu Dahiliye Nezareti'ne bildirmişti.³³⁴

Çatalca Mutasarrıf Vekili Muhsin Bey'in 17 Nisan 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, 11 Nisan Cuma günü saat 11:00 civarında öğleye doğru Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne ait bir otomobil vasıtasıyla bir Yunan askerî doktoru ile sıhhiye çavuşunun Kalikratya Karyesi'ne giderek Yunan yaralı askerleri için hastaneye elverişli münasip bir mahal tedariki için arazi araştırmasında bulunduktan sonra Büyük Çekmece taraflarına doğru gittiklerini bildirmektedir.³³⁵

Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Çatalca'ya gelip hastane açmak için elverişli bir bölge araması her ne kadar tabii ise de, Yunan Salıb-i Ahmeri'nin Müslüman halk nezdinde bıraktığı izlenim pek de iyi sayılmazdı. Bu cemiyetin, Yunan emelleri dahilinde hareket edip Anadolu'ya silah getirmesi, bunları hastanede depolaması, Rumlardan çete teşkilatı kurmaları gibi sebeplerden dolayı Müslüman halk, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin samimiyetine pek itimat edemiyordu. Nitekim Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup askerî bir doktorun Çatalca'ya dispanser açmak için geldiğinde, Çatalca Mutasarrıfı Fevzi Bey'in Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, İslam ahâlisinde görülen endişe ve güvensizliğin Yunan Salıb-i Ahmer heyetinin bölgedeki hareket ve tavırlarının yanında bölgenin geleceği hakkındaki siyasi karışıklıklardan da kaynaklandığını vurgulamıştı.³³⁶

³³⁴ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:15.; Ayrıca 24 Mart 1919 tarihinde Dahiliye Nazırı Cemil Bey de bu konu hakkında Hariciye Nazırı Ferit Paşa'ya bir yazı göndermişti. Bu belgede ise, Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin Bandırma'da bir hastane tesis etmek için münasip bir haneyi araştırdıklarını ve mahall-i mezkûrdan haber verildiğine göre bölgede bulunanların Rum olduğunu, dolayısıyla hastane tesisine teşebbüs edildiği takdirde bir fikr-i müfsidânenin zuhûr edebileceği ihtimaline karşı tedbir alınması gerektiği ve gereken araştırmanın yapılması vurgulanmıştı. Bkz. BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:17.

³³⁵ BOA, DH. EUM. ECB. D:23, G:91, B:1.; Ayrıca Çatalca Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne bildirilen bu belge aynı şekilde bilgi vermek ve gerekenin yapılması amacıyla da Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilmişti. Bkz. BOA, DH. EUM. ECB. D:23, G:91, B:3.

³³⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:25.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti bazen de sıfırdan bir binaya yerleşmek yerine, Giresun Rum mektebi binasını Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'ne çevirdiği gibi³³⁷, Batı Anadolu'da da bu tarz uygulamaları vardı. Mesela, 16 Haziran 1919'da Kadıköy'de bulunan Mutili Sokağı'ndaki Rum kız mektebi binası, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti tarafından hastane olarak kullanılması için bu cemiyete verilmişti.³³⁸

Son olarak şunları ifade etmek lazımdır ki, gerek Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin gerekse Yunan Yüksek Komiserliği'nin bölgedeki Müslüman yaralı ve hastaları muâyene edip tedavi etmelerindeki esas amaç propaganda içerikli olup, bu vecihle Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin kurallarına riayet ettiklerini göstermek, bu kurallardaki "tarafsızlık ve muâvenet" düsturlarına harfiyen uyduklarını ve aykırı iş yapmadıklarını kanıtlamaktı. İkinci olarak, zaten Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ağırlıklı olarak Rum ve Yunanlıları tedavi etmişti. Nitekim Solomonidis'in de ifade ettiği şekliyle, Yunan İşgal Yönetimi'nin, kontrolü altındaki bölgelerde iyi standartlarda bir halk sağlığı oluşturmak için ortaya koyduğu çabanın öncelikle Yunan birliklerini sağlıklı tutma gerekliliğinden ve aynı zamanda da propaganda kaygısından ileri geldiğini öne sürmektedir.³³⁹

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti gerçekten de insanî gayelerle hareket etseydi: Menemen'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında³⁴⁰, gözleri önünde, yaralanan ve hayatını kaybeden onlarca Müslüman'a sıhî müdahalede bulunmaları gerekirdi. Ama böyle olmadı: Yunanlıların cinayet tablosu karşısında, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti bölgede yaralanan Müslümanların tedavisi noktasında hiçbir faaliyette bulunmamıştı.³⁴¹

³³⁷ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:55.; BOA, DH. ŞFR. D:630, G:126, B:1.

³³⁸ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:79.

³³⁹ Aktaran: Ediz, 2011, s.330.

³⁴⁰ 21 Mayıs 1919'da gerçekleşen Menemen'in işgali de İzmir merkezinin işgali gibi korkunç cinayetlere sahne olmuştu. Kuvâ-yı Milliye tarafından 14 Haziran 1919'da Bergama'ya yapılan baskında, orada bulunan Yunan müfrezesinin bir kısmı imhâ edilirken diğer kısmı da Dikili ve Menemen istikametine doğru firar etmiştir. Bunların, "*Bergama'da Türkler bütün Yunanlıları öldürdü*" tarzındaki tahrikleri üzerine Menemen'de dehşetli bir katliam ve yağmalama başlamıştır. Menemen'deki Yunan garnizonu efrâdı ile Bergama firârilere ve yerli Rumlar, silahsız ve hiçbir şeyden haberi olmayan halka saldırmışlar ve çok sayıda Türk'ü öldürmüşlerdir. Aynı zamanda Menemen Kaymakamı Kemal Bey'i ve kaymakamlıkta vazifeli memurların birçoğunu da öldürmüşlerdir. Cenazelerin defnedilmesine kimse cesaret edememiştir. (...) 7 Haziran 1919'da Yunanlılar Menemen'de Türk halkından 200 kişiyi öldürmüşler, 200 kişiyi de yaralamışlardı. Ahâliden birçok kişi de kaybolmuştu. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Turan, 2014, s.131-136.

³⁴¹ Ediz, 2011, s.160.

2.2.2. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da ve Trakya'da Teşkilatlanması

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir'de şube açma ve teşkilatlanma gibi faaliyetlerinin arkasında ‘‘Salîb-i Ahmer namı altında esliha ve cephane idhâl ve yerli Rumlardan kuvve-i müselleha teşkil ve makasîd-ı ihtilalkaraneyi takip ettiklerini’’³⁴² haber alan İzmir Valisi Nurettin Paşa, bu konu hakkında gerekli yerlere rapor yazdıktan sonra, alınması gereken tedbirleri de almaya başlamıştı. Fakat İzmir'in işgali için gittikçe daha açık bir şekilde görülmekte olan Yunan hazırlıklarına karşı Türk savunmasını güçsüz bırakmak gayesiyle İtilaf Devletleri, İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın geri çağrılmasını istedikleri gibi daha önce Evkâf Nazırlığı ve Dahiliye Nazırı Vekilliğini yapan Kambur İzzet'in, İzmir Valisi olarak tayin edilmesini de sağlamışlardı.³⁴³ Nitekim İzzet Bey'in Yunan işgali sırasında pasif duruşundan, Rumlar ve Yunanlılar azamî ölçüde istifade etmişlerdi. Aynı şekilde, İzmir valisinin değiştirilmesi, bölgede teşkilatlanmaya başlayan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de işine yaramıştı. Artık öyle bir hal almıştı ki İzmir'de, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin şubeleri ve çeşitli heyetleri, İtilaf Devletleri mümessillerinin gözleri önünde faaliyetlerini yürütüyorlardı.³⁴⁴

Ocak ayında İzmir merkeze geldiği gibi hızlı bir şekilde teşkilatlanmaya girişen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, aynı zamanda vakit kaybetmeyerek civar bölgelere de heyetler göndermeye başlamıştı. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ardından ‘‘Vatan Müessesesi’’ adı altında kadınli erkekli ayrı bir Yunan heyeti gelip Aydın, Bergama, Manisa, Urla ve Ayvalık'ta bulunan Rum fakirlerine imdat için, yardım kolları tertip edildi ve heyetler yola çıkarıldı.³⁴⁵ Bu konuyla ilgili olarak 17. Kolordu Kumandanı Selahattin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir belgede, 17 Şubat 1919 günü, 16 numaralı Yunan torpidosu vasıtasıyla Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin bir kısım Yunan efrâdıyla beraber Ayvalık'a geldiğini bildirmişti.³⁴⁶ 16 Nisan 1919'da ise, Bodrum'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer vapurundan karaya Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin çıktığını haber alan Fethiye Mutasarrıflığı konuyu bir tafsil ile 17. Kolordu Kumandanlığına bildirmişti.³⁴⁷ Daha sonra aynı konu 17. Kolordu Kumandan Vekili Süleyman Fethi Paşa tarafından,

³⁴² ATASE, İSH, K:37, G:32, B:1.

³⁴³ Jaeschke, 2011, s.65.

³⁴⁴ Güler, 1995, s.37.

³⁴⁵ Bayar, 1967, s. 1611.

³⁴⁶ ATASE, İSH. K:84, G:29, B:1.

³⁴⁷ ATASE, İSH. K:11, G:53, B:1.

Harbiye Nezareti'ne bildirilmişti.³⁴⁸ Yine aynı şekilde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir civarında bulunan yerleşim alanlarında teşkilatlanmasına ilişkin Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey'den Hariciye Nazırı Ferit Paşa'ya gönderilen bir yazıda ise; 28 Nisan 1919 günü Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bir yüzbaşı, iki mülazım, beş-altı sıhhiye subayı ve iki hasta bakıcı kadının Urla Kasabası'na geldiği ve “*nezdlerinde altı-yedi sandık levâzım-ı sıhhiye bulunduğu ve bu heyetin Urla'da Salîb-i Ahmer teşkilatı icrâsı maksadıyla geldikleri ve bir müddet kalacakları, Aydın Vilayeti'ne*” bildirildiği, ifade edilmekteydi.³⁴⁹

Zitvar Kata'nın(?) kumandasındaki Yunan torpidosuyla Ayvalık'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'yle birlikte, aynı zamanda bir miktar Yunan askeri de gelmişti.³⁵⁰ Ayrıca bu heyet ile beraber İngiliz Yarbay Mösyö Smith'in de bulunduğu gibi bir zamanlar Osmanlı ordusundan kaçmış ve mahkum olmuş, Ayvalıklı Doktor Mihalaki Çoğala ile epey önce Ayvalık'tan alakasını keserek Yunanistan'a gitmiş olan “Eczacı Zaferaki” de dikkati çekiyordu. Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, güya Ayvalık'ta sağlık faaliyetlerinde bulunup insanî hizmetleri ifa edecekti. Oysaki, Ayvalık'ta Osmanlı Hükümeti'nin kâfi sayıda hekimleri, doktorları ve sıhhiye teşkilatı bulunduğu gibi hastalık namına da hiçbir şey yoktu. Bu heyet elbette siyasi bir maksatla bölgede teşkilatlanmak için gelmişti. Bölgeye ayak bastıklarında kendilerini muhafaza etmek için Ayvalıklı Rumlardan mâiyetlerine 20 kadar asker almışlardı.³⁵¹

Yunan askeriyle ve İngiliz desteğiyle uyum içerisinde çalışarak bölgedeki teşkilatını büyük ölçüde tamamlayan, Ayvalık'taki Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin reisi Ohandis 27 Mart'ta İzmir'e geri dönmüştü.³⁵² Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin Ayvalık'ta sağlam bir şekilde teşkilatlanmasına İngiliz temsilcisi Hadkinson'un hatırı sayılır bir yardımı dokunmuştu. Nitekim Hadkinson, Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Bey'e (Ali Çetinkaya); “*Kumandan Bey, ahâlî heyecandadır. Âsâyişin muhafazası için Yunan Salîb-i*

³⁴⁸ ATASE, İSH. K:11, G:53, B:2.; ATASE, İSH. K:187, G:98, B:1.

³⁴⁹ BOA, DH. EUM. ECB. D:36, G:53, B:1., 4.; BOA, DH. EUM. ECB. D:24, G:71, B:1.; BOA, DH. ŞFR. D:628, G:10, B:1.; Urla'ya gelen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup olan bu şahısların rütbe ve mesleklerine bakılırsa; içlerinde iki sağlıkçı kadının dışında hepsinin rütbeli asker olduğu cihetinden bunların, sağlık teşkilatı kurmaktan ziyade askeri bir amaç için geldikleri anlaşılmaktadır.

³⁵⁰ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:6.; Ayrıca bu belgede, “*Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin memâlik-i Osmaniyeye gelerek hiçbir lüzum-ı hakîkiye istinat etmeksizin teşkilata başlamaları bir vazîfe-i sıhhiye ve insâniye ifâ etmekten ziyâde Yunanistan âmâl ve mefkûresinin temini husûsuna çalışmaktan ibaret olduğuna ve bu heyetlerin ifâ-i tesvîlât vaz' etmelerine*” değinilmiştir. Bkz. **Aynı Belge.**

³⁵¹ Taçalan, 1970, s.178.

³⁵² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:65, G:4, B:1-5.

Ahmer Cemiyeti'nden birkaç asker alarak polise katalım; devriye gezdirelim'' demişti. Buna mukabil Ali Bey'de; *'Âsâyiş emniyet altındadır, muntıka, âsâyişi muhafazaya muktedirdir, bu dediğiniz hiçbir vakit mümkün değildir. Buna neden lüzum görülüyor, anlamıyorum''* demişti.³⁵³ Böylelikle Hadkinson, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti çalışanlarının, bölgede bulunan Osmanlı güvenlik güçlerinin arasına katılmasını isteyerek, bu cemiyetin bölgedeki nüfuzunu arttırmayı planlıyordu ve dolaylı olarak cemiyetin teşkilatlanmasına da yardım ediyordu. İngiliz ve Yunanlıların oyununa gelen ve sonradan 150'likler listesine girecek olan Ayvalık Kaymakamı Osman Nuri'de, İngiliz mümessili Hadkinson ile aynı fikirdeydi. Hatta Osman Nuri, Karesi Mutasarrıfı Hilmi Ergeneli'ye bir telgrafında; Ayvalık'taki son durumun karışık olduğunu, Rum ahâlînin hükümete hücum etmekte olduğunu ve bunların teskîni için daha mühim hâdiselerin vukuunu men etmek üzere Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin efrâdından veya limanda bulunan Yunan torpidosu mürettebatından bir kısım asker çıkarmağa ve polis ve jandarmaları onların yanına katmaya lüzum hâsıl olduğunu bu husûsta İngiliz temsilcisi Hadkinson'un da kendisiyle hemfikir bulunduğunu ifade etmişti.³⁵⁴

Kaymakam Osman Nuri'nin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti lehindeki girişimi bir nebze meyvesini vermişti. Nitekim, Ayvalık'ın işgali sırasında alınan son karar, bölgede bulunan Müslüman ailelerinin bir kısmı asker muhafazası altında Gömeç'e naklettirilecekti. Kalan aileler ise İngiliz kumandanının evinin karşısında bulunan bir eve taşınarak, Yunan Salîb-i Ahmer efrâdı tarafından bu ailelerin muhafazası sağlanacak ve işgalin ertesi günü bu ailelerde başka bölgelere sevk edilecekti.³⁵⁵ Böylece Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de üzerine bölgenin âsâyişi konusunda bazı vazifeler düşüyordu. Bu tarz durumlar Milli Mücadele dönemi içerisinde gördüğümüz misallerden birisiydi. Bununla mevcut hükümetin askerini, jandarmasını kısaca güvenlik güçlerini tanımayarak, daha doğrusu mevcut hükümeti tanımayarak yeni bir idâre kurmak ve böylelikle aşama aşama Yunan kuvvetlerini davet etmek için İngilizlerin ve Yunanlıların icat ettiği bir yöntemdi. Bu vaziyet tam olarak, memlekette kurulmak istenilen milli mücadeleye karşı

³⁵³ Çetinkaya, A. (1993). *Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, s.28.; İzmir'in işgalinden birkaç gün sonra, bu konu hakkında, Ayvalık Kumandanı Ali Bey'in, Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e gönderdiği şifreli telgrafta; *'...Hadkinson Efendi dün sabah Kızıllaç zabıtlarının ve efrâdının âsâyişi muhafazaya müdahalesini temine sarf-ı mesai etmiştir ve maalesef kaza kaymakamı tarafından dahi bu nokta-i nazarlar menfi bir surette dün zat-ı devletlerine arzedilmiştir.'* demektedir. Bkz. Çetinkaya, 1993, s.29.

³⁵⁴ Çetinkaya, 1993, s.27.

³⁵⁵ Ergeneli, A.H. (1985). "1919'da Ayvalık Savunması ile İlgili Anılar", (Düzenleyen: Adnan Ergeneli), *BELLETEREN*, C:XLVIII, S.189-192, Ankara: TTK Basımevi, s.178.

tezahür eden bir aksülamel idi.³⁵⁶ Maalesef Ayvalık'ın Kaymakamı Osman Nuri Bey'de, kendisini böyle bir oyuna kaptırmıştı.

10 Mart 1919'da Dahiliye Nezareti'ne oradan da Hariciye Nezareti'ne çekilen bir telgrafnamede, Marmara Paşa Limanı'na gelecek olan İngiliz miralaylarından Mister Asmin'in Osmanlı hükümetine yaptığı bir müracaattan bahsedilmekteydi. Mister Asmin ile yardımcısı Yüzbaşı Mister Lefter bir Yunan torpidosuna binip Marmara'daki bir adaya gitmişlerdi. Aynı zamanda bu torpidoda büyük rütbeli bir Yunan doktoru ile yardımcısı dahi beraber bulunuyorlardı. Bu Yunan doktoru ve yardımcısı; İngiliz subayından, cins ve mezhep ayırt etmeksizin yardım etmek üzere Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatını icrâ etmek için bu husûsta hükümetin de yardım etmesini ve kolaylık göstermesini talep etmişlerdi. Bu taleplerle birlikte Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatının resmî ve özel günlerde Yunan bayrağını da açacağını hükümete bildiren İngiliz Miralay Asmin, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin her tarafta teşkilat kurmak istediğini belirtmişti.³⁵⁷ Böylelikle Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlı hükümetinden yardım isteyerek faaliyetlerini meşrulaştırmak istemiştir.

18 Temmuz 1919'da marşandiz ile İstanbul'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup iki kişi ve on bir yük otomobilinin Fransız efrâdının muhafazası altında Lüleburgaz istasyonundan Uzunköprü istikametine doğru geçtikleri, 49. Fırka Kumandanlığı'na bildirilmişti.³⁵⁸ Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti Edirne civarında teşkilatlanmaya başlamıştı. Bölgede bulunan Yunan askerleri ise, daha Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti gelmeden Trakya havâlisindeki Rumların teşkilatlandırılmasına çalışıyorlardı. Nitekim 29 Mayıs 1919 tarihinde Edirne demiryolu boyunda bulunan Yunan kuvvetleri, Doğu Trakya'da Rumlar arasındaki teşkilatını ikmâl etmiş olup artık Rumları teçhizatlandırmaya başlamış bulunmaktaydı. Diğer taraftan Rumların teçhizatlandırılması tamamlandıkça, Doğu Trakya'da ani ve genel bir isyanla hükümeti ele geçirecekleri ve buranın geleceğini bil-fi'l halletmek istedikleri, takip ettikleri hareketten ve ara sıra kaçırdıkları sözlerden anlaşılmakta olduğu gizlice hükümete bildirilmişti.³⁵⁹

³⁵⁶ Apak, 1942, s.68.

³⁵⁷ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:13.

³⁵⁸ ATASE, İSH, K: 86, G:54, B:5.

³⁵⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:1.

Çatalca'ya gelerek bir dispanser ve hastane tesis etmiş olan Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin teşkilatlanma çalışmaları, 10 Ağustos 1920 senesinde barış antlaşmasının imzalanmasına rağmen hâlâ devam etmesi üzerine, bölgedeki ahâlinin kalbinde bazı etkilere sebep olmuştu. Bununla birlikte yerli Rumların bu heyet tarafından sû-i isti'mâl edilmesiyle bölgedeki âsâyişin güzel bir şekilde devam etmesinin geçici olarak sağlanamayacağı, Çatalca Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne bildirilmişti. Dahiliye Nezareti'nden de Hariciye Nezareti'ne gönderilen tezkerede, Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin âsâyişi bozmak gayesiyle yerli Rumları teşvîk ettiğinden ve bunların silahlandırılması için bir hayli teşebbüste bulduklarından bahsedilmekle birlikte bu heyetin bölgeden kaldırılması gerektiği vurgulanmıştı.³⁶⁰ Görüldüğü üzere Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti bölgede sıkı bir teşkilatlanma içerisine girmişti ki barış antlaşması imzalanırsa bile bu faaliyetinden geri durmamıştı.

Gelibolu'nun liman çarşısında Sarraf Nehabbetya'nın(?) mağazasının üst katında, pencere camlarına Salîb-i Ahmer işaretini ifade eden, zemini beyaz ve ortasında kırmızı haçların bulunduğu kağıtların yapıştırıldığı görülmüştü. Yapılan tahkikattan sonra, buranın sahibinin Gelibolulu olup seferberlik esnasında Tekfurdağı ve Şarköy hastanelerinde yüz başı rütbesiyle istihdam edilmiş olan Doktor Dustoklu(?) Efendi tarafından, bu mağazanın üst katının fakirlerin muâyenesine özel olarak açılmış bir Salîb-i Ahmer şubesi olduğu, ortaya çıkmıştı. Üstelik bu şube İstanbul'daki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesine bağlıydı ve şube için gerekli olan tüm sıhî alet-edevat ve ilaçlar, İstanbul'daki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesinden geliyordu.³⁶¹ Ayrıca Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, yakın zamanda Maydos ve Lapseki gibi daha bazı mahallere de şubeler açacağını ve bunun için adı geçen bölgelere heyetler göndereceğini bildirmişti.³⁶²

Karadeniz Bölgesi'nde de teşkilatlanma faaliyetleri içerisinde bulunan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Samsun, Sinop, Giresun, Rize gibi kıyı şehirlerine birer Yunan Salîb-i Ahmer vapuru göndermişti. Mesela Samsun sahiline gelen vapurdan karaya çıkan heyet, Samsun'da Yunan Salîb-i Ahmer muâyenehânesi adıyla bir muâyenehânenin açılış törenini yapmıştı. Bu teşkilat yapılırken Samsun metropolidi Permanos Efendi'nin himayesi altında ve bazı Yunanlı doktorların öncülüğünde gerçekleşmişti.³⁶³ 9 Temmuz

³⁶⁰ BOA, DH. EUM AYŞ. D:45, G:28, B:15-17.

³⁶¹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:75, G:55, B:8.

³⁶² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:75, G:55, B:11.

³⁶³ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:61.

1919'da ise, Sinop'ta sıhhiye teşkilatı mahiyetinde ortaya çıkan heyetin başında karantina resmî doktoru Muratoğlu Yani isminde biri bulunuyordu. Bu heyet Sinop'a gelmeden evvel Samsun'da Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi yapılacak olan bölgeyi teftiş etmişti.³⁶⁴ Bu heyetin Karadeniz turunda uğradıkları yerlerle ilgili olarak yaptıkları teftişler ve araştırmalar belli bir amaca hizmet ediyordu.

Emniyet-i Umûmîye Müdiriyet-i Ecanib Şubesi'nden 22 Haziran 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise; *'Darıca Nahiyesi'nde ahâlî-yi Hıristiyanîyenin teşebbüsât-ı şedidesi üzerine bir Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatı'*nın vücuda getirildiğinden bahsedilmektedir.³⁶⁵

2.2.3. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu ve Trakya'nın Çeşitli Yerlerine Silah ve Eşya Getirmesi

Yunan emelleri doğrultusunda hareket eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin en çok faaliyet gösterdiği bölge Batı Anadolu'dur. Şayet Yunanlıların Anadolu'dan koparmak istedikleri yerlerin başında, İstanbul'dan sonra İzmir gelmektedir.³⁶⁶ Osmanlı Devleti'nin en zengin vilayeti olan Aydın'ın 'merkez sancağı' ve 'yönetim merkezi' olan İzmir, ticaret potansiyeli olarak da İstanbul'dan sonra ikinci sıraya gelmektedir.³⁶⁷ Aydın Vilayet bölgesi³⁶⁸ dahilinde bulunan Büyük Menderes, Küçük Menderes ve Gediz ırmaklarıyla beslenen bölgenin yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, Avrupa'da giderek güç kazanan burjuvazinin dikkatini çekmekteydi.³⁶⁹ Öyle ki Aydın Vilayeti'nde ticaretle uğraşan, büyük

³⁶⁴ BOA, DH. ŞFR. D:636, G:127, B:2-3.

³⁶⁵ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:83.; Sadece Darıca'da değil, Rumlar tarafından diğer Hıristiyan köylerinde de teşkilat yapılmakta olduğu ve bil-hâssa Litros(?), Vidos(?), Suğra Köy, Kalikratya/Kalitarya(?) ve Çekmece gibi ahâlîsi kısmen Hıristiyan olan köylerde Rumların pek fazla taşkınlıklarda buldukları ve pek ziyade düşmanca vaziyet takındıkları, üstelik geceleri tedhiş maksadıyla bazı Müslüman çiftlikleri civarında havaya ateş attıkları, Umûm Jandarma Kumandanlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne bildirilmişti. Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:61.

³⁶⁶ Richard Clogg, 'Zeta' adında Atinalı bir Yunanlıdan yaptığı alıntıda şunlardan bahsetmektedir: *"Bizim Yunanistan'ın bu köşesini ülkemiz, Atina'yı başkentimiz veya Partenon'u ulusal tapınağımız addettiğimizi düşünmeyin. Partenon bizim hiçbir sempatomiz olmayan bir döneme ve dine aittir. Bizim ülkemiz dilinin Yunanca ve dininin Ortodoks Yunan kilisesinin inancı olduğu geniş topraklardır. Başkentimiz Konstantinapol, ulusal tapınağımız dokuz yüz yıldır Hıristiyanlığın şerefi olan Ayasofya'dır. Bu tapınağın, bu başkent ve bu toprağın Müslümanlar tarafından kutsiyeti bozulduğu ve tahakküm altına alındığı sürece Yunanistan sessiz kalırsa utanç verici durumda kalacaktır."* Bkz. Aktaran: Palabıyık, M. S. ve Bozkuş, Y.D., 2011, s.96.; Bkz. Richard Clogg, "The Byzantine Legacy in the Modern Greek World: The Megali Idea," Lowell Clucas (der.) içinde, *The Byzantine Legacy in Eastern Europe*, Boulder: East European Monographs, 1988, s. 253.

³⁶⁷ Berber, 1997, s.21.

³⁶⁸ Aydın Vilayeti, Osmanlı'nın 23 Mayıs 1867'deki Mülkî taksimatına göre; Aydın, İzmir, Denizli ve Manisa sancaklarından oluşmaktadır. Bkz. Turan, 2014, s.9.

³⁶⁹ Aydın Vilayeti'nde ekseriyeti tarım, orman ve maden ürünlerinden oluşan bu zenginliklerin ihracatında en yüksek payı alanların dökümü XX. yüzyıl başlarında şu şekilde yapılabilir: Her neviden tahıl ve bakliyat,

ve küçük işletmeleri bulunanlar genelde gayr-i müslimlerdir.(Levantenler, yabancı uyruklular, Osmanlı tebaası olan Rum ve daha az olmak üzere Ermenilerdir)

F.S. Vittie ile R.W. Whittall'ın 22 Şubat 1919'da İzmir'deki İngiliz Ticaret Odası'na yazmış oldukları mektupta, önemli bir vilayet olan Aydın'ın kime verileceğine dikkat çekmişlerdi:

Tanrının güneşi altında en zengin ve en güzel bölgelerden biri olan Aydın ilinin gelecekteki statüsü ve bu bölgenin kime verileceği sorunu önemlidir. Burada söylendiğine göre, oldukça ünlü bir lider olan Venizelos'un zeki liderliği sayesinde Aydın ili kayıtsız şartsız olarak Yunanistan'a verilecektir. Rumlar, bu ilde kendi nüfus rakamlarını oldukça abartmışlardır; ancak nüfusun çoğunluğu Türk'tür...³⁷⁰

İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiser Vekili Visamiral Richard Webb'in Londra'ya gönderdiği raporda ise şunlardan bahsetmektedir:

Aydın ilini denetsiz olarak Yunanistan'a devretmek arzulanmaktadır... Geçmişteki deneylerin de göstermiş olduğu gibi, Yunanlılar kendi kendilerini bile yönetemiyorlar; dolayısıyla, bu ulusal yönetim kabiliyetsizliklerine onların Türklere karşıt olan düşmanlık duygularını da eklersek onların Türkleri yönetmelerinin bir felaket olacağını vurgulamaya gerek yok... Ayrıca, İzmir de onlardan (Türklerden) alınırsa, yeni Türkiye ileride ticari açıdan gerilemeye başlayacaktır.³⁷¹

Dolayısıyla İzmir, Anadolu'nun ticarî açıdan dışa açılan bir menfezi, bir nefes borusudur. Nitekim Paris Barış Konferansı'na katılmış olan Amerikan delegesi W.L. Westermann'ın dediği gibi *''İzmir şehri ve limanı, Anadolu'nun ağzı, burnu ve gözleridir.*'³⁷² Tüm bunlardan hareketle, Yunan idealleri çerçevesinde hareket eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de Anadolu'da uğramaya öncelik verdiği yer İstanbul'dan sonra İzmir'dir.³⁷³

Rüsûmât-ı Umûmîye Müdüriyeti tarafından kaleme alınan bir yazıda, mütarekenin imzalanmasına müteakip Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla, Yunan hükümeti tarafından İzmir'e silah ve ateşli maddelerin ithâl edildiğini, ayrıca ihtilal teşkilatı yapmak üzere aylık 200-300 drahmi mukabilinde bir takım serserilerin şehre dahil edileceğinin

zeytinyağı, pamuk, pamuklu kumaşlar, halı, kilim, incir, üzüm, susam, afyon, tütün, kereste, simli kurşun, zımpara, palamut, antimuan, manganez, civa, krom-kömür... Berber, 1997, s.21.

³⁷⁰ Sonyel, 2011, s.127.

³⁷¹ Sonyel, 2011, s.128-129.

³⁷² Erdeha, K. (1975). *Millî Mücadelede Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.383.

³⁷³ Nitekim Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ilk olarak 11 Ekim 1918 tarihinde Ahırkapı/İstanbul açıklarında demir atmıştı. Daha sonra 1918'in Aralık ayının sonunda İtilaf Devletleri'nin savaş gemilerinden oluşan karma bir donanma ile İzmir'e gelmişti. Turan, 2014, s.39.

haber alındığını bildiriyordu. Ayrıca yine bu yazıda, Yunanistan'ın, o zaman barış konferansında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline müsaade edileceğini umduğu için Anadolu'ya müdahaleyi icap ettirecek sebepleri elde etmek üzere dahilde –Anadolu'da- bir karışıklık çıkarma siyasetini takip ettiğinden bahsetmektedir.³⁷⁴

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra ise, nümayişe başlayan Rumlar, Yunan gemilerinin geleceğini duyduklarında sahile inmeye biran bile tereddüt etmemişlerdi. Yunan Salîb-i Ahmer vapuru da İzmir limanına geldiğinde, Rumlar çılgınca gösterilerde bulundular. Salîb-i Ahmer gemisinin Anadolu sahillerine geliş amacı, bölgede bulunan – sözde- fakir Rum halkına yardım etmektir. Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı Hüsamettin Ertürk bu konu hakkında anılarında şöyle bahsetmektedir: Güya sefaletle uğramış yiyecek ve giyecek sıkıntısı çekmekte olan bu halka –yani Rumlara- Yunanlılar, yardım etmek iddiasıyla sandıklar içinde eşya getirmekte ve bunları da kiliselere dağıtmaktaydılar. Gizli teşkilatımız dağıtılan eşyayı tespit etmişti. Bunlar askerî elbiseler, her türden silah ve yüksek miktarda cephane idi. Yunan donanması korumasında Pire'den hareket eden nakliye gemileri ambarlarına kadar bu türden malzeme ile tıklım tıklım dolu idi.³⁷⁵

Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı Hüsamettin Ertürk'ün bahsettiği Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, bir Yunan hastane gemisi olan Anfitrini ile 20 Ocak 1919'da İzmir'e gelişine şahit olan Celal Bayar ise şöyle anlatır:

Rıhtımdan geçiyordum, 'Anfitrini' görücüye çıkan bir kız gibi süslenmişti. Her halde beğenilmiş olacak ki, içinde bir kafile neşe içinde gemiden çıkıyordu. Bunlar Yunanlılık hesabına vazife alan yerli Rumlardı. Aralarında iri vücudu, uzun kırçıl saçlarıyla 'Amaliya Gazetesi' sahibi Salamonidis de göze çarpıyordu. Bu zat ile bizim Kızılay'ın İzmir şubesinde beraber çalışmıştık.³⁷⁶

Dr. Canokasi yönetiminde gemiden ayrılan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, İzmir Rum Hastanesi'ne yerleşti ve şehrin üç farklı yerinde dispanser açtı.³⁷⁷ Türk kaynakları, bilhassa Yunanlıların bu dispanserleri beşinci kol çalışmalarının merkezi haline

³⁷⁴ KA, K:194, B:25.; Nitekim bu siyaset başarısız olmuştur. Çünkü Yunan Leon torpidosunun İzmir Limanı'na geldiği gün Osmanlı tabiiyetinde bulunan diğer unsurlarda dahil olmak üzere, bilhassa Rumların ellerinde Yunan bayrakları olduğu halde icrâ ettikleri nümayişler, Türkler tarafından pek büyük bir metanet ve salâbet-i alâka ile mukabele görmüş olduğu için herhangi bir karışıklık husule gelmemiştir. Bkz. **Aynı Belge.**

³⁷⁵ Tansu, S.N. (2011). *Hüsamettin Ertürk (Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı) İki devrin Perde Arkası*. İstanbul: İgi Kültür Sanat Yayıncılık, s.345.

³⁷⁶ Bayar, 1967, s.1611.

³⁷⁷ Taçalan, 1970, s.175.; Ayrıca Dr. Canokasi'nin adı bazı eserlerde "Dr. Cunukas Efendi" diye de geçiyor. Bkz. Tantay, 2008, s.20., 34., 71-72.

getirdiklerini³⁷⁸; ilaç yerine sandıklar içinde, çeşitli silah, cephane ve diğer askeri malzemenin şehre sokulduğunu³⁷⁹; bu gibi malzemeleri saklamak gayesiyle kiliselerden geniş ölçüde istifade edildiğini söylemektedir.³⁸⁰

Dahiliye Nazırı Vekili İzzet Bey'in Hariciye Nazırı Yusuf Franko Paşa'ya gönderdiği yazıda ise, Yunan hastane gemisi Anfitrini'nin İzmir'e geldikten sonra Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin yoğun bir çalışma içerisine girdiğinden ve şehrin çeşitli yerlerinde dispanser açtıktan sonra halka bedava ilaç dağıttığından bahsetmektedir. Dahası, Yunan Salıb-i Ahmer yetkilileri, geniş maksatlarla sıhhiye teşkilatını yapmak için geldiklerine dair halka hatırlatmalarda bulunmuşlardı.³⁸¹ Böylelikle Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin personelleri, asıl vazifelerinin Yunan emellerine hizmet etmek olduğunu saklamaya çalışmışlardı.

Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin Anfitrini Vapuru ile İzmir'de karaya çıktıkları vakit, bu vapurda gemici olarak çalışan Giritli iki Türk'de, hemen sahile inip akrabalarının yanına ve oradan da Celal Bayar'ın yanına giderek gemide gördüklerini bir bir anlatmışlardı. Bu gençlerin ifadesine göre; Anfitrini Gemisi uzun hazırlıklardan sonra yola çıkmış olup içinde doktor, hastabakıcı ve ilaç vardı. Fakat bu işin görünen tarafıydı. Perde

³⁷⁸ Bilge Umar'a göre Yunanlıların beşinci kol çalışması; İzmir ve çevresindeki Rum topluluğunun, Küçük Asya Derneği ve Yunan Salıb-i Ahmer'i gibi cemiyetlerle örgütlendirilmesi ve Rum basınına yön verilmesiydi. Yunanlılar İzmir'e geldiklerinde hemen beşinci kol örgütü düzenlemeye çalıştılar. İtilaf Devletleri donanması İzmir Limanına geldikten sonra bu donanma içindeki Leon isimli Yunan zırhlısının komutanı Mavridis, bölgede bulunan Rum halkının örgütlendirilmesi gayretine girdi. Türk istihbarat raporlarına göre, Yunanistan ile İzmir arasında haftada iki defa gelip giden bir Yunan gemisi şehre sürekli olarak askerî malzeme ve örgütte çalışacak eleman getirmekteydi. Bkz. Umar, 1974, s.48.

³⁷⁹ Engin Berber ise bu konu hakkında; harp yıllarından hemen sonra, İzmir, İstanbul ve Anadolu sahillerinde yaşayan Rumların durumunu iyileştirmek gayesiyle, Yunan Hükümeti tarafından, "tamamen silahsız" gerekli tıbbî malzemelerle donatılmış ve ilk olarak gidecekleri yerlerde mevcut Rum hastane ve kliniklerine yerleşerek görevini ifa edecek olan, Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin Anadolu'ya gönderildiğinden bahsetmektedir. Bkz. Berber, 1999, s.103., 107.; Fakat Engin Berber, Yunanlılar lehinde bir yanılığa düşmektedir. Çünkü bu cemiyetin adının geçtiği birçok Osmanlı arşiv kaynağında, cemiyetin Osmanlı ülkesindeki muzır, zararlı faaliyetlerinden bahsedilmekteydi. Bunun yanında yabancı kaynakların, hatta İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden W.S. Edmonds bir yazısında; "söz konusu bölgeye -İzmir'e-, belki Yunanlıların amaçlarına yardımcı olur ümidiyle Kızılhaç misyonu gönderilmesi için hiçbir neden yoktur" diye ifade ediyordu. Diğer bir İngiliz yetkili George Kidston ise; Türklerin, bu Salıb-i Ahmer misyonlarının sahte olduğuna ve hakikatte propaganda gayesiyle gönderilmiş olduğuna dair görüşlerinin gerçeğe dayandığını ve Yunanlıların oldukça tehlikeli oyunlar oynadığına değiniyordu. Bkz. Sonyel, 2011, s.138-139.; Yine, İzmir'e gelen Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin yapmış olduğu araştırmalar neticesinde, Adriyatikos Gemisi'nin Rumlar için 1 milyon drahmilik yiyecek ve sıhhiye malzemeleri gönderdiklerini ama gemiden indirilen büyük miktardaki sandıkların Osmanlı gümrük kontrolünden kaçtığını tespit etmişlerdi. Bkz. Umar, 1974, s.49.; Bunun gibi Osmanlı arşiv kaynaklarına yansıyan, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin getirmiş olduğu sandıkların gümrük kontrolüne uğramadan kaçmayı başardığı veya çeşitli vesileler ile getirdikleri eşyayı kontrol ettirmediklerini anlatan bir çok belge vardır. Kitabımızın çeşitli sayfalarında bunlardan bahsedeceğiz.

³⁸⁰ Umar, 1974, s.48-49.

³⁸¹ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:5.

arkasında ise gemide bulunan şahıslar arasında; zamanında Osmanlı Devleti'nden firar etmiş, Yunan ve İngiliz ordularında askerlik yapmış olan çeteci ve komiteciler de bulunmaktaydı. Ayrıca Yunan Salîb-i Ahmer görevlileri arasında Yunan subayları da vardı. Üstelik bu gemide ilaç sandıkları ve sıhî eşya arasında silah ve komite elbiseleri de bulunmaktaydı. Anfitrini Vapuru Pire Limanı'ndan ilerleyip Türk sularına girdiği zaman, gemi personelinin hepsi güvertede toplanıp, dinî bir şükran ayini yapmışlardı. İzmir görüldüğü ve Ayafotini Kilisesi'nin çan kuleleri seçildiği vakit de aynı ayini büyük bir heyecan ve iştiaqla tekrarlamışlardı. Bu görüşmeden sonra Celal Bayar, bu iki Türk gencini Vali Nurettin Bey'in yanına göndermişti.³⁸²

20 Şubat 1919'da İzmir Valisi Nurettin Bey'in Harbiye Nezaretine gönderdiği raporundan anlaşılan o ki, Vali Nurettin Bey, bu iki Türk gencinin uyarılarını dikkate almıştır. Söz konusu raporda, İzmir'deki Yunan memurlarının yalnız propaganda ile yetinmeyip Salîb-i Ahmer namı altında bölgeye gemilerle silah ve cephane getirdiklerinden bahsetmektedir.³⁸³

Anfitrini Gemisi İzmir'e geldiği gün, Yunan Salîb-i Ahmer personeli gemideki sıhî malzemeyle birlikte elbise, silah ve cephaneyi limana indirmişti. İndirilen eşyalar hızlı bir şekilde adreslerine teslim edilerek, gemi personeli de hemen ortadan kaybolmuştu. Yani görünürde ilaç ve sıhî levâzımat getiren bu gemi, İzmir'e ilaç sandıkları arasında silah ve cephane getirmişti. Sağlık teşkilatı ve yardım maksadıyla Anadolu'ya gelen Yunan Salîb-i Ahmeri'nin gizli saklı işler çevirdiğini öğrenen Celal Bayar: *“Hangi milletten olursa olsun muhtaçlara uzatılan eli sıkıkmak icabeder. Fakat bu şefkat ifade eden manzaranın altında siyasî ve gizli bir oyun yok muydu?”* diye sorduktan sonra *“Yunan Kızılhaç gemisi memleketimize şefkat nâmı altında felâket naklediyordu.”*³⁸⁴ sözleriyle kendi imâli sorusunu cevaplandırır.

17. Kolordu Kumandanı Selahattin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne bildirdiği raporda, 26 Ocak 1919'da Yunan Salîb-i Ahmer vapurunun İzmir'i terk ederken limana, Yunan askerî elbisesi ve silah bıraktığından bahsetmektedir.³⁸⁵

³⁸² Bayar, 1967, s.1612.

³⁸³ ATASE, İSH, K:84, G:30, B:2.

³⁸⁴ Bayar, 1967, s.1611-1612.

³⁸⁵ ATASE, İSH, K:11, G:10, B:1.; ATASE, İSH, K:37, G:18, B:1.

Dahiliye Nezareti, Batı Anadolu'ya Anfitrini Gemisi'nden başka Yunan gemilerinin de geleceğini haber almıştı. Üstelik daha sonra gelecek olan geminin ekseriyetini harb subayları oluşturup bunlar arasında elli tabibin daha geleceği beklenilmekteydi.³⁸⁶ Hilâl-i Ahmer Heyeti'nin bir azâsı olan İzmir'deki Sıhhiye Müfettişi Ali Agâh Efendi'nin aldığı istihbarat raporlarına göre, elli tabibin daha bir vapur malzemeyle birlikte geleceği teyit edildikten sonra Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatı adı altında bu insanların karanlık ve dehşetli maksatları olduğuna değinilmişti. Ayrıca Agah Efendi'nin Dahiliye Nezareti'ne çektiği şifreli telgrafta, Aydın'daki Yunan Salîb-i Ahmeri'ne mensup şahısların genelde subay olduğunu ve sıhhi levâzımatlar yerine silah ve mühimmat getirdiklerini haber vermişti.³⁸⁷

17 Şubat 1919'da da Ayvalık'a gelen bir Yunan torpidosu, kasabaya Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti ile birlikte az sayıdaki Yunan askerini sahile çıkardı.³⁸⁸ Ertesi gün İzmir limanına 300 kadar Yunan Salîb-i Ahmer askeriyile birlikte sandıklar dolusu ilaçla yüklenmiş bir Yunan gemisi daha geldi. Bu bilgiyi veren Hukuk-ı Beşer Gazetesi; *"Anlamıyoruz, burası Salîb-i Ahmer'e niçin ihtiyaç hissediyor"* diye soruyordu.³⁸⁹

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin sahildeki faaliyetine, limanda bulunan Leon Torpidosu'nun kaptan ve mürettebatının pek mühim yardımları dokunmaktaydı. Öyle ki Leon torpidosunun 2. Kaptanı sayılan Panos Arkirpollus isimli şahıs, Yunan Salîb-i Ahmeri'nin Aydın ve havâlisindeki teşkilatında "İzmir Limanı Reisi" olarak vazifelendirilmişti. Dolayısıyla adı geçen bu kaptan, limanda bulunan Rum ve Yunanlı şahısların eşya getirip götürmeleri esnasında gümrükle ilgili yaşadıkları en ufak bir problemde bile meseleye müdahale ederek Rumlara yardım ediyordu. Panos Arkirpollus, İzmir'e gelip daha vazifesinin birinci gününde âdi bir meseleye müdahale ederek, kendisini Yunan bahriye efrâdına dayandırıp Osmanlı gümrük memurlarının ve bunların refakatinde bulunan diğer memurların vazifelerine engel olmuştu. Böylelikle görevini yerine getirmeye çalışan Osmanlı memurlarının gözünü korkutmaya çalışmaktaydı.³⁹⁰ 24 Şubat 1919 tarihinde ise, İzmir Limanına gelen Adriyatik Vapuru'ndan çıkan bir yolcunun beraberinde getirdiği eşyanın, muâyene edilmesi gerektiği Osmanlı gümrük memurlarınca bu yolcudan

³⁸⁶ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:5.

³⁸⁷ BOA, DH.ŞFR. D:615, G:45, B:1-3.

³⁸⁸ Umar, 1974, s.48.

³⁸⁹ Taçalan, 1970, s.175.

³⁹⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:9.

talep edilmişti. Bu yolcu, öncelikle geri durup daha sonra getirdiği eşyayı muâyene ettirmeden geçiremeyeceğini anlayınca doktor olduğunu ve sandıkların içerisinde Yunan hükümetine ait tıbbî eşyalar bulunduğunu ifade etmişti. Osmanlı gümrük memurları tarafından, bu eşyaların muâyeneye tâbi olduğunun söylendiği bir sırada yine Leon torpidosunun ikinci kumandanı Panos Arkirpollus, geminin yolcu salonuna gelerek ‘‘bu eşya muâyene edilmez’’ diye müdahalede bulunmuştu.³⁹¹ İlginçtir ki Adriyatik gemisinden karaya indirilemeyen bu eşyalar Leon torpidosunun ikinci kaptanının müdahalesi sayesinde, Adriyatik gemisinin rıhtıma bakan kapıları kapatılarak denize bakan bir kapıdan, eşyalar Yunan deniz askerlerine verilerek sandallar vasıtasıyla bazı yolcularla birlikte Leon torpidosuna doğru götürülmüştü. Rüsûmât memurlarınca, sandıkların şekli ve sıklığı itibarıyla içerdikleri eşyanın şüpheden izale olmadığına kanaat getirildiği için neticeyi anlamak üzere bu sandıklar gizlice takip edilip araştırılmaya başlanmıştı. Bir müddet sonra gece vakti bu sandıklar, kaçakçılığın deposu olan Leon torpidosundan, bir subay refakatinde Yunan askerleri vasıtasıyla şehre ithâl edildiği görülmüştü.³⁹²

‘‘İzmir’e esliha ve ecza-yı nâriye idhâli husûsunda bi-hakkın hizmet etmiş bulunan meşhur Adriyatikos vapuru’’ tekrarından, 28 Şubat Cuma günü akşamı Pire’den İzmir sahiline gelmişti. Bu vapurdaki bir şahıs, vapurda bulunan eşyalar arasındaki bir sandığı alıp yolcu salonuna dahi uğramaksızın rıhtıma çıkartmak istediği sırada yakalanmıştı. Serbest bırakılması karşılığında rüsûmât muhafaza memuruna on beş lira bahşiş teklif etmesine rağmen, bu şahıs, Pasaport Polis Merkezi’ne sandığıyla beraber teslim edilmişti. Sorgu suale çekilen bu kişiden edinilen bilgilere göre, gemiden indirilen sandık Yunan Konsoloshanesi’ndeki Kavahi Dimo’ya ait olduğu ortaya çıktı.³⁹³ Hatta Kavahi Dimo, sandığın getirilmesi esnasında herhangi bir sıkıntı çıkacak olursa rüsûmât memuruna para verilebileceğini, taşıyıcı olan kişiye tembihlemişti. Sandık açılıp kontrol edildiğinde muhteviyatında; yirmi beş adet kırk dörtlük kutular içinde Amerikan kırma rovelverlerine mahsus kurşun, on kutu Bulgar rovelverlerine özel kurşun ve daha başka türlerdeki kurşunlarla birlikte toplam 3.120 adet mermi bulunmuştu.³⁹⁴ Nitekim bir başka yazıda,

³⁹¹ Leon torpidosunun 2. Kaptanının ismi Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde ‘‘Panos Arkirpollus’’ diye geçerken, Bkz. **BOA**, DH. EUM. AYS. D:8, G:105, B:9.; Kızılay Arşiv belgesinde ise ‘‘Yako Arkiro Polohoman’’ diye geçmektedir. Bkz. **KA**, K:194, B:25/2.

³⁹² **KA**, K:194, B:25/1.; **KA**, K:194, B:25/2.

³⁹³ Bu olay Harbiye Nezareti Celilesine gönderilen bir belgeye de yansımış olup; 28 Şubat 1919 tarihinde Pire’den İzmir’e gelen Adriyatikos adındaki Yunan vapurundan çıkarılan bir sandığın, Yunan Konsoloshanesindeki yetkililerden Kavahi Dimo nezdine gönderildiği ve içerisinde muhtelif cinsde rovelver mermileri bulunduğu, beyan edilmektedir. Bkz. **ATASE**, İSH, K:86, G:74, B:1.

³⁹⁴ **KA**, K:194, B:25/2.

İstanbul Patrikhanesi ile Yunan Konsolosluğu'na devamlı suretle silah ve cephane getirildiğinden bahsedilmekteydi.³⁹⁵

Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti'ne gönderilen yazıda, 1919 Şubat ve Mart aylarına mahsus raporlarda, Rum ve Yunanlıların Anadolu'yu Yunanistan'a ilhak etmek maksadıyla nasıl çalıştıkları anlatıldıktan sonra gerek Küçük Asya Cemiyeti'nin gerekse Metropolithane ve Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin bu konudaki faaliyetlerini hızlandırdıklarından bahsedilmektedir.³⁹⁶ Bilhassa Mart ve Nisan aylarında, deniz yoluyla İzmir'e silah, cephane ve asker sokulmasına hız verilmişti. Tüm bu olanlar hemen hemen açıkta, Türklerin ve İtilaf Devletleri temsilcilerinin gözü önünde yapılıyordu. 2 Mart 1919 tarihli Müsavat gazetesi, *'Yunanlıların Kızılhaç'a ait eşya arasında, her türlü eşya ve hatta silah ve cephane kaçakçılığı yaptıkları ve bu teşkilatı Anadolu'nun içlerine kadar genişlettikleri, inkâr ve tevil kabul etmez bir şekilde meydandadır.'*³⁹⁷

24 Mart 1919'da Ayvalık Kaymakamlığı tarafından kaleme alınan yazıda, eğer gerekli tedbirler alınmazsa bu bölgede bulunan bazı unsurların taşkınlık çıkarma fikirlerini uygulama sahasına geçireceklerinden bahsedilmekteydi. Batı Anadolu sahillerinin muhafazası yetersiz olup Ayvalık'ta, adalardan gelen silah kaçakçılarının birçok deposu olduğu Dahiliye Nezareti'nce önceden beri bilinmektedir. Bu depolardan bazıları Salîb-i Ahmer Heyeti'ne ait olup bu heyetin getirdiği eşyalar kanunen gümrük vergisinden muâf tutulmuştu. Hatta Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti kendi gemisiyle gelerek, getirdiği eşyalar kontrol dahi edilmeksizin doğrudan kasaba dışındaki hastaneye götürülmüştü. Gizli olarak takip edilen bu hastaneye, 9 Mart 1919 tarihinde üç sandık tüfenk getirilmiş ve kimseye dağıtılmamıştı. Daha önce Yunan konsolosluğundan dağıtılan tüfekler bu sefer Ayvalık dışındaki hastanede dağıtmaya hazır bir şekilde depo edilmişti. Buradaki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesi; Yunan Salîb-i Ahmer bayrağı altında, Yunan subayları tarafından idâre edilmekteydi. Bununla birlikte herhangi bir karışıklık esnasında Osmanlı hükümetinin direnmesi durumunda, silah ve cephane yüklü bir Yunan torpidosu, Rumlara silah desteği sağlamak üzere limanda hazır bekletilmekteydi.³⁹⁸

³⁹⁵ ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.

³⁹⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:7.

³⁹⁷ Taçalan, 1970, s.183.

³⁹⁸ BOA, DH. ŞFR. D:624, G:69, B:1-6.

24 Mart'ta her ne kadar Ayvalık Kaymakamlığı, dışarıdan memlekete gizlice silah ve cephane getirilmesine karşı bir tedbir alınması gerektiğini, Dahiliye Nezaretine bildirirse de bir gün sonra İzmir Limanı'nda yaşanan bir hâdise bu gibi olaylara ne kadar tedbir alınırsa alınsın Yunanlıların bu işten vazgeçmeyeceklerini göstermektedir. Bu olay, 25 Mart 1919 tarihinde İzmir Limanı'na gelen Yunan vapurundan, iki Rum tarafından dışarı çıkarılmak istenen bavulun indirilmesi üzerine başlamaktadır.³⁹⁹ Osmanlı memurları durumu fark edip bavulu kontrol etmek gayesiyle yaklaşıncaya, Rumlar bavulu arkada bırakıp kaçmışlardı. Osmanlı memurları bavulu açıp baktıklarında ise içinden, Yunan rovelverleri ve fişeklerini bulmuşlardı.⁴⁰⁰ 28 Mart 1919 tarihli Hukuk-ı Beşer Gazetesi'nin bir nüshasında ise; Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti '*İzmir'de konferanslar vererek balolar tertib ederek külliyetli mebâlig cem' ile ecza sandıkları derûnunda birçok esliha ve bombalar getirerek ahâlîye tevzî' i'tisardır*' diye bir yazı yayımlanmıştı.⁴⁰¹ Ayrıca İzmir ve civarında vukua gelen çarpışmada öldürülen, Mihail Pamidaki oğlu Vasilin üzerinde ve orada öldürülen diğer Rumların üzerinde de Yunan beylik rovelveri ve silahlarının bulunması,⁴⁰² göstermektedir ki Osmanlı Devleti'nin almış olduğu tedbirlere rağmen Yunanlılar bir şekilde Anadolu'daki Rumları silahlandırmayı başarabilmişlerdi.

15 Nisan Salı günü öğleden sonra tekrar İzmir Limanı'na uğrayan Adriyatikos Gemisi'yle, Yunan Rabîta-i Vataniye Cemiyeti Reisi Macaraki başkanlığında bir heyet geldi. Bu heyet, Anadolu'daki Yunan göçmenleriyle, fakirlerine yardım maksadıyla 1 milyon drahmilik yiyecek ve giyecek getiriyordu.⁴⁰³ 23 Haziran 1919 tarihinde Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise, Rumların Yunan Salîb-i Ahmer kisvesi altında gıda ve sağlık malzemesi getirmek bahanesiyle İzmir ve havâlisine silah ve üniforma getirdiklerini daha önceki istihbarat raporlarının teyit ettiğini yazmaktadır.⁴⁰⁴ Dolayısıyla Adriyatikos Gemisi'nin Batı Anadolu'ya 1 milyon drahmilik yiyecek ve giyecek getirmesi Osmanlı Devleti'ni şüphelendirmektedir. Bu nedenle Osmanlı Devleti, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir ve havâlisine silah ve elbise getirmesi gerekçesiyle İtilaf Devletleri nezdinde şikayette bulunmuştu.⁴⁰⁵ Gerek bu olay için gerekse İzmir'in işgalinden sonra çıkan olayları araştırmak için İzmir'e gelen Müttefiklerarası Tahkik

³⁹⁹ Turan, 2014, s.40.

⁴⁰⁰ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:1.

⁴⁰¹ KA, K:194, B:15.

⁴⁰² ATASE, İSH, K:86, G:74, B:1-2.

⁴⁰³ Taçalan, 1970, s.183.

⁴⁰⁴ ATASE, İSH, K:84, G:33, B:1.

⁴⁰⁵ ATASE, İSH, K:84, G:33, B:2.

Heyeti⁴⁰⁶, yapmış olduğu çalışmalar sonucunda düzenlediği raporu Paris Barış Konferansı'na sundu.⁴⁰⁷ 7 Ekim 1919 tarihli bu raporun 24. maddesinde; *‘‘Şubat ayı içinde Adriatikos gemisinden büyük miktarda ve birçok kereler çıkarılan sandıkların gümrük kontrolünden kaçmış olduğu ispat edilmiştir... Yunan yetkilileri, sandıkların Türk Gümrük İdaresi memurları tarafından kontrolüne yalnızca Mart ayının ilk günlerinden itibaren müsaade vermiştir’’* denilmektedir.⁴⁰⁸

17. Kolordu Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, 16 Nisan 1919 tarihinde Bodrum'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer gemisinden, Salîb-i Ahmer Heyeti'nin karaya çıktığı bildirilmişti.⁴⁰⁹ Hariciye Nezareti'ne yazılan raporda ise, Bodrum'a çıkan bu heyetin fakir fukarâ için battaniye ve çamaşır getirip dağıttığından bahsedilmektedir.⁴¹⁰ 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'nın bildirdiğine göre, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, 23 Nisan 1919 tarihinde Bodrum'dan ayrılmıştı.⁴¹¹

1919 Haziran ayında, İzmir havâlisi kumandanlığının bildirmiş olduğu raporda belirtildiğine göre; Rum ahâlî vilayet dahilinde bir kısım yerleri ele geçirmek maksadıyla İslam ahâlisinin manevi kuvvetini gizlice kırmaya uğraşmaktaydı. Hatta günün birinde Rumların silahlı kuvvetler teşkil ederek İzmir dahilinde resmi makamları işgal edip bir oldu-bitti meydana getirecekleri söylentisini yaymakta idiler.⁴¹² İzmir'in işgale uğradığı bu günlerde memleketin çeşitli yerlerinde olduğu gibi Ayvalık'ta da Rumlar nümayişe başladı ve bazı söylentiler ortalıkta dolanıyordu. Bir de bölgeye Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti gelince Rumlar iyice şımarmaya başladı. Yunan Salîb-i Ahmer yardım heyeti sıfatını takınarak Ayvalık'a gelmiş ve yerleşmiş bulunan Yunan subayları, hakikatte Yunan ordusunun öncüleridir. Sağlık yardımı için gereken ilaç ve tıbbî alet-edavat yerine silah ve askerî teçhizat getirmekle meşgul olan bu heyeti, bazı Osmanlı yetkilileri müteaddit defalar Bâb-ı Âli'ye şikayet ederek, hükümetin dikkatini bu cemiyet üzerine çekmeye çalışmışlardı. İzmir'in işgalinden sonra faaliyetini büsbütün arttıran Yunan Salîb-i Ahmer

⁴⁰⁶ Müttefiklerarası Tahkik Heyeti, 15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren İzmir'de çıkan olayları incelemiştir.

⁴⁰⁷ Milli Mücadele döneminde Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Turan, M. (1991). *‘‘İstiklâl Harbi’nde ‘Müttefiklerarası Tahkik Heyeti’ Çalışmaları, Raporu ve Çalışma Neticesi’’ Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C.2, S.8, s.695-722.*

⁴⁰⁸ Umar, 1974, s.49.

⁴⁰⁹ ATASE, İSH, K:11, G:53, B:2.

⁴¹⁰ ATASE, İSH, K:92, G:15, B:1.

⁴¹¹ ATASE, İSH, K:187, G:190, B:1.

⁴¹² ATASE, İSH, K:84, G:33, B:1.

Cemiyeti, artık silah kaçakçılığını açıkça himayeye ve hatta Osmanlı zabitasına karşı silahla mukavemet ve mukabele etmeye kadar cüret göstermekteydiler.⁴¹³

Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti Anadolu'daki faaliyetlerinde can güvenliklerinin tehlikede olduğunu ifade ederek yanlarında silah taşımaya mecbur olduklarına değinmişlerdi. Bu sebeple, yanlarında getirdikleri silahları meşru göstermeye çalışıyorlardı. 26 Temmuz 1919'da Dahiliye Nezaretine yazılan şifreli telgrafta: Fethiye'deki Yunan Salıb-i Ahmer personelinin taşıdıkları silahların bölgede bulunan bölük kumandanına teslimi için Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne başvurulmuş ise de, bu müracaat adı geçen cemiyet tarafından reddedilmişti. Bölük kumandanının bu cemiyet efrâdına, silahları teslim etmeleri yolundaki teklifi yanlış anlaşılmaya mahal verilmesin diye bizzat Yunan Salıb-i Ahmer üyeleri, makama davet edilmiş ve nezaketle karşılanmıştı. Daha sonra ise, taşıdıkları silahlar hakkındaki konu kendilerine beyan edilmişti. Yunan Salıb-i Ahmer heyeti bunun üzerine yanlarında taşıdıkları 2 rovelveri teslim etselerde daha sonra kendilerinin can güvenliği için silah taşımaya mecbur olduklarını hükümete beyan etmişlerdi. Fakat Osmanlı hükümet yetkilileri bunun doğru olmayacağını, Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin can güvenliğinden bizzat hükümetin sorumlu olduğunu ifade etmişlerdi. Ama buna aldırış etmeyen Yunan Salıb-i Ahmer personellerinin şikayeti üzerine, Fethiye'deki İtalyan kumandanının bu durumu teftiş etmesi talep edilmişti. Bunun üzerine İtalya Jandarma Müfettişi Miralay Kaidesi'nin bölgede yaptığı tahkikat neticesinde şikayetin sadece bir evham olduğunu anlayarak geri dönmüştür.⁴¹⁴

Yunanlılar, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla Anadolu'nun Akdeniz Bölgesi'ndeki Rum hastanelerine de birtakım eşyalar getirdiler. Mesela, 14 Ağustos 1919'da İzmir ile Antalya arasında gidip gelen ve içinde Yunan Salıb-i Ahmeri'nin bulunduğu İngiliz bandıralı bir vapur Antalya Rum hastanesi için tıbbî ilaç ve malzemeler adı altında Yunan askerine mahsus yeni 100 takım elbise ile 150 ayakkabı getirmiş olup bu eşyalara Osmanlı memurları el koymuştu.⁴¹⁵

⁴¹³ Ergeneli, 1985, s.172.

⁴¹⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:29.

⁴¹⁵ ATASE, İSH, K:20, G:107, B:1.; Bu konuyu “İngiltere'nin Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne Destek Vermesi” başlığı altında ele aldık bu yüzden burada ayrıntıya girmiyoruz.

Tehlike günden güne artıyordu. Henüz Anadolu Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmeden evvel, Giresun'da Rumlar birtakım hazırlıklara başlamışlardı. Rumlar, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla bir taraftan silahlandırılırlarken diğer taraftan da taşkınlıklarını arttırıyorlardı. Yine Giresun'da Mavridi Kardeşlerin çarşısı içerisinde bulunan bir hanın bodrumundaki mahzeninde 33 sandık top mermisi ve cephane meydana çıkarılmıştı. Tüm bunlarla birlikte, Rumların Samsun ve Trabzon'a devamlı surette çete ve beraberlerinde silah ve cephane çıkardıklarını da duyan bölge halkı, Kuvâ-yı Milliye'ye iştirak etmekten başka çare kalmadığına inanmıştı.⁴¹⁶

Yunanistan, Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren Pontus Cemiyeti'ne takviye olarak Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ni de göndermişti. 8 Mayıs 1919'da, içinde Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin de bulunduğu söylenen bir Yunan gemisi Giresun limanına geldi.⁴¹⁷ Bu tarihten 3 gün sonra Pazar günü, Giresun Rum Yetimhanesi'ne Yunan Salîb-i Ahmer bayrağı çekilmişti. Bu durumdan bölgede bulunan müslüman ahâlî rahatsız olsa da mahallî idâre bu olay için hiçbir teşebbüste bulunmamıştır.⁴¹⁸

10 Ağustos 1919'da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti Samsun limanına bir Yunan vapuruyla gelerek, bazı eşya ve sandıklar indirmişti.⁴¹⁹ Osmanlı gümrük memurları bu eşyaları kontrol etmek istemişse de İngiliz askerlerinin araya girmeleri neticesinde eşyaların kontrol edilmesi askıya alınmıştı. Daha sonra İngiltere Fevkalâde Komiserliği, indirilen bu eşyaları İngiliz askerlerinin muâyene ettiğini, dolayısıyla bunların Salîb-i Ahmer'e ait olduğundan Osmanlı memurlarının bu eşyaları kontrol etmesine lüzum olmadığını ifade etmiştir.⁴²⁰

Yunanistan, Trabzon'a da bir Salîb-i Ahmer Heyeti göndermişti. Doktor ve subaylardan meydana gelen bu heyet; Trabzon ve yöresinde Rumluk hareketini idâre edecek ve Rumları silahlı bir ayaklanmaya karşı hazır bulunduracaktı.⁴²¹ Bu maksatla Trabzon'a gelen Yunan subay ve askerleri bölgedeki faaliyetlerini "*Yunan Salîb-i*

⁴¹⁶ Çapa, 2001, s.101., 107.

⁴¹⁷ Çapa, 1992, s.223.

⁴¹⁸ ATASE, İSH, K:14, G:75, B:2.

⁴¹⁹ Bu olayı "İngiltere'nin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne Desteği" başlığı altında detaylı bir şekilde ele aldığımız için burada ayrıntıya girmiyoruz.

⁴²⁰ BOA, DH. İ. UM. D:20-22, G:14-81, B:1-4.

⁴²¹ Demircioğlu, A. (1999). "Faik Ahmet Bey'e Göre Milli Mücadele de Pontus Meselesi ve Patrikhanenin Faaliyetleri", Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.11, s.240-241.

Ahmer'i'' adına hareket ettiklerini ifade ederek kendilerini gizliyorlardı.⁴²² 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa, ''*Ceneral Milne'nin tebligatı hakkındaki emr-i nezâretpenâhîlerini aldım*'' diye yazısına başlayan 24 Ağustos 1919 tarihli Harbiye Nezaretine gönderdiği raporunda; Şark Vilayetlerinde emniyet ve âsâyişin yerinde olduğunu, mevcut durumun daima muhafaza edildiğini ve unsurlar arasında en ufak bir hâdisenin meydana çıkmasına dahi izin verilmemesinin temin edildiğini ifade ettikten sonra, ''*esasen muntıkamızın Trabzon Vilayeti'nden mâada aksâmında anâsır-ı Hristiyanıye hemen yok mesâbesinde olduğundan anâsır-ı muhtelif arasında bir hâdise vukuu muhtemel değildir*'' fakat Trabzon vilayetindeki çetelerin ve Salîb-i Ahmer adı altında gelen Rum eşkıyalarının bölgeye getirecekleri silah ve cephane gibi diğer eşyaların da memlekete sokulmaması husûsunda vilayetçe dahi tedbirler alınması ve bu konulara önem verilmesi gerektiğinden bahsetmekteydi.⁴²³

3. Kolordu Kumandanlığı'ndan 10. Kolordu Kumandanlığı'na yazılan raporda, Trabzon ve Samsun'daki Rum muhacirlerine yardım etmek için elbise ve ayakkabı göndermek üzere Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla Pire'den İstanbul'a 18 Aralık 1919 tarihinde Odessa isiminde bir Yunan vapurunun geleceği bildirilmiş olup, bu vapura İstanbul'da 2 doktorun daha bineceği eklenmişti.⁴²⁴ Yunanistan'dan Karadeniz bölgesine getirilen bu eşyalar esasında, Amerika'daki Yunanlıların yardımıyla toplanmış olup önce Yunanistan'a oradan da Anadolu'da bulunan Rumlara gönderilmiş olan ayakkabı ve elbise gibi eşyalardır.⁴²⁵ Ali Güler bu konu hakkında, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin muhacirlere bakmak ve yardım etmek gibi perde arkasında, çete teşkili ve bir ihtilal ortamı meydana getirdiğinden ve de diğer Rum-Yunan cemiyetleri vasıtasıyla Anadolu'ya ilaç, tıbbî malzeme maskesi altında silah, cephane ve teçhizat gönderdiğinden bahsetmektedir.⁴²⁶

⁴²² Güler, 1995, s.38.

⁴²³ **ATASE**, İSH, K:98, G:49, B:1.; **BOA**, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:3.; Çapa, 1992, s.223.

⁴²⁴ **ATASE**, İSH, K:99, G:21, B:1.; 'Wilson İlkeleri'ne göre; bir bölgede çoğunlukta bulunan millet kendi devletini kurabilecekti. Buradan hareketle Türk toprakları üzerinde hak talep eden azınlıklar, 'Wilson Prensipleri'ne istinaden buldukları bölgede nüfus çoğunluğunu sağlamak için ya Türk nüfusunu eritme yoluna başvurmuşlardır ya da dışardan Anadolu'ya kendi milletinden olan insanları yerleştirme gayretine düşmüşlerdir. Yukarıda bahsettiğimiz Rum muhacirleri de Güney Rusya, Kafkasya ve Gürcistan'dan getirilip Karadeniz Bölgesi'ne yerleştirilen insanlardır. Bir sonraki bölümde bahsedeceğimiz üzere bu insanlar, Yunan Salîb-i Ahmer personelleri tarafından çete teşkilinde kullanılmışlardır.

⁴²⁵ **ATASE**, İSH, K:99, G:21, B:2.

⁴²⁶ Güler, 1995, s.36.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile Resmî Muhacirîn Komisyonu; Mavri Mira Cemiyeti'nin faaliyetlerine yardım eden Yunan örgütleriydi. Atatürk bu konu hakkında Söylev'inde;

İstanbul Rum Patrikhanesi'nde teşekkül eden 'Mavri Mira' heyeti, vilâyetler dahilinde çeteler teşkil ve idâre etmek, mitingler ve propagandalar yaptırmakla meşgul. Yunan Salîb-i Ahmer'i, Resmî Muhacirîn Komisyonu, 'Mavri Mira' heyetinin teshil-i mesaisine hadim. 'Mavri Mira' heyeti tarafından idâre olunan Rum mekteplerinin izci teşkilatları, yirmi yaşını mütecâviz gençler de dahil olmak üzere her yerde ikmâl olunuyor⁴²⁷

demekteydi. Mavri Mira emrinde hareket eden Resmi Muhâcirîn Komisyonu ise, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile birlikte İstanbul'da bulunan patrikhaneye ve Yunan konsolosluğuna silah ve cephaneye getirmekteydi. Bir müddet önce İstanbul'daki bu patrikhanenin tahliye edileceği haber alınınca silahlar patrikhane yanındaki diğer bir mahalleye nakledilmişti. Bu cemiyet diğer kiliselere ise üniforma getirmişti. Getirilen silah ve malzemeler Kılıkş Yunan zırhlısı ile nakledilmektedir. Taşalara getirilen silah, cephaneye, teçhizat gibi malzemeler sınırlı mevkilerde bulundurulup, bunların mühim bir kısmı Yunan harp gemileri içeresinde saklı bir vaziyette bulundurulmaktaydı. Yunan savaş gemileri içerisinde bulunan silahların dağıtılması icap ettiği durumlarda, bu gemiler Tekelü, Tekfurdağı, Bandırma, Gemlik, Karadeniz Erkilise ve Samsun limanlarına gelip müsait bir zamanda demir atarak, o mahallîn silah ve cephaneye ihtiyacını karşılamaktaydı. Yani yerli Rumlar için Yunan gemileri birer silah istasyonudur.⁴²⁸ Bu sayede herhangi bir galeyan veya isyan durumunda Rumların, Osmanlı hükümetine karşı silahlı çatışmaya girebilmeleri için silah temin edilmiş olacaktı. Bununla birlikte Yunan hükümeti olayla bilfi'l alakadar olmadığını gösterebilecekti. Dolayısıyla silah ve cephaneye getiren Yunan savaş gemileri uğradıkları limanlarda 3 günden fazla kalmamışlardı.⁴²⁹

İstanbul Vilayet Valisi'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 7 Ağustos 1919 tarihli yazıda; Darıca Nahiyesi'nde Hıristiyan ahâlînin şiddetli teşebbüsü üzerine bir Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti teşkil edildiği ve çok sayıda tıbbî malzeme ve diğer eşyaların Darıca'ya getirildiğinden bahsedilmektedir. Bu vesile ile Hıristiyan ahâlî, güya İslam ahâlîsi tarafından tecâvüze uğrayabilecekleri bahanesiyle Yunan hükümeti tarafından Darıca'da

⁴²⁷ Atatürk, 1989, s.4.

⁴²⁸ ATASE, K:295, G:81, B:1.

⁴²⁹ ATASE, K:295, G:81, B:2.

kurulan Yunan Salîb-i Ahmeri'ne bir miktar silah ve buna ait cephanenin hatta el bombası ve mitralyöz (makinelî tüfenk) dahi gönderdiği haber alınmıştır.⁴³⁰

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti Trakya Bölgesi'ne silah, cephane, askerî üniforma getirmesi ve bu bölgede bulunan Rumları taşkınlığa sevk etmesi gibi bazı zararlı faaliyetlerde bulunmuştu. 25 Mart 1919'da Trakya'da özellikle Yunan torpidolarından çıkarılan sandıkların içlerinde –sonradan anlaşıldığı üzere- Yunan elbisesi gibi bazı eşyaların bulunması ve Yunanlıların bu bölgeye sandıklarla birtakım eşyalar getirmesi İslam ahâlîsini tedirgin ediyordu. Aynı zamanda, bu sandıkların içlerinde neler olduğunu bilemeyen İslam ahâlîsinin Yunan Salîb-i Ahmeri'ne karşı iyi niyetleri kırılıyordu.⁴³¹

12 Temmuz 1919 tarihinde Edirne Polis Müdürü Tarafından Emniyet-i Umûmîye Müdüriyet-i Aliyesine bildirilen raporda; Edirne Rum Metropolithanesi ile geçenlerde açılan Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nde silah ve işgal maddeleri ile askerî elbiselerin gizlice depo edildiği rivayetinin endişe edilecek bir doğrulukta olduğunu, fakat bu konuda delilleri toplayıp meydana çıkarma husûsunda, zâbitânın, işin içinde bulunan bazı engel ve müşkülatlardan ötürü kesin bir başarıya ulaşamadığı, ifade edilmekteydi. Ama yine de yazının devamında, araştırma memurlarının istihbarat ve ihbarlarıyla ve de Zâbita Genel Heyeti'nin dikkatli bir şekilde olayı araştırma ve gözlemlemesi neticesinde, dile getirilen rivayetin doğruluğu teyit edilip, Rum Metropolithanesiyle Edirne Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nin pek mâhirane bir surette işgalden istifade ederek memleketin geleceği aleyhinde işler çevirdiği, anlatılmaktaydı.⁴³² Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Edirne'de beklediği vaktin, henüz siyasi dalgalanmalar nedeniyle gelmemesinden ötürü tecâvüzkâr faaliyetine hemen intikal edememişti. Fakat Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Edirne'deki gayesi;

Birinci olarak; patlayıcı maddeler, ateşli silahlar ve askeri elbiseleri bazı Rum mahallerine göndermek,

İkincisi; Rumlardan gönüllü kaydıyla, ihtiyaç anında çete ve askerî tertîbât için teşkilata girişmek,

⁴³⁰ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:83.

⁴³¹ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:10.

⁴³² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:15, G:84, B:1.

Üçüncüsü; İslam unsurunun Rum ahâlîye zarar ve hasar verdiklerini uydurarak, Rumların toplam zararlarını beyan eden bir defter düzenlemeleri,

Dördüncüsü; Hükümet-i seniyyenin kendilerine kanun eşitliği ve adliyede bunun tatbiki noktasında pek yüksek eğilimleri olmasına rağmen tam tersine resmi kayıtlar ortaya çıkararak bunlara müracaat etmek ve Osmanlı Devleti'nin adaletten yoksun bir devlet olduğunu dile getirmek,

Beşincisi; Nispeten servet sahibi olduğu zannolunan İslam unsurundan bazılarını haydutluk yaparak saldırmaya çalışmaktır.⁴³³

Tüm bunlardan anlaşılın o ki, Rum ve Yunanlıların işbirliği ile çalışan metropolithane, Yunan işgal kuvvetleri ve Yunan Salîb-i Ahmeri'nin Trakya'da bir fesat ve karışıklığa zemin hazırlamaya çalıştıkları ortadaydı.⁴³⁴

Trakya'da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmalarına benzer olarak, kişisel çaplı bazı çalışmalarda vardı. Mesela Terzi Penapot'un, ihtiyaç anında hazır bulunmak üzere Yunan askeri pantolonlarını imâl edip dağıtırken son Yunan bandırasıyla birlikte yakalanmasıyla, *'fukarâya muâvenet perdesi altında pek külliyetlü miktarda'* Yunan askerî pantolonları meydana çıkmıştı.⁴³⁵ Bu arada bölgedeki Rumlar, İslam unsurundan zarar gördükleri söylentisini çıkarıp buna dair Rum ahâlînin zararlarını ve vefat edenlerin listesini beyan eden düzmece bir belgeyi düzenlemeye çalışmışlardı.⁴³⁶ Rum mahallesinde bu konuda, *'akla hayret verecek tarzda her ferde ayrı bir surette birer varakaya'* imza attırılmak istenilmişti. Fakat mahalle muhtarının dahi, bu gibi esassız ve mübalağalı zararları tasdik etmekten çekinmesine karşı metropolithanece tehdit edilmişti.⁴³⁷

6 Haziran 1920'de Trakya Müdafa-i Hukuk Cemiyeti reisinin I. Kolordu Kumandanlığı'na gönderdiği yazıda ise, seferberlik hasebiyle memlekette örfî idâre mevcut olduğu halde henüz silah araştırmasına teşebbüs edilmediğini, halbuki bazı

⁴³³ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:1.

⁴³⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:4.

⁴³⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:15, G:84, B:3.

⁴³⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:4.

⁴³⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:15, G:84, B:3.

mahallerde husûsan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nde bir hayli silahın mevcut olduğunu haber vermektedir.⁴³⁸

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, artık Yunanlıların Anadolu'da toprak elde edemeyeceklerini anladıkları bir tarih olan 1923 senesinde ve daha sonrasında da Anadolu'da bulunan Rumlar için tıbbî malzeme getirmişlerdi. Mesela, 22 Nisan 1923'de İstanbul'da Balat Rum hastanesinde bulunan, Rum muhacirleri arasında ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklarla mücadele için Yunan Salîb-i Ahmeri'nin buradaki temsilcisi Mösyö Polipon, Yunan hükümetine, ilaç ve temizlik maddesi göndermesi için başvurmuştu. Başvuru kabul edildikten sonra ise, Yunanistan'dan, Rumlar için getirilen bu tıbbî eşyaların gümrükten vergisiz bir şekilde geçirilmesi talep edilmişti.⁴³⁹ En nihayetinde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin isteği ve Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin de onayıyla, İstanbul'da bulunan Rumlar arasında yayılan hastalığın önlenmesi noktasında, Yunanistan'dan gelen ilaçlar; sadece kontrol edilerek, herhangi bir gümrük vergisi alınmaksızın Türkiye'ye girmişti.⁴⁴⁰ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu hareketinden sonra daha da ileri giderek hasta olan Rumlara yardım etmek ve salgın hastalığın önlenmesi için Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile ortaklaşa çalışmıştır.⁴⁴¹

2.2.4. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Çete Teşkili ve Yerli Rumları Silahlandırması

Göçmenlere bakmak ve fakir fukarâya yardım etmek için Anadolu'ya tıbbî ilaçlar ve sıhî malzemeler bahanesiyle silah ve cephane getiren Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti aynı zamanda çete teşkili ve bir ihtilal ortamı meydana getirmek için de çalışmıştı. Zaten Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin başında tıp alanında uzmanlık yapmış bir hekim değil de, askerî kökenli birinin yani Miralay (Albay) Antiyas'ın bulunması,⁴⁴² bu cemiyetin sağlık faaliyetleri üzerinde durmaktan ziyade askerî maksatlarla bölgeye geldikleri anlaşılmaktadır. Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda; Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin teşkilat maksadının insanî gayeler ile sağlık tedbirlerini siper

⁴³⁸ ATASE, İSH, K:779, G:56, B:1.

⁴³⁹ BOA, HR. İM. D:6, G:7, B:1-11.

⁴⁴⁰ Ayrıca salgın hastalığa mâruz kalan Rum mültecilerinin bulunduğu Balat'taki Rum hastanesine yine Yunanistan'dan yapılan "*levâzım-ı gıdaiyye ve muâlecât*" yardımının ancak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin sınırdan bu malları alıp Rumlara dağıtması şartıyla bu ürünlerin "*gümrük resminden muâfiyetine muvâfakat olunabileceği*" belirtilmektedir. Bkz. BOA, HR. İM. D:6, G:7, B:3.

⁴⁴¹ BOA, HR. İM. D:6, G:7, B:2.

⁴⁴² Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Miralay Antiyas'ın emrinde olup çete teşkilatı ve bir ihtilal ortamı hazırlamak gayesiyle çalıştığına dair bkz. ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.

ederek, bulunduğu havâlide bir Yunan silahlı kuvvetini vücuda getirmekten ibaret olduğunu ve seferberlikte –I. Dünya Savaşı sırasında- Yunanistan’a göç edenler ile Osmanlı ordusundan firar edip Yunanistan’da askerlik yapmış olan Rumlardan talim ve askerî eğitim görenlerin tekrarından Osmanlı memleketlerine döndükten sonra Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatına dahil edilmek istenildiğinden bahsetmektedir.⁴⁴³ Bazı vasıtalar ile Anadolu’ya getirilen bu Rumlar, Rum-Yunan cemiyetlerinde veya gizli örgütlerde, çeteler kurmak ve eşkıyalar yetiştirmek için kullanıldılar. Özellikle İzmir’in içinde İtilaf Devletleri temsilcilerinin gözleri önünde, Yunan Salîb-i Ahmer Teşkilatı ve Küçükasya Cemiyeti Rum İzci Teşkilatı’ndan başka olarak, 2000 kadar kişiden oluşan silahlı gizli bir Rum çetesi vücuda getirilmişti.⁴⁴⁴ Rumların bütün bunlardan maksadı, bilhassa, Türk yönetiminin o zamanki zayıf halinden ve İngilizlerin himayesinden güç alarak, bölgede karışıklıklar çıkarmak ve Yunan işgali için ortam hazırlamaktı.⁴⁴⁵

Anfitrini hastane gemisi ile İzmir’e gelen Giritli iki Türk gencinin Celal Bayar’a anlattıklarına göre, gemide doktor ve hasta bakıcı yanında komiteci ve elebaşları da vardı.⁴⁴⁶ Yunan Salîb-i Ahmer namı ile gelen şahısların çetecilik ve bazı zararlı faaliyetlerle uğraştıkları, İzmir Valisi Nurettin Paşa’ya da bildirilmişti. Bunun için Nurettin Paşa, merkez hükümeti müteaddit defalar uyarılmıştı. İlk olarak 3 Şubat 1919 senesinde; İzmir ve civarında bulunan Yunan memurlarıyla, Yunanistan ideallerine hizmet edenlerin memleket dahilinde yerli Rumlardan gizlice silahlı kuvvetler teşkil ettiklerini⁴⁴⁷, 20 Şubat 1919 tarihinde ise, Salîb-i Ahmer namı altında yerli Rumlardan silahlı kuvvetler oluşturduklarını, üstelik bununla Yunanlıların ihtilalkârane maksatları takip ettiklerini ve İslam ahâlîsinin tam bir sükûnet içerisinde bulunmasına rağmen, esef verici hâdiselere sebebiyet verilmemesi için milli bir teşebbüs ile Yunanlılara karşı herhangi bir karışıklığın uygun olmayacağını, Nurettin Paşa, önce Harbiye Nezareti’ne ardından da hükümete bildirmiştir.⁴⁴⁸

⁴⁴³ BOA, DH. EUM. ECB., D:37, G:10, B:5.; Ayrıca Bilge Umar’da eserinde, I. Dünya Savaşı esnasında yahut öncesinde Anadolu’dan göç ederek veya kaçarak Yunanistan’a gidip orada askerlik eğitimi görmüş olan yerli Rumların, gizli bir şekilde Anadolu’ya tekrar getirildiğinden ve bunların Anadolu’da kurulan gizli örgütlerde görevlendirildiklerinden bahsetmektedir. Bkz. Umar, 1974, s.49.

⁴⁴⁴ Aydın, S. (1990). *Güneybatı Anadolu’da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s.25.

⁴⁴⁵ Umar, 1974, s.49.

⁴⁴⁶ Bayar, 1967, s.1612.

⁴⁴⁷ BOA, DH. ŞFR. D:616, G:88, B:1-2.; Ayrıca Nurettin Paşa bu konuyu, Harbiye Nezaret-i Celilesine de bildirmektedir. Bkz. ATASE, İSH, K:84, G:30, B:4.

⁴⁴⁸ ATASE, İSH, K:84, G:30, B:2.; ATASE, İSH, K:37, G:32, B:1.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetleri hakkında, Harbiye Nezareti'ne bir bildiride bulunan Vali Nurettin Paşa; bazı Yunanlı yetkililerle temasa geçtiğini, Yunanlıların kendi menfaatleri olduğu cihetiyle, meselenin nezaketini ileri sürmekle beraber bu konuyu ehemmiyetle telâkki ettiklerini ve son durumu İstanbul'daki yüksek komiserlerine yazacaklarını, bildirmektedir.⁴⁴⁹

Ayvalık'taki İslam ahâlîsinden Hüseyin Efendi tarafından gönderilen telgrafnameye atıfta bulunarak, Yunan torpidosuyla gelen Yunan askerlerinin ve Midilli'den gelen Rumların, Ayvalık'ta bulunan Müslüman ahâlînin eşyalarını gasp ve namuslarını heder etmekte olduklarını bildiren 17. Kolordu Kumandanı Selahattin Adil Paşa, Rum ahâlîyi silahlandırmaya teşebbüs eden Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti ile Yunan askerlerinin eğer hâlâ karaya çıkmaya devam ederlerse *"birçok vakayi' ve hâdisât-ı müessifenin melhûz olabileceğini,"* Harbiye Nezareti Celilesine 20 Şubat 1919 tarihli raporunda arz etmektedir.⁴⁵⁰

Henüz *"Yunan işgalinden evvel Yunan Salîb-i Ahmerleri vasıtasıyla İzmir ve civarındaki Rumlar teslim edilmişlerdi."* Üstelik, Yunanistan'daki Rum muhacirler gizli saklı yollardan Anadolu'ya getirilmişti.⁴⁵¹ Bununla birlikte, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin sahildeki eşya getirip götürme faaliyetine yardım eden limandaki Leon Torpidosu, çetecilikte kullanılacak olan insanların kılık değiştirdikleri bir merkez olmuştu. Örneğin Pire'den İzmir'e gelen bir posta vapurundan çıkan Yunan subay ve askerlerinin kılık kıyafet değiştirmek için Leon Torpidosu'nu kullandıklarını ve bu şahısların daha sonra sivil elbiselerle şehre dağıldıklarını 7 Mart 1919 tarihli Hukuk-u Beşer Gazetesi kaleme almıştı.⁴⁵² Böylelikle, kılık değiştiren Yunan subay ve erlerinin hareketlerine bakılırsa çete teşkili için Anadolu'ya geldikleri anlaşılmaktadır. Tüm bu olanlardan Vali

⁴⁴⁹ ATASE, İSH, K:37, G:32, B:1.; ATASE, İSH, K:84, G:30, B:2.

⁴⁵⁰ ATASE, İSH, K:97, G:17, B:1.

⁴⁵¹ ATASE, İSH, K:84, G:76, B:2.; Ayrıca işgalden sonra her türlü fesatlık düşüncesi ile Rumlar, Müslüman ahâlîyi köylerinden göç etmeye mecbur etmişti. Üstelik Yunan işgal kuvvetleri yerli Rumlar ile takviye edilmiş olup, hatta işgalin ilk yıllarında Yunan kuvvetlerinin kısm-ı azamını bu yerli Rumlar oluşturmaktaydı. Bkz. **Aynı belge.** Buna ilave olarak 14. Kolordu Kumandanı Mirliva Yusuf İzzet Paşa'dan Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Çetinkaya'ya gönderilen belgede de, buradaki iddiayı teyid eder nitelikte bilgiler mevcuttur: *"Cephemizde bulunan Yunan kuvvetlerinin esas itibarıyla yerli ahâlîden teşkil edilmiş olduğu tahmin edilmektedir ve bu hususun tesbiti fevkalâde mühimdir. Filhakika bunlar, yerli Rumlardan mahrum ahâlî kitlelerinden ibaret olduğu halde sık sık baskınlarla taciz edildiği takdirde az zamanda dağılacakları şüphesizdir. Çetelerin bu nokta-i nazardan sarf-ı nazar eylememesi ve bilhassa Ayvalık ve Bergama'daki kuvvetlerin bir an evvel tardı ve tezyid-i faaliyet olunması pek ziyade matlubtur."* Bkz. Çetinkaya, 1993, s.94.

⁴⁵² Taçalan, 1970, s.183.; Arıkan, 1989, s.33.

Nurettin Paşa'nın haberi vardı ve Paşa, yukarıda ifade ettiğimiz gibi gerekli mercilere durumu bildirmiş olup özellikle Bâb-ı Âli'nin dikkatini bu konuya çekmişti. Diğer taraftan Nurettin Paşa, vilayet dahilinde muhtemel bir işgale karşı tertîbât almayada başlamıştı. Fakat İngilizler, Nurettin Paşa'nın bu faaliyetini daha başlangıçta öğrenmişlerdi. Dolayısıyla Osmanlı hükümeti üzerine Vali Paşa'nın değiştirilmesi yönünde bir baskı yapan İngilizlerin talebi gün geçtikçe ısrarla devam ediyordu.⁴⁵³ En nihayetinde İslam ve Türk düşmanlığı ile tanınmış olan Metropolit Hrisostomos mütarekeden hemen sonra İzmir'e gelmiş olup düzmece bir belge ile Vali Nurettin Paşa'nın görevden alınmasını sağlamıştı. Bu metropolit, bölgedeki Rumların müfsidâne faaliyetlerinin idâresine memur edilmişti. Ayrıca Hrisostomos, savaş icabı olarak gerilere nakledilmiş olup mütarekeden sonra yerlerine büyük bir intikam fikriyle geri dönmüş olan Rumların vaziyetlerinin ıslahı bahanesiyle İzmir havâlisinin çeşitli bölgelerine ikame edilmiş olan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin teşkilatlanmasına vesile olmuştu.

172. Alay Kumandanı Ali Bey'in bahsettiği gibi, Yunan Salîb-i Ahmer heyetleri "*hiçbir kayd-ı kanuniye tâbi olmayarak*" devamlı bir şekilde "*malzeme-i seferiye celp*" edip, gelecekteki bir işgal için "*Rum gençlerini adeta ahz-ı asker halinde kayıt ve ihzar ediyorlar ve bir taraftan da Ayvalık, Urla, Sivrihisar ve diğer mevkilerde sevk ve tertip ettikleri çetelerle âsâyîşi ve huzur-ı âmmeyi ihlâl ve devletlerin dikkati nazarını celbe çalışıyorlardı.*"⁴⁵⁴ Emniyet-i Umûmîye Müdiriyet-i Aliyesine gönderilen bir belgede ise, İzmir, Aydın, Manisa, Söke, Urla, Antalya kısacası umûm Batı Anadolu'da birer Yunan Salîb-i Ahmer hastanesi tesis edildiğinden ve hâlâ tesis edilmekte olduğundan bahsedilmekle birlikte bir taraftan böyle hastaneler tesis edilmekle beraber diğer taraftan Yunan nakliye gemileri ile Yunan Salîb-i Ahmer subayları, hasta bakıcıları ve diğer fertleri sıfatıyla memleket dahiline birçok şahsın gelmekte olduğundan ve aslında bunların Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatına askerî bir talim ve terbiye görmüş olarak kayıt edildiklerinden bahsedilmekteydi. Dolayısıyla biraz zaman sonra, Batı Anadolu'da açılan bu hastanelere yerli Rumların da ilave edilmesiyle, "*Yunan Salîb-i Ahmer hastaneleri âdeta bir ahz-ı asker vazifesini îfâ edermiş gibi muâmele-i kaydiyeleri îfâ edilmekteydi.*"⁴⁵⁵

Hukuk-ı Beşer Gazetesi de yukarıda bahsettiğimiz konuyu teyit ederekten, 28 Mart 1919 tarihli nüshasında şunlardan bahsetmektedir: Nefs-i İzmir, Söke ve Ayvalık'ta

⁴⁵³ Tansu, 2011, s.345.

⁴⁵⁴ Çetinkaya, 1993, s.3.

⁴⁵⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:7.

Yunanlıların Salîb-i Ahmer yardım şubeleri namıyla açtıkları müesseseler, insanlık vazifesini yerine getirecek tedbirlerden ziyade eşkıya tertîbâtıyla meşguldür. 100 yataklık bir hastane için 50 doktor, 75 hasta bakıcı ve 100'ü aşkın hizmetli getirilmiş ve bunların içinde sadece beşinin doktor olduğu ve diğerlerinin Yunan Erkan-ı Harbiyesi'nde subay oldukları tahakkuk etmiştir. Söke'de bu Yunan Salîb-i Ahmer şubesi açıldığından beri İslam ahâlîsine Yunan ve yerli Rum çeteleri taarruz ederek, biçare Müslümanları tehdit etmişlerdi.⁴⁵⁶

17 Nisan 1919'da, 17. Kolordu Kumandanı Vekili Süleyman Fethi Bey'in Harbiye Nezareti'ne gönderdiği rapordan anlaşıldığı üzere, gerek Ayvalık'daki gerekse İzmir'deki Yunan memurlarının propagandaları ile Salîb-i Ahmer adı altında getirilen silah ve cephanelerle yerli Rumlardan silahlı kuvvetler teşkil edilerek ihtilal maksadı güttükleri konusu, Ayvalık'ta bulunan İngiliz temsilcisi Dikson'a bildirilerek dikkati çekilmişti. Böylelikle Ayvalık mıntıkasına, başlarında bir İtalyan subay olmak üzere üç silahlı askerden oluşan bir heyetin bölgede araştırma yapmak üzere gelmesine vesile olunmuştu. Ayrıca Söke Kazası'nın Akköy ve Yoran nahiyelerine Sisam'dan gelen çetecilerin yol açtığı olaylar bölgede bulunan İtilaf mümessillerine bildirilince, bu konu da Osmanlı Devleti'nin lehine olacak şekilde çözümlenmişti: Batı Anadolu sahillerine çıkan Rum ve Yunanlı firariler, İngiliz vapurlarıyla tekrar Sisam Adası'na iade edilmişti.⁴⁵⁷

Batı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensubiyetini ifade edip Yunan üniformasını giyen birçok şahıs görülmüştü. Bu durumun, bütün medenî devletlerde en ağır cezayı gerektiren bir hal telâkki edildiği halde, Salîb-i Ahmer kisvesine bürünen Yunan eşkıyası ve yerli Rumların faaliyetleri hakkında⁴⁵⁸ hükümet merkezine çeşitli tarihlerde ve çeşitli yerlerden tezkereler ve resmî raporlar gönderilmesine rağmen, ayrıca bu konu hakkında sıkı tedbirler de alınmasına rağmen, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin çete kurma faaliyeti Milli Mücadele dönemi boyunca devam etmişti. Yine Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin çetecilik faaliyetleri hakkında bazı bilgileri içeren bir yazıda, Yunan savaş gemisinin ve ganbotlarının, İzmir sahili boyunca bu çetecilere yardım edecek bir surette bulunmuş olduklarından bahsedilmekteydi.⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ KA, K:194, B:15.

⁴⁵⁷ ATASE, İSH, K:11, G:49, B:1.

⁴⁵⁸ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:2.

⁴⁵⁹ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:2-3.

Rüsûmât-ı Umûmîye Müdüriyeti'nin heyet-i idâresi tarafından kaleme alınan bir yazıda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Osmanlı ülkesinde bir karışıklık çıkarmak için göndermeyi gerekli gördüğü tabip ve hasta bakıcı namıyla birçok şahsın Osmanlı memleketlerine girdiği, anlatılmaktaydı. Yazının devamında ise; Osmanlı gümrük memurları, gelen bu adamların hüviyet, etvâr ve ahvâllerini tetkik ettiklerinde, bunların ne gibi kimseler olduğunu etraflıca ispat edecek bir mahiyette değilseler de her yerde doktor gibi bir *'erbâb-ı ilim ve mârifet ile avâm-ı nassın'* kolayca birbirinden ayrıldığı kaidesini öne sürerek; tabip ve hasta bakıcı namıyla gelen kimselerin elleri nasırlı, tırnakları uzun ve siyah, yüzleri yağlı ve gözleri çok kullanmaktan kan gölü gibi olmuş bu zâtların tabip değil hatta tıp talebesi bile olmadıkları iddia edilmekteydi. Üstelik yalnızca hasta bakıcı namıyla beş yüzü aşkın erkeğin geçtiği halde, bu meyanda sadece iki kadının mevcut olması da ayrıca dikkat çekmektedir. Dolayısıyla dışarıdan memlekete gelen bu insanlar, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin çete teşkilinde kullandığı şahıslardı. Velhâsıl Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan âmâl ve maksadının husulüne son derece gayret etmiş ve Aydın Vilayeti'nde karmakarışık bir durumun oluşturulmasına alet olmuştu.⁴⁶⁰

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Karadeniz Bölgesi'nde de icrâ etmiş olduğu çetecilik faaliyetleri vardı. Yunanistan, bu cemiyetin yardımıyla tebdili kıyafette birçok Yunan subayını, Rum halkı eğitip teşkilatlandırmak gayesiyle Karadeniz Bölgesi'ne yollamıştı.⁴⁶¹ Bu amaç doğrultusunda, içinde Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin bulunduğu söylenen bir Yunan vapuru 8 Mayıs 1919'da Giresun limanına demir attı. Özellikle 15 Mayıs 1919 İzmir'in işgalinden hemen sonra bu cemiyetin Trakya ve Karadeniz sahillerindeki faaliyetleri daha da yoğunlaşmıştı. Tasvir-i Efkar Gazetesi'nin 18 Ağustos 1919 tarihli nüshasında, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetini arttırmakta olduğunu ve buradaki teşkilatı tamamlamak üzere Karadeniz sahiline bir heyet gönderileceğini yazıyordu.⁴⁶² Bunlar, esasında Pontus devletinin temellerini atmaya çalışıyorlardı. Megali İdea'nın öncüsü ve en büyük savunucusu olan Venizelos, 5 Ekim 1920 tarihinde Lloyd George'a gönderdiği bir yazısında, Pontus hakkındaki fikirlerini bildiriyor, Güney Rusya'ya göç etmiş olan Rumların Pontus'a geri getirilmesi ve bunlara *'Pontus Devleti'nin'* kurdurulmasını arzu ediyordu. Venizelos'a göre, Ermenistan ve Gürcistan'la işbirliği yapacak olan bu devlet, Müslümanlara ve icap ettiğinde de Rus

⁴⁶⁰ KA, K:194, B:25/3.

⁴⁶¹ Smith, 1978, s.148.

⁴⁶² Çapa, 1992, s.223.

emperyalizmine karşı metin bir engel teşkil etmiş olacaktı.⁴⁶³ Anlaşılan o ki, Venizelos, her zamanki gibi yine İngiliz emelleri ve çıkarlarını okşar mahiyette bir arzuhalde bulunuyor ve İngiliz Emperyalizminin gönüllü jandarması olmak istediğini Pontus meselesinde de masaya koyuyordu.

Lloyd Vapuru vasıtasıyla Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bir üyesi olan Doktor Komnanis ile birkaç asker ve sivil şahıs, 23 Kasım 1919'da Trabzon limanına gelmişti. Türk resmî makamları Salîb-i Ahmer heyeti veya göçmenler arasında Trabzon'a gelen Yunan uyruklu Rumlara karşı daha ihtiyatlı davranıyordu. 8 Eylül 1919'da Dahiliye Nezareti'nden gönderilen bir yazıda, Vekiller Meclisi'nin 16 Nisan 1919 tarihli kararının 4. maddesine atıfta bulunarak, Trabzon'a gelen Yunan uyruklu 25 Rum'un sınır dışı edilmesi istenmişti. Yunanistan'ın bazı gizli faaliyetlerinden İstanbul Hükümeti de endişeleniyordu.⁴⁶⁴ Dolayısıyla Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti, görünürde Trabzon'da hastane açmak ve sağlık faaliyetlerini yürütmek amacıyla bölgeye geldiklerini ifade etseler de, Türk resmî makamları bu gelenlerin çetecilik faaliyetleriyle iştilal edebileceklerinden şüphelenmektedir. Çünkü Trabzon'a gelen Doktor Komnanis gibi Yunan Salîb-i Ahmer doktorlarının yanında sadece sağlık heyeti olmayıp aynı zamanda askerlerde bulunmaktaydı.

Rusya'dan Karadeniz Bölgesi'ne, özellikle Trabzon taraflarına göçmen olarak gelenler arasında, kendilerini Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bir mensubu olarak gösteren Yunan propagandacılarından başka, bunlar arasında siyasi Rum çetecileri de bulunuyordu.⁴⁶⁵ Ayrıca Yunanistan'dan Trabzon'a gelen bazı Yunan subay ve askerleri faaliyetlerini, "Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti" namıyla hareket ettiklerini ifade ederek kendilerini gizliyorlardı.⁴⁶⁶ Diğer taraftan, Yunanlıların Karadeniz sahillerine çıkarma yapacakları yönündeki haberlerin duyulmasıyla beraber, Karadeniz Bölgesi'nde çetecilik faaliyetlerinde bir çoğalma görülmüştü. Karadeniz kıyılarına çıkarma yapmak gayesiyle ayarlanan 30.000 kişilik bir askerî kuvvetin, Yunanistan'da beklemekte olduğu yönündeki söylenti ortalıkta dolaşıyordu. Bu askerî gücün muhtemelen Trabzon Vilayeti'ne

⁴⁶³ Smith, 1978, s. 148.

⁴⁶⁴ Çapa, 2001, s.78-79.

⁴⁶⁵ Çapa, 2001, s.68.

⁴⁶⁶ Güler, 1995, s.37.

çıkarılacağından bahsediliyordu. Fakat, Yunanistan'da iç durumun karışık olması nedeniyle böyle bir harekete, pek ihtimal verilmiyordu.⁴⁶⁷

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin örgütlediği Rum çeteleri Trabzon ve Giresun sahillerine çıkıp, zaman zaman bir huzursuzluk ortamı vücuda getirmek istiyorlarsa da, bölge halkı ve askerî kuvvetler buna mahal vermiyordu. Nitekim Trabzon sahillerine çıkarılmak üzere, 12/13 Temmuz 1919 gecesi "*Batum'da teslîh ve ihkad edilmekte olan*" 17 kişilik Rum çetesi Giresun yakınlarında motorla sahile çıkınca, üzerlerine gönderilen askerî birlik, bunların liderleri ile beraber on kişisini ölü, bir kısmını da yaralı olarak ele geçirmişti.⁴⁶⁸ Batum o senelerde Rum çeteleri için âdeta, askerî bir üst durumundaydı. Burada teçhiz edilip, erzakları hazırlandıktan sonra çeteler Karadeniz sahillerine sevk edilirdi.⁴⁶⁹

15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği raporda, "*muhacir taht-ı namında Trabzon'da zuhur eden birçok çeteci Rumların Yunan Salîb-i Ahmeri meyanında bulunduğu rivayet edilen on iki Yunan zâbiti tarafından idâre edildiği*"ni bildirmekteydi. Ayrıca Kazım Karabekir Paşa, Batum'da bulunan dört yüz kadar Rum çetesinin, 28 Temmuz 1919'da dikkat ve teennî ile harekete geçtiğini ama hangi sahile çıkacaklarının henüz tam olarak bilinmediğini yazıyordu.⁴⁷⁰

Rum çetelerine İtilaf Devletleri, bilhassa İngiliz ve Fransız temsilcileri yardım ediyordu. Bunların yönlendirmesiyle hareket eden siyasî çeteler vardı. Gümüşhane tabur kumandanının ifadesine göre, çetelerin sayısı 20 Temmuz 1920'ye kadar son iki ay içerisinde, 150 kişiyi geçmişti. İçlerinde İstanbul ve diğer yerlerden gelen Rumlardan başka, az sayıda Ermeni olduğu da biliniyordu. Rumların Trabzon Vilayeti'nde, "makam-ı vilayet"te bile adamları olduğu ileri sürülmüştü. Dolayısıyla Gümüşhane Tabur Kumandanı Halit Bey, bütün bu olaylara şahit olduktan sonra, "*Trabzon Vilayeti'nde asâyiş var demek doğru değildir*" diyordu. O halde, muhtemel bir Yunan çıkarma harekâtını, Rum çetelerinin kolaylaştıracağından şüphe edilemezdi.⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Çapa, 2001, s.68.

⁴⁶⁸ ATASE, İSH, K:206, G:93, B:1.; Çapa, 2001, s.67.

⁴⁶⁹ Çapa, 2001, s.67.

⁴⁷⁰ ATASE, İSH, K:206, G:93, B:1.

⁴⁷¹ Çapa, 2001, s.68.

Dahiliye Nezareti'ne çekilen şifreli bir telgrafda, kurulması planlanan Pontus hükümetinin Bolu Sancağı'na bağlı Amasra Nahiyesi'ne kadar uzanacağı ve *'hayli ilerleyen bu teşebbüs noktasında çetelerin çıkacağı rivayeti kuvvetli deveren etmekte olduğu bir sırada'* bir karantina doktoru ile yanında bulunan bazı Yunanlı subayların, Yunan Salıb-i Ahmer Hastanesi'ni tesis edecekleri bölgeyi teftiş etmek için Aleksandır Vapuru ile Samsun'a doğru hareket ettikleri, bildirilmişti. Daha sonra Sinop'ta sıhhiye teşkilatı mahiyetinde görülen bu heyetin başında Karantina Doktoru Muratoğlu Yani isminde birinin bulunduğu, ayrıca bu adam ve arkadaşlarının sırf sağlık faaliyetleri noktasında hareket ederler gibi görünmekte iseler de, bunların açtığı kapıdan bir hayli Rum göçmenin memleket dahiline gireceği anlaşılmaktaydı. Ayrıca, Sıhhiye Müdiriyet-i Umûmîyesine mensup olan bu zâtın hızlı bir şekilde yer değiştirmesine rağmen şimdiye kadar elinde bir silah veya buna benzer bir şey bulunamasa da hareketlerinin takip edilmesi önem arz ediyordu.⁴⁷²

Trakya'daki durum da Batı Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nden farklı değildi. Yunan Salıb-i Ahmer personelleri Yunan işgalinden önce başladıkları çetecilik faaliyetini işgalden sonra büsbütün arttırmışlardı. İlk olarak, 21 Şubat 1919'da bir Yunan gemisinin Tekirdağ'a getirdiği Yunan Salıb-i Ahmer heyeti, yerli Rumları epey sevindirmiş; gece geç vakte kadar kilisede tezahüratta bulunmuşlardı. 14. Kolordu Kumandanının Harbiye Nezareti'ne gönderdiği şifreli yazıda, doktor olduklarını söyleyen bu şahısların, Rum köylerini dolaşarak çete teşkiline çalıştıklarını bildirmişti.⁴⁷³

Umûm Jandarma Kumandanlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Çatalca mıntıkası dahilindeki Yunan subaylarının çetecilikle işgal edip etmediklerinin tahkik edilmesi istendikten sonra, Hadım Köy ve Terkos'daki Yunan subayları tarafından Rum köylerinde geniş çapta çete teşkilatı yapılmakta olduğu ve hatta Hadım Köyü'nden Boğaz Köy ve Arnavut Köyü'ne kadar bazı Yunanlı şahıslar vasıtasıyla cephaneye ve silah sevk edildiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca Terkos'daki Yunan subayı Mülazım Dimitraki tarafından da Yeniköy'den gönüllü olarak bazı efrâdı kaydettiği bildirilmektedir. Diğer taraftan Rum kadınları, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin hademesi olarak çalışmayı talep etmişlerdi. Dahası Rum kadınlarının bu talepleri kabul edilmiş olup, bunların vazifesi; Karadeniz'den Yeniköy'e Yunan takviye kîtaâtı gönderilirken Yunan ordusuna

⁴⁷² BOA, DH. ŞFR. D:636, G:127, B:1-3.

⁴⁷³ Turan, 1990, s.358; Çapa, 1992, s.220.

yardım etmek ve bu esnada Türkler tarafından bir mukabele vukuu halinde, Yunan kuvvetlerini takviye edip ordunun geri plandaki hizmetlerini ifâ etmekti. Ayrıca bunların bir başka amaçlarının da, Arnavut Köyü çetelerini o civarda bulunan İslam karyelerine saldırtıp, buraları işgal ettirmek olduğu anlaşılmıştır.⁴⁷⁴

Trakya'dan Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise, *''Trakya'da bulunan Yunan taburu ve Yunan Salîb-i Ahmer Heyetleri vasıtasıyla Rumların teslîh edildiğinden''* ve bunların husûsî bir teşkilatlanma faaliyetine giriştiklerinden başka *''Rum çetelerinin tezâyüd ederek ahâlî-yi İslamiyeyi tahliye-i mevki için katl, gasb veya tehdit etmekte''* olduklarından bahsedilmekteydi.⁴⁷⁵

Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise, Edirne Vilayeti dahilinde Yunan emellerinin temin edilmesi için Yunan Salîb-i Ahmer mârifetiyle ithâl edilmekte olan ateşli silahlar ve askerî elbiseler ile çete tertîbâtı yapmak maksadıyla, teşkilata girililmekte olduğundan bahsedilmiştir.⁴⁷⁶

Yunan askerleri Trakya'da çetecilik faaliyetlerine başladığı andan itibaren Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti de bu faaliyete yardım etmişti. 29 Mayıs 1919 tarihinde Edirne'deki demir yolu boyunca bulunan Yunan kuvvetleri, Doğu Trakya'daki Rumlar arasında teşkilatını tamamlamış olup artık Rumları teçhizatlandırmaya başlamıştı.⁴⁷⁷ Ayrıca Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, çete teşkilinde kullanılmak üzere bölgeye silah getirmesinden farklı olarak, Yunanlıların, Trakya'daki Rumları silahlandırmalarında takip ettikleri bir başka yol ise; bölgeye gelen Yunan askerlerinin silahlı, terhis edilen veya bir başka bölgeye sevk edilen Yunan askerlerinin de silahsız olmasıyla, böylelikle, bölgede devamlı olarak silah biriktirme yoludur. Yine bu yöntemle, daha önce bölgeye silahlı bir şekilde gelmiş olan Yunan askerleri; Çorlu, Muratlı ve diğer istasyonlardan 70 ve Babaeski'den 166 kişi olarak Lüleburgaz yoluyla, silahsız ve teçhizatsız bir şekilde Uzunköprü cihetine sevk edilmişlerdi. Bunların, daha önce bölgeye gelen silahlı Yunan askerlerine mukabil, bu mahalden gönderildikleri ve gelen Yunan askerlerinin silahlı, gidenlerin ise silahsız olması *''Yunanlı taburlarının silahlarını tezyid eylemekte''* oldukları

⁴⁷⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:45.

⁴⁷⁵ ATASE, İSH, K:84, G:76, B:1.

⁴⁷⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:4.

⁴⁷⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:1.

Edirne Vilayeti'nden Dahiliye, Hariciye ve Harbiye Nezaretleri'ne bildirilmiştir.⁴⁷⁸ Lüleburgaz ve civar kasabalardan terhis edilen bu Yunan askerlerinin bir kısmı silahsız ve teçhizatsız olarak Selanik'e⁴⁷⁹, 60 kadarının ise İstanbul'a sevk olunduğu yine Edirne Vilayeti'nden Dahiliye ve Hariciye Nezaretlerine bildirilmiştir.⁴⁸⁰ Bu halde Yunan taburlarının silahlarını tespit etmek için yukarıda adı geçen nezaretler, Trakya'da tahkikat yapılmasını istemektedirler.⁴⁸¹

12 Aralık 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir başka yazıda ise: Mütarekenin imzalanmasına müteakip demir yolları hattının muhafazası vazifesiyle Edirne Vilayeti ile Çatalca livası dahilindeki bir mevkiye yerleştirilen Yunan askerleriyle, bunlarla birlikte gelen Yunan Salib-i Ahmer Heyeti'nin bölgedeki âsâyişi ihlâl edip İslam ahâlîsini tahrik etmek ve sıkıntı verdirmek için yerli Rumları silahlandırdığından ve *'bunlardan müteaddid çeteler teşkil'* ettiğinden bahsedilmekteydi.⁴⁸² Üstelik bu heyet, Balkan Harbi'nden sonra firar eden Rumlarla Trakya ahâlîsinden olmayan Rumların, Edirne Vilayeti'ndeki Rum neferlerini çoğaltmaları için göçmen adı altında pasaportsuz olarak hudut dahiline geçmelerini temin etmek gayesiyle sınırdaki zâbitânın vazifesini îfâ etmesinde zorluklar çıkarmıştı. Ayrıca Yunanlıların ve Salib-i Ahmer Heyeti'nin, *'Osmanlı devriyelerini gezmekten men' ettiklerini ve bu halde ahâlî-yi İslamiyenin ikinci bir İzmir faciasına mâruz kalacakları konusu birçok endişe ve heyecan içinde buldukları müteaddid tezakir-i acize'* ile bildirilmekteydi.⁴⁸³

İstanbul civarında bulunan Rumlarda Yunanlılar tarafından silahlandırılmaya başlanmıştı. Yalova Nahiyesi müdürünün bir kaçakçılık meselesinden dolayı yerli bir Rum ile vukuu bulan konuşmasında, adı geçen bu Rum'un, *'şu zamanda herkesin yanında silah*

⁴⁷⁸ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:19-21.

⁴⁷⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:29.

⁴⁸⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:33.

⁴⁸¹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:31.

⁴⁸² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:37.; Ayrıca, Edirne Vilayeti dahilindeki demir yolları istasyonlarını tutan Yunan askerleriyle, Yunan Salib-i Ahmer Heyeti'nin Rumları silahlandırmakta olduğu hakkında Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:47.; Başka bir belgede ise, bu vesileler ile kurulan çetelerin bölgenin sükûnetini ihlâl ettiğinden ve bu durumun İslam ahâlîsinin dinî ve millî hissiyatına azap vermekte olduğundan hatta *'teşkilat ve ifsâdât tesiriyle'* Yeniköy'de bulunan Rumlardan bazı şahısların İstanbul ve civarındaki âsâyişi tehdit etmekte olduğundan bahsetmekle birlikte Yunan subaylarının *'tahrikât ve teşvikât vakalarına (...)* ve bu tahrikât ve ifsâdâtın devamı takdirinde İstanbul ve havâlisi âsâyişini ihlâl ve atiyen bir hareket vukuu halinde o civar ahâlî-yi İslamiyyesini pek feci' ve müessif tecâvüzât ve muhkemle mâruz kalacağı ve hatta binnetice payitaht âsâyişinin de müteessir olacağı' bildirilmekteydi. Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:47.

⁴⁸³ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:37-38.

bulundurabileceği hakkına sahip olduğunu” ifade etmesi, “*Maydos Rumlarının Yunanlılar tarafından peyder pey teslîh edilmekte olduğunu*” teyit eder nitelikteydi.⁴⁸⁴ Dahiliye Nezareti’ne gönderilen bir yazıda ise, Yunanlıların Doğu Trakya “*Rumlarını mütemâdiyen teslîh etmekte olduklarına nazaran mahallî emn ü âsâyişin*” temini noktasında herhangi bir müdahaleye meydan verilmemesi, üzerinde durulmuştu.⁴⁸⁵

Görünürde Terkos’daki Rum fabrikasını muhafaza etmek gayesiyle, hakikatte ise civardaki Rum köylerini ve özellikle Terkos ve Yeniköy’deki Rumları silahlandırmak maksadıyla 15 Mayıs 1920 tarihinde Terkos Karyesi’ne gelmiş olan ve yanlarında mitralyöz (makinelî tüfenk) bulunduran 100 kişilik bir Yunan bölüğü, geceleri köy dahilinde yatmayıp haricen pusu tertîbâtı olarak Rum köylerine silah ve cephane dağıtımıyla meşgul olup Yeniköy’de mahallece bir çete teşkilatı oluşturmaktaydılar. Bu vaziyet aynen Hadım Köyü’ndeki Yunan taburunda da gözükmesiyle beraber Boğazköy, Arnavutköy ve Ayazment Hıristiyan köylerinden gelen ayrıca İstanbul’da bulunan bazı mahallerden gelen çapulcu ve serseri bir kısım gürûhun da bu teşkilata katılmasıyla Terkos’daki Yunan müfrezesi 300’e kadar ulaşmıştı. Bunların maksatları, Hadım Köyü ile Terkos arasını keserek o taraftaki köylerin Çatalca ile olan bağlantılarını tehdit altına almaktı.⁴⁸⁶ Yunan askerlerinin bu görevi yerine getirmelerinde en büyük yardımcıları Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti idi. Çünkü bu cemiyetin tabip-subayları doktor adı altında Rum köylerini dolaşarak çete teşkiline önemli katkılarda bulunuyorlardı. Dahiliye Nezareti’nden Hariciye Nezareti’ne gönderilen 10 Temmuz 1919 tarihli bir belgede, Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatını icrâ etmek bahanesiyle Mürefte’ye giden askerî doktor üniformalı bir Yunan yüzbaşısının haziranın yirminci günü Mürefte’nin Havra, Ganos ve Uçmaktdere gibi bazı karyelerini dolaşarak Rum ahâlîyi toplayıp bazı faaliyetlerde bulunduğu bahsedilmiştir.⁴⁸⁷ Yine Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile işbirliği halinde çalışan iki Yunan subayının, 21 Mayıs 1920 tarihinde Boğaziçi’nin Rumeli cihetinde bulunan Kömürcü Köyü ile buraya komşu olan bir başka köye de gelerek çete teşkilatıyla meşgul oldukları ihbar edilmişti. Bu bilginin doğru olup olmadığını araştırmaları için hem İstanbul Vilayeti’ne hem de Umûm Jandarma Kumandanlığı’na bir yazı gönderilmişti.⁴⁸⁸ Yapılan araştırmada Boğaziçi’nin Rumeli tarafında bulunan Kömürcü Köyü’nde ve diğer

⁴⁸⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:23.; Ayrıca Maydos Rumlarının Yunanlılar tarafından silahlandırılması konusyla ilgili olarak Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:42.

⁴⁸⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:46.

⁴⁸⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:53., 57., 59.

⁴⁸⁷ BOA, DH.EUM.ECB. D:37, G:7, B:10-11.

⁴⁸⁸ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:35., 39.

komşu karyelerde, Yunan subaylarının bölgede çete teşkilatı vücuda getirmek için çalışmalarda bulduklarına dair ihbarın doğru olduğunu, ayrıca Kömürburgaz, Domuzdere, Bahçe Köy namındaki Rum köylerinde jandarma karakolları bulunmasına rağmen Yunan subaylarının geldiğini ve hal-i hazırda çete teşkilatıyla meşgul oldukları teyit edilmişti. Ayrıca Terkos’da bulunan Yunan müfrezesi içerisindeki subayların Karadeniz sahilinde, Çatalca Sancağı dahilinde mevcut Rum köylerinde bir teşkilat yapmaları muhtemel olduğundan yapılan tahkikatın daha da genişletilmesi istenmişti.⁴⁸⁹

2.2.5. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Propaganda Çalışması

Dahiliye Nezareti’nden Hariciye Nezareti’ne gönderilen bir yazıda, Dahiliye Nazırı Mahmut Bey, Rumların ve Yunanlıların Anadolu’yu Yunanistan’a iltihâkını temin etmek maksadıyla ne surette propaganda da bulduklarına dair Hariciye Nazırı Ferit Paşa’nın dikkatini çekiyor ve propagandanın yapıldığı İzmir şehri hakkında vârid olan bir raporun suretini takdim ediyordu.⁴⁹⁰ İzmir’de ve diğer buldukları bölgelerde Yunan propagandasına kuvvet veren Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, yapmış olduğu propaganda faaliyeti ile Rumların kafalarını zehirliyordu. Dahilde Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin propagandası, sahilde de Yunan subaylarının propaganda faaliyetleri, ayrıca, metropolithane ve diğer Rum-Yunan siyasi cemiyetlerinin de yapmış oldukları propaganda çalışmaları neticesinde İzmir ve havâlisindeki Rum tebaa manen tamamıyla zehirlenmiş olduğu gibi maddeten de teçhiz edilip silahlandırılmıştı. Karesi Mutasarrıflığı’ndan Dahiliye Nezareti’ne gönderilen bir yazıda, Ayvalık ve civarında teşkilatlanmak gayesiyle gelmiş olan Yunan Salîb-i Ahmer heyetini, bölgeye getiren torpidonun subayı tarafından, Yunanlılık hesabına ve Osmanlılık hissiyatını sıkıntıya sokacak bir surette propagandanın yapılmakta olduğundan bahsedilmektedir.⁴⁹¹ Rumlar üzerindeki Yunan propagandası o kadar tesirliydi ki, Aydın Vilayeti’ndeki adliye, polis, jandarma ve diğer memurluklara hep Rumlar tayin edilse, hatta Rumların istediklerinin tamamı da verilse, sonra onlara, ‘yine

⁴⁸⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:37.; Tüm bunlardan başka, ‘Belgrad ormanlarında av tüfenkleriyle müsellağ dört beş Rum’un dolaştıkları ve Boğazkesen Karyesi halkından Pandali isminde birinin on beş yirmi kişiden mürekkep bir çetesi olup fırsat buldukça o mntukada icrâ-yı şekavet eylediği Jandarma Alayı Kumandanlığı’ndan’’ İstanbul Valisi’ne bildirilmiş olup buradan da Dahiliye Nezareti Celilesi’ne bir rapor ile durum bildirilmiştir. Bkz. **Aynı Belge.**

⁴⁹⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:1.

⁴⁹¹ BOA, DH. ŞFR. D:626, G:81, B:5-6.

*Osmanlı sancağı ve hâkimiyeti altında kalınız denilse bile kendilerini ikna edip'' silah yolunu bıraktırmak çok zor bir meseleydi.*⁴⁹²

İzmir'e Anfitrini hastane gemisi geldiğinde üç gezici ekip tertip edilerek, Ayvalık'a bir müfreze askerle birlikte Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti de gönderilmişti. Bunlar içinde aynı zamanda Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti maskesi altında bulunan Rum propagandist ve eylemciler de vardı.⁴⁹³ Nitekim, bu konuyla ilgili Sıhhiye Müdür-i Umûmîsi Adnan Bey; Sıhhiye Müdürü ile Sıhhiye Müfettişi Ali Agah Bey ve Aydın Valisi'nden aldığı telgraflara istinaden, 18 Şubat 1919'da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Aydın Vilayeti'ndeki faaliyeti hakkında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin dikkatini çekmişti. Adnan Bey bu raporunda, *'Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin nümayişkârâne icrââtına yerli Rum etebbâ ile Rum kibar nisvanından bir hayli hastabakıcı kadınlarında iştirak etmesiyle efrâd ve kuvvetinin ve ehemmiyeti tezâyüd ederek sıhhat-ı umûmîye hizmet kisvesi tahtında siyasi propagandalara alet'* olduklarından bahsediyordu.⁴⁹⁴

Aydın Vilayeti'nde bilhassa İzmir'de, kurum ve işletmelerin çoğunda olduğu gibi sağlık kurumunun da kontrolü Rumların tekeli altındaydı. Üst tabaka Rum kesimi, meslek olarak doktorluk ve avukatlık yapıyor, şehrin sağlık faaliyetlerinin önemli bir bölümünü ellerinde bulunduruyorlardı. Yunanlılar, özellikle işgal senelerinde gerek savaş gemileri ve Salîb-i Ahmer heyetleri ile gerekse kendilerine ait kuruluşları ve çalışanlarıyla, yaptıkları sağlık hizmetlerini, birer propaganda vasıtası olarak kullandılar, Müslümanlara ve Türklere şirin gözükmeye çalışarak adeta onların onayını almaya çalıştılar.⁴⁹⁵ Batı Anadolu'daki vaziyet böyle iken Trakya Bölgesi'nde de değişen bir durum yoktu. Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti'ne gönderilen bir belgede, Trakya üzerinde Yunan propagandasının başarılı olabilmesi için son sıralarda bu işe pek ziyade önem verildiğinden bahsedilip Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ve metropolithanenin bölgedeki çalışmalarına değinilmişti.⁴⁹⁶

Batı Trakya'daki Yunan Temsilciliği'nin ana hedefi, bölgeden göç etmiş olan Rum ve Yunanlıların yeniden bölgeye yerleştirilmesiydi. Çünkü Yunanistan'ın, bölgenin Helen bir karakter taşıdığını ispatlamak zorunda olduğu bir zamanda, bölgedeki Rum nüfus

⁴⁹² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:9.

⁴⁹³ Sofuoğlu, A. (2002). "İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.29-30, s.135.

⁴⁹⁴ KA, K:645, B:101/1.; Çapa, 1992, s.218-219.

⁴⁹⁵ Tantay, 2008, s.15.

⁴⁹⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:1; BOA, DH. EUM. AYŞ. D:15, G:84, B:1.

azınlık durumundaydı. Dolayısıyla Yunanistan'ın her türlü usulü deneyerek, bölgede bulunan Türkler ile işbirliği yapması gerekmektedir. Fakat bölge Türkleri, Anadolu'daki Türk-Yunan mücadelesi ve Doğu Trakya'daki Cafer Tayyar Bey'in etkinlikleri nedeniyle, Yunanlılara karşı sempati duymamaktaydılar. Türklerin fikirlerini değiştirmeleri için kullanılan ilk yöntem, onlara gıda yardımında bulunmak olmuştu. Bu nedenle Trakya'nın bütün kentlerinde (Dedeoğaç, Dimetoka, Gümölcine, Sofulu vs.) Yunan Salıb-i Ahmer merkezleri kurulmuştu. Çünkü Yunanistan, harbin getirdiği zorluklar konusunda o güne kadar Türk nüfusla kimsenin alakadar olmadığını fark etmiş ve bölgedeki temsilciliğine vagonlar dolusu yiyecek ve içecek (makarna, pirinç, şeker, süt vs.) göndermişti. Propaganda gereği tüm ihtiyaç sahipleri, hangi dine veya millete mensup olurlarsa olsunlar, Yunan Temsilciliği'ne davet edilmişlerdi. Yunan Temsilciliği tarafından, bu ihtiyaç sahiplerinin gıda yardımı alabilmeleri için "fakirlik belgesi"ni temin etmeleri istenmişti. Fakat Müslüman unsurlar için bu belge, müftülükten alınması gerekmektedir. Yunan Temsilciliği bölge müftüsünün kendilerine meyilli olmadığını ve bu tip belgeler vermekten kaçındığını öğrendiğinde, temsilcilik; bu müftü aleyhinde bir kamuoyu oluşmasını sağladığı gibi, Türklerin Yunan Temsilciliği'ne yaklaşımını da değiştirmişti.⁴⁹⁷

Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Trakya'daki bir başka propaganda faaliyeti, 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'nın 23 Mart 1919 tarihinde Tekfurdağı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir yazıya konu edilmiştir. Söz konusu bu yazıda, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup olduğu söylenen bazı kişilerin Tekfurdağı'na gelip propaganda gereği, Mart ayının 22'sini 23'üne bağlayan gece Müslüman ahâlîyi davet ederek; Batı Trakya'ya Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin gittiğini ve oradaki Müslümanların bu heyeti karşılamaya gittiklerinden bahisle "*Trakya'nın Yunanistan'a ilhakına Müslümanların da taraftar oldukları*" şeklinde bir söylenti çıkardıkları ifade edilmiştir. Fakat tüm bu söylentilerin, birtakım şeylerin göstergesi olabileceği ihtimalinden çekinen bazı Müslüman ahâlî, Yunanlıların maksatlarına alet olmamak için bu davete icabet etmemişlerdir.⁴⁹⁸ Bu hareket de Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti çalışanlarının yapmış oldukları propaganda çalışmaları, yerli Rumlarla birlikte Müslüman halkı da etkilemeye çalıştıklarını göstermekteydi.⁴⁹⁹ Trakya'da yapılan bu tarz propagandanın bir örneğini de, Çatalca Cemaat-i İslamiye reisi tarafından 23 Şubat 1920 tarihinde Dahiliye

⁴⁹⁷ Erdem, N. (2009). *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1923*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, s.242.

⁴⁹⁸ ATASE, İSH, K:84, G:36, B:1; ATASE, İSH, K:86, G:67, B:3-4.

⁴⁹⁹ Çapa, 1992, s.220.

Nezareti'ne gönderilen bir raporda görmek mümkündür. Bu raporda, Çatalca'ya gelen bir Yunan doktorunun bazı gayelerle dispanser şeklinde ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti adı altında bir hastane tesis ettiğinden ve bu gibi doktor ve sağlık heyetlerinin '*güya fukarâ-yı ahâlîyi meccânen tedavi ve bilâ bedel muâyene i'tâ edeceklerine dair propaganda yapmakta olduklarına*' değnilmişti. Çatalca'daki İslam Cemaati'nin genel kanısına göre, Trakya'daki Yunanlıların İslam ahâlisine karşı hissettikleri yardım duygusu ve bu yönde olan tavırlarının '*Yunan propaganda temevvücü dolayısıyla muvakkat olduğunu*', ayrıca bu sağlık hizmetinden hâsıl olan etkinin de ilerde yapılacak olan bir konferansda –veya antlaşmada- Osmanlı Devleti lehine verilebilecek bir karara muhalefet edebilme olanağı oluşturmaktan ileri gelmektedir. Netice olarak tüm bu Yunan propagandasına rağmen Trakya Müslümanları, diğer bölgelerde olduğu gibi '*İslam ahâlîyi katliama kadar cüret gösterebilecek olan yerli Rumların*', Çatalca Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nde çalışabilecekleri ihtimalinden, bu hastanenin kapatılmasını talep etmektedirler.⁵⁰⁰

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Karadeniz Bölgesi'ndeki propaganda çalışmasını Tasvir-i Efkar Gazetesi'nin 18 Ağustos 1919 tarihli nüshasında çıkan bir yazısından anlatacak olursak, adı geçen bu gazetede, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Karadeniz Bölgesi'ndeki teşkilatını tamamlamak üzere Karadeniz sahiline bir heyet gönderileceğini; bilhassa Darıca'ya doktor ve ilaç gönderilmek suretiyle propagandaya başlanacağı ifade ediliyordu.⁵⁰¹ 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'nın 24 Ağustos 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne yazdığı raporda ise, '*hâl-i hazırda Trabzon Vilayeti dahilinde bazı siyasi Rum çetelerinin ve Salîb-i Ahmer şeklinde gelen propagandacıların tahrikât ve teşvîkâtına rağmen anâsır arasında hiçbir hâdise mevcut değildir*' diyordu.⁵⁰²

Ayvalık'taki Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin reisi Doktor Ohandis'in 27 Mart 1919 tarihinde İzmir'e doğru hareket ettiği, Ayvalık Mıntıka Kumandanlığı'ndan Karesi Mutasarrıflığı'na bildiriliyordu.⁵⁰³ Daha sonra, İzmir'den Fethiye taraflarına doğru giden Yunan Salîb-i Ahmer Doktoru Ohandis, mıntıka kumandanı ile kaymakamdan tehditname aldığını ifade ederek, propaganda faaliyetinde bulunmuştu. Böylelikle, Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Kızılhaç Prensiplerini çiğnediğini ve bir Salîb-i Ahmer üyesi

⁵⁰⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:27-29.

⁵⁰¹ Çapa, 1992, s.223.

⁵⁰² BOA, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:3.; ATASE, İSH, K:98, G:49, B:1-2.

⁵⁰³ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:65, G:4, B:1-5.

olarak kendisinin kötü muâmele gördüğünü ve tehdit edildiğini ifade ediyordu. Halbuki Yunan Salîb-i Ahmer Doktoru Ohandis'e gönderilen belgede, *''Yunan efrâdının Osmanlı zâbitânına selam îfâ etmemekte olduğu [...] bilâkis Salîb-i Ahmer efrâdının uhdelerindeki vezâif haricinde''* başka işlerle uğraşmamaları ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin *''ne rüesası ve ne memurîn ve sâir efrâdı ahâlîde hilâf-ı nezâket en âdi bir hareketi bile''* yapmamaları bildirilmekte ve bundan başka bir şey yazmamaktaydı.⁵⁰⁴ Yunan Salîb-i Ahmer Doktoru Ohandis, durumu biraz daha abartarak ve başka şeylerde ekleyerek konuyu İngiliz Yüksek Komiserliği'ne bildirmişti. Hemen ardından İngiltere Yüksek Komiserliği 14 Temmuz 1919 tarihinde bu konuyla ilgili olarak Bâb-ı âli Hariciye Nezaret-i Kalem-i Mahsusu'na bir yazı göndermişti. Bu yazıda, Osmanlı askerinin ve bazı yetkililerinin Fethiye'de bulunan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti âzasına, kötü muâmelede buldukları haber alındığından durumu Osmanlı hükümetine bildirmek gayesiyle yazıldığı ifade edildikten sonra; Yunan Salîb-i Ahmer hastanesinin sıkça muhasara edildiğini, Yunan Salîb-i Ahmer heyetine mensup birçok Yunan subayı ile efrâdının Osmanlı askerlerinin fena muâmelesine hedef olduğunu, Fethiye Kasabası'nın birçok ahâlînin ölümüne neden olacak bir surette abluka edildiğini, üstelik, Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin derhal çekilmediği takdirde umûm ahâlîyi öldürüleceğini kaymakam ile Osmanlı kumandanının tehditte bulunduğunu beyan ettiğini ve Fethiye ahâlîsinden birçok kişinin hapisaneye atıldığı, anlatılmaktaydı. Yazının sonunda ise, Osmanlı hükümetinin ciddi bir şekilde bu konuya dikkat etmesi gerektiği ve hapsedilen Rumların tahliyesi ile *''Yunan Salîb-i Ahmer heyetine daha ziyade taarruz vukuuna meydan verilmemesi için''* acil olarak tedbir alınması gerektiği talep edilmişti. Bunlardan başka, bu konuyla ilgili Osmanlı Devleti'nin ne gibi tedbirler almakta olduğunu, biran evvel İngiltere Yüksek Komiserliği'ne bildirilmesi gerektiği Osmanlı hükümetinden rica ediliyordu.

Dahiliye Nezareti'nden Mentеше Mutasarrıflığı'na gönderilen yazıda ise, yukarıdaki durum anlatılmakta ve İngiltere Fevkalâde Komiserliği'nin bu olaylar karşısında, tepkisini ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Sonra Dahiliye Nezareti, Mentеше Mutasarrıflığı'ndan bu olaylar için lazım olan araştırmanın yapılmasını ve sonucun hızlı bir şekilde bildirilmesini istemekteydi.⁵⁰⁵ 5 Ağustos 1919 tarihinde Mentеше Mutasarrıflığı'ndan bu konuyla alakalı Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda gerekli araştırmaların yapıldığını, hatta bu olayı İtalyan Jandarma Müfettişi Miralay Kavbin'in(?) yaptığı tahkikat neticesinde

⁵⁰⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:1.

⁵⁰⁵ BOA, DH. ŞFR. D:101, G:41, B:1.

şikayetin bir evham eseri olduğunu anlayarak İtalyan Miralayı'nın geri döndüğünü, Yunan Salîb-i Ahmer efrâdının bu husûsta kanunsuz hareketlerinin mülkî ve askerî makamlarca devamlı olarak araştırılmasının icap ettiğini, ayrıca Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin gerçeğe zıt olan şikayetlerinin oldukça abartıldığı ifade edilmekteydi. Yazının devamında ise; Yunan Salîb-i Ahmer hastanesinin muhasara edildiği, kasaba efrâdına kötü muâmele yapıldığının hatta bazı ahâlînin katledilmesi hâdiselerinin ve Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin resmî ve gayr-i resmî bir surette tehdit edilmiş olmasının tamamen aslı ve esasının olmadığı, Yunan Salîb-i Ahmer reisi –Ohandis'in- *“Osmanlı askeri kumandanı tarafından kendisine tehditname gönderdiğini ifade etmiş ise de, kumandan, Yunan efrâdının Osmanlı zâbitânına resmî selam îfâ etmemekte olduğunu bildirdiğinden başka bir şey yazmadığını [...] -elhâsıl- Salîb-i Ahmer Heyeti'nin bu tür işâatla mûcib-i teessüf başka maksadı takip eylemekte oldukları”* bildirilmekteydi.⁵⁰⁶ Menteşe Mutasarrıflığı'ndan cevaben alınan bu malumat, Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilmiş olup,⁵⁰⁷ oradan da İngiltere Yüksek Komiserliği'ne bildirilmişti. Dr. Ohandis ve dolayısıyla Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Osmanlı Devleti makamlarınca tehdit edildiklerini ifade etmeleri ve bunu başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletleri'ne şikayette bulunmaları vasıtasıyla yapmış oldukları propaganda ile Osmanlı Devleti'ni Uluslararası Kızılhaç Hukuku'nu hiçe sayan bir devlet olarak göstermek istemişlerdi.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup Dr. Ohandis'in tehditname aldığına dair yapılan propaganda gibi bu cemiyete mensup bir başka doktor olan Manolas'ın ölümü de güçlü bir propaganda aracı olarak kullanılmıştı. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti bu olayı *“Yunan Kızılhaçı'na mensup bir doktorun Osmanlı askerleri tarafından katledildiği”* şeklinde lanse edip, konuyu Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne taşıyıp şikayette bulunmuştu. Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin baskılarına mâruz kalan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu konu hakkında Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda; *“Yunan Salîb-i Ahmeri'ne mensup bir heyet-i sıhhiyenin reisi doktor ‘Manolas’ın Fethiye Kazası'nda Osmanlı askerleri tarafından katl ve itlâf edildiği hakkında Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin protestosuna atfen bu babda tahkikat”* yapılmasını ve neticesinin Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmesini istiyordu.⁵⁰⁸ Eğer olay doğru ise *“Hilâl-i Ahmer'in harb esnasında birçok defalar istifade ettiği Beyne'l-Milel muâhedatının bu*

⁵⁰⁶ BOA, DH. ŞFR. D:640, G:81, B:4-9.

⁵⁰⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:23.

⁵⁰⁸ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:11.

suretle pâyimal edilmiş olması tenkit'' edileceğinden, bu durum Osmanlı Devleti'ni dış politikada olumsuz etkileyecekti. Diğer taraftan *''Hilâl ve Salîb-i Ahmerlerin bil-umûm mümessil ve efrâdının her türlü tecâvüz ve taarruzdan masûniyyetini temin eden Cenevre Muâhedenâmesi nokta-i nazarından''* dahi bu olay, önemli görülmekteydi. Çünkü bir Kızılhaç veya Kızılay mensubu, yardım için gittiği bir ülkede öldürülemezdi. Bu konuda Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ilk olarak; Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin, Hilâl ve Salîb-i Ahmerler için yapılmış olan uluslararası antlaşmalar gereğince tanınmış olan hak ve muâfiyetten istifade edebilmek gayesiyle, Yunan hükümetinin göndermiş olduğu heyetler hakkında gerek merkez hükümete ve gerekse heyetlerin faaliyet gösterdikleri bölgelerdeki idârelere, Yunan hükümeti veya Salîb-i Ahmeri tarafından verilmiş bir resmî tebligatının olup olmadığını, ikinci olarak; *''heyet âzasının üzerlerinde Salîb-i Ahmer'e mensubiyetlerine mübeyyin alamet ve sâikin mevcut olup olmadığı''*, son olarak da, *''Fethiye'de -Makri'de- İtalyan kuvvetleri bulunduğu nazaran hâdisenin Kuvâ-yı mezkûreye mensup kimseler tarafından müşahede edilip edilmediğinin''* detaylı bir şekilde tahkik edilmesi gerektiği üzerinde duruyordu.⁵⁰⁹

Yunan Salîb-i Ahmer Doktoru Manolas'ın ölümünü araştırmak için Türk ve İtalyan âzalardan müteşekkil olan tahkikat heyetinin yapmış olduğu araştırma neticesinde; *''Fethiye'de -Makri'de- Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti Reisi Doktor Manolas 26 Temmuz 1919 tarihinde Rumeli namındaki vapura giderken gümrükte asâkir-i Osmanlı''*⁵¹⁰ ile *''muhaverat eyleyerek sandala atlamıştır. Kendi Makri efrâdı bunu teyit ediyor. Verilen emir üzerine sandalcı geri dönmüştür. Manolas kordona ayak bastığı zaman muhaverata karşı [...] taharri üzerine bölük kumandan vekili Mehmet Çavuş eliyle iterek Pasaport'tan dışarı çıkarmıştır.''* Pasaport Limanı'ndan dışarı çıkarılan Manolas, limandaki sandalda bulunan sandalcı hedef alınarak ona doğru savrulmuştu. Bu esnada Manolas'ın sandala doğru savrulmasıyla sandalcıda yara almıştı. Başında ufak bir yaralanmanın olduğu tespit edilen sandalcı, heyet huzurunda İtalyan taburu tarafından muâyene edilmişti. Görgü şahidi olan sandalcının ifadesi olayı aydınlatıyordu. Bazı şahitler tarafından ifade edildiği gibi *''Manolas'ın Pasaport Limanı içerisinde vurulduğu''* söylentisi hakikatten uzaktır. Çünkü olay mahallinin yakınında bulunan şahısların ifadesi bu fikre bir delildir. Ayrıca Doktor Manolas el ile atılırken, Mehmet Çavuş'un silahı diğer elinde bulunup, doktora silahını

⁵⁰⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:15.; Buna benzer bir içerikteki yazı da Dahiliye Nezareti'nden Mentеше Mutasarrıflığı'na gönderilmişti. Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:17.; BOA, DH. ŞFR. D:103, G:210, B:1.

⁵¹⁰ BOA, DH. ŞFR. D:103, G:32, B:1.

doğrulttuğuna dair, tıp raporunda mevtanın üzerinde bu fikri teyit edecek emareden bahsedilmemişti. Sonuç olarak bu hâdise de, Doktor Manolas Pasaport Limanı'ndan çıkarak askerlerden ayrılınca ani olarak geri dönmüş ve tabancasını çıkararak hedef ve istikametinde bulunan Pasaport Limanı üzerindeki askerlere iki defa ateş etmişti. Fakat mermilerden hiçbirisi hedefini bulmamıştı. Buna mukabil nefsi müdafaa olarak askerler tarafından atılan dört kurşundan ikisi doktora isabet etmiş ve doktorun ölümüne neden olmuştu.⁵¹¹

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyetine mensup olup Fethiye'de öldürülen Doktor Manolas'ın '*suret-i katline dair Türk ve İtalyan murahhaslardan mürekkebe heyetin tahkikatı*' neticesinde oluşturulan raporun henüz gönderilmediğini, ayrıca raporda isimleri geçmeyen İtalyan murahhaslarının da imzalarının olması gerektiğine dair⁵¹² Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nden Dahiliye Nezareti'ne bir yazı gönderilmişti. Bu konuda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bütün Salîb-i Ahmerlerle ortaklaşa çalışarak uluslararası ve insanî ihtiyaçlara karşı Türk'ün vahşet ve değerbilmezliğinin bir örneği olarak vasıflandırılan bu olay hakkında, şikayetleri ortadan kaldırmak için gerekirse sulh konferansına dahi müracaatta bulunulması gerektiğine dair Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer'e gönderilen belgenin bir suretinin de Hilâl-i Ahmer'e gönderilmesi gerektiği ifade ediliyordu.⁵¹³ Sonuç olarak Dahiliye Nezareti'nden gönderilen yazıda da belirtilmiş olduğu gibi Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti propaganda maksadıyla, '*bu doktorun katlini vesile ittihâz ederek hakkımızda pek fena tesirler husule getirecek surette teşebbüsât ve neşriyatta bulunuyordu.*'⁵¹⁴

Yunanlıların ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin işgal yıllarında yapmış oldukları bir diğer propaganda ise; Anadolu'da yüzlerce yıl Türklerle yan yana ve iç içe yaşayan ve hatta Türkleşen kitleyi, kazanma yolunda yaptıkları çalışma idi. Yalnızca 'din' ile Türklerden ayrılan bu kitleyi (Türk geleneklerini benimsemiş Türkçe konuşan hatta Türkçe dua eden Anadolu'daki bazı Hıristiyan grupları), Helenleştirme çabasına giriştiler ve bunun için -Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti gibi bazı teşkilatları- sağlık elemanlarını,

⁵¹¹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:48, B:31.

⁵¹² Dahiliye Nezareti'nden Menteşe Mutasarrıflığı'na gönderilen bir diğer belgede, İtalyan murahhaslarının raporda imzalarının olmamasının sebebi soruluyordu: '*Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'ne mensup Doktor Manolas'ın suret-i katline dair mahâllince tanzim ve salîfü'z-zikr tahrîrâtı yapılmış olan raporun, heyet-i tahkike meyanında İtalyanların da buldukları bildirildiği halde mezkûr raporda imzaları bulunmamasının esbabının ebnası...*' Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:77, B:4.; BOA, DH. ŞFR. D:103, G:231, B:1.

⁵¹³ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:77, B:7.

⁵¹⁴ BOA, DH. ŞFR. D:104, G:75, B:1.

papazlarını ve öğretmenlerini gönderdiler.⁵¹⁵ Gayr-i Müslim grup Helenleştirilmeye çalışılırken Müslümanlarda ihmal edilmedi. Nitekim, İzmir'deki Yunan Salıb-i Ahmer Heyeti'nin çalışmaları karşısında İzmir'de bulunan sıhhiye ekibinin yetersiz kaldığı ve halkın, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne doğru meyletmeye başladığı bildirilmişti.⁵¹⁶ Çünkü bölgede açmış olduğu dispanser ve hastanelerinde Müslüman halkı bedava tedavi edip, ilaç ve gıda yardımında bulunan Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, tüm bu sağlık faaliyetlerini aynı zamanda propaganda vasıtası olarak da kullanmıştı.

2.2.6. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu ve Trakya'da Âsâyişi Bozucu Faaliyetleri

2.2.6.1. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Rumları taşkınlığa sevk etmesi

Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesi, Türkiye'nin herhangi bir bölgesinde karışıklık çıkması halinde, o bölgenin İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesine dairdi. Zaten Venizelos böyle bir işgal fırsatı anında, bu vazifeyi üstlenmeye hazırды. Nitekim Venizelos, 14 Ekim 1918'de İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour'a şunları söylemişti: *“Türk topraklarında stratejik noktaların mütareke gereğince işgal edilmesi halinde Yunan kıtalarının bu operasyona katılmasına müsaade edilmelidir.”* Yunan Başbakanı Venizelos'un bütün umudu, Anadolu topraklarına bu suretle girmektir. Venizelos, böyle bir işgale ortam hazırlamak için Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin yardımıyla Batı Anadolu'daki Rumları kullanarak karışıklıklar çıkarmak istiyordu. Gayesi, *“Batı Anadolu'da âsâyişsizlik var, Türkler Hristiyanları katlediyor”* diyerek müttetikleri ikna edip, buraları işgal etmektir. Venizelos, ortada hiçbir kargaşalık, katliam vs. yokken, *“Yurttaşları halihazırda katledilmekte olduğundan dolayı(!) Yunanlıların İzmir'i işgal etmelerine müsaade edilmesini”* talep ediyordu. Bu iddiaya başka nedenlerde eklenince Venizelos; L. George, Clemenceau ve Wilson'u Yunan işgali için ikna etmeyi başaracaktı.⁵¹⁷ Yine bu konu hakkında Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Bey'den (Ali Çetinkaya) Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e (Ahmet Hilmi Ergeneli'ye) çekilen bir telgrafta:

⁵¹⁵ Baykara, T. (1986). “Batı Anadolu'daki Rum Nüfusunun XIX. Yüzyıldaki Durumu; Yeni Yunan Göçleri ve Yerli Hristiyanların Yunanlaştırılması”, Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirgesi, *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri*, Ankara: Gnkur. Basımevi, s.438.

⁵¹⁶ Kıranlar, S. (2005). *Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, s.237-238.

⁵¹⁷ Jaeschke, 2011, s.63., 71.

...Ya burada –özelde Ayvalık genelde bütün Batı Anadolu’da- kan dökülmesine sebebiyet verildikten sonra işgal kararı henüz verilmediyse intaç ettirmek, yahut şimdiden hakikati derpiş ederek kan dökülmeksizin Salib-i Ahmer heyetinin muâvenetine ihtiyaç göstermektir, ki bu da neticeten hükümetin takrir-i emn-ü âsâyişe gayr-i muktedir bir vaziyette bulunduğunu itiraf demektir ki gene neticesi işgaldır. Birinci şık kabul edildiği takdirde burada kalmış olan birkaç memur ailesi ile memurların ve belki de o esnada mürettep olarak Rumlardan da birçok masumların kanlarını feda etmek lazım gelecektir ki, bunun neticesinde gene mevcut kuvvetle temin-i âsâyişin kâbil olamayacağı Mıntika Kumandanının zatiâtilerine vermiş olduğu izahattan anlaşılmaktadır. Bendeniz bunun mesuliyetini kabul edemem. İkinci şıkka gelince, bu da bir memleketin işgaline sebebiyet vermek demektir ki bu dahi ihanet-i vatandır....⁵¹⁸

I. Dünya Savaşı esnasında Osmanlı topraklarını terk eden Rum firariler, Mütareke’den sonra, yabancı orduların üniformaları ile köylerine dönmeğe başlamışlardı. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti ilaç dağıtmak ve halkı tedavi etmekle uğraşırken bu yeni gelenleri de ihtilale hazırlıyordu. Bundan dolayı memleketin âsâyişi ağır surette bozulmak istîdadını göstermeye başlamıştı.⁵¹⁹ Venizelos’un Yunan Salib-i Ahmer heyetinin yardımıyla, Rumları kışkırtmaya kalkışması Anadolu’da yeni bir huzursuzluğa neden oluyordu.⁵²⁰ Calthorpe ise 18 Aralık 1918’de, “İzmir’e hiçbir Yunan gemisinin gönderilmemiş olduğunu, ancak kendisine güven beslediği deniz yüzbaşısı Mavroudis’in emrinde bir Yunan muhribinin gönderilmesini düşündüğünü” haber vermek suretiyle felaketli bir yolda adım atmış oluyordu. Bu muhrip 24 Aralık’ta İzmir limanına girdi,⁵²¹ hemen sonra Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti’nin de gelmesiyle Rumların nümayişlerine neden oldu.

Ocak 1919’da –ve sonraki aylarda dahil olmak üzere- Rum çetelerinin Urla’da çıkardıkları olaylar, arşiv belgelerimize yansımıştı.⁵²² Bu olayların bir kısmı Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti’nin teşviki ile vukuu bulmuştu. Nitekim 17. Kolordu Kumandanı Miralay Süleyman Fethi Paşa, Bornova civarında Aşıklar Karyesi Mezarlığı’nda Rum çetesi ile jandarma kuvvetlerinin müsademesinde bir Rum’un yaralı olarak ele geçirildiğini ve diğerlerinin ise firar ettiğini bildirdiği, 3 Nisan 1919 tarihli ve Harbiye Nezareti’ne gönderdiği yazısına şöyle devam etmektedir: “Sükûnet-i tam içerisinde bulunan Urla’da düünden beri iki Müslim çobanın katledilmesi” ve hırsızlık gibi bazı hâdiseler zuhur etmiştir. Bu olayların, birkaç gün önce İzmir’den Urla’ya gidip gelen bir Yunan “Salib-i Ahmer tabibinin teşvikiyle” meydana geldiği kuvvetli bir ihtimaldir. Bu konuda burada

⁵¹⁸ Ergeneli, 1985, s.182.

⁵¹⁹ Bayar, 1967, s. 1614.

⁵²⁰ Çapa, 1992, s.219.

⁵²¹ Jaeschke, 2011, s.64-65.

⁵²² Çapa, 1992, s.219.; Ayrıca bkz. Turan, 1990, s.352-353.

bulunan İngiliz mümessilinin dikkati çekilmiş ve İzmir havâlisi dahilindeki Rumların bulunduğu mıntikalara “*Salîb-i Ahmer’e mensup hiçbir şahsın gönderilmemesinin temin*” edilmesi husûsu, kendilerine iletilmiştir.⁵²³ Buna benzer uyarılar İngiliz mümessilleri nazarında tesirli olmuştu. Aydın Vilayeti’ndeki halkın hiddet ve heyecanının her an tutuşabilir halde bulunması karşısında, muhtemel olaylara mahal vermemek için Yüksek Komiser Yardımcısı Webb, Yunan tarafını uyarmak mecburiyetinde kalmıştı.⁵²⁴ Ama tüm bunlara rağmen, Urla ve civarındaki Türkler saldırılara uğramıştı. Yollarında bağ ve bahçelerinde birer ikişer öldürülenlerin sayısı yüzü aştı.⁵²⁵ Buna müteakip çıkan olayları bastırmak için İzmir Jandarma Tabur Komutanı Emin Fikri (Özalp) komutası altındaki kuvvetlerle harekete geçilmişti. Neticede olaylar bastırılmış ve çıkan çatışmada ölen Rumların arasında özel üniformalı çetecilerin cesetleri; Türk ordusuna ait silahlar ve ölümlerin şapkalarında ‘*ya İyonya ya Ölüm*’ sözcükleri dikkati çekmişti.⁵²⁶

Urla’da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin teşvîkiyle Rumlar tarafından öldürülen ve yaralanan Türklerin kaç kişi olduğu ve cinsiyetleri hakkında, 17. Kolordu Kumandanı Selahattin Paşa’dan Harbiye Nezareti’ne gönderilen belgede ayrıntılı bilgi verilmişti:

Urla Kasabası’nda maktul olanların üçü erkek olduğu arz edilmiş ise de bi’l ahire icrâ edilen tahkikattan bunlardan biri erkek ikisi kız olmak üzere üçünün maktul ve üçü erkek, üçü çocuk ve biri kadın olmak üzere yedi kişinin mecruh olduğu ve bunlardan dördünün yaralarının hafif olduğu anlaşılmıştır.⁵²⁷

17 Şubat 1919’da ise, Ayvalık’a gelen Yunan torpidosundan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti ile 19 Yunan askeri ve bir de İngiliz subayı karaya çıkmıştı.⁵²⁸ Bu İngiliz subay, Amiral Calthorpe’un muâvini Mister Schimith idi. Ayvalık’a giden Mister Schimith ile oraya gönderilen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti’nin varlığı, Ayvalık’taki Rumları taşkınlıklara sevk etmişti.⁵²⁹ İngiliz subay Schimith ile Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Ayvalık’a gelmiş olmasının verdiği cesaret ve sevinç çöşkünü dolayısıyla yerli Rumlar taşkın gösteriler yapıp havaya silah attılar.⁵³⁰ 17 Şubat 1919 Pazartesi günü, Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin, bir torpido ile Ayvalık’a gelmesini anlatan Köylü Gazetesi’nin Ayvalık

⁵²³ ATASE, İSH, K:11, G:44, B:1.; Bu yazı aynı zamanda Dahiliye Nazırı Mahmut Bey’den Hariciye Nazırı Ferit Paşa’ya gönderilmişti. Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ. D:5, G:21, B:1., 5.

⁵²⁴ Çapa, 1992, s.223.

⁵²⁵ Bayar, 1967, s. 1614.

⁵²⁶ Sonyel, 2011, s.133-134.

⁵²⁷ ATASE, İSH, K:11, G:10, B:1.

⁵²⁸ Umar, 1974,s.50.

⁵²⁹ ATASE, İSH, K:84, G:30, B:5.

⁵³⁰ Umar, 1974, s.50.

muhabiri, Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin gelmesinden sonra Ayvalık'ta çıkan hâdiseleri, gazetesine şu şekilde aktarmıştı:

... Torpido boğazdan görünür görünmez önce Meclis-i Umûmî azasından 'Vasilaki' Efendi'nin fabrikası düdükle çalmak suretiyle resm-i müsâraat ve nihayet bütün fabrika düdükleleriyle kilise çanları da buna katıldılar. Kasabadaki umûmî cûş-u hurûş şayan-ı temaşa idi. Vatandaşlarımız 'Zito Yunanistan, Zito Venizelos' naralarını atarak sahile koşuyor, Müslümanların fesini yırtıyor, her türlü hakaretleri mübah görüyorlardı. Bazıları elbisesiyle kendisini denize atarak torpidoyu öpüyordu. Belediye civarına, gazinolar arasına, köprü başına, güya alamet-i ilhak olmak üzere büyük bir Yunan bayrağı asılmıştı. Heyet(Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti), bu çılgın kalabalık arasında ilerlediği zaman Metropolitane'ye de gidilerek gösteriler yapıldı.⁵³¹

Yine Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin bölgeye gelmesi vesilesiyle büyük taşkınlıklara girişen Rumlar, orada bulunan Mal Müdürü Muâvini Neşet Efendi'yi on dört yerinden kama ile yaralayıp şehit ettiler.⁵³² Yunan askerlerinin de yardım ve takviyesi ile Ayvalık'taki Müslüman ahâlînin evlerine saldıran Rumlar, bütün para ve eşyaları yağma ettiler.⁵³³ Ayrıca 19 Şubat 1919 tarihinde cephaneye hücum eden Rumlar, oradan da hapishaneye saldırarak 50 ilâ 60 mahpus Rum'u tahliye etmişlerdi. Bu esnada dahi birkaç Rum bazı Müslümanların evine taarruz etmişti. Mister Schimith'in müsâmahasından ve Rumlara gösterdiği fevkalâde muâvenetten dolayı bu gibi vakaların sürekli tekrar edeceğini öngören 17. Kolordu Kumandanı Selahattin Adil Paşa, Rum ahâlîyi silahlandırmaya teşebbüs eden Yunan askeri ile Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin, eğer karaya çıkmaya devam ederlerse, birçok vakaya ve hâdisât-ı müessifeye melhûz olabileceğini Harbiye Nezareti'ne arz etmişti.⁵³⁴

28 Şubat 1919 tarihinde İzmir Valisi Nurettin Paşa, Bahriye Nezaret-i Celilesine gönderdiği yazıda: *"İzmir limanına bir Yunan torpidosunun gelmesi ve Yunan Salîb-i Ahmeri namıyla bazı sefâin ve heyetlerin Ayvalık ve İzmir'e vürûdu Rumları pek ziyade tahrik etmişti"* demektedir. Ayrıca adalarda oturan Rumların da bazı vesileler ile

⁵³¹ Taçalan, 1970, s.178.

⁵³² Taçalan, 1970, s.180.; Arıkan, 1989, s.33.

⁵³³ Arıkan, 1989, s.33.

⁵³⁴ **ATASE**, İSH, K:183, G:186, B:1.; **ATASE**, İSH, K:97, G:17, B:1.; **ATASE**, İSH, K:84, G:30, B:5.; Aynı şekilde, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Ayvalık'a gelmesinden sonra Rumların taşkınlığa başlamasıyla ilgili olarak, Ayvalık Mıntika Kumandanı Ali Bey'in Akhisar'da bulunan 17. Kolordu Kumandanı Vekili Miralay Bekir Sami Bey'e gönderdiği 24 Mayıs 1919 tarihli raporunda şunlardan bahsetmişti: *"Öteden beri Ayvalık'ta bir Yunan Kızılhaç Heyeti (Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti) ve bir de limanda daimî Yunan torpidosu vardır. Bu heyet görünürde ahâlînin ahval-i sıhhiyesini ıslah ve muâvenetle mükelleftir. İşbu heyetin tahrikât-ı eseri olarak İzmir'in işgali günlerinde Rumlar bazı İslam ahâlîyi ve memurların evlerine taarruz ve eşyalarını yağmaya başladılar ve 5-10 hanenin firarına sebep oldular. Mülkiye hapishanesindeki mahpusların da tamamen saliverilmesini temin ettiler. Askerden dahi tek tük tesadüf ettiklerine eser-i taarruz gösterdiler."* Bkz. Çetinkaya, 1993, s.40.

üniformalı olarak İzmir'e gelip Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerini genişletip bazı hazırlıklarda bulduklarından bahseden Vali Nurettin Paşa, bu nedenlerden ötürü sahil güvenliği için tedbir alınmasını istemişti.⁵³⁵ Diğer taraftan yılbaşı yortusu nedeniyle İzmir'deki Yunanlılara bayrak çekme izni verilmişti. Bunu fırsat bilen yerli Rumlarda Yunan bayrağını çekmeye cesaret edebilmişlerdi. İş bununla da kalmadı, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de gelmesiyle, Yunanlılar Rum hastanesine Yunan bandırasını çektiler. Bu olayları konu alan ve Osmanlı duygularını rencide eden Vima Gazetesi, sıkıyönetimce kapatıldı.⁵³⁶

14 Nisan 1919 tarihinde, *‘Rumeli namında bir Yunan posta vapuru Fethiye Limanı'na gelerek, ekseriyeti muhacir olmak üzere yüz elli yolcu bir doktor ve altı Salîb-i Ahmer işaretli nefer çıkarmış ise de vapura iade edilmişlerdir.’* Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin karaya çıktığını ve ardından cebren vapura bindirildiğini duyan Rum ahâlî, Yunan vapurunu da görünce sahile hücum etmiş ve taşkınlığa başlamıştı. Burada, âdi bir meseleyi bahane eden bir Rum ile Müslüman tartışmaya girişmiş ve başka meseleleri de ortaya koymaya başlamışlardı. Bu karışıklık esnasında, *‘Fethiye Limanı'ndaki Adriya İtalyan torpidosunun otuz devriye neferi ile bir makineli tüfenk zâbitıyla berây-ı muâvenet karaya çıkmış ve Rum ahâlî dağılmağa mecbur olmuşlardır. İtalyanlar maksatlarının muhafaza-i zâbitaya muâvenet maksadıyla asker ihraç ettiklerini ifade etmişlerdir.’*⁵³⁷

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir'i işgalinden biraz sonra Ayvalık Kumandanı Ali Bey'in Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e gönderdiği şifreli telgrafda, İzmir hâdisesi üzerine Ayvalık'taki her sınıf Müslümanda hâsıl olan ruhî heyecanı hisseden ve Yunan emellerini perverde eden, özellikle Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin bulunduğu mevkiiden yararlanan bazı ayak takımlarının âsâyîşi ihlâl edecek derecede vakalara sevk edildiğinden ve emrivakî oluşturulmasına teşebbüs edildiğinden bahsetmektedir.⁵³⁸

Başta İzmir olmak üzere Batı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşanan hâdiselerden sonra İzmir'deki Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin Söke/Aydın taraflarına doğru açılmaya teşebbüs etmesi hasebiyle, *‘Aydın ahâlî-yi İslamiyesinin galeyana geldikleri cihetle*

⁵³⁵ ATASE, İSH, K:11, G:25, B:3.

⁵³⁶ Arıkan, 1989, s.24.

⁵³⁷ ATASE, İSH, K:92, G:9, B:2.

⁵³⁸ Çetinkaya, 1993, s.29.

anâsır-ı muhtelifе arasında” bir gerginlik vukuu bulmuştu.⁵³⁹ Zaten Harbiye Nezareti’nden Dahiliye Nezareti’ne gönderilen bir yazıda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti hakkında, bu *“heyet-i tahribenin huzur-ı âmmeyi selb eder bir derecede nâhoş bir vaziyet aldığı*” belirtmektedir.⁵⁴⁰

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Batı Anadolu’da Rumları taşkınlığa sevk ettiği gibi İstanbul ve Trakya civarında bulunan Rumları da taşkınlığa sevk ederek âsâyîşi bozucu hareketlerde bulunmuştu. Dahiliye Nazırı Mahmut Bey’den Hariciye Nazırı Ferit Bey’e gönderilen yazıda, 31 Mart 1919 tarihinde, Pendik’te Yunan Salîb-i Ahmer menfaatine düzenlenen baloya gelen Averof zırhlısı kumandanıyla⁵⁴¹, yüz başı ve mülazım rütbesinde bulunan iki-üç Yunanlı doktor ve eczacısıyla birlikte on beş kadar Yunan sıhhiye efrâdının⁵⁴², orada hazır bulunmasından cüret alan bazı Rumların karakol önünde münasebetsiz tezahüratlarda bulduklarından bahsedilmekteydi. Bunun üzerine bazı tenbihlerde bulunan karakol kumandanına ve efrâdına karşı, Rumlar, *“siz bize karışamazsınız”* sözleriyle mukabelede bulunmuşlardı.⁵⁴³ Daha sonra Rumlar, kendilerine engel olmaya çalışan karakol kumandanı ve askerlerinin dahi *“silahlarını almak küstahlığında bulunmuşlardı.”* Merkezden kâfi miktarda kuvvetin gönderilmesiyle meselenin büyümesine meydan verilmemiştir. Bu olay için karakol kumandanının, Pendik’teki İngiliz kumandanına olan müracaatından da bir netice hâsıl olmamıştı.⁵⁴⁴

21 Şubat 1919 senesinde Tekirdağ’a bir Yunan torpidosunun gelmesi üzerine Rum Kilisesi’ne Yunan bandırası çekilmişti. Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti’nin de gelmesi üzerine yerli Rumlar gece geç vakte kadar kilisede tezahüratta bulunmuşlardı.⁵⁴⁵ 23 Haziran 1919’da ise, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Trakya’daki faaliyetlerinin yanı sıra Uzunköprü-Hadim Köy şimendifer hattı üzerinde bulunan Yunan taburunun subayları ve efrâdının Rumları taşkınlığa sevk ettiği için Osmanlı Hükümeti, Rum ahâlîyi tahkikata başvurması yönündeki tedbirlerini İtilaf Devletleri makamına bildirmişti.⁵⁴⁶

⁵³⁹ ATASE, İSH, K:84, G:33, B:6.

⁵⁴⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:5, G:21, B:7.; Aynı zamanda Hariciye Nezareti’nden Dahiliye Nezareti’ne gönderilen belgede de *“Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin (...) huzur-ı âmmeyi selb eder bir derecede hareketleri olduğu”*na değinmektedir. Bkz. ATASE, İSH, K:11, G:44, B:2.

⁵⁴¹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:4, G:15, B:3-5.

⁵⁴² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:4, G:95, B:1.

⁵⁴³ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:4, G:15, B:5.

⁵⁴⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:4, G:15, B:1.

⁵⁴⁵ Turan, 1990, s.358.

⁵⁴⁶ ATASE, İSH, K:84, G:33, B:2.

Son olarak, Osmanlı sahil vilayetlerine ve diğer vilayetler de dahil olmak üzere Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin gezip dolaştığı yerlerde⁵⁴⁷, akabinde Rum ahâlî taşkınlıklara girişmekteydi. 10 Mart 1919'da Hariciye ve Dahiliye Nezaretlerine bildirilen raporda, yetersiz bir surette korunan sahillerimizin her noktasına Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti tarafından silah ve cephane getirilmeye devam edilmekte olduğu kesin bir dil ile ifade edilmekle birlikte Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti namı altında sahillerimize uğrayan Yunan heyeti ve gemilerinin gelmesiyle beraber yerli Rumların vazifelerini bırakıp taşkınlığa başladıkları vurgulanmaktaydı.⁵⁴⁸

2.2.6.2. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla Müslüman ahâlîye gözdağı verilmesi

İzmir'in işgal edileceği günlere doğru, Aydın Vilayeti'nde bulunan memurlar ve Müslüman göçmenler zor anlar yaşamaktaydı. Bölgedeki Rumlar, Müslüman evlerinin tahliye edilmesine, zapt edilmesine ve yağmalanmasına şiddetle devam ediyordu. Memurlar, ailelerini başka yerlere götürmek istiyorlarsa da, güya sağlık görevi yapmakla yükümlü olan Yunan Salîb-i Ahmer personellerinin karşı koymalarına ve tehditlerine mâruz kalıyorlardı. Üstelik memurlar bu işi başarsalar bile eşyaları ellerinden alınmaktaydı. Mahallî hükümet bu durum karşısında kayıtsızdı. Müslümanlara yapılan hakaretler ve saldırılar karşısında civar köylerin ahâlîsi galeyana gelmişti. Üzücü olayların meydana gelmesinden korkulmaktaydı.⁵⁴⁹

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir'de yapmış olduğu çalışmalar neticesinde; *"Rum ahâlî, vilayet dahilinde aksâm-ı küşadı temin etmek maksadıyla"* Müslümanların manevi kuvvetlerini gizlice kırmak için bazı haberleri yaymaya çalışmıştı. Hatta günün

⁵⁴⁷ BOA, DH. ŞFR. D:98, G:73, B:2.; Bazı Yunan torpido ve gemileri tarafından Osmanlı sahil memleketlerine silah ve eşya çıkarıldığını üstelik yine bu gemilerle Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin seyahat ettiği yerlerde Rumların taşkınlığa girişmesi hasebiyle Dahiliye Nezareti'nden Emniyet-i Umûmiye Müdiriyeti'ne gönderilen belgede bu gibi olayların ciddi bir surette araştırılması talep ediliyordu. Peşinen (Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin uğrayabileceği) bazı Osmanlı sahil memleketleri belgede belirtiyordu: Edirne Vilayeti, Trabzon Vilayeti, Bolu Mutasarrıflığı, Aydın Vilayeti, Kastamonu Vilayeti, Canik Mutasarrıflığı, Hüdavendigar Vilayeti, İzmit Mutasarrıflığı, Çatalca Mutasarrıflığı, İçel Mutasarrıflığı, Karesi Mutasarrıflığı, Kala-i Sultaniye Mutasarrıflığı) Bkz. Aynı belge.; Ayrıca 27 Mart 1919'da Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir belgede de bu konuyla ilgili bilgiler mevcuttur: *"Sevâhilimizin muhtelif mahallerine Yunan ganbotları ve sefâin getirilmesinin taşkınlığa ve tezahürata vesile olmuş, birçok iskelelere istikbâldeki tertîbât şekavetkâraneye delalet edecek eşya ve esliha çıkarılmıştır. Bundan başka sefâin muvasalatıyla ve Yunan Salîb-i Ahmerlerinin geşt ü güzâr yaptığı yerlerde şekavet başlamaktadır. Binâenaleyh birkaç güne kadar Tekfurdâğı havâlisinde (...)"* Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin gelmesiyle vukuu bulan taşkınlık anlatılmaktadır. Bkz. ATASE, İSH, K:86, G:74, B:6.

⁵⁴⁸ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:4.

⁵⁴⁹ Taçalan, 1970, s.180.

birinde Rumların silahlı kuvvetlerle ‘‘İzmir dahilinde idâre-i resmîyeyi işgal ederek emr-i vaki’ler ihdâs etmek tebliğinde’’ bulunacaklarına dair söylentiler çıkmaya başlamıştı.⁵⁵⁰

Söke’de ise, ‘‘Yunan Salîb-i Ahmer şubesi açıldığından beri (...) ahâlî-yi İslamiyeye Yunan ve yerli Rum çeteleri taarruz ederek biçare Müslümanları tehdit etmişlerdir.’’ Özet olarak, Yunan Salîb-i Ahmer şubeleri için gönderilen yardım heyetleri, bütün İzmir Vilayeti’ni ve sahil kesimlerini şekavet ocağı haline getirmişlerdi⁵⁵¹

Ayvalık’da ise, Aydın Valisi Nurettin Paşa’nın merkeze gönderdiği yazıda, ‘‘Ayvalık’a gelen Yunan torpidosundan sıhhiye efrâdı ile beraber adalardan gelen Rumların Ayvalık hastanesine geldiklerini’’ daha sonra ise, ‘‘ahâlî-yi İslamiyeyi tehdide arz ve namusuna taaddîye başlamış’’ olduklarını ayrıca, ‘‘Akköy Nahiyesi’ne Sisam’dan gelen Rumların yerli Rumlarla karakollarımıza taarruz ederek jandarmaları tard ve ihraç’’ ettiklerini bildirmişti.⁵⁵²

İzmir’in işgalinden sonra Rumlar, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin de yardımıyla ‘‘her türlü fesatlık efkârı ile ahâlî-yi İslamiyeyi hicrete mecbur etmişti.’’⁵⁵³ Korkutma propagandası ile Müslüman ahâlî yerlerinden edilip, onların yerlerine Yunanistan ve adalardan gelen Rumlar yerleştirilmek istenmişti. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin de alet olduğu bu tedhiş (korkutma, dehşet verme) metodu ile tıpkı İzmir’de yapıldığı gibi İstanbul, Trakya ve Karadeniz Bölgeleri’nde bulunan Müslüman ve Türk ahâlîsine de bu ürkütme yöntemi yapılmıştı. Mesela, Yunan Salîb-i Ahmer heyeti tarafından getirilen silahların, Darıca’daki Rumlar tarafından kullanılarak gece gündüz silahlarla havaya ateş atılması ve bu mermilerin Müslüman mahallerine düşmesinden anlaşılın o ki, Müslümanlara gözdağı verilip korkutulmaya çalışılmıştı. Oradaki Müslüman ahâlîyi endişelendiren diğer bir konu ise, bazı insanların zaman zaman Darıca’ya, içlerinde ne olduğu meçhul büyük sandıklarla birlikte gelip gittikleri ve bunları muâyene etmenin de mümkün olmadığıdır. İtilaf Devletleri subaylarıyla ortaklaşa yapılacak olan bir tahkikatta gerek Darıca ahâlîsinin evinden gerekse bu mahalle getirilen eşya ve sandıktan, hayli

⁵⁵⁰ ATASE, İSH, K:84, G:33, B:1.

⁵⁵¹ KA, K:194, B:15.

⁵⁵² BOA, DH. ŞFR. D:616, G:88, B:2-3; Ayrıca Sisam’dan gelen Rumların Akköy’deki karakollara saldırımları hakkında Bkz. ATASE, İSH, K:84, G:30, B:4.

⁵⁵³ ATASE, İSH, K:84, G:76, B:2.

miktarda silah ve cephane meydana çıkarılacağı, bölgedeki Müslümanlarca tahmin edilmekteydi.⁵⁵⁴

Umûm Jandarma Kumandanlığı tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda, Rumlar tarafından bazı Hıristiyan köylerinde teşkilat yapılmakta olduğu belirtildikten sonra, *'ahâlîsi kısmen Hıristiyan olan köylerde Rumların pek taşkınlıklarda'* bulunduğu ve *'pek ziyade husûmâne vaziyet takınmakta ve geceleri tedhiş maksadyyla bazı Müslüman çiftlikleri civarında silah endâht eylemekte oldukları'*ndan bahsedilmişti. Rumlar tarafından teşkilat yapılan bu köylerde peyder pey bilhassa, *'çiftlik civarında haziranın dokuzuncu ve onuncu geceleri birçok silahlar atılmış olup yapılan tâkibâtta bir semere hâsıl olmadığı ve Suğre/Sagir(?) Köyü'nde ahâlî-yi Hıristiyaniyenin pek mütecâvizâne davranmakta ve geceleri birçok silahlar atmakta oldukları ve bu yüzden ahâlî-yi İslamiye tarafından mütemâdiyen şikayet edilmekte'* olduğu bildirilmişti.⁵⁵⁵ Rumların, Müslümanlara yaptığı tüm bu korkutma ve gözdağı verme hâdiselerinde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, ya doğrudan yada dolaylı olarak bir parmağı vardı. Trakya Bölgesi'nde *'sağlık teşkilatına ihtiyaç olmadığı halde mürettib-i plan-ı davet üzerine Yunan torpidosuyla gelen bir zâbit ve bir doktora refakat eden Osmanlı tebaasından Tekfurdağlı iki şahsın metropolidin riyaseti altında'*⁵⁵⁶ Trakya'ya gelmişlerdi. Rumlar tarafından resmî bir şekilde karşılanan bu kişiler, güya altı yüz senelik bir ayrılıktan sonra tekrar kavuştuklarına dair nutuklar atarak, *'hissiyât-ı Osmaniyeyi rencide'* etmişlerdi. Sonra bir metropolit ve zâbit refakatinde, bir Müslümanın kiracı olarak kaldığı bir Rum'un evine doğru gitmişlerdi. Bu konu hakkında, 25 Mart 1919 tarihinde Trakya'da bulunan Müslüman ahâlî adına, Trakya İslam Heyeti âzalarının bir araya gelip Harbiye Nezareti'ne yazmış oldukları belgede; Yunan torpidosunun ve bununla birlikte doktor ve bazı kişilerin gelmesiyle Rumların taşkınlıklara başladıklarını, Müslümanların pek elim felakete mâruz kaldıklarını, husûsan Yunan torpidosundan çıkarılan sandıkların içlerinde Yunan elbisesi gibi bazı eşyaların bulunduğunu ve bu durumun, Müslüman ahâlînin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne karşı iyi niyetlerini kırdığını, ayrıca bu vaziyetin *'ahâlî-yi İslamiyeyi son derece ürküttüğü'*nü anlatmışlardı. Üstelik, tedirgin olan İslam ahâlîsi eğer merkezden askerî kuvvet, jandarma takviyesi veya polis gönderilmezse nüfuslarının azlığından ötürü,

⁵⁵⁴ BOA, DH. EUM. ECB., D:37, G:10, B:83.

⁵⁵⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ., D:45, G:28, B:61.

⁵⁵⁶ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:9.

kendilerinin can güvenliği ve silah temini için bölgeden göç edeceklerini dile getirmektedirler.⁵⁵⁷

24 Şubat 1920 tarihinden birkaç gün evvel, Yunan ordusuna ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bir askerî doktor Çatalca'ya gelerek hükümet makamını ziyaret ettiği sırada, her unsurdan fakir ahâlîyi ücretsiz olarak muâyene edip tedavi etmek için Çatalca'da bir dispanser açacağını söylemişti. Adı geçen doktorun hal ve hareketleri araştırılmakta ise de liva hakkında verilecek kararın, siyasi karışıklıklardan ötürü milletin efkârında meydana getirdiği heyecan sebebiyle İslam ahâlîsinde bir endişenin görülmekte olduğu, Çatalca Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne bildirilmişti.⁵⁵⁸ Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bu tabib-i askerî İzmir'den Çatalca'ya gelip mâruzatını bildirdikten sonra İstanbul'a doğru gitmiştir.⁵⁵⁹

Trabzon'da bulunan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin bir efrâdı olup aynı zamanda Yunan tebaasına mensup olan, Hiriktopolos Marko isimindeki bir şahsın 1919 Ağustos'unun yedinci günü son derece sarhoş olduğu halde, hüviyeti anlaşılamayan iki arkadaşıyla beraber Sipahi Pazarı'na giderek, halkın içinde dolaşmaya başlamıştı. Bir müddet sonra Hiriktopolos Marko, yanında bulundurduğu tabancayı çekip havaya üç defa ateş etmişti. Bunun üzerine oradaki ahâlînin heyecan ve telaşa düşmesini gören bir Müslüman genci, civanmert bir surette bu şahsın elinden silahını almıştı. Daha sonra firar eden Hiriktopolos Marko ve arkadaşları, polis tarafından tutularak hastaneye sevk edilmişti. "*Def-i sükûn ve âsâyişin ihlâline sebep olan*" bu Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup şahıslar, bazı davranışlarıyla Müslüman ahâlîyi ürkütmeye çalışarak memleketin emniyet ve âsâyişini bozmaya yeltenmişlerdi. Yunanlıların bu tarz hareketleri tekrarlama ihtimalleri pek yüksek olduğundan gerekli önlemlerin alınması noktasında, gerekli yerlere konuyla ilgili yazı gönderilmiştir.⁵⁶⁰

⁵⁵⁷ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:9-10.

⁵⁵⁸ BOA, DH. ŞFR. D:659, G:105, B:1.

⁵⁵⁹ BOA, DH. ŞFR. D:659, G:121, B:1.

⁵⁶⁰ BOA, DH. EUM. ECB., D:37, G:10, B:85., 87.; BOA, DH. ŞFR. D:641, G:91, B:1-3.

2.2.6.3. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti mensuplarının Osmanlı güvenlik güçleri ile çatışmaya girmeleri

İzmir'in işgali yaklaştıkça, şehrin güvenliği gittikçe bozuluyordu. Osmanlı güvenlik güçlerinin (asker, polis ve jandarma) sayısı, İtilaf Devletleri'nin isteği üzerine Mondros Ateşkes Antlaşması'nda düşürülmüştü. Bunu fırsat bilen Rum çeteleri, işi azıtmıştı. 17 Ocak 1919'da Haralomba isminde bir Rum tarafından atılan kurşun, polis memuru İhsan Efendi'nin kalbine girerek şehit olmasına sebep olmuştu. Göztepe bölgesinde de silah sesleri duyuluyordu. Tüm bu yaşanan olaylardan sonra İtilaf Devletleri'nin, Osmanlı güvenlik güçlerinin sayısını azaltmasını eleştiren Köylü Gazetesi 11 Şubat 1919 tarihli sayısında "*Şehrimiz inzibâtını Yunan askerleri mi temin edecek?*" diye soruyor ve İzmir'de güvenliğin sağlanması üzerinde ısrarla duruyordu. Diğer taraftan 23 Şubat 1919 Pazar günü Çayırılıbahçe'de çılgınca eğlenen Rumlar, polis memuru Hamza Efendi'yi de şehit etmişlerdi.⁵⁶¹ Bu olaydan sonra şehrin Türk ahâlîsi arasında büyük bir kaygı ve üzüntü olmasına rağmen, şehit cenazesi sükûnet içerisinde kaldırıldı ve Türkler tarafından herhangi bir taşkınlığa girişilmedi. Rumlar zaten zaman zaman Osmanlı polis ve askeriyeye çatışıyordu, üstüne üstün bir de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin personelleri gelince, çatışmalar daha da artmaya başladı. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin efrâdı ve zâbitânı gerek doğrudan doğruya gerekse de Rumları kışkırtarak Osmanlı güvenlik güçleri ile çatışma içerisine girdiği birçok kez görülmüştü. Bu konu hakkında Karesi Mutasarrıfı Hilmi Ergeneli, "*...müteaddit def'alar Bâb-ı âlinin nazar-ı dikkatini celbettiğim bu heyet - Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti-, İzmir'in işgalinden sonra faaliyetini büsbütün arttırmıştır. Artık silah kaçakçılığını alenen himayeye ve hatta zâbitamıza müsellehan mukavemet ve mukabeleye kadar cür'et göstermektedirler*" demektedir.⁵⁶²

1919 Mart'ının sonunda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti faaliyet sahasını genişlettikçe İzmir'de de huzursuzluk gittikçe arttı. 24 Mart'ta bir Yunan Salîb-i Ahmer misyonu, Gelibolu'da Yunan torpidosundan karaya çıktı, bayraklar taşındı... Sonrasında 200 kişilik bir alay düzenlendi ve bu kalabalık, Türk polisi ile çatıştı.⁵⁶³ Polis ateş etmek zorunda kalmış ama kimse hayatını kaybetmemişti. Yunan Salîb-i Ahmer Başkanı M. Mazarakis'in üzerinde hiçbir kimlik yoktu ve böyle bir heyetin oraya geleceği, ilgili yetkililere önceden bildirilmemişti. İngiliz istihbarat servisi şefi Tümgeneral Thwaites,

⁵⁶¹ Arıkan, 1989, s.25.

⁵⁶² Ergeneli, 1985, s.172.

⁵⁶³ Jaeschke, 2011, s.67.; Çapa, 1992, s.220.

Paris'teki İngiliz temsilcisi Sir Ronald Graham'a gönderdiği yazıda, ondan, Türklerle Rumlar arasında müsademelere sebep olacak bu denli hâdiselerden kaçınılmasını ve bu gibi heyetlerin liderlerinin kimlik belgeleri taşımalarını Yunan hükümetine bildirmesini tavsiye etmişti. Bu çeşit bir misyonun oraya gönderilmiş olduğuna dair, İngiliz Generali Milne'ye de hiçbir malumat ileilmemişti. Bu yüzden, İngiltere Dışişleri Bakanlığı, Atina'daki İngiliz Elçisi Lord Granville'e 16 Nisan'da gönderdiği gizli telgrafında, Yunanistan yönetimini bu konuda uyarmasını istemişti. Bu konuyla alakalı olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden W.S. Edmons şu yorumu yapmıştı: *‘‘Bildiğimiz kadarıyla, söz konusu bölgeye, belki Yunanlıların amaçlarına yardımcı olur ümidiyle Kızılhaç(Salib-i Ahmer) misyonu gönderilmesi için hiçbir neden yoktur. Kafkasya İtalyanlara tahsis edilmiş olduğu için belki Yunanlılar da ümitlerini Boğazlar'ı ele geçirmeye bağlamışlardır.’’* N.D. Peterson isimli yetkili ise, *‘‘Bu sorunu M. Venizelos'un dikkatine sunması için Paris'i (oradaki İngiliz Büyükelçisini) uyaralım mı?’’* sorusunu sormuş; George Kidston isimli yetkili de şu cevabı vermişti: *‘‘Paris'te bir şeyler yapılmasını sağlayabileceğimizden kuşkuluyum.’’*⁵⁶⁴

Ağustos 1919 tarihli Harbiye Nezareti'ne gönderilen birkaç yazıda; Menteşe Sancağı dahilinde Fethiye'de bulunan Yunan Salib-i Ahmeri'ne mensup bir doktorun Osmanlı askerî devriyesinin vazifesini yapmasına engel olduğunu, üstelik askerî devriyenin üzerine rovelver ile üç el ateş etmesi hasebiyle devriye tarafından karşılık verilerek adı meçhul olan bu doktorun katledildiği ve cenazesinin kaldırıldığı bildirilmekteydi.⁵⁶⁵ Yunan Salib-i Ahmeri'ne mensup olup Fethiye'de öldürülen ve adı bilinmeyen bu doktor, ölümünden sonra Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti tarafından propaganda vasıtası haline getirilecek olan, meşhur Dr. Manolas idi. Bu doktorun ölümü hakkında, Türk ve İtalyanlardan oluşan bir heyet tarafından araştırma yapılmıştı.⁵⁶⁶ Sonuç olarak bu olay için Mutasarrıf Hilmi (Ergeneli) Bey'in Dahiliye Nezareti'ne bildirmiş olduğu gibi, *‘‘Doktor Manolas vazife halinde bulunan asâkir-i Osmaniyyeye silah isti'mâl*

⁵⁶⁴ Sonyel, 2011, s.137-138.

⁵⁶⁵ **ATASE**, İSH, K:22, G:70, B:1.; Ayrıca bu konu hakkında bkz. diğer belgeler; 57. Fırka Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen belge, **ATASE**, İSH, K:20, G:107, B:2.; İkinci Ordu Müfettiş Vekili Selahaddin Bey'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen belge, **ATASE**, İSH, K:25, G:38, B:1-2.

⁵⁶⁶ **BOA**, DH. EUM. AYS., D:74, G:48, B:3-4.; Doktor Manolas'ın ölümü hakkında *‘‘Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Propaganda Çalışması’’* isimli başlığında ele aldığımız için burada ayrıntıya girmedik.

etmekle, *bil-mukabele katledildiği*''⁵⁶⁷ aşıkardı. Bu olay tahkik edildikten sonra neticesi, adliye oradan da Dîvân-ı harbe sunulmuştu.

Ayvalık taraflarında bulunan Yunan Salîb-i Ahmer personelleri de Osmanlı güvenlik güçleri ile çatışmaya girmişlerdi. Öncelikle 17. Kolordu Kumandanlığı'ndan bildirilen bu olay, daha sonra Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne de bildirilmişti. Bu malumata göre, Ayvalık'taki Yunan Salîb-i Ahmer efrâdından beş şahsın, vazifesini ifa etmekte olan polis müfrezesine silah gösterip ateş etmeleri üzerine polis ile ahâlîden birinin elbisesine mermi isabet etmişti. Yunan Salîb-i Ahmer eradının rovelveriyle atılmış olan bu kurşun kovanları, o sırada olay mahalline gelen Yunan Salîb-i Ahmer başdoktoruna ve bir Yunan subayına gösterilerek iade edilmiştir. Sonuç olarak, bu olaydan sorumlu olan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin fertleri yakalanmıştı.⁵⁶⁸

Polis Müdüriyet-i Umûmîsi'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise, Ayvansaray'da maliye tahsil şubesi önünde Yunan askerî kıyafetine bürünmüş üç kişi, bu şubenin kapısını zorladığı sırada, durumu gören "*polis memuru 378 numaralı Ali Rıza Efendi*" bu şahısları tutuklamaya teşebbüs ettiği esnada, "*eşhas-ı merkume tarafından üzerine rovelverle dört el ateş edilerek kolundan mecruhuna sebep*" olmuşlardı. Kolundan yaralanan Ali Rıza Efendi, rovelverini çekip karşı ateşte bulunduğunda bunlardan da biri yaralanmış ve hepsi kaçmışlardı.⁵⁶⁹ Yaralı olan bu Yunan üniformalı şahıs, yakınlarda olan patrikhanenin içerisinde konumlanmış bulunan Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'ne firar etmişti. Yunan Salîb-i Ahmer personelleri bu şahsı muhafaza ettikleri gibi bir ay boyunca da tedavi etmişlerdi. Daha sonra bu şahıs, Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nden Balat Hastanesi'ne yatırılmıştı.⁵⁷⁰ Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Ali Rıza Efendi'yi yaralayanlar hakkında, "*Polis Müdüriyeti Umûmîyesince Kuvâ-yı İtilâfiye umûm inzibât kumandanlığına icrâ edilmiş tebligat ve raporda ne netice*" hâsıl olduğu sual ediliyordu.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ., D:74, G:48, B:5.

⁵⁶⁸ ATASE, İSH, K:37, G:55, B:1.; ATASE, İSH, K:97, G:23, B:1-2.; BOA, DH. EUM. AYŞ., D:9, G:44, B:1-3.; Ayrıca bkz. Çapa, 1992, s.223.; Turan, 2014, s.41.

⁵⁶⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ., D:10, G:21, B:9.

⁵⁷⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ., D:10, G:21, B:7.

⁵⁷¹ BOA, DH. EUM. AYŞ., D:10, G:21, B:7.; Ayrıca bu konu hakkındaki belge İstanbul Polis Müdüriyeti'ne de gönderilmişti. Fakat bir Osmanlı polisinin görevini icrâ ederken yaralandığı bu olay hakkında İtilaf Devletleri'ne başvurulmasına rağmen bir netice hâsıl olmamıştı. Bkz. BOA, DH. EUM. AYŞ., D:10, G:21, B:1-5.

2.2.7. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Doğrudan Yunan İşgaline Yardım Etmesi

Esasında kitabımızın ikinci bölümünün neredeyse tüm başlıkları, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin dolaylı yollardan Yunan işgal kuvvetlerine yardım etmesi ve işgali kolaylaştıracak faaliyetleriyle ilgilidir. Burada ise, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin cephede yer alıp doğrudan doğruya Yunan askerleriyle birlikte Anadolu'da ve Trakya'da işgal hazırlığında bulunduğu bahsedeceğiz. Buradan hareketle henüz İzmir işgal edilmeden evvel, 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'nın İzmir'in işgali şâyiaları ile ilgili olarak merkeze gönderdiği 14 Mayıs 1919 tarihli yazıda şunlardan bahsetmekteydi: Bugün İzmir'de halkın düşüncesinde, İzmir'in geleceği hakkında üç muhtelif söylenti dolaşmaktadır. Birinci ihtimal İtalyanların yapacakları bir çıkarma harekâtı, ikinci ihtimal Yunanlıların yapacakları bir çıkarma harekâtı, üçüncü ihtimal ise, evvelce Yunanlılar tarafından İzmir'in çeşitli mahallerine dahil edilmiş ve *'teşkilatı yapılmış olan Salîb-i Ahmer efrâdının'* giydirilerek ve silahlandırılarak, İzmir'in bunlar ile işgali bir emr-i vâki' haline getirmektir.⁵⁷²

Yukarıda zikredilen üç çeşit ihtimal hakkında Ali Nadir Paşa, İzmir'de bulunan İngiliz temsilcisinin dikkatini çekmişti.⁵⁷³ Bunun üzerine İngiliz mümessili, birinci ve ikinci ihtimaller üzerinde halk arasında dolaşan söylentilerden kendilerinin de haberdar olduğunu ve böyle bir hâle ihtimal vermemekle birlikte İzmir'e, bu husûs için birkaç İngiliz savaş gemisinin gönderildiğini gayr-i resmi bir surette beyan etmişti. Üçüncü ihtimale gelince, yani Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla İzmir'in işgal edileceği varsayımı, İngiliz mümessilince en zayıf olasılık olarak görülüyordu. Buna binâen Ali Nadir Paşa, böyle bir vakanın ortaya çıkması halinde *'İngilizlerce ne gibi tedâbîrin tasavvuru ve bir mevkiî tatbika konulabileceği'* sorusuna İngiliz mümessil cevaben, *'bu husûs için hiçbir şey düşünmediklerini ve mâmâfih bu meselenin fevkalâde ehemmiyete hâiz olarak nazar-ı dikkate aldığı beyan etmişti.'* Bu yazısmadan sonra Ali Nadir Paşa, İzmir'in geleceği hakkındaki üç ihtimal konusunda hükümeti bilgilendirici bir yazı göndermiş olup, peşinen de soruyordu: *'işgalin üç şeklinden herhangi birinin vukuu halinde kati derecede takip edilecek hareketin'* ne olacağı? Ve bu konuda süratle

⁵⁷² ATASE, İSH, K:19, G:109, B:1.

⁵⁷³ Bu konu hakkında Ali Nadir Paşa, *'İzmir'in işgalle karşı karşıya bulunduğunu seziyordu. Çünkü 15 Mayıs öncesinde İzmir'e İtalyanların bir çıkartma yapacakları, Yunanlıların bir çıkartma yapacakları veya evvelce Yunanlılar tarafından İzmir'e sokulmuş, teşkilatlanmış Salîb-i Ahmer efrâdı vasıtasıyla bir işgalin gerçekleştirilebileceği şâyiaları dolaşmaktaydı. Ali Nadir Paşa, bu ihtimaller hakkında İzmir'deki İngiliz Temsilcisi'nin dikkatini çekmişse de tatmin edici bir cevap alamamıştır.'* Bkz. Turan, 1996, s.749.

kendisinin bilgilendirilmesini istiyordu.⁵⁷⁴ Ama Harbiye Nazırı Şakir Paşa, bu olay üzerinde durmaz görünüyor ve ‘bu gibi söylentilere ehemmiyet vermeyiniz’ diyordu. Halbuki İzmir Valisi İzzet Bey, henüz 8 Mayıs 1919 tarihinde Caltrophe’un siyasi temsilcisi James Morgan’a, ‘‘Türkiye’nin bazı kısımlarının Yunanlılar tarafından işgal edileceğinden korktuğunu’’ ifade etmek suretiyle İzmir’in işgal olunacağını sezmiş görünüyordu.⁵⁷⁵

Ali Nadir Paşa’nın İzmir’in geleceği hakkındaki varsayımları merkez hükümete bildirdiği tarihlerde, Ayvalık’tan 172. Alay Kumandanı Ali Bey’den Harbiye Nezareti’ne gönderilen bir telgrafta, Ali Bey, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti’nin Ayvalık’ı işgale hazırlandığını, bölgedeki Rumların taşkınlık yaptıklarını, jandarma ve askerlerden bazı firarlar olduğunu, sükûn ve âsâyişi temin etmek için şiddetli tedbirler alındığını, fazla silah ve cephanenin gerilere ve güvenli yerlere taşınmaya başlandığını, bu uğurda çok gayret sarfedildiğini bildiriyor, fakat mevcudun pek az olduğunu hatırlatarak takviye gönderilmesini istiyordu.⁵⁷⁶ İzmir’in işgali vukuu bulduktan sonra Yunanlılar birkaç torpido ve nakliye gemisi ile Ayvalık taraflarına doğru yol almışlardı. Yine 172. Alay Kumandanı Ali Bey’in 29 Mayıs 1919 tarihinde Salihli’de bulunan 17. Kolordu Kumandanlığı ile Karesi Mutasarrıflığı’na gönderdiği belgede, Yunan Salib-i Ahmer zâbitânı ve efrâdının Yunan askerleriyle takviye edilmiş olup, Ayvalık’ı işgal etmeye teşebbüs ettiklerini ve Osmanlı askerleriyle Ayvalık’ta çarpışmaya başladıklarını anlatmaktaydı:

...Düşman kuvvetinin fazla olmasıyla beraber şehrin vaziyetini nazar-ı dikkate alarak işgali men’ ve mukabele etmek üzere tertîbât aldım ve bunda indel’iktiza Kozak nahiyesine doğru çekilmeyi esas ittihâz ettim. Sabah oldu. Şafakla şehirde müteşekkil Salib-i Ahmer efrâd ve zâbitânı ile şehre çıkarılmış olan Yunan askerleriyle takviye edilmiş olan kuvvetle müsademe başladı. Düşmanın asıl büyük ihracı kasabanın şimalinde yapmakta olduğu görülüyordu....⁵⁷⁷

⁵⁷⁴ ATASE, İSH, K:19, G:109, B:1.; Aynı zamanda Ali Nadir Paşa bu belgede, İzmir’e gelenler hakkında da bilgi vererek İzmir’de bir hareketliliğin başladığını ve dolayısıyla İzmir konusunda bir karar çıkabileceğini belirtmektedir: ‘‘Son günlerde İzmir’e bir İtalyan bir Amerikan torpidosuyla Yunanilerin en büyük iki zırhlısının vürûdu ve Amerikalı Amiral Bristol’ün İzmir’e vürûdu ve avdet etmesi, bunu müteâkib Fitzmaurince nezdindeki İngiliz Amiralinin vürûdu bugün akşama doğru bir İngiliz dretnotunun gelmesi ve (...) her halde şu günlerde İzmir hakkında mukarrerat ve tasavvurat hissettiğini işrab ediyor.’’ Bkz. Aynı belge.

⁵⁷⁵ Tansel, 1973, s. 186-187.

⁵⁷⁶ Cebesoy, A.F. (1953). *Milli Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat, s.127.

⁵⁷⁷ Ergeneli, 1985, s.196; Çetinkaya, 1993, s.51; Apak, 1942, s.58.

Bu olayı 17. Kolordu Kumandanı Vekili Bekir Sami Bey, Konya'da bulunan Yıldırım kıtaları Kumandanı Müfettişi Cemal Paşa ile Erzurum'da bulunan 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'ya da iletmişti. Yazısında, Yunanlıların 15 Mayıs'ta İzmir'i vahşi bir surette işgal ettikten sonra 16 Mayıs ilâ 31 Mayıs'a kadar Yunan ordusunun Anadolu'nun içlerine doğru yayıldığını belirten Bekir Sami Bey, Ayvalık'daki hâdiselere ve buradaki Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Ayvalık'ın işgalindeki rolüne de değinmişti:

Ayvalık'a ihraç edilen düşman kuvveti, İngiliz mümessil subayının hilesine rağmen aldanmayan alay komutanının teyakkuzu neticesinde oradaki alayımız, diğer kıtalar gibi muharebe kabiliyetini kaybetmeyerek 28 Mayıs 335 (1919) sabahı, evvelce şehirde bulunan Yunan Salîb-i Ahmeri'ni takviye etmek maksadı ile taarruz eden Yunan kuvvetlerine karşı müdafaada kalmış ve 28 Mayıs öğleden sonra Ayvalık'ı tahliye ederek Muradeli karyesine doğru kıtamız çekilmiştir.⁵⁷⁸

Diğer taraftan Ayvalık'taki olaylar hakkında, 172. Alay Kumandanı Ali Bey tarafından bilgilendirilen Karesi Mutasarrıfı Hilmi (Ergeneli) Bey, *‘Yunan Salîb-i Ahmeri yardım heyeti sıfatını takınarak Ayvalık'a gelmiş ve yerleşmiş bulunan Yunan zâbitleri, hakikatte Yunan ordusunun pişdarlarıdır.(öncüleridir)’* demektedir.⁵⁷⁹

Trakya'da ise Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'nın, Trakya'nın işgali ihtimaline karşı 1. Kolordu Kumandanlığı'na yazdığı 28 Mayıs 1919 tarihli şifreli telgrafta şunlardan bahsetmektedir: Trakya'daki Rumların Yunan hattı muhafız taburu ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yardımıyla meydana getirdikleri hazırlık, Trakya'nın Yunanlıların muhtemel bir işgali sırasında İzmir'de olduğu gibi Rumların işgal kuvvetine iltihâkı için olduğunu akıllara getirmektedir. Yunan işgalinden önce Rum halkın bir ihtilal yapması olasılığı olmamakla birlikte, böyle bir vaziyet karşısında kolordu, İtilaf Devletleri temsilcileri ile birlikte çalışarak bu ihtilali bütün kuvvetiyle bastıracaktır.⁵⁸⁰

2.2.8. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlar

2.2.8.1. İngilizlerin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyetine yardım etmesi

Görünürde insanî gayelerle hareket eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, sıhhiye teşkilatı adı altında Yunan emellerine hizmet ediyordu. Bu çerçevede Anadolu'nun çeşitli yerlerine sandıklarla silah getiriyor ve Yunan hükümetinin propagandasını yapmaktan da

⁵⁷⁸ Apak, 1942, s.64.

⁵⁷⁹ Ergeneli, 1985, s.172.

⁵⁸⁰ Özalp, 1985, s.15.

geri durmuyordu. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti tüm bu faaliyetlerini gerçekleştirirken, Yunanlıların Anadolu macerasında en büyük yardımcıları olan İngiltere'den de yardım alıyordu. İngiltere'nin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne yaptığı yardımlardan bahsetmeden önce bu iki devletin, Anadolu topraklarında karşılıklı menfaatlerinin olduğuna ve bazı sebeplerle birbirlerine yakınlaştıklarına değinmek gerekir. Venizelos Yunanistan'da iktidara geldiği günden itibaren planlarını gerçekleştirmek için, İngiltere'ye dayanmıştı. Mesela Venizelos'un Kral Konstantin'e yazdığı 1 Mart 1915 tarihli mektubunda:

Majesteleri benim, hayli büyümüş Yunanistan'ın İngiltere ile sıkı münasebet halinde kalmasına dair düşüncelerimden, öteden beri haberdardırlar. İngiltere hiç şüphesiz büyük devletler arasında en kudretli olanıdır. Aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki menfaatleri konusunda Yunanistan'a güvenebileceği ve dayanabileceği kanısına varırsa milli ideallerimizin gerçekleşmesinde bize, bütün diğer büyüklerden daha yararlı olabilecektir.⁵⁸¹

Diğer taraftan İngiltere'nin perspektifindeki Yunanistan ise, Ortadoğu'da İngiliz emperyalizminin çıkarlarını gözetecek bir bekçiydi. İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Harold Nicholson'un kaleme almış olduğu bir yazı bu durumu güzel bir şekilde anlatmaktadır:

Türkiye'yi bir asırdır Akdeniz'de müdafaa hattımızın önü diye kabul ettik. Şimdi Türkiye çökmüştür. Coğrafi bakımdan Yunanistan'ın yeri bizim gayemiz bakımından emsalsizdir. Politika bakımından kuvvetli olduğu vakit bizim için sulhü korur, zayıf olduğu zaman ise harpte bizim için şahane hizmetkârdır. Bu sebeple, Servis Andlaşması mutlaka tatbik edilmelidir...⁵⁸²

İngiltere'nin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım etmesindeki faktörlerden biri de, bazı önde gelen İngiliz şahsiyetlerinin Yunan hayranlığı ve Türk düşmanlığından kaynaklanmaktadır. Bu konuda Lloyd George, Lord Curzon, Hadkinson, Harold Nicolson, Yarbay Haskot Smith, Yüzbaşı Dikson ve Balfour önde gelen isimlerdendir. Bir Türk düşmanı olan David Lloyd George, İngiltere'nin başbakanı olunca, Yunan milliyetçilerinden zengin bir iş adamı olan Zaharoff'un da etkisiyle, Osmanlı Devleti'ni yıkmak ve onun yerine güçlü bir Yunanistan kurmak hevesine kapılmıştı, çünkü onun inancına göre Yunanistan, İngiliz menfaatlerine ve bölgedeki İngiliz nüfuzuna sadık kalacaktı. Yine, bir zamanlar Lloyd George maliye bakanıyken Venizelos'a ve Londra'daki Yunanlılara, İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki nüfuzunun devam etmesi için

⁵⁸¹ Kitsikis, 1963, s.23.

⁵⁸² Ulubelen, E. (İnceleme Yapan). (1967). *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*. İstanbul: Aykaç Kitabevi, s.252-253.

bir Yunan imparatorluğu kurmayı hedeflediğini söylemiştir. İngiliz yetkililerinden Stephen Roskill bu meseleyle alakalı olarak şu yorumda bulunmuştur: *“Lloyd George, uzun süreden beri Türklere karşı olan düşmanlığı nedeniyle, Venizelos’un iğvasına kapılmıştı.”*⁵⁸³ Henüz 1912’de I. Balkan Savaşı’nın daha yeni başladığı bir sırada, Venizelos Hükümeti’nin Londra’daki mümessili olan John Stavridis, Lloyd George ile görüşmüş ve İngiltere’nin Türkiye ve Doğu Akdeniz konularındaki fikrini, Lloyd George’un ifadelerinden, kendi anılarına şu cümlelerle aktarmıştı:

Bu akşam Downing Street 11 numarada yemek yedim; yemekte Lloyd George ...şampanya getirtti ve şu sözlerle kadehini kaldırarak şampanyasını içti: ‘Bu gece temsilcilerinden biri aramızda olan mütteliklerin şerefine ve Türkün Avrupa’dan atılması, geldiği yere gönderilmesi için içiyorum!...’ Sizler ...1897’nin anılarını silip süpürdünüz; gerektiği gibi silahlandırıldığınız, eğitildiğiniz ve yönetildiğiniz zaman neler yapabileceğinizi gösterdiniz. Şimdi sizinle fetihleriniz arasına kimsenin girmesine izin verilmeyecektir... Girit’i şimdiden kendinize ait sayabilirsiniz. Girit’i almanıza engel olabilecek tek devlet İngiltere’dir ve İngiltere’de Girit’i almanızı engel için ne bir kurşun atacak, ne de tek bir gemisini harekete geçirecektir.⁵⁸⁴

Lord Curzon da Türk düşmanlığında Lloyd George’dan aşağı değildir. 4 Ocak 1920’de yapmış olduğu konuşmada *“...Türkler Avrupa’dan atılmalıdır... Bir vebâ tohumu olan harplerin yaratıcısı, komşuları için bir küfür olan Türkler Avrupa’dan silinmelidir.”* ifadelerini dile getirmiştir.⁵⁸⁵ Üstelik Yunanlıların İzmir’i işgal edip, Anadolu’nun içlerine doğru işgal sahasını genişletmeye başladıklarında, Lord Curzon’un 24 Şubat 1920 tarihinde Venizelos’a gönderdiği tebrik mektubunda, İzmir bölgesinde bulunan Yunan kuvvetlerinin ilerlemesinin kendisini memnun ettiğini yazmaktadır.⁵⁸⁶

İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Harold Nicolson ise, Türklerden pek hoşlanmayan İngiliz delegasyonunun en şiddetli Yunan yandaşı ve Türk düşmanıydı, bir konuşmasında şöyle diyordu:

⁵⁸³ Sonyel, 2011, s.117.

⁵⁸⁴ Smith, 1978, s.21-22.; Hatipoğlu, 1986, s.462.; Hatipoğlu, 1988, s.58; İngiltere’nin Türkiye hakkındaki emellerini ifade eden Lloyd George, 22 Temmuz 1920 tarihinde ise, Avam kamarasında Türk egemenliği altındaki Doğu’nun; tarihi, stratejik ve ticarî önemi üzerinde durduktan sonra Yunanlılara olan sempatisini şöyle ifade etmiştir: *“Siyasî ve askerî işlerde hiçbir zaman kat’i kehanetlerde bulunmak mümkün değildir. Fakat, Yunanlıların Anadolu’da olduğu gibi Trakya’da da muvaffak olacaklarından eminim. Yunan milleti pek akıllı, kahraman ve şerefli bir tarihe mâlik ve M. Venizelos gibi büyük devlet adamları yetiştirmeye müsait bir millettir.”* Bkz. Söylemezoğlu, 1957, s.24-25; 3 Aralık 1920 tarihli yazısında ise, *“Mustafa Kemal Yunanlıları İzmir’den atabilir. Bu sebeple Yunanlılara her türlü yardımı yapmalıyız”* diyen Lloyd George, şiddetli bir Yunan taraftarıydı. Bkz. Ulubelen, 1967, s.249; Hatta Kurtuluş Savaşı’nın bitmek üzere olduğu, Yunanlıların artık Anadolu’da tutunamayacaklarının anlaşıldığı bir tarih olan 3 Eylül 1922’de, Lloyd George bir konuşmasında; bütün İngiltere’de halen Yunanlıların tarafını tutan 3 şahsın bulunduğunu, bunlarında; kendisi, Curzon ve Balfour olduğunu dile getirmektedir. Bkz. Kitsikis, 1963, s.302.

⁵⁸⁵ Meram, A.K. (1969). *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınları, s.232-233.

⁵⁸⁶ Ulubelen, 1967, s.258.

Türklere karşı hiçbir sempati olmamıştır ve olmayacaktır. İstanbul'da uzun süreli kalışım sırasında şuna inanmış bulunuyorum(Türk'ün) cehalet ve tembellik maskesi altında, en hayvani vahşet şevki gizlenmektedir... Türkler insanlığın ilerleyişi için hiçbir katkıda bulunmamışlardır. Onlar, Anadolu çapulcularından oluşan bir soydurlar. Barış antlaşmasının onları Anadolu'nun iç bölgelerine sürmesini ümit ederim.⁵⁸⁷

İngilizler, gerek Yunan hayranlığı ve Türk düşmanlığıyla gerekse Yunanlıların menfaati ile kendi menfaatlerinin örtüşmesiyle Yunanistan'a yardım ettiler. Dolayısıyla İngilizler, Yunan emellerini perverde eden Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne de yardım etmişlerdi.

Balkan Savaşları'nın sonu ve I. Dünya Savaşı'nın başlarında güvenlik amacıyla sürülen Rumlar, İngilizlerin himayesi altında eğitilip daha sonra Yunan Salib-i Ahmer personeli kimliğinde, Yunan ordusuna destek vermek için Anadolu'ya gönderilmişti.⁵⁸⁸

Mütareke Dönemi'nde Ayvalık taraflarına giden İngiliz yetkili Hadkinson'da, Yunan ve Rum taraftarı olup, kendisinde bir Grek sempatisi vardı. Ahmet Hilmi Ergeneli, Ayvalık Savunması ile ilgili anılarında Hadkinson'dan şöyle bahseder; ‘*livaca müfrit Rum ve Yunan taraftarlığıyla şöhret alan İngiltere hükümetinin Ayvalık mümessili Hadkinson*’⁵⁸⁹, kaza kaymakamı ile Yunan Salib-i Ahmer Heyeti arasında bir fikir ve hareket birliğini temin ve tesis etmeye çalışmaktadır. Bunun sonucunda kaza kaymakamı,⁵⁹⁰ Ayvalık'ı savunmaya yönelik tedbirleri yatıştırmaya çalışarak, bölgenin âsâyişinden sorumlu polis ve jandarma kaçaklarını sıradan âdi olaylar gibi hikaye ederek⁵⁹¹, bölgenin güvenliğini Yunan Salib-i Ahmer Cemiyetine teslim edip bu cemiyetin efrâdını hükümet zâbitası yerine kullanmak istemişti.⁵⁹² Ayvalık'ın Kaza Kaymakamı Osman Nuri Bey'in bu hareketiyle, korku ve heyecan sâikası ile can kaygısına düştüğüne ve gerçekleşmesini muhakkak gördüğü işgal sırasında, İngiliz mümessili Hadkinson'un himayesinden istifade etmek fikriyle, idârenin dizginlerini Hadkinson'un ve bil-vasıta Yunan Salib-i Ahmer heyetinin eline teslim ettiği anlaşılıyordu.⁵⁹³

İngiltere ile Yunanistan, Batı Anadolu kıyı şeridinde yaşayan Türkleri kaçırıp, boşalan bu yerlere Rumları yerleştirmek için işbirliği yapmaktaydılar. Bu işi yönetmek ve

⁵⁸⁷ Sonyel, 2011, s.125.

⁵⁸⁸ Taçalan, 1970, s.180.

⁵⁸⁹ Ergeneli, 1985, s.172.

⁵⁹⁰ 150' likler listesinden Osman Nuri

⁵⁹¹ Ergeneli, 1985, s.177.

⁵⁹² Ergeneli, 1985, s.179.

⁵⁹³ Ergeneli, 1985, s.177.

sonuçlandırmak görevi ise rütbeli bir İngiliz askerine verilmişti.⁵⁹⁴ Bu şahıs, İngiliz Yarbay Haskot Smith idi. 17 Şubat 1919 Pazartesi günü Yunan Salîb-i Ahmer heyeti, bir Yunan torpidosu ile Ayvalık'a geldiğinde aralarında Yarbay Mösyö Smith'de bulunuyordu. Güya Mösyö Smith, Ayvalık'tan gelen şikayetleri incelemek için bölgeye geldiğini bildiriyor ve civar kazalardaki eşrafın Ayvalık Kaymakamlığı'na gelmesini istiyordu. Bunun üzerine Bergama'dan ve çeşitli yerlerden memurlar bu çağrıya icabet edip geldiler. Kaymakam odasında toplanan her bir eşraf ve memurun arkasında silahlı bir Yunan askeri bulunuyordu. En son Yarbay Smith'de yerini aldıktan sonra konuşmaya başladı ve hazmedilemeyecek derecede Müslümanlara ağır laflar söyleyerek, oradaki Müslümanların kalplerini delik deşik etmişti.⁵⁹⁵

Yarbay Smith, Ayvalık'tan sonra yanındaki Rum tercüman ile Çeşme'ye, oradan da bir Yunan torpidosu ile Sakız Adası'na gidip gelmiştir. Mösyö Smith, Çeşme'deki hükümet konağını ve sonrasında hapisaneyi gezdiği esnada iki Rum mahkum kendilerinin savaş sırasında İngiliz ordusunda görev yaptıklarını anlatıp, dolayısıyla serbest bırakılmalarını istemişlerdi. Yarbay Smith bunları hapisten çıkarma girişiminde bulunsa da, Osmanlı yetkilileri tarafından bu iki Rumun işledikleri suçlar bir bir anlatılınca, bu teşebbüsünden vazgeçmişti.⁵⁹⁶

6 Mart 1919 tarihinde Köylü Gazetesi'nde çıkan bir yazıda, İngiliz Yarbay Haskot Smith, Yunanlılarla işbirliği yapmakla suçlanmaktaydı:

...Dünkü nüshamızda Ayvalık'tan aldığımız bir mektubu neşrediyorduk. Bu mektupta Türk düşmanlığını kendisine şahsî bir şeref ve iftihar vesilesi addeden ve "Türk ırkı mahvedilmelidir" diyen Mösyö Smith cenaplarının Ayvalık'ta Kaymakamın odasına celbettiği Bergama ve Ayazment eşrafından bazı zâtlara, "Türklerin artık burada hakk-ı hayat ve beka'ları kalmamıştır." Dediği ve îcârla oturdukları evleri üç güne kadar boşaltıp başka yerlere gitmelerini tenbih eylediği yazılıydı... Mösyö Smith'in Söke'ye, Urla'ya, Ayvalık'a, öteye beriye giderek ve arkasına birtakım Yunan palikaryaları takarak, İslamları bunlar vasıtasıyla huzuruna çağırıp "Artık sizin burada hakk-ı hayatınız kalmadı, defolun gidin" yolunda söz söylemeye bilemeyiz bir selâhiyet-i resmîleri var mıdır?⁵⁹⁷

Aydın Valisi Nurettin Bey, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin fitne ocağı olduğunu ve bu cemiyetin derhal şehirden uzaklaştırılması gerektiğine dair merkez

⁵⁹⁴ Taçalan, 1970, s.181.

⁵⁹⁵ Taçalan, 1970, s.178-179.

⁵⁹⁶ Taçalan, 1970, s.181.

⁵⁹⁷ Taçalan, 1970, s.181-182.

hükümete telgraf çekmişti.⁵⁹⁸ Bu cemiyet hakkında kısa süre içinde Anadolu'nun çeşitli yerlerinden hükümet merkezine, buna benzer telgraflar çekilince Osmanlı Devleti, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin zararlı faaliyetlerini anlamış ve buna mukabil sıkı tedbirler alarak bu cemiyetin memleket içindeki çalışmalarını ve şehirlere girmelerini yasaklamıştı. Buna rağmen İngilizlerin kefaleti altında Yunan Salîb-i Ahmer personelleri yine Osmanlı memleketlerine girmeyi başarmıştır. Örneğin, 13 Nisan 1919'da Menteşe Mutasarrıflığı'na gelen 8-10 kişilik Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin İngilizlerin kefaleti altında şehre girdiklerine dair mutasarrıflıktan Dahiliye Nezaretine telgraf çekilmişti.⁵⁹⁹ Yine İngiliz Fevkalâde Komiserliğinin isteği ve teminatı üzerine Menteşe'ye gelen heyetin sayısını 20'ye çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bu durumu Dahiliye Nezareti kabul etmişti. Fakat Dahiliye Nezareti, gelen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti hakkında sıkı bir tâkibât yapılmasını ve bunların vazife dışı şeylerle uğraştıklarında hemen Menteşe Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne malumat verilmesini istemişti.⁶⁰⁰ İngilizler, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'ni belli gayelere yönelik olarak Anadolu'da istihdam etmek istediği gibi dışarıdan Osmanlı memleketlerine gelen Rum göçlerini de teşvîk etmişti. Bununla birlikte İngiltere, Osmanlı memleketlerinden başka ülkelere yapılacak olan Rum göçlerini ise, önlemeye çalışmıştır. 18 Nisan 1919'da geçici olarak Trabzon'da bulunan İngiliz kontrol subayı Crawford, hararetli bir Rum taraftarı idi. Batum'daki Rumların Trabzon'a gelmelerine çaba sarfediyordu. İngiliz mümessili, Trabzon Emniyet müfettişine, Batum'da zarûret içinde bulunan 500 Rum ailesinin Trabzon'a döneceğini söyleyince, Mevkî Komutanlığı vaziyeti Valiliğe bildirmiş, Valilik de Rumların Trabzon'a kabul edilmeleri halinde sefaletin çoğalacağını ve bundan dolayı Trabzon'a göçmen kabul edilemeyeceğini İngiliz mümessiline resmi bir şekilde bildirmişti. Rusya'da geçim zorluğu olduğunu vurgulayan İngiliz mümessil, buralara gitmek için başvuran Rumlara vesika verilmemesi için 7 Aralık'ta valiliğe bir yazı iletmişti. Mümessilin buradaki ana gayesi, Trabzon civarında Rum nüfus artışını temin etmektir. Rusya sahillerini zarûret içinde göstermek suretiyle, Rumların Rusya'ya gitmelerine razı olunmaması hep bu amaca hizmet içindi.⁶⁰¹

İngilizler, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da serbestçe işlerini görebilmesi için gerektiğinde Osmanlı memurlarının bu cemiyet üzerindeki tahkikatına dahi engel oluyorlardı. Örneğin, 5 Mayıs 1919 Pazartesi günü Samsun limanına gelen

⁵⁹⁸ BOA, DH. ŞFR. D:616, G:88, B:4-5.

⁵⁹⁹ BOA, DH. ŞFR. D:98, G:226-1, B:1.; BOA, DH. KMS. D:51-1, G:41, B:5.

⁶⁰⁰ BOA, DH. KMS. D:51-1, G:41, B:1.; BOA, DH. ŞFR. D:98, G:232, B:1.

⁶⁰¹ Çapa, 2001, s.82.

Yunan Salîb-i Ahmer vapurundan çıkarılan 52 parça eşyanın, Osmanlı gümrük memurları tarafından muâyene edilmesine İngiliz askerleri engel olmuştu.⁶⁰² Osmanlı Maliye Nazırı Müsteşarı ise, bu olay için; ‘*Salîb-i Ahmer namına vürûd edecek eşya gümrük tarife kanununun dördüncü maddesi mûcibince gümrük resmden muâf ise de muâyeneye tâbi tutulması hakkında bir kayıt olması zımnında...*’⁶⁰³ sözleriyle Salîb-i Ahmer’e ait olan eşyaların gümrükten geçerken vergiden muâf tutulsa bile bu eşyaların muâyene edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sonrasında İngiltere Fevkalâde Komiserliği, olaya el atarak bu eşyaların Yunan Salîb-i Ahmeri’ne âidiyetinden ötürü Osmanlı memurlarınca muâyene edilmesine gerek olmadığını, zaten bu eşyaların muâyenesini bir İngiliz zâbitinin yaptığını ve tahkikat sonucunda eşyaların tamamının sağlık malzemesi olduğu dolayısıyla Osmanlı’nın bu eşyalara müdahale etmemesi gerektiğini söyleyerek eşyaların kontrol edilmesine mani olmuştur.⁶⁰⁴ Yine benzer bir olay Çatalca’da yaşanmıştır; 11 Mart 1920 tarihinde hudut dahiline bazı eşyaları sokmak isteyen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti’ne, Osmanlı memurları karşı çıkıp eşyaların muâyene edilmesi gerektiğini söylemişlerdi. Fakat İngiliz askerî memurları olaya müdahale ederek Osmanlı memurlarının vazifesine engel olmuşlardı.⁶⁰⁵ Dolayısıyla mevzu bahis olunan eşyalar muâyene edilememiştir.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin üyeleri sürekli olarak ya bir İngiliz mümessili ile ya da bölgede bulunan yetkili bir İngiliz ile yakın temasta bulunmuş ve her fırsatta görüşmüşlerdir. 28 Mayıs 1919 günü iki Yunan torpidosunun ve iki nakliye gemisinin Midilli’den Ayvalık’a doğru gelmekte olduğu görülüp, bu gemilerin, Ayvalık limanının girişi olan Dalyan Boğazı açıklarında demirlediği müşahede edilince, İngiliz mümessili ile birkaç Yunan Salîb-i Ahmer subayı bu gemilere gidip akşama kadar kalmışlardı.⁶⁰⁶ İngiliz mümessili ile Yunan Salîb-i Ahmer subaylarının bu birlikteliğinde, muhakkakki bazı konular görüşülmüştü. Yine aynı şekilde, 22 Haziran 1919 tarihinde 17. Kolordu Kumandanı namına kurmay subay Abdülmecit’in Harbiye Nezareti’ne gönderdiği bir

⁶⁰² Samsun limanına gelen Yunan Salîb-i Ahmer vapurundan çıkarılan eşyalar; 12 Çuval, 20 sandık, 19 bavul ve 1 büyük sandıktan mürekkep olup, bunları baş muhafaza memuru Tahsin ve diğer muhafaza memurlarından Hüsnü ve Hulusi efendilerin yardımıyla iskeleye indirilmiştir. Sonrasında Osmanlı memurları bu eşyaları muâyene etmek için yetkililere başvurmuş ise de İngiliz askerleri buna mani olmuştur. En nihayetinde İngiliz askerleri tarafından, Osmanlı memurları iskeleden hemen uzaklaştırılmıştı. Bu memurların ifadesine göre, sandıkların içinde ‘ne olduğu meçhul’ olsa da, bizce, içlerinde silah ve cephaneye olduğu kuşkusunu uyandırmaktadır. Bkz. **BOA**, HR. SYS. D:2605, G:3, B:8.; **BOA**, DH.İ.U.M. D:20-22, G:14-81, B:3.

⁶⁰³ **BOA**, HR. SYS. D:2605, G:3, B:10.

⁶⁰⁴ **BOA**, HR. SYS., D:2605, G:3, B:6., 10., 18., 22., 28.

⁶⁰⁵ **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:41.

⁶⁰⁶ Çetinkaya, 1993, s.48.

yazıda; Ayvalık'a Leon torpidosunun geldiğini ve Yunan Salib-i Ahmer Heyeti'nin 19 nefer ile birlikte İngiliz Bahriye yüzbaşlarından Edikson⁶⁰⁷ ile karaya çıkıp önce metropolithaneye, daha sonra hükümet dairesine gidip burada görüşüklerini bildirmektedir.⁶⁰⁸ Bu görüşmenin ardından bölgedeki Rumlar nümayişe başladı ve taşkınlıkta bulunan yerli Rumlar havaya ateş açıp sevinç gösterilerinde bulunuyorlardı. Bu sırada havaya atılan kurşunlardan dolayı bir Rum yaralandı ve bazı Rumlar orada bulunan fesli şahısların feslerini yere atarak onları tahkir etti.⁶⁰⁹ Bununla da yetinmeyen Rumlar civarda bulunan hapishaneye saldırarak 60 kadar Rum mahkumu serbest bıraktılar.⁶¹⁰

İngilizler, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne elbise ve askeri üniforma gibi ekipmanların sağlanması için de destek vermiştir. 14 Ağustos 1919'da İzmir ile Antalya arasında gidip gelen İngiliz bandıralı bir vapur, Antalya Rum hastanesi için tıbbî eşya adı altında Yunan askerlerine mahsus 100 takım elbise ile 150 ayakkabı ve yaklaşık bu miktarda iç çamaşır getirmişti. Bu eşyalara Osmanlı memurları tarafından el konulup, Yunanlıların Antalya'da bir teşkilat vücuda getirmek emelinde olduklarının anlaşılması üzerine, mahallî idâre bu işi yapanlar hakkında sıkı bir tâkibât başlatmıştı. 176. Alay Kumandanlığı 1919 Ağustos ayındaki raporunda, müsadere edilen bu eşyaların tahkikatına kadar mahallî idâre tarafından muhafaza edilmesini talep etmiştir.⁶¹¹

24 Şubat 1920 tarihinde de üçü İngiliz, ikisi Fransız olmak üzere beş subayın; 80 kadar İngiliz efrâdı, 23 sandık cephaneye ve bir kısım bomba ve sıhhiye malzemesiyle yüklü bir römork ile Gelibolu'ya gelerek havalesine bu eşyaları nakletmişlerdi.⁶¹² İngilizlerin Anadolu'ya getirdiği bu silah ve cephaneler, bizde, İngilizlerin Yunanlılara Anadolu'yu

⁶⁰⁷ İngiliz Bahriye yüzbaşısı, burada kullandığımız belgede "Edikson" diye geçmektedir. Fakat diğer okuduğumuz kaynaklardan anlaşılan o ki, bu subayın adı "Hadkinson"dur. Ahmet Hilmi Ergeneli Ayvalık Savunması ile İlgili Anılarını anlatırken, 'Hadkinson ile Yunan Salib-i Ahmer Heyeti'nin çok sıkı temasları olduğuna' değinmektedir. Bkz. Ergeneli, 1985, s.190-191.

⁶⁰⁸ ATASE, İSH, K: 84, G:31, B:2.

⁶⁰⁹ ATASE, İSH, K:183, G:214, B:1.

⁶¹⁰ Umar, 1974, s.50.

⁶¹¹ ATASE, İSH, K:20, G:107, B:1.; Ayrıca, Antalya şubesinin kalem-i riyasetinden alınan raporda ise, İngiliz bandıralı vapurun getirdiği eşyalar arasında Yunan askeriyesine ait 98 takım elbise ile 504 ceket, 262 pembe renkli don 69'u yeni olmak üzere 218 pembe renkte ceket ve pantolon ayrıca 46 gömlek ve de 147 yeni askeri ayakkabı geldiğinden bahsedilmektedir. Bkz. Aynı Belge. Ayrıca Yunan askerî elbiselerinin Anadolu'ya getirilmesi İzmir'in işgalinden çok öncesine kadar dayanmaktadır. İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği 22 Şubat 1919 tarihli yazısında, "Yunan ve İngiliz askerî üniformasını giymiş bazı kişilerin" Türk jandarmalarına saldırdığını ifade etmektedir. Bu yıllarda Batı Anadolu'da faaliyet gösteren Rum çetecileri; Türk askerinin, İtilaf Devletleri'nin askeriyle çatışmaya girmeyeceğini bildikleri için İngiliz veya Yunan askerî üniformasını giyerek faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Bkz. Umar, 1974, s.50.

⁶¹² ATASE, İSH, K:299, G:35, B:1.

işgal etmeleri için gerekli olan malzemeleri sağladıkları konusunda şüpheler uyandırmaktadır.

Başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletleri'nin Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne yapmış olduğu maddi yardımları vardı. 9 Mart 1919 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından Azapkapı'da bulunan Sinyusoğlu Özel Hastanesinin, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne verilmesi kararlaştırılmıştı.⁶¹³ Özellikle bazı İngiliz askerî yönetici ve doktorlarının, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti için muhtelif yerlerde hastane olarak kullanılmak üzere bina temin ettiği dikkat çekmektedir. Temin edilen bu binalarda istihdam edilecek olan Yunan askerî doktorlarını da İngilizlerin yönlendirdiği göze çarpmaktadır. 10 Aralık 1919'da Bebek'te İngilizlerin elinde bulunan askerî hastanelerin, İngiliz ordusunun hareket halinde bulunması hasebiyle tahliye edileceğinden, bunların Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'ne verilmesi husûsunda, İngiliz hastanesi baş doktoru tarafından Yunan işgal kuvveti kumandanı Miralay Katehakis'e teklif edilmişti. Fakat Katehakis bu hastaneleri almak konusunda Atina'dan gelecek cevaba göre hareket edeceğini bildirmiştir.⁶¹⁴ 15 Şubat 1920 tarihinde ise İstanbul'dan gelen Yunan bandıralı bir vapurla, Yunan Salîb-i Ahmer hastanesi için askerî bir doktor ile silahlı bir Yunan neferi Gelibolu'ya gitmişti.⁶¹⁵ Aynı şahısların 19 Şubat'ta oradan Tekfurdağı'na geçtiği Harbiye Nezareti'ne bildirilmiş olup o tarihe kadar sivil bir Yunan doktoru tarafından idâre edilmekte olan Tekfurdağı Yunan Salîb-i Ahmer Hastanesi'nin idâresi, 21 Şubat 1920'de İngiliz askerî mümessili refakatinde yeni gelen Yunan askerî doktoruna verilmişti.⁶¹⁶

İngiltere'de bulunan bazı doktor ve hemşireler, hem Yunan sempatizanı olduklarından hem de kendi meslek uğraşları olan sağlık faaliyetleri açısından, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmalarına yakından ilgi duyuyorlardı. Hatta Anadolu'da Yunan işgali döneminde İzmir'de bulunan Aya Haralambos Rum Hastanesi'nde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, çoğunlukla Yunan askerlerine ve Rumlara hizmet verirken, bu dönemde Yunan dostu İngiliz Mary Hunter ve yanında bulunan 20 kadar hemşire de, "Beyaz Haç" birimiyle beraber Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yanı başında yer alarak bazı faaliyetlerde bulunmuşlardı.⁶¹⁷ Yine aynı şekilde, Yunanlılar ve Yunan Salîb-i Ahmer

⁶¹³ ATASE İSH, K:231, G:44, B:2-3.

⁶¹⁴ ATASE, İSH, K:99, G:21, B:3.

⁶¹⁵ ATASE, İSH, K:299, G:35, B:3.

⁶¹⁶ ATASE, İSH, K:299, G:35, B:1.

⁶¹⁷ Tantay, 2008, s.34-35.

Cemiyeti, İngiltere’de öne çıkmış bilim adamı ve yazarların sevgisini kazanarak, bunları arkalarına almayı bilmişlerdi. Mesela, Yunan Milli Marşı’nın İngiltere’de neşredilmesiyle alakadar olan müzisyen Mr. Starmer, hazırlanan İngilizce metnin edebî bir değer haline getirilmesi için ünlü İngiliz yazar ve şairi Rudyard Kipling’e haber göndermişti. Peşinen Starmer, İngiltere’de bulunan Yunan Büyükelçisi Kaklamanos’a 19 Eylül’de şöyle bir yazı göndermişti:

Şimdi sıra sözlerin, müziğin ölçü ve ritmine uygun şekilde şiir haline sokulmasına geldi. Bunun en iyi şekilde yapılması lazım. Acaba Rudyard Kipling’den istenemez mi, diye düşündüm... Kendisi bulunduğum sayfıyeye pek yakın bir yer olan Sussex’te oturmaktadır. Onunla sık sık buluşabilir ve arzu ettiği gibi işbirliği edebilirim. Bu benim için zevkli bir hizmet olur...⁶¹⁸

Bu yazıyı alan Kaklamanos hemen Kipling’e bir mektup yazmaya başladı. Evvelin Fransızca bir karalama yaptı. 24 Eylül’de bunu düzelterek İngilizceye çevirdi. Böylesine büyük bir şaire mektup yazmak kolay değildi. İkinci denemesinde, *“Yunan milletinin, İngiltere’nin yaşayan en büyük şairini kendi davasına hizmet eder görmekten duyacağı zevk ve şerefi size hatırlatmak faydasızdır”* diyordu. Nihayet üçüncü ve değişik bir müsvedde yaptı ve 27 Eylül günü şaire bunu yolladı. 1 Ekim günü Kaklamanos’un beklediği mutlu haber geldi: Kipling teklifi kabul etmişti. 5 Ekim günü ise, milli marş metni üzerindeki işini bitirmişti. Kipling kendi elleriyle, Yunan Büyükelçisi Kaklamanos’a şunları yazdı: *“5 Ekim 1918. Muhterem Efendim, 27 Eylül’de bana göndermek lütfunda bulunduğunuz Yunan Milli Marşı’nın, tarafımdan yapılmış İngilizcesi ilişktedir. Aslındaki ruhu bir nebze verip veremediğini ve müziğe uyup uymayacağını bana bildirirseniz pek sevineceğim. Saygılarımlar... Rudyard Kipling.”* Kaklamanos buna verdiği cevapta, tercüme şiiri pek beğendiğini söylemişti ve bu metnin resmi bir gazetede neşredilmesini teklif ediyordu. Bu teklife binâen 12 Ekim tarihinde Kipling’ten şu cevap geldi: *“... Daily Telegraph Gazetesi ile anlaştık. Yunan Milli Marşı’nın tarafımdan İngilizce’ye çevrilmiş şekli gazetede derhal yayınlanacak. Bana verecekleri 50 sterlin’in Yunan Kızılhaçı’ı (Yunan Salıb-i Ahmeri) yararına size gönderilmesi için de talimat verdim.”* İki üç gün sonra Kaklamanos, vaziyeti Atina’ya ilettil: *“Size Kipling tarafından İngilizceye çevrilen Yunan Milli Marşı’nın, Daily Telegraph’ın birinci sayfasında yayınlandığını ve şairin, çevirme ücreti olan 50 sterlini Yunan Kızılhaçı’na (Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti’ne) bağışladığını bildirmekle bahtiyarım.”*⁶¹⁹ Henüz Anadolu’da Yunan işgali başlamadan

⁶¹⁸ Kitsikis, 1963, s.152-153.

⁶¹⁹ Kitsikis, 1963, s.153.

kısa bir süre önce Ayvalık'da, Çalgıcıbaşı'nda bulunan Cicifan'ın kahvesinin önünden Ayvalık Metropolidi geçerken kahvedeki Rumlar, hep bir ağızdan *''Yaşasın Yunanistan, Kahrolsun Türkiye''* diye bağırırdıktan sonra, Yunan Milli Marşı'nın *''siz Türkleri Kesiniz, zalimleri parçalayınız''* dizesini defalarca söylemişlerdi.⁶²⁰

Anadolu'nun batısında ve kıyılarında Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyeti ne ise Anadolu'nun doğusunda da aynı vazifeyi Amerikan Salıb-i Ahmer Cemiyeti ifa etmektedir. Bu iki cemiyetin isimleri farklı olmakla birlikte yardım ettikleri azınlıklar da farklıdır. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti Batı Anadolu'da Rumlara yardım ederken, Amerikan Salıb-i Ahmer Cemiyeti Doğu Anadolu'da Ermenilere yardım etmektedir.⁶²¹ Fakat konumuzla alakalı olarak Amerika Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti kadar olmasa da, Yunan emellerine hizmet etmiştir. 1 Haziran 1919 tarihinde Amerikan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bir papaz, bir kadın ve zâbit üniformalı üç şahıs Hayrabolu'ya gelmiş olup yardıma muhtaç olan çeşitli unsurların nüfus miktarını tespit edip Babaeski'ye oradan da Uzunköprü'ye geçmişlerdir. Bunlar arasından bir zâbit Uzunköprü'de bulunan İngiliz mümessilini ve Yunan zâbitlerini ziyaret ederek daha sonra belediye dairesinde kaza kaymakamı ile görüşmüştür. Seyahate devam eden Amerika Salıb-i Ahmer Cemiyeti Uzunköprü'den sonra Eskiköye uğrayarak burada sözde Türklerin Rumlara karşı yapmış olduğu saldırı ve tecâvüzleri araştırmak üzere kasıtlı bir tetkikat yapmışlardır.⁶²²

Hariciye Nezareti tarafından kaleme alınan 27 Haziran 1922 tarihli bir raporda ise; İzmir'de bulunan Amerikan Salıb-i Ahmer memurlarından 'Baha' adındaki bir şahsın hâl ve hareketlerinden ötürü takip edildiği anlatılmaktaydı. Yapılan araştırmaya göre Baha Bey, Yunan işgali sırasında firar eden Hacı Hüseyin (Paşa) ile oğlu Zeki'nin en samimi arkadaşlarından olup onlarla birlikte çalışmıştı. Ayrıca yakın zamanda, Yunanlılar tarafından Hacı Hüseyin'e tahsis edilen otomobil ile beraberinde bir Yunan subayı bulunduğu halde Baha Bey, Zeki ile birlikte balolara ve bazı yerlere gidip gelmişlerdi. Baha Bey'in adeta bir Yunan memuru derecesinde yetki ve nüfuza sahip olup, Yunan kulüplerine serbestçe girip çıktığı ve öteden beri Yunan emellerine hizmet eden fesat bir

⁶²⁰ Arıkan, 1989, s.10.

⁶²¹ Örneğin; Ulukışla yoluyla Sivas ve Elazığ'a gelen Amerika Salıb-i Ahmer Cemiyeti beraberinde getirdiği kapalı sandıklarda, makineli tüfenk ve silah bulduğuna dair bir bilgi 16.Kolordudan 15.Kolorduya bildirilmiştir. **ATASE**, İSH, K:192, G:28, B:1.; Ayrıca, Amerika Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin Ermenilere yardım ettiğine dair detaylı bilgi için Bkz. Kuzgun, 2014, s.14-22.

⁶²² **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:12, G:38, B:6., 10-11.

şahıs olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda Baha Bey'in, Yunan ordusu için casusluk faaliyetinde bulunduğu da dikkat çekmektedir. Tüm bunlardan dolayıdır ki zerre kadar Türklükle alakası olmayan bu şahsın, Amerikan Salıb-i Ahmer Cemiyeti nezdinde şikayet edilip, görevine son verilmesi istenmiştir.⁶²³

2.2.8.2. Yunan-Ermeni işbirliği çerçevesinde Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti

Türkiye meselesinde, Ermenilerle Yunanlılar arasında fikir birliği sağlanmıştı, zira Osmanlı Devleti'nin parçalanmasından elde edecekleri fayda, biri Doğu'da diğeri Batı'da olmak üzere toprak kazanmaya çalıştıklarına göre, aralarında çıkar çatışması yoktu.⁶²⁴ Yunan-Ermeni işbirliğinin ilk örneği, 1918'de Cenevre'de "*Türklerin Zulmüne Uğramış Milletler Birliği*" adında bir dernek kurlmaları olmuştu. Birlikte daha çok Ermeniler ve Rumlar, fakat daha az olmak üzere Museviler ve Araplar da vardı. Bu birliğin statüsü, 1. maddeyle şöyle başlıyordu: Cenevre'de, "Ligue des nationalites opprimees de Turquie" (Türkiye'de Zülme Uğramış Milletler Birliği) ismiyle bir dernek kurulmuştur. 4. madde de ise şöyle deniliyordu: Amacına ulaşmak için Birlik, şu işleri yapacaktır: a) Her çeşit yayımlar, b) Konferanslar, c) Mitingler, d) Kardeşlik Bayramları. 5. madde: Birlik bütün dost ve müttefik devletlerde fikirlerini neşretmeye ve bu devletlerde dostluk ortamları oluşturmaya çalışacaktır. 6. madde: Birlik Türkiye'ye karşı mücadeleyi pekiştirmek ve gönüllüleri harekete geçirmek üzere, tarafsız ve müttefik devletlerde çalışma kolları tesis etmek için çaba harcayacaktır.⁶²⁵

Mondros Mütarekesi'nden evvel Cenevre'de, 'Türkiye'de Zulme Uğramış Milletler Birliği'nin kurulmasıyla başlayan Yunan-Ermeni iş birliği, Ermeni Patrik Zaven Efendi'nin 6 Aralık 1918'de Kudüs'ten İstanbul'a dönmesinden sonra daha da hızlandı. Yine bu tarihte Venizelos'tan alınan direktifler doğrultusunda İstanbul'da, "*Rum-Ermeni İttihad Komitesi*" kuruldu.⁶²⁶ Ermeni Patriği Zaven Efendi, İstanbul Rum Patrikhanesi'nde kurulan Mavri Mira heyetiyle hem fikir olarak çalışıyordu.⁶²⁷ İstanbul Rum Patrikhanesi'nde bulunan Patrik Vekili Dorotheos ile birlikte Ermeni Patriği Zaven Efendi,

⁶²³ BOA, HR. İM. D:20, G:52, B:1.

⁶²⁴ Bu iki unsur yalnızca Pontus Meselesi'nde anlaşamıyorlardı. Bu anlaşmazlığa sebep olan da Yunan hükümeti değil Pontus Rumları idi. Çünkü buldukları bölgenin yönetimini Ermenilere bırakmak istemiyorlardı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kitsikis, 1963, s.267-268.

⁶²⁵ Kitsikis, 1963, s.268-269.

⁶²⁶ Çapa, 2001, s.77.

⁶²⁷ Atatürk, 1989, s.4.; Ayrıca Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin, Mavri Mira Cemiyeti'nce satın alındığından bahsedilmektedir. Bkz. ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.

17 Ekim 1919'da ‘‘Bütün Türkiye'nin işgal edilmesini’’ istemişlerdi. Ayrıca 14 şubat 1920 tarihinde Lloyd George'a İstanbul için Yunan mandasını teklif etmişlerdi.⁶²⁸ Tüm bu gelişmelerle kısa sürede, Ermeni ve Yunanlılar arasında büyük bir dostluk ve işbirliği oluşturulmuştu; Rum basını Rumların tehcrinden bahsederken, aynı zamanda Ermeni katliam ve tehcrlerini de eklemeyi ihmal etmiyordu.⁶²⁹

Londra'da bulunan Yunan Büyükelçisi Kaklamanos 25 Ocak 1919 tarihinde, Paris'te bulunan Yunan Başbakanı Venizelos'a şöyle yazıyordu: Sayın Başkanım, buradaki Yurtsuz Kalmış Rumlar Komitesi, Ermenilerle birlikte aldıkları ve müttefik devletlerin mümessillerine yollamak istedikleri bir karar sureti konusunda, onayınızı almak için beni vazifelendirdiler. Alınan karar sureti şudur:

Biz asırlar boyunca Türkler tarafından ezilen, zulme ve işkenceye uğrayan, Türkiyeli Hıristiyan Rum ve Ermeni halkları, müttefiklerin niha zaferine hizmet etmiş olma inancıyla, şu hussların gerçekteşmesini istediğimizi bildiririz: 1) Rum ve Ermenilerin yaşadığı bölgelerde Türk hâkimiyetine son verilmelidir. 2) Her milletin kendi kaderini ta'yin etme hakkına uygun olarak, bağımsız bir Ermeni Devleti kurulmalı ve Rumlara ait bölgeler Osmanlı İmparatorluğu'ndan alınarak Yunanistan'a bağlanmalıdır. 3) Suçludan uygun bir tanzimat istenmeli ve iki milyon Hıristiyan'ın katilleri mutlaka cezalandırılmalıdır.⁶³⁰

Yunan-Ermeni dostluğu birkaç vesile ile Yunan Millet Meclisi'ndeki konuşmalara da konu olmuştu. Yunan Meclisi'nin 10 Mayıs 1920 günkü oturumunda, Meclis Başkanı Th. Sofulis, Ermeni Erivan hükümetine gönderilen ve Kilikya'da Ermenilere karşı girişildiği savunulan Türk kırım hareketlerini kınayarak Yunan Parlmentosunun Ermeni halkına sempatilerini belirten 23 Mart 1920 tarihli bir mektubu ve buna mukabil Ermeni Cumhurbaşkanı Hatissian tarafından gönderilen 6 Nisan 1920 tarihli cevabını okumuştu. Hatissian, belirttiği sempatiden dolayı Yunan Parlmentosu'na teşekkür ediyor, ‘‘iki ülke arasındaki içten ilişkilerin ileride daha sıkı bir hale gelmesini’’ temenn ediyordu.⁶³¹

Yunan-Ermeni işbirliğinin açık bir rneği olarak, Elefterios Venizelos'un, Bogos Nubar'ın⁶³² ve Arşak Çobanyan'ın nutuklarını biraraya getiren ‘‘Fraternite Armeno-Greque’’ (Ermeni-Yunan Kardeşliği) isimli kitap gösterilebilir. Yunan-Ermeni

⁶²⁸ Yıldırım, 2004, s.54.

⁶²⁹ Çapa, 2001, s.77.

⁶³⁰ Kitsikis, 1963, s.272.

⁶³¹ Sonyel, 1973, s.22.

⁶³² Kendisi bir Ermeni olan Bogos Nubar, Paris Konferansı'ndaki Ermeni delegasyonunun başkanıydı. Eski Mısır Başbakanı olan Nubar Paşa gibi o da Paris'te öldü. Bogos Nubar'a babasından büyük servet kalmıştı. Bknz. Kitsikis, 1963, s.268.

kardeşliğinden bahsederken, dergisi ve kitaplarıyla Yunan propagandasına önemli katkılarda bulunan Ermeni Leon Sıvacıyan'ı da burada zikretmek gerekir.⁶³³

Tüm bu yukarıda anlattığımız Yunan-Ermeni dostluğunu, yapmış olduğu çalışmalarıyla Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti de, bu iki unsur arasındaki bağları perçinlemişti. 27 Şubat 1919 tarihinde Ayvalık'a geldiği bildirilen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Rum hastanesine yerleşerek bayrak açma faaliyetinde bulunmuştu. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin geldiği aynı günde, İzmir'de büyük Ermeni Kilisesi'nde "*düvel-i İtilafiye mümesilleri ve Yunan memurini ve Rum ve Yahudi rüesası ruhaniyesi hazır oldukları halde ayin-i ruhaniyi icrâ ve düvel-i İtilafiye sancaklarıyla Ermeni bandırasını keşide*" edip Ermenistan'ın kurulmasından ve Rumlar ile Ermeniler arasında işbirliği yapılmasına dair "*Ermeni murahhası, Rum metropolidi ve Yunan memurları tarafından nutuklar irâd edilmiştir.*"⁶³⁴

Mart 1919'da Muhâcirin Müdiriyyet-i Umûmiyesi'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir belgede ise, Marmara taraflarına bir Yunan torpidosunun geldiğini ve torpidoda büyük rütbeli bir Yunan doktoru ile yardımcısının dahi beraber bulunduğunu, üstelik bunların, cins ve mezhep ayırt etmeksizin yardım etmek üzere Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatının yapılmasını ve bu husûs için Osmanlı hükümetinin de yardım etmesini ve işleri kolaylaştırmasını istedikleri, ifade edilmekteydi. Fakat Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup olan bu doktorlar, "*bilâ tefrik cins ve mezhep muâvenet ifa eylemek üzere*" Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatının icrâ edilmesini talep etseler de, sonradan anlaşıldığı üzere kurulan bu teşkilatın, "*yalnız Rum ve Ermeni muhacirlerin ahvâlleri tedkik ve müşahade eylemek üzere*" bazı muâmelelerde bulunduğu ortaya çıkmıştı.⁶³⁵ Yani Müslüman-Türk ahâlî ve Yahudi gibi diğer unsurlar, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bu hizmetinden tam olarak istifade edememişlerdi. Buradan da anlaşılan o ki, Rum-Ermeni kardeşliği çerçevesinde, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti hizmet vermekteydi.

Kurtuluş Savaşı yıllarında, 4 Nisan 1921 tarihinde Şarkî Cephesi Kumandanlığı'ndan 12. Fırka Kumandanlığı'na gönderilen raporda: "*Nisan istidasından beri Kızıkların şimal-i Ermenistan'da icrâ ettikleri hareketten alınan son mevsûk telâkki edilen haberlere nazaran üç günden beri temâdi eden müsâdemât neticesinde Taşnaklar*

⁶³³ Kitsikis, 1963, s.269.

⁶³⁴ BOA, DH. EUM. 6.Şb. D:49, G:72, B:1.

⁶³⁵ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:9.

top gibi ağır esliha ve eşyayı terk ederek bir kısmı’nın geri çekildiği bildirilmektedir. Ayrıca Kızılların ordusu 4 saat gibi kısa bir sürede Erivan’a girmişti. Bölge ahâlisi, Kızılları musika ile karşılamış ve Taşnaklar süratle çekilmiş olduklarından şehre hiçbir tahribat yapamamışlardı. Bu müsademedен çıkan, üç yüzü aşkın yaralı Ermeni, trenle Yunan Salıb-i Ahmer Hastanesi’nin bulunduğu bölgeye sevk edilmişlerdi.⁶³⁶ Görüldüğü gibi Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan-Ermeni dostluğu doğrultusunda, bir taraftan Batı Anadolu’da savaşan Yunan askerlerinin yarasını sararken diğer taraftan da Anadolu’nun doğusunda bulunan yaralı Ermenilerin yarasını sarmayı da ihmal etmemiştir.

Son olarak Yunan-Ermeni işbirliği, Venizelos’un iktidardan düşmesinden sonra da devam etmiştir. Nitekim Ermeni Generali Torkom, 13 Temmuz 1921 tarihinde Kaklamanos’un yerine Londra büyükelçisi olan, konstantinci A. Rizo-Rangabe’ye şu yazıyı göndermişti: Sayın büyükelçi, “Armenia and the New East” isimli gazetemiz yayına başlamak üzeredir. Bildiğiniz gibi gazetenin programı Doğu’daki Yunan ve Ermeni milli menfaatlerini savunmaktır. Sizden, Washington, Roma, Paris, İstanbul, Madrid, Danimarka, Hollanda, Belgrad, İsviçre, Bükreş ve Mısır’da bulunan konsoloslarınıza, maslahatgüzârlarınıza ve elçilerinize yazarak, buldukları memleketlerdeki Yunan kökenli kimselere gazetemizi ulaştırmak için aracılıklarını sağlamanızı rica ederim.

Gazetemizin yayınlanması öyle ümit ediyoruz ki, Doğu’daki çıkarları birolan iki kardeş milletin, Yunanistan’la Ermenistan’ın, bugün olduğu gibi gelecekte de devam edecek birlikte hareketlerinin bir ilk adımı olacaktır. Zatiâlinizin ve bize yardımcı olmak isteyecek meslektaşlarımızın, en derin teşekkürlerimizi ve Yunanistan’ın parlak geleceğine olan inancımızın ifadelerini kabul buyurmanızı, saygılarımla rica ederim. Torkom.⁶³⁷

2.2.8.3. Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti’nin kilise ile işbirliği

Yunan işgali başlamadan önce, Ayafotini Kilisesindeki papazlar Rum cemaate verdikleri vaazlarda, pek yakın bir gelecekte Yunan ordusunun İzmir’i işgal edeceğini gururla müjdeliyorlar ve işgal esnasında ne kadar Türk kanı dökülürse hepsinin Rumlara helal olduğunu ve bu yolda çalışanların büyük sevaplar kazanacaklarını sevinçle haber veriyorlardı.⁶³⁸ Bu arada sadece Ayafotini Kilisesi değil, Osmanlı sınırları içerisinde dinî âyîn ve ibadetler için özel olarak tesis ve idâre edilen diğer kiliseler de, siyasi meselelerin topluca konuşulduğu, mütâlâa edildiği ve karara bağlandığı birer fitne fesat ocağı haline

⁶³⁶ ATASE, İSH, K:964, G:7, B:1-2.

⁶³⁷ Kitsikis, 1963, s.273-274.

⁶³⁸ Kaygusuz, 1955, s.159.

gelmişti. Papazlar, Rum ahâlîsine, bütün siyasi telkinlerini kiliselerde, ibadet gayesiyle yapılan toplantılar esnasında yaparlardı. Mütarekeden sonra bütün Rum kiliselerinin birer ‘‘silah deposu’’ haline getirildiği ve Rum halkın bu depolardan silahlandırıldığı, Yunan işgali sırasında ortaya çıkmıştı. Yunanistan’dan ve adalardan gizlice Batı Anadolu sahillerine getirilen Rum komitacıları, ya kıyılarıdaki Rum köylerinde ya da kiliselerde barındırılır, oralarda doyurulur, saklanırlardı. Çünkü kiliseler her türlü taarruz ve müdahaleden uzak idi. Buralara hükümet yetkilileri ve Osmanlı subayları nüfuz edemezdi. Bilâkis Rumlar bu durumda ‘‘din serbestimiz ihlâl ediliyor, Türk memurları dinî mukaddesatımıza tecâvüz ediyorlar’’ tarzında hezeyanlarla yaygara koparırlardı.⁶³⁹

Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti’ne gönderilen bir belgede, Rum ve Yunanlıların Anadolu’yu Yunanistan’a ilhak etmek maksadıyla ne surette çalıştıklarına dair dikkat çektikten sonra, gerek Küçük Asya Cemiyeti’nin gerekse Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ve metropolithane’nin bu konu hakkında ortaklaşa çalıştıkları ve faaliyetlerini hızlandırdıklarından bahsedilmekteydi.⁶⁴⁰ Nitekim hem metropolithane hem de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan emellerinin teminine çalışıyorlardı. Bunu yaparlarken de biraraya gelip bazı görüşmelerde bulunuyorlardı. Daha Anfitrini hastane gemisi 20 Ocak 1919 tarihinde İzmir Limanı’na gelip demir atar atmaz, gemiden çıkan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti’ni taşkın Rum halkıyla birlikte İzmir Metropolidi Hrisostomos karşılamıştı. Yunan Salîb-i Ahmer namıyla gelen gemiler, ilaç ve yardım malzemesi adı altında İzmir’e sürekli silah ve cephane taşımışlardı. Bütün bu faaliyetin merkezinde Hrisostomos ve kilise vardı. Nitekim gemideki doktorlar İzmir Metropolidi ve Rum halkı tarafından karşılandıktan sonra Ayafotini Kilisesi’ne yerleştiler ve kiliseye Yunan bayrağını çektiler.⁶⁴¹ Aynı şekilde 19 Haziran 1919’da Leon Torpidosu’yla Ayvalık’a gelen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti ve beraberinde bulunan bazı neferlerle birlikte İngiliz deniz yüzbaşlarından Edikson (Hadhison), Ayvalık’ta hükümet dairesine gitmeden önce metropolithaneye gidip bazı konuşmalarda bulunmuşlardı.⁶⁴² Yine Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile kilise arasındaki bağı anlatmak adına; işgal yılları içerisinde İzmir’de, bizzat Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin denetiminde bulunan Rum Aya Haralambos

⁶³⁹ Gökbel, 1964, s.27-28.

⁶⁴⁰ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:7.

⁶⁴¹ Yıldırım, 2004, s.68-69.

⁶⁴² ATASE, İSH, K:183, G:214, B:1.

Hastanesi'nin, kurulduğu senelerde 'ospitalion' olarak isimlendirilen hastane binası, sonraki zamanlarda Aya Fotini Kilisesi tarafından satın alınmıştı.⁶⁴³

1919 senesinin Nisan ayında Gelibolu'ya gelmiş olan bir Yunan torpido vapurundan Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin personelleri karaya çıkmıştı. Bunları Rum piskopos karşılamış ve devamında ise, bayraklar taşıyan 200 kişilik bir kafiye haline gelmişlerdi.⁶⁴⁴ Daha sonra ise adı geçen bu cemiyet, Gelibolu'nun liman çarşısında bulunan ve bir Rum'a ait olan mağazanın üst katında Yunan Salîb-i Ahmer şubelerini açmıştı. Gelibolu'da bulunan bu şube, İstanbul'daki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesine bağlıydı. Ayrıca bu şubede çalışan doktor ve sağlık personellerinin maaşlarını, bölgede bulunan patrikhane karşılıyordu.⁶⁴⁵

Mavri Mira Cemiyeti, İstanbul Rum Patrikhanesi'nde kurulmuştu.⁶⁴⁶ Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ise, Mavri Mira Cemiyeti'ne tâbi olduğu hakkındaki bilgiler, Osmanlı arşiv kaynaklarına yansımaktaydı.⁶⁴⁷ Dolayısıyla da İstanbul Rum Patrikhanesi ile Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti arasında bağlantılar vardı.

Trakya Bölgesi'nde de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile kilise arasındaki işbirliği bariz bir şekilde göze çarpıyordu. Bu konuyla alakalı olarak Tekfurdağı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir belgede; 22 Mart 1919 günü öğleden sonra saat iki buçuk civarında, bir Yunan torpidosunun Tekfurdağı İskelesi önüne gelmesi üzerine, kasaba dahilindeki Rum kilisesi ile Rum hanelerinden ekserisinin Yunan bandırasını çekmiş olduklarından bahsedilmekteydi. Ayrıca torpidodan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin çıkması üzerine, bu heyeti karşılamak için Hıristiyan ahâlî iskelede toplanmış ve Rum kilisesi tarafından şâşalı bir surette kilise çanları çalınmıştı. Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin yanında, torpidodan inenler arasında '*miralay, yüzbaşı ve mülazım rütbesinde üç zâbit ile on beş kadar sivil asker*' de vardı. Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti ile beraber tüm bu gelenler bir rahibin öncülüğünde '*ve ahâlî-yi gayr-i Müslimenin tezahüratı*

⁶⁴³ Tantai, 2008, s.32.

⁶⁴⁴ Sonyel, 2011, s.137.

⁶⁴⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:75, G:55, B:8.

⁶⁴⁶ Atatürk, 1989, s.3.

⁶⁴⁷ ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.

arasında ve memnun bir halde Ayayorgi Kilisesi 'ne gidip akşam gece vaktine kadar orada kalmışlardı. Bu sırada kilisede toplanan ahâlînin miktarı dört yüze baliğ oluyordu.'⁶⁴⁸

Dahiliye Nezaretinden Hariciye Nezaretine gönderilen bir yazıda ise, *'Edirne Vilayeti dahilinde Yunan âmâlinin temin-i galebesi için mevâd-ı infilâkiye ve esliha-i nâriyye ve elbise-i askerîyenin metropolithane ve Yunan Salîb-i Ahmer mârifetiyle idhâl'* edilmekte olduğu anlatılmaktaydı.⁶⁴⁹ Yunan Salîb-i Ahmeri vasıtasıyla bölgeye silah ve cephaneye getirilirken, metropolit ve rahipler tarafından da getirilen silahlar, kiliselerin mahzenlerine depo edilmekteydi.⁶⁵⁰

4 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul'dan hareket eden Yunan bandıralı Salîb-i Ahmer vapurundan; Yunanlı bir doktor, iki hastabakıcı kadın ve bir subay ile mâiyetinde bulunan dokuz neferin Samsun'a çıkararak iskelede metropolit ve arkadaşları tarafından karşılanmışlardı. Bu şahıslar, önce metropolithaneye daha sonra Rum kilisesine giderek nutuklar atmışlardı.⁶⁵¹ İstanbul'dan gelen Yunan Salîb-i Ahmer personelleri, Samsun Metropolidi Permanos Efendi tarafından karşılanıp kilisede ağırlandıktan sonra, 6 Mayıs 1919 günü, gece yarısından sonra Yunan Salîb-i Ahmer vapuru Trabzon'a doğru hareket etmişti. Üstelik gemide Yunan Salîb-i Ahmer görevlilerinin yanında Samsun Metropolidi Permanos Efendi de vardı.⁶⁵²

Yunan Salîb-i Ahmer çalışanları Samsun'a geldiklerinde, burada bir Yunan Salîb-i Ahmer şubesini açtırabilmek için Samsun Metropolithanesi'ni devreye sokmuşlardı. Samsun Metropolidi Permanos Efendi gecenin bir vakti bazı Yunan Salîb-i Ahmer çalışanları ile birlikte Trabzon'a gittiği için onun yerine bakan Samsun metropolit vekili 10 Mayıs 1919 tarihinde Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin isteği üzerine, Canik Sancağı idâresine bir yazı göndermişti. Bu yazısında Samsun metropolit vekili, Samsun'da Yunan Salîb-i Ahmer muâyenehânesinin açıldığını ve birkaç gün önce resmî açılış töreni yapılan bu muâyenehânenin, İtilaf hükümetleri tarafından memleketin çeşitli mahallerine tesis edilen Salîb-i Ahmer Hastanesi tarzında cins ve mezhep ayırt etmeksizin ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak üzere açılmış Yunan Salîb-i Ahmer şubesi olduğunu

⁶⁴⁸ ATASE, İSH, K:86, G:67, B:2.

⁶⁴⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:4.

⁶⁵⁰ İstanbul'da da getirilen silahlar Rum Patrikhanesi'nde veyahut Yunan Konsolosluğu'nda depo edilirdi. Hatta Rum Patrikhanesi'nin tahliye edileceği haber alınınca, patrikhanedeki silahlar yakın bir mahalleye nakledilmiştir. Bkz. ATASE, İSH, K:295, G:81, B:1.

⁶⁵¹ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:39.

⁶⁵² BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:41.

vugulamaktaydı.⁶⁵³ 12 Mayıs 1919 tarihinde Trabzon'dan Samsun'a dönen Metropolit Permanos Efendi, yukarıdaki bildirilere ek olarak Canik Sancağı Mutasarrıfı Ethem Bey'e 16 Mayıs 1919'da bir yazı göndermişti: *'evvelki takririmizle küşâdını arz ile dediğimiz Yunan Salîb-i Ahmer muâyenehânesi şimdilik riyasetinde Doktor Makri ve Hacı Avistolu efendiler tarafından idâre ve bilâ tefrik cins mezhep muhtacına muâvenet vazifesiyle mükellef olduğu mâruzdur.'*⁶⁵⁴ Bu yazıyı alan Ethem Bey, hükümeti haberdar etmek gayesiyle Dahiliye Nezarati'ne 19 Mayıs 1919 tarihinde gönderdiği yazıda; Samsun'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer Vapuru'ndan çıkan heyetin, Samsun'da Yunan Salîb-i Ahmer muâyenehânesi namıyla bir muâyenehânenin açılış törenini icrâ ettiklerini bildirmektedir. Ayrıca Ethem Bey, bu muâyenehânenin Samsun Metropolit Permanos Efendi'nin riyaseti altında Yunan şubesinden Doktor Makri ile Osmanlı tebaasından Doktor Hacı Alvistolu efendilerden oluşan bir heyetin idâresine verilmiş olduğunu ve buna dair Rum metropolitinden alınan *'iki kat'i tezkere-i cevabiye suretlerini'* takdim ettiğini bildirmektedir.⁶⁵⁵

Yukarıdaki yazışmalardan da anlaşıldığı üzere metropolithane, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bölgesel çalışmalarına; şube ve muâyenehâne açma gibi faaliyetlerine yardımcı oluyor ve onları himaye ediyordu. Son olarak Rum Metropolithaneleri ve kiliseleri, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti ile Yunan emelleri dahilinde uyum içerisinde çalışmışlardı. Zaman zaman Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin getirdiği silah ve cephaneler kiliselerde depo edilmişti, zaman zaman da yine bu cemiyetin vesilesiyle dışarıdan getirilen çeteciler kiliselerde barındırılmıştı. Ayrıca kiliseler, Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin gelip buralarda Rum Metropolit ve rahipleri ile fikir alış verişinde buldukları mekânlar haline gelmişti.

⁶⁵³ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:43.

⁶⁵⁴ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:49.

⁶⁵⁵ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:61-63.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNAN SALİB-İ AHMER CEMİYETİ'NİN FAALİYETLERİ KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN ALMIŞ OLDUĞU TEDBİRLER

3.1. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri Karşısında Anadolu ve Trakya'daki Halkın Tepkisi

Sıhhiye teşkilatı maskesi altında Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin, Anadolu'da yapmış olduğu çalışmalar; gerek silah getirmesi gerekse de çete teşkilatı ve Rumları kışkırtması gibi Osmanlı Devleti'nin zararına olacak faaliyetleri, Anadolu halkının büyük tepkilerine neden oluyordu. Fakat tüm bu tepkilere rağmen, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin çalışmaları tam olarak engellenemiyordu.

Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin gözardı edilemeyecek nisbette artan ve yayılan faaliyetleri karşısında, hükümet makamlarının yanı sıra halkın görüş ve düşüncesini yansıtan basın da tepkisine yolaçyordu. İslahat Gazetesi'nin 2 Mart 1919 tarihli nüshasında Mahmut Tahirü'l-Mevlevi'nin kaleme aldığı "*Sıhhiye Teşkilatı İmiş*" başlıklı yazısında, Anadolu halkının, Yunan hükümetinin bu sinsî oyununa alet olan ve sıhhiye teşkilatı bahanesiyle Anadolu'ya gönderilen Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin iç yüzünü bildiklerini ve bu cemiyetin zararlı faaliyetlerinin farkında olduklarını ifade ettikten sonra, yazar, halkın şiddetli tepkisini güzel bir şekilde ortaya koymaktadır:

Çelimsiz ve natüvan vücuduyla küre-i arzı bir fitne ocağına çevirmek hülyasıyla Yunan hükümetinin merdud olduğu kadar üryan siyasetler arkasında perverde ettiği sefil emellerin sıhhiye teşkilatı bahanesiyle saha-yı ârây-ı imkan olmasına sa'y ve gayret ettiğini bugün idrak etmeyen bir ferd yoktur. Dindaşlarından sefalet ve hastalık yüzünden muhtac-ı muâvenet olanlara yardım etmek arzu-yı insâniyetperverânesiyle nefis-i İzmir'de olduğu gibi mülhakatta da birer Salib-i Ahmer heyetleri teşkil etmek teşebbüsünde bulunduğu haber alıyoruz. Şu teşebbüs zahiren medeniyet ve insâniyetle alakadar olmak dolayısıyla ve hele evveli de gayet mantıkî ve nefisülemre muvafık görülür. Ve belki de öyle telâkki olunur. Fakat yukarıda dediğimiz gibi akıl ve mantığın kabul etmeyeceği bazı ahvâli zamanın icabatı bizi kabule muztarr bırakabilir nitekim ki bıraktı. İzmir halen saha-i harp değil iken Yunan hükümeti bit-takrîb İzmir Rum Hastanesi'ne vaz'-ı yed ederek Salib-i Ahmer kisvesi altında oraya bir Yunan bandırası çekti. Ve sonra o bandıranın verdiği bir gurur ile teşkilatını tevsi' etmek, bütün vilayete teşmil eyelemek sevdasına düştü. Kavm-i Yunan bu sevda peşinde tıknefes koşmakta iken öbür tarafta millet-i Osmaniye'de mevki-i siyasî ve içtimaîsine gayet muzır gördüğü teşkilat-ı mezkûreyi her ne bahasına olur ise bozmak, esasından yıkmak üzere azimkâr hareket etmeğe ahd ve misak eyledi. Milliyet ve

vatan mesailinde kelimenin bütün manasıyla mutaassıp olan Anadolu halkı sıhhiye teşkilatı bahanesiyle karşılarında bir Yunan bandırasının pişmiş kelle gibi müstehzî bir surette temevvüç ettiğini görmek istemiyorlar. Yunan kendi vatanına nasıl bir his ve muhabbetle merbut ise ondan belki de bin kat fazlasıyla bir Türk kendi vatanına bağlıdır. Bu bağı Yunan hükümetinin zayıf elleri çözemez. Bu hakikatı anlayamamış iseler pek yazık. Anadolu'da bihamduhuteala hiçbir sâri hastalık olmadığı gibi oralarda yaşayan anâsır arasında da tedavi ve teselliye muhtaç kimse yoktur. Anadolu'nun saf, ceyyit havası Salîb-i Ahmer'in uzatacağı dest-i muâveneti kabulden müstağnidir!. Maksat; insanî bir hisle sefil ve marîz olanların tedavisi, terfih-i ahvâli ise Anadolu'ya yayılmakta mana yoktur. Bu gibileri başka yerlerde aramalıdır, vakitsiz yakılan bir meşale ile barut fiçısına takarrüp helakî tevliid eder. Biz şimdiden ihtâr ediyoruz; bu hareketten içtinap ediniz zira akıbeti pek vahimdir. Acemi cambaz gibi ip üzerinde oynayanlar pek çabuk muvazenelerini kaybederek bir cism-i bîruh haline zeminde sukut ederler. Küçük bir hareket, mahdud bir teşebbüs bile bütün asabiyetleri üzerine bulunan Anadolu halkının umûmî bir kıyamını intac edecektir. Bunun neticesi her ne olur ise hiçbir vakit de müsebbiblerine bir menfaat temin edemeyecektir. Yine tekrar ediyor ve alenen söylüyoruz ki Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatı mülhakata katiyen girmeyecektir. Bu ümit arkasından koşanlar şimdiden kendilerine bir mezar hazırlar etsinler. Müdafaa-i nefse bir kitle-i vahide şeklinde karar-ı kafî veren Anadolu halkı her makamdan teminat talep ediyor. Bu teminatın i'tâsında süratle hareket edilmesini selâmet-i memleket namına temennî eyleriz...⁶⁵⁶

Trakya Bölgesi'nde, Yunan İkinci Kolordu yaverlerinden Edirneli Bakkal Sotiri'nin oğlu bir Yunan subayı olup zaman zaman resmî elbisesi ile Hıristiyan mahallesinde dolaşarak Rumlardan gönüllü kaydı yapmaktaydı. Yunan askerlerinin ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yapmış olduğu tüm bu çalışmalar neticesinde,⁶⁵⁷ bölgede bulunan bir hayli aciz kadınların, "kandan bıktık bize can lazım"⁶⁵⁸ yolundaki sözleriyle gönüllü kaydına itiraz etmeleri ve serzenişte bulunmaları, halkın tepkisini göstermesi açısından manidardır. Üstelik Trakya'da, bazı Rum dükkanlarında Yunan ordusunun geleceği ve İslam kızlarının Yunanlı asker ve subaylarına verileceği tarzındaki söylentilerin dolaşmasıyla⁶⁵⁹, Müslüman ahâlînin tepkisi daha da artmıştır.

Karadeniz Bölgesi'nde de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Müslüman ahâlîyi rencide ederek tepkisine yol açtığı bazı davranışları vardı. Yunan Salîb-i Ahmer heyeti, 8 Mayıs 1919'da Giresun'a gelmesinden üç gün sonra, 11 Mayıs Pazar günü Giresun Rum Yetimhanesi'ne giderek bu binaya kendi bayrağını çekmişti.⁶⁶⁰ Bu durumdan bölgedeki Müslümanlar rahatsız olmuş ve şikayette bulunmuşlardı. 3. Kolordu Kumandanlığı'ndan

⁶⁵⁶ Arıkan, 1989, s.216-217.

⁶⁵⁷ Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Trakya'da bilhassa Edirne dolaylarında yapmış olduğu çalışmalar için bkz. **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:1.

⁶⁵⁸ **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:2.

⁶⁵⁹ **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:15, G:84, B:3.; **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:16, G:68, B:2.

⁶⁶⁰ Mesut Çapa bu olay hakkında; Rumların, Taşkısla denilen Rum okuluna beyaz renkli Yunan Salîb-i Ahmer bayrağıyla beraber Yunan bayrağını da çektiklerinden bahseder. Bkz. Çapa, 2001, s.107; Fakat belgede "Rum Eytamhanesi" yani "Rum Yetimhanesi"ne bayrak çekildiğinden bahsedilmektedir. Bkz. **ATASE**, İSH, K:91, G:27, B:1-2.

Harbiye Nezareti'ne gönderilen belgede, 11 Mayıs 1919 Pazar günü Giresun'da Rumların yetimhanelerine Yunan Salîb-i Ahmer bayrağının çekildiğini ve bu durumun Müslümanların kalplerini pek ziyade incittiğini, üstelik mahallî idârenin de bu olayı önlemeye yönelik hiçbir teşebbüste bulunmadığı, bildirilmişti.⁶⁶¹ Giresun Rum Yetimhanesi'ne, Yunan Salîb-i Ahmer bayrağının yanına, üstelik Yunan bayrağı da asılınca *"bu halden daha ziyade rencide olan ahâlî-yi İslamiyenin müracaatı üzerine bandıranın indirilmesi için Rum Metropolit Efendiye haber"* gönderilmişti. Metropolit Efendi ise bu konu hakkında bilgisinin olmadığını, mektep işlerinden 'Teokidos Efendi' namındaki birinin sorumlu olduğunu, dolayısıyla ona gidilip sorulması gerektiğini ifade etmesi üzerine, Müslüman halk şikayet için Teokidos Efendi'nin yanına gidip durumu anlatmıştı. Teokidos Efendi, Yunan Salîb-i Ahmer bayrağı ile Yunan bandırasının mektep direğine çekilmesini, *"Giresun'a gidip gelen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti tarafından tenbih olunduğundan bahisle indirilemeyeceğini"* söylemişti.⁶⁶²

3.2. Osmanlı Güvenlik Güçlerinin Arttırılması ve Maaşlarına Zam Yapılması

Mütareke Dönemi'nde gerek Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin örgütlediği, gerekse diğer Rum-Yunan cemiyetlerinin teşkilatlandığı Rum çetecilerine karşı mücadele edecek yeterli kuvvet yoktu. Daha milli kuvvetler kurulmamıştı, üstelik jandarma teşkilatı da kâfi gelmiyordu. Hatta 9. Ordu müfettişliği göreviyle, bölgedeki âsâyışsizliğin nedenini anlamak ve buna dair tedbirler alıp merkeze bildirmek üzere Samsun'a gönderilen Mustafa Kemal Paşa, bölgedeki Rumların ve Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin zararlı faaliyetlerini görünce, Samsun ve civarında jandarma miktarının arttırılmasını tavsiye etmişti. Böylelikle Karadeniz Bölgesi'nde önce jandarma kuvvetlerinin geliştirilmesine ehemmiyet verildi; 182. Takip Alayı ile beraber bir kısım jandarma birlikleri Rum çetelerini takiple vazifelendirildi. Peşinen, deniz yoluyla Batum'dan Samsun'a gönderilen 15. Tümen'in 45. Piyade Alay'ı, kaldırılan 182. Takip Alayı ile Sinop'taki 532. Takip Taburu subay ve askerleriyle takviye edilerek bölgenin âsâyışini sağlamaya memur edildi. 15. Tümen'in 38. ve 56. Alaylarıyla, 5. Kafkas

⁶⁶¹ **ATASE**, İSH, K:91, G:27, B:1-2.; Ayrıca Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Giresun Rum yetimhanesine bayrak çektikleri ve bundan İslam ahâlîsinin rencide olduğuna dair bkz. diğer belgeler, **ATASE**, İSH, K:14, G:75, B:2.; **ATASE**, İSH, K:189, G:159, B:1.; **BOA**, DH. EUM. AYS., D:73, G:77, B:1-3.

⁶⁶² **BOA**, DH. KMS., D:53-1, G:21, B:1., 4.; **BOA**, DH. ŞFR. D:632, G:54, B:1-4.

Tümeni'nin bölgeye gelmesinden sonra daha olumlu neticeler alınmaya başlandı. Fakat alınan tüm tedbirler, 1919 senesinde Rum çeteleri üzerinde etkili olmaya yetmemişti.⁶⁶³

İşgali hemen takip eden günlerde ise, hükümetin acele olarak almak istediği tedbir, aynı Karadeniz sahillerinde olduğu gibi Batı Anadolu'da da, jandarma kadrosunun ikmâli olmuştur. Çünkü 17 Mayıs'taki Vükelâ Meclis'i bu tarihten bir ay evvel Şehzâde Abdurrahim Efendi ile beraber Heyet-i Nasiha âzası olarak Batı Anadolu taraflarına giden Ali Rıza Paşa'nın bir mektubunu incelemiş, Aydın ve Bursa vilayetlerinde jandarma sayısı hakkındaki dileklerini gözden geçirmişti. Hükümet, Ali Rıza Paşa'nın, arazi ve emlak sahiplerinin eşkıya saldırılarından muhafaza edilmesi gayesiyle yaptığı teklifi yerine getirirken, bir taraftan da bu vilayetlerde eksik ve ıslaha muhtaç olduğu anlaşılan jandarma kadrosunun tamamlanması ve maaşlarının artırılması ile bu bölge âsâyîş ve sukûnetinin biran önce teminine ait tedbirleri de alıyordu.⁶⁶⁴

İzmir'in işgaliyle başlayan panik havası, 57. Tümen'in askerlerine ve jandarmalarına da sirayet etmişti. Bu askerlerin birçoğu vazifelerini bırakıp gitmişlerdi. Elde bulunan kuvvetlerle firariler arasında zaman zaman çarpışmalar vukuu bulmuştu. Meydanda, dayanılacak, metanetli, maneviyatı sağlam derli toplu bir kuvvet pek az kalmıştı. Jandarma ve asker azlığından ötürü, 57. Tümen Kumandanı, şehrin âsâyîşini muhafaza etmek amacıyla genç subayları asker kıyafetine sokarak devriye kolları dolaştırmaya başlamıştı. Buna rağmen mutasarrıf vekili, Türk ve Rum eşraftan bazı kimseler, müftü ve Rum cemaatı ruhanî reisi, Aydın'da bulunan iki İngiliz subayına başvurularıyla, jandarma yerine ikame olunacak, Müslüman ve Hıristiyanlardan kuracakları bekçi teşkilatı için üç yüz silah istemişlerdi. İngiliz subayları da arzu edilen bu silahların verilmesi için tümen kumandanını sıkıştırmışlardı.⁶⁶⁵ Osmanlı jandarması yerine başka unsurlardan güvenlik güçleri oluşturulmaya çalışılması⁶⁶⁶, İzmir'in işgalinden 3 ay önce de gündeme gelmişti. Söz konusu hâdisede 17 Şubat 1919 tarihinde Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin Ayvalık'a gelmesiyle Rumlar arasında bazı taşkınlıklar meydana

⁶⁶³ Çapa, 2001, s.114-115.; Ayrıca 1920 senesi başından itibaren Pontusculara karşı daha ciddi tedbirler alınmaya başlanmıştı; takviye edilen birliklerle çeşitli yerlerden saldırılara geçildi. 3. Kolordu tüm kuvvetini, bölgedeki Pontus faaliyetlerinin bastırılması ve Rum çetelerinin bölgeden uzaklaştırılmasına sarfediyordu. Bkz. Çapa, 2001, s.115.

⁶⁶⁴ Gökbilgin, 2011, s.97-98.

⁶⁶⁵ Bayar, 1968, s.1909-1910.

⁶⁶⁶ Böyle bir hareket ile Rumlar, Osmanlı Devleti'nin İzmir'deki nüfuz ve kontrolünün kalmadığını ispatlamaya çalışıyorlardı. Bu işe alet olan bölgenin bazı Türk eşrafi ise, basit bir düşünce ile Türk ve Rumlardan kurulu bir bekçi veya jandarma teşkilatının çok daha iyi olacağını tasavvur ediyorlardı.

gelmişti. Tüm taşkınlıklardan sonra, 20 Şubat'ta Vali Nurettin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne göndermiş olduğu yazıda; "*Bugün İngiltere, Fransa, İtalya, delegeleri ve İngiltere mümessil-i askeriyesi ile vukuu bulan bir içtima-i resmîyede âsâyiş-i mahallîyeye dair cereyan eden müzakerede Düvel-i İtilafîye polisi ve jandarmalarıyla muâvenet teklifinde bulundular*" demektedir. İtilaf Devletleri'nin, bölgedeki âsâyişin sağlanması noktasında kendi polis ve jandarmalarıyla yardım teklifinde bulunmalarına cevaben Vali Nurettin Paşa; "*...vakaayın ekserisi Hıristiyanlar tarafından ika' edildiğini (...) eğer Hıristiyanların ve hassaten Rumların şımartılması ve polis ve jandarmalarımızın*" nüfuzunun kırılmasına izin verilmemesi ve Yunan mümessil-i siyasiyesi ile Yunan Salîb-i Ahmerî'nin ve bahriyelilerinin ve de sâir Yunanlı şahısların tahribat ve propaganlarının önüne geçilmesi durumunda, herhangi bir fiili yardıma ihtiyaç kalmaksızın mevcut Osmanlı kuvvetlerinin kafi geleceğini, beyan etmiştir.⁶⁶⁷

İtilaf Devletleri temsilcilerinin Vali Nurettin Paşa'ya, polis ve jandarma konusunda yapmış oldukları teklifi, İzmir'in işgalinden sonra 12 Ağustos 1919 tarihinde Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin raporunda, tespitler ve bunlara alınması gereken tedbirler olarak bu konu tekrarından teklif edilmiştir. Buna göre, yapılan tespitlerden biri;

Esas i'tibarıyla âsâyişin idâmesi gayesini istihdaf eden işgal, hakikat-ı halde ilhâkın bil-cümle evsâfi arz eylemektedir. Yalnız Yunan Mümessil-i âlisi (Komiser) müessir bir nüfuz isti'mâl etmektedir. Me'muriyetlerinde bırakılmış olan me'murîn-i Osmaniyenin artık hiçbir nüfuz ve selahiyeti kalmamıştır. Me'murin-i mûmâileyhim artık İstanbul'dan emir almamakta ve Osmanlı polisi ile jandarmasının heman kâmilten ortadan kalkması neticesi olarak ittihâz ettikleri makarrâtın mevki-i icrâya vaz'ı için lâzım olan vesaitten mahrum bulunmaktadır.⁶⁶⁸

Müttefiklerarası Tahkik Heyeti raporunda geçen bu konu hakkında, tedbir olarak da şunlardan bahsedilmiştir:

Memleket müttefikîn kıtaâtı tarafından işgal edilince jandarmanın beynel-müttefikîn zâbitler idâresi ve kumandası altında olarak icrâ-yı tensîkı husûsunun Hükümet-i Osmaniyeden talep edilmesi; Bu jandarma kuvvetinin mıntıka-i meşgûlenin her tarafında âsâyişi te'min ile müttefikîn kıtaâtının bu maksatla yerine kaim olabilecek bir hâl ve vaz'ıyyete bir an evvel gelmesi için sarf-ı mesâi edilmesi lazımdır.⁶⁶⁹

Böylelikle Osmanlı hükümetinden jandarmanın, müttefik subaylarının kumandası ve idâresi altında yeniden teşkilatlandırılması istenilmekteydi. Gerçek şuydu ki, İtilaf

⁶⁶⁷ ATASE, İSH, K:37, G:32, B:1.; ATASE, İSH, K:84, G:30, B:2.

⁶⁶⁸ Turan, 1991, s.717.; Söylemezoğlu, 1957, s.36.

⁶⁶⁹ Turan, 1991, s.719.; Söylemezoğlu, 1957, s.37.

Devletleri'nin Osmanlı ülkesinde âsâyişi sağlama noktasında yardım teklifinde bulunmalarıyla, mevcut Osmanlı hükümetinin âsâyişi temin edemediğini göstermeye çalışıyorlardı. Diğer taraftan göz ardı edilemeyen ikinci bir gerçekte şuydu ki; işgal yıllarında Osmanlı jandarma teşkilatında, maaşların zamanında ödenememesi veya eksik ödenmesinden, üstelik bu mesleğin külfetli ve meşakkatli olması gibi bazı sıkıntılar yüzünden jandarmaların firar etme hâdiseleri baş göstermeye başlamıştı. Bu durumda âsâyişin gevşemesine ve Rumların taşkınlık yapmasına uygun bir zemin oluyordu. Vali Nurettin Paşa, bu iki gerçeğin farkındaydı. Nitekim İtilaf Devletleri temsilcilerinin polis ve jandarma yardımı teklifinde bulunmalarına mukabil *“Yunan mümessili siyasisesi ile Yunan Salîb-i Ahmeri'nin ve bahriyelilerinin ve sâir Yunanlı şahısların ve tahribatının ve propagandalarının önüne geçilmesi”* temin edildiği takdirde İtilaf Devletlerinin muâvenet-i fiiliyelerine ihtiyaç kalmayacaktır diyen Vali Nurettin Paşa dahi 20 Şubat 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, *“Düvel-i mütelifenin müdahale-i fiiliyesine meydan bırakmamak için jandarma kuvvetinin tezyidi ve emniyet zâbitlerinin rütbelerine göre doğrudan doğruya polis komiserliğine”* terfi ettirilmesinin ehemmmiyetli olduğuna değinmekteydi.⁶⁷⁰

Jandarma ve polise en çok ihtiyaç duyulan bir zamanda, firar hâdiselerinin yaşanması bazı resmi belgelere konu olmuştu. 172. Alay Kumandanı Ali Bey'in Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e göndermiş olduğu yazıda şunlar geçmekteydi:

Evvelki akşam hapishanenin açılarak mahpusların bırakıldıklarını ve aynı gece de 10 jandarma erinin firar etmiş olduğunu telgraf başında arz etmiştim. Bu jandarmalardan Gömeç nahiyesinde ele geçirilen ikisinin “başınızın çaresine bakınız” tarzında vaki olan ihtâr üzerine kendilerinin çekildiklerini ifade ettiği söylenmektedir. Bu mahpusların tahliyesi tetkike muhtaçtır. Mütebakî jandarma ve polisler de her surette kifayetsizdir. Kuvve-i askeriye'nin sabıkı veçhile âsâyiş ve inzibâtle tamamen alâkadar olması emr-ü zarûrîdir. Bugünden itibaren idâre-i orfiyeyi teşdit ve âsâyiş ve inzibâtı mesuliyetim altında deruhde ediyorum. Maksadım hükümetin hüküm ve nüfuzunu cereyan-ı tebiisine imâle ve âsâyişin istikrarını temin etmektir.⁶⁷¹

Yine jandarma ve polisin azlığına değinen bir yazı, Ayvalık Kaymakamı Osman Nuri Bey'den, Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e gönderilmişti:

⁶⁷⁰ **ATASE**, İSH, K:37, G:32, B:1-2.; **ATASE**, İSH, K:84, G:30, B:2-3.; Ayrıca polis ve jandarma maaşlarının azlığından bahseden Nurettin Paşa, bu iki birimin maaşlarının tezyit edilmesini gerektiğini ifade eder. Bkz. **ATASE**, İSH, K:84, G:30, B:2-3.

⁶⁷¹ Çetinkaya, 1993, s.29.

...Jandarma Kumandanı ile muâvininin ve benim emirberlerimiz dahi dahil olmak şartıyla, elde sekiz jandarma ve dört polisimiz vardır. Bunların hepsini devriyeye çıkardım. Bendeniz de Jandarma Kumandanı ve polis komiseriyle devriyedeyiz. Ancak bu sekiz jandarmanın gece gündüz bilâ-istirahat çalışmaları mümkün olmayacağı gibi memleket inzibâtsiz kalmıştır. Emniyet-i mal ve can ve namus yoktur. Binâenaleyh, işgal edilsin, diye İngiliz Kumandanına ahâlîden bir heyet gidip işgal teklifinde bulunacağından bihakkın korkulduğu cihetle yarın musırren Kumandandan (Mıntıka Kumandanı Ali Bey'den) kuvve-i askeriye isteyeceğim....

Buna mukabil Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey, ‘...*Yarın sabaha kadar devriyenizle mevki ve vaziyeti muhafazaya çalışınız. Alessabah Mıntıkadan asker alınız. Devriyeleri kuvvetlendiriniz. Jandarma kadronuzun ikmâlîne yarın çalışılacaktır*’ demektedir.⁶⁷²

Dahiliye Nezareti Celilesi'ne gönderilen bir yazıda, ‘...*ihtiyac-ı kat'i olmasına rağmen memâlikîn muhafazası için bile kâfi miktarda jandarma yoktur...*’ denildikten sonra, ‘*Yunanlıların İzmir'de ve civarında Salîb-i Ahmer ve İzci namları altında yerli Rumlardan gizli teşkilat yapmakta oldukları mahsustur her ne suretle olursa olsun jandarma kuvvetinin tezyidine*’ çaba sarfedilmesi gerektiğinden bahsedilmekteydi.⁶⁷³

Aynı Batı Anadolu Bölgesi'nde olduğu gibi Trakya Bölgesi'nde de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ve diğer Rum-Yunan cemiyetlerinin zararlı faaliyetleri karşısında, Trakya Bölgesi'nden Osmanlı hükümet merkezine gönderilen yazılarda, vilayetteki mali sıkıntılarla birlikte konu ele alınarak jandarma sayısının ve maaşlarının arttırılmasından bahsediliyordu. Edirne Valisinin, vilayetteki Jandarma Kumandanlığı'ndan aldığı malumata dayanarak, 23 Aralık 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, jandarma efrâdının maaş alamamazlığından, ayakkabısızlığından ve elbisesizliğinden ötürü faaliyet göstermesinin mümkün olmadığını, ifade etmekteydi. Edirne'de bulunan jandarma alayının, almış oldukları maaşın üzerine 8-10 bin lira daha talepleri vardı. ‘*Vilayet bir buhran-ı mali içinde bulunuyordu.*’ Vilayet muhasebesinin düzenlediği malî durumu gösteren pusulaya göre, vilayetin sekiz yüz bin lira kadar bir açığı vardı. Bazı mıntıkalardaki mekteplerin ‘*ibtidâî muallimleri*’ henüz ekim maaşını dahi alamamıştı. Üstelik vilayette vergi toplanacak mal kalmadığından ve malî işleri idâre edecek olan defterdarın sekiz ay önce bölgeye tayin edilmesine rağmen henüz gönderilmemiş olması da, ‘*vilayette büyük bir ıstırap ve meşguliyete*’ sebep oluyordu. Yardımda bulunması için Maliye Nezareti'ne iletilen mâruzata, cevap bile alınamıyordu. Aybaşı maaşını almaya

⁶⁷² Ergeneli, 1985, s.188-189.

⁶⁷³ BOA, DH. ŞFR. D:615, G:34, B:1-3.

alışmış olan memurların ve jandarmaların, bu hâle karşı doğal olarak vazifelerinde gevşeklik göstermeleri nedeniyle, ‘*vilayette gerek âsâyiş ve emniyet ve gerek hüsn-ı idâresine esas teşkil eden te’dibât-ı mesâilesinin taht-ı temine*’ alınması zorlaşmaktaydı.⁶⁷⁴

Edirne Vilayeti’ndeki tüm bu mali sıkıntılar ve dolayısıyla jandarmanın maaş alamamışlığı gibi bir problemin yanında, Yunan Salıb-i Ahmeri ve Yunanlıların Edirne havâlisindeki Rumları ‘*mütemâdiyen teslîh etmekte olduklarına nazaran mahall-i emn ü âsâyiş*’⁶⁷⁵, eğer önlem alınmazsa, çıkmaza gireceği hatta Osmanlı hükümetinin müşkil bir vaziyete düşeceği tahmin edilmekteydi. Nitekim Dahiliye Nezareti’ne gönderilen ve jandarmanın malî sıkıntılarına, özellikle de jandarma sayısının ve maaşlarının artırılmasına, değinen bir başka yazıda bu konular yinelenmiştir. Yazıda, Çatalca Sancağı ile sınırı bulunan Makri Köy Kazası dahilindeki Hıristiyan köylerinde gizlice teşkilat yapılmakta olduğunu... son derece önem kazanan bu bölgeler dahilinde sükûn ve âsâyişin temini ve muhafazasının ancak jandarma mevcudiyetinin artırılmasıyla mümkün olabileceğine, halbuki jandarma efrâdına verilen maaşın bir neferin yalnız karnını doyuracak dereceden bile pek noksan olduğu cihetiyle, jandarma erlerinin peyderpey firar etmekte olduklarına değinilmişti. Ayrıca bu nedenlerden dolayı günden güne jandarma kadrosunun eksilmekte olduğunu, eğer jandarmaların iaşelerinin temin edilmemesi ve maaşlarının artırılmaması halinde aybaşına kadar geriye kalan jandarma efrâdının büyük bir kısmında ‘*firar veya istifa ederek jandarma alayının büsbütün inhilâl edeceği ve bu halin hükümeti müşkil bir mevki’ düşürmesi ihtimali pek kuvvetli bulunduğu jandarma alayı kumandanlığından bildirildiği beyanıyla (...) müessif bir hâle meydan verilmemesi için müsta’cilen jandarma efrâdının maaşlarının tezyidi lüzumu İstanbul Vilayeti’nden bu kere de kemal-i ehemmiyetle*’ istenilmekteydi.⁶⁷⁶

Diğer taraftan Hıristiyan köylerinde gizlice teşkilat yapılmakta olduğu ve Rumların taşkınlıklara girişmesi, üstelik Müslüman ahâlîye düşmanca tavırlar sergilemeleri nedeniyle Rumların tüm bu faaliyetleri, hükümet merkezine, İslam ahâlîsi tarafından sürekli olarak şikayet edilmekteydi ve bölgede daimî olarak jandarmanın bulunmasını talep etmekteydiler. Ayrıca jandarma efrâdına verilmekte olan mahsûsâtın yetersizliği hasebiyle, mevcut gönüllüler dahi devamlı olarak istifa etmekte ve aynı sebeplerden dolayı jandarma mesleğine bile talep olmadığından, jandarma alayının mevcudu ‘*Rumların bu gibi*

⁶⁷⁴ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:44.

⁶⁷⁵ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:46.

⁶⁷⁶ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:45, G:28, B:63.

*âsâyişşikenâne hareket ve habasetlerine mani' olmağa katiyen gayr-i muktedir bulunmakta olduğu Dersa'adet jandarma alayı kumandanlığından iş'ar kılınmaktadır.'*⁶⁷⁷

3.3. Sınır Geçişlerinin ve Dışarıdan Gelen Malların Kontrolü

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin, dışarıdan ilaç sandıkları içerisinde silah getirmesi ve Yunan Salîb-i Ahmer personeli kimliğinde eşkıya ve çetecileri getirmesi karşısında Osmanlı hükümeti de, sınır geçişlerinin ve dışarıdan gelen malların kontrolünü sıkılaştırmıştı. 4 Nisan 1919 tarihinde Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'in Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, '*Ayvalık'taki Salîb-i Ahmer hastanesiyle Metropolithane ve külliyelerle sâir ekabir Hıristiyan meskenlerinin bir Salîb-i Ahmer Yunan torpidosu namına gelen eşya ve erzakının sıkı bir kontrole tâbi' bulundurulması imkanının temin'*' edilmesini talep ediyordu.⁶⁷⁸

İzmir Bölgesi'ne yerleşmeği öteden beri tasavvur etmiş olan Yunanlılara, Batı Anadolu kıyılarında bulunan Rumlar her husûsta yardım ediyorlardı. Adalar'dan ve Yunanistan'dan gelenlerle, Rumların sayıları her geçen gün biraz daha çoğalmaktaydı. Bu esnada daha evvel 'mübadeleyle' tâbi tutulmuş olan Rumların Türk kıyılarına bilhassa Batı Anadolu kıyılarına çıkarıldığı duyuluyordu. Bunlar, Yunan menfaatlerine hizmet edecek şekilde eğitim görmüşlerdi.⁶⁷⁹ Bu duruma bir tedbir olarak, Yunanlı ve Adalı Rumların seyahatine müsaade edilmemesi konusunda Vali Nurettin Paşa, '*Midilli, Sakız, Sisam, İstanbul ve bil-umûm adalardan muhacir seyahatine müsaade edilmemesinin Düvel-i İtilafiye komiserlikleri vasıtasıyla temin buyurulmasını'*' Harbiye Nezareti'nden talep etmektedir.⁶⁸⁰ Her ne kadar bu kanunsuz giriş İtilaf Devletleri'ne iletilmiş ve "Pasaport kontrol heyetinin" yazılı izni olmadıkça Türk kıyılarına kimsenin çıkmasına müsaade edilmeyeceği duyurulmuş ise de bu hareketin önüne geçilememişti.⁶⁸¹

I. Dünya Savaşı yıllarında, Urla ilçesi, Demircili Rum Köyü insan kaçakçılığının önemli merkezlerinden biri olmuştu. Özel bir kurul Türkiye'den ayrılmayı arzulayan Rumları sürekli olarak adalara kaçırmaktaydı. Sakızlı kayıkçılar bu işte ana vasıta olarak kullanılmıştı. Bu hâdise I. Dünya Harbi'nin sonlarına doğru yakalanan kaçakçıların İzmir

⁶⁷⁷ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:45, G:28, B:61.

⁶⁷⁸ BOA, DH.ŞFR. D:625, G:16, B:1.

⁶⁷⁹ Tansel, 1973, s. 174.

⁶⁸⁰ ATASE, İSH, K:11, G:21, B:4.

⁶⁸¹ Tansel, 1973, s. 174.

Dîvân-ı Harbi'ndeki itiraflarından öğrenilmişti. Kaçırılan Rum gençleri, Makedonya ve Yunanistan'daki Fransız ve İngiliz ordularına gönüllü yazılmışlardı. Bu teşkilatı ve Ege kıyılarındaki casusluk işlerini eski İzmir konsolosu ve Amiral Galthorpe'un Katibi Binbaşı Haskot Smith yönetiyordu.⁶⁸²

Milli Mücadele döneminin başlarında da, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin vasıtasıyla Rumların sahillerimize girmesi olayı devam etmişti. Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Bey'in, 'Milli Bölüklerin Teşkilatı Hakkında' Dikili ve Ayazmend müfreze kumandanlarına ve nahiye müdüriyetlerine gönderdiği talimatnamenin birinci maddesinde, '*Her nahiye kendi hudut ve sahillerini muhafaza ve (...) silahla da mukabele ve müdafaya mecbur ve mükelleftir*' demekteydi.⁶⁸³ Harbiye Nezareti ise tüm bunlara tedbir olarak 12 Mayıs 1919 tarihinde, Yunan tahriklerine sebep olan yabancı şahısların ülkeye şartlı girebileceklerini bildiren bir tamim neşretmişti. Tamim şöyledir:

1-Her türlü esliha, cephane ve üniformanın, eşhas ve heyetler tarafından Osmanlı memâlikine ithâlî men edilmiştir.

2- Osmanlı tebaasından olmayan sivil şahısların Osmanlı memâlikine seyahate gelirlerse, çıktıkları iskele ve istasyonun polis memuruna hüviyetleriyle sebep-i vürûd ve mahall-i müddet ikametlerini kayıt ve tahrir ettirmekle mecbur tutulacaklardır.

3- Balkan Muharebesi'nden sonra Yunanistan ve Bulgaristan hükümetleriyle mün'akid muâhede ahkâmına tâbi olarak mübadele edilmiş efrât ahâlisinin memâlik-i Osmaniye'ye avdetlerinin men olunduğu,

4- Yunanistan ve Bulgaristan ahâlisinden müddet-i muvakkat ikâmet suretiyle dahi olsa bir Osmanlı vilâyeti dahilinde bir zarfında 50'den fazla seyyah kabul olunmayacak; vürûd edenlerin seyahatleri büsbütün men edilecek; bu gibiler memleket haricine ihraç edileceklerdir.⁶⁸⁴

Yunan Salîb-i Ahmer yetkilileri, Anadolu'ya geliş gayelerinin zaten yardım maksatlı olduğundan kendilerinin ve getirmiş oldukları eşyaların kontrol edilmesine gerek olmadığını ifade ediyorlardı. Buna binâen Rüsûmât Müdüriyet-i Umûmîyesi'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen yazıda, '*Salîb-i Ahmer namına vürûd edecek eşyanın muâyenesi lazım gelip gelmediğine dair*' bazı sorular soruluyordu.⁶⁸⁵ Diğer taraftan 57. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen bir yazıda ise, '*Bodrum'a bir Yunan Salîb-i Ahmer vapuru*

⁶⁸² Bayar, 1967, s. 1613-1614.

⁶⁸³ Çetinkaya, 1993, s.35.

⁶⁸⁴ Turan, 2014, s.48-49.; Ayrıca bkz. Gökbilgin, 2011, s.65-66.

⁶⁸⁵ BOA, HR.SYS. D:2605, G:3, B:30.

gelerek Salib-i Ahmer Heyeti'nin karaya çıktığı ve bu babda tahkikat neticesinin ayrıca'' arz edilmesi gerektiğinden bahsedilmekteydi.⁶⁸⁶

18 Şubat 1919 tarihinde öğleden sonra saat 13:00'da İzmir limanına gelen Yunan bandıralı Adriyatikos Vapuru'ndan, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne mensubiyetleri kollarındaki işaretlerden anlaşılan iki asker vasıtasıyla şehre sokulmak istenilen bazı eşyalar indirilmeye çalışılmıştı. Eşyaların indirilmesi sırasında bu iki askere, muhafaza memurları tarafına ve oradan da yolcu salonuna doğru gitmeleri gerektiği kendilerine anlatılmıştı. Kollarında Salib-i Ahmer işareti bulunan Yunan askerleri bu yönlendirmeye riayet ettikleri gibi aynı zamanda orada bulunan Rüsûmât Muhafaza Müfettişi Cevdet Efendi, bu Yunan neferlerinden biri tarafından tokatla darp edildikten sonra sivil ahâlî tarafından da hücumla mâruz kalmıştı. Bunun üzerine yardıma gelen İtalyan deniz neferlerinin müdahalesiyle, Müfettiş Cevdet Efendi'ye saldıranlar pek güçlkle bertaraf edilmişti. Doğal olarak bu Yunan Salib-i Ahmer personellerinin tecâvüz-kârane muâmelesi ertesini gün vilayete bildirilip ardından gerekli mevkilere müracaatta bulunulmuştu. 2 Mart tarihli tezkerede bildirildiğine göre, Rüsûmât Muhafaza Müfettişlerinden Cevdet Efendi'yi darp etmeye cüret eden (kolunda Yunan Salib-i Ahmer işareti bulunan) Yunan bahriye neferi, İtilaf Devletleri'nin İzmir'deki temsilcileri nezdinde yargılanmıştı. İzmir'deki İtilaf Devletleri temsilcileri tarafından alınan ortak bir kararda:

Osmanlı memurlarına karşı Yunan bahriye neferi tarafından yapılan bir muâmeleden dolayı beyan olunan şikayetin Yunan Kumandanı Mösyo Mavrodis'e tebliğ edildiği ve nefer-i merkum hakkında tahkikat-ı lazıme icrâsıyla sâirlerine ibret-i müessire olacak surette tecziyesi ve bu misillü ahvâlin adem-i tekrarı esbabının teminine talep olunduğu bildirilmişti.⁶⁸⁷

Yunanlıların bu hareketleri, Salib-i Ahmer Heyeti tarafından Anadolu'ya getirilecek olan eşyanın muâyene edilmeksizin geçmesine müsaade edilip edilmeyeceğini anlamak ve ona göre gerekli tedbirleri almak maksadından ileri geldiği daha sonra anlaşılmıştı. Çünkü yine aynı günde, öğleden sonra saat 17:00'da tekrar İzmir limanına gelen Adriyatikos Gemisi'nden, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne âdiyeti iddia olunan ve içerikleri hakkında herhangi bir evrakı olmayan 100 parça kadar sanduka ve küçük kutudan oluşan eşyalar rıhtıma indirilmişti. Bu esnada indirilen eşyaları engellemeye teşebbüs eden Osmanlı muhafaza memurları uyarıda bulunarak; eğer eşyalar Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne

⁶⁸⁶ ATASE, İSH, K:432, G:148, B:1.

⁶⁸⁷ KA, K:194, B:25.; KA, K:194, B:25/1.

ait ise gümrük vergisinden muâf tutulacağını fakat yüzeyselde olsa eşyaların muâyeneye tâbi tutulması gerektiğini kesin bir dille, rıhtımda bulunan Yunanlı yetkililere bildirmişlerdi. Fakat Yunanlı yetkililer bu uyarıyı dikkate almayarak, Leon Torpidosu'nda daha önce hazırlanmış bulunan Yunan askerlerine ufak bir işaretle rıhtımda bulunan arabaların etrafını çepeçevre sardırarak, bu eşyaları cebren arabalara yükletip gerekli yerlere naklettirmişlerdi. Gerçi her vakanın meydana geldiği tarihte, vakit kaybetmeksizin gerek vilayet müdüriyetine ve gerekse Emniyet-i Umûmîye Müfettişliği'ne durum bildirilirdi. Bu olayda ise, İtilaf Devletleri Gümrük Kontrol Heyeti'nin başında bulunan Kumandan Mösyö Grano'ya ayrıca bildirildiği takdirde, fiili bir faydayı netice vermemişti. Hatta Salîb-i Ahmer eşyalarının nakline memur edilen ve esasen aslı Osmanlı olduğu halde Yunan ihtiyat subayı olan Astiryadi isimindeki şahsa da durum ayrıca izah edilerek kendisine: gümrüğe gelen eşyanın muâyenesi için Osmanlı gümrük memurlarının, sandıkların arkasından koşmak gibi bir mecburiyetlerinin olmadığını ve Salîb-i Ahmer namına getirilen eşyaların vergiye tâbi olmadığı cihetiyle her defasında kendileri tarafından eşyanın içeriği hakkında bir beyanname verilmesini, ayrıca muâyene emri verildiğinde Osmanlı yetkililerinin istedikleri yerde, yani vapurda, rıhtımda hatta hastanede bile olsa eşyaların kemal-i îtinâ ile ve yüzeysel dahî olsa muâyene ve kontrol edilmesinin zorunlu olduğu, söylenmişti. Fakat aslen Osmanlı olan bu Yunan subayı, söylenenleri dikkate almamıştı.⁶⁸⁸

İzmir'e silah ve ateşli maddelerin dahil edilmesi husûsunda *'bi-hakkın hizmeti sabık etmiş bulunan meşhur Adriyatikos Vapuru Şubat'ın yirmi sekizinci Cuma günü akşamı Pire'den'* İzmir sahiline geldiğinde, Yunan tebaasından bir şahsın, bu gemide bulunan bir sandığı yolcu salonuna dahi uğramaksızın rıhtıma çıkartmak istediği sırada yakalanmıştı. Kendisinin serbest bırakılması karşılığında rûsûmât muhafaza memurlarına on lira bahşış teklifinde bulunmasına rağmen bu Yunanlı şahıs, sandığıyla birlikte Pasaport Polis Merkezi'ne götürülmüştü.⁶⁸⁹ Rûsûmât Müdiriyyet-i Umûmîyesi'nin kaleme aldığı bu yazıda, Osmanlı rûsûmât muhafaza memurları ile Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yaşamış olduğu bu hâdise hakkında, adeta *'gözlerinde röntgen şuaı bulunan rûsûmât memurlarının'*, vazifelerini ifa etmede göstermiş oldukları uzmanlığa dikkat çekilmişti. Bu konuda ilk olarak, her türlü kolaylığı sağlayacak şekilde hazırlanmış olan bir idârenin

⁶⁸⁸ KA, K:194, B:25/1.

⁶⁸⁹ KA, K:194, B:25.2.; Pasaport Polis Merkezi'ne getirilen bu sandığın içerisinden, Amerikan kırma rovelveri, Bulgar rovelveri ve çeşitli rovelverlerle birlikte muhtelif cinsde toplam 3.120 mermi bulunmuştur. Bkz. Aynı Belge.

usul ve kanunlarına riayet edilmesi gerektiği vurgulanmıştı. İkinci olarak, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti namına ithâl edilmiş kutunun içeriğinin resmen beyan edilmemiş olduğuna değinilmişti. Ayrıca cebren ithâl ve nakledilen bu eşyanın ancak yolcunun beraberinde bizzat taşıyabileceği bir valizi rıhtım üzerinden arabaya koymak için en az üç kişiye ihtiyaç olduğunun görülmesi üzerine, bu kutunun içinde tıbbî maddeler adına civadan başka bir şey olmadığına, bunun ise kesinlikle mümkün olamayacağına hükmetmenin doğal olduğu ifade edilmiştir.⁶⁹⁰

Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Gelibolu Kaymakamlığı'nın ve Pendik'de bulunan Rum ahâlînin yardımıyla bölgede tesis edilen Salîb-i Ahmer heyetinin bütün hâl ve hareketleri takip edildiği imkanda henüz adı geçen heyetin şimdiye kadar buradan başka bir yere eşya veya sandık götürdüğünün, görülmediği bildirilmekteydi. Aynı zamanda *'...ba'demâ daimî şüpheli sanduk ve sâire misillü Salîb-i Ahmer namına vürûd edecek eşyanın muâyeneye tâbi' tutulmakla beraber bu babda ita-yı malumat edileceği Kartal Kaymakamlığı'nın işaretinden anlaşıldığı'* belirtilmekteydi.⁶⁹¹

Kazım Karabekir Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda, Trabzon Vilayeti'ne dışarıdan gelen her insanın göçmen sıfatıyla kabul edilmemesi gerektiğini, bunun bazı kayıt ve şartlara tâbi tutulması gerektiğini, aksi takdirde bu tarz durumların olumsuz sonuçlara neden olduğu hakkında bazı uyarılarda bulunmuştur:

Trabzon Vilayeti'nin hiçbir kayıt ve şarta tâbi tutulmayarak rastgeleni muhacir sıfatıyla kabul etmesi, memleket için felaketler doğuracak ve vukuatlar ihdâsını ihtâr etmeye çalışan çetelerin ve şakilerin memleket içine girmesine sebep olmuştur. Birkaç defalar vilayetin bu husûsta dikkati çekilmiş, rica edilmiş ve valinin, mümessillerden pek ziyade çekinerek harekete geçmemesi Trabzon'da Rum ve Ermeni komitacılarının çoğalmasına sebep vermiştir. Bu hâl devam ederse, Trabzon'da da bir İzmir hâdisesinin tekrar etmeyeceğini te'min edecek bir delil yoktur.⁶⁹²

3.4. Yunan Salîb-i Ahmer Personellerinin Takip Edilmesi

İzmir'in işgalinden önce Ayvalık Rumlarının taşkınlıkları ve özellikle Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin faaliyeti ve mahiyeti günü gününe Dahiliye Nezareti'ne iletildiği gibi bu cemiyetin işgalden sonraki durumu ve çıkarmış olduğu hâdiseler dahi günü gününe

⁶⁹⁰ KA, K:194, B:25/2-3.; Rüsûmât Müdiriyyet-i Umûmîyesi'nin buradaki açıklaması yazılı bir şekilde, İtilaf Devletleri gümrük kontrol heyeti reisi Kumandan Mösyö Grand tarafına gönderilmiş olup, bu kişi tarafından en nihayetinde beyan edilen durum tasdik edilmişti. Bkz. KA, K:194, B:25/3.

⁶⁹¹ BOA, DH. EUM.ECB. D:37, G:10, B:83.

⁶⁹² ATASE, İSH, K:206, G:93, B:1; Ayrıca bkz. Çapa, 2001, s.30.

yazılmıştı.⁶⁹³ 17. Kolordu Kumandanı Selahattin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, 18 Şubat 1919 tarihinde Yunan torpidosu ile birlikte Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ve bir kısım Yunan efrâdının da Ayvalık'a geldiklerini bildirmektedir.⁶⁹⁴ Bu durum Harbiye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne de bildirildi. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin zararlı faaliyetleri hakkında Dahiliye Nezareti'ne yazılan müteaddid belgeler ile birlikte bir uyarı olarak Dahiliye Nezareti'nden Karesi Mutasarrıflığı'na gönderilen yazıda, "*Yunanlıların ve Salîb-i Ahmer'in Ayvalık havâlisinde bir emr-i vaki' ihdâsına çalıştıkları*" çeşitli vakalar ile sabit olduğundan, Yunan Salîb-i Ahmeri'nin tebdili hakkında siyasi teşebbüslerde bulunmak üzere Hariciye Nezareti'ne bildiriler yazıldığını, bu husûsta iyice düşünülüp basiretli bir şekilde hareket edilmesi gerektiğinden ve üzücü olayların ortaya çıkmasına meydan verilmemesinden bahsedilmekteydi.⁶⁹⁵

Yunan Salîb-i Ahmer personellerinin nereye gittiklerini takip eden Osmanlı yetkilileri, Ayvalık'ta bulunan Yunan Salîb-i Ahmer reisini de tâkibâta almışlardı. Nitekim Dahiliye Nazırı Cemil Bey'in Hariciye Nazırı Ferit Paşa'ya gönderdiği yazıda, "*Ayvalık'taki Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti reisi Ohandis'in Mart'ın yirmi yedisinde İzmir'e*" gittiğinin, Ayvalık Mıntıka Kumandanlığı'dan haber verilmesine atfen Karesi Mutasarrıflığı'ndan bildirildiğini, ifade etmekteydi.⁶⁹⁶

17. Kolordu Kumandan Vekili Süleyman Fethi Bey'in 16 Nisan 1919 tarihinde Harbiye Nezareti Celilesi'ne gönderdiği belgede, "*Bodrum'a bir Yunan Salîb-i Ahmer vapuru gelerek Salîb-i Ahmer Heyeti'nin karaya çıktığı haber alınmıştır. Tahkikata devam edilmekte olduğu tafsilât derûnunda derhal arz edilecektir*"⁶⁹⁷ demektedir. Peşinen, 172. Alay Kumandanlığı'ndan 57. Kolordu Kumandanlığı'na yazılan belgede ise, Bodrum'a bir Yunan Salîb-i Ahmer vapurunun gelerek bu vapurdan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin karaya çıktığını ve İtalyanların Bodrum'daki ahâlîye, Yunanlılara ehemmiyet vermemeleri gerektiğine dair tavsiyede bulduklarını bildirmektedir.⁶⁹⁸ Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti'nden Menteşe Mutasarrıflığı'na yazılan 3 Mayıs 1919 tarihli belgede de, Bodrum'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin çok dikkatle gözetilerek, bunların vazife

⁶⁹³ Ergeneli, 1985, s.192.

⁶⁹⁴ ATASE, İSH, K:84, G:29, B:1.

⁶⁹⁵ BOA, DH.ŞFR. D:99, G:376, B:1.

⁶⁹⁶ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:65, G:4, B:1.; Ayrıca Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti ve diğer kurumların bu konu hakkındaki yazışmalarına bkz. BOA, DH.EUM.AYŞ. D:65, G:4, B:3-5.

⁶⁹⁷ ATASE, İSH, K:187, G:98, B:1; ATASE, İSH, K:11, G:53, B:2.

⁶⁹⁸ ATASE, İSH, K:432, G:148, B:1.

harici şeylerle uğraştıklarında veya âsâyişi bozucu herhangi bir harekete sebep olduklarında, lazım olan tedbirlerin alınıp durumun hemen bildirilmesi istenmekteydi.⁶⁹⁹

Bodrum'dan sonra Fethiye'ye giden Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin, bölgeye geldiğine dair Fethiye'den Dahiliye Nezareti'ne bir yazı gönderilmişti. Menteşe Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 8 Haziran 1919 tarihli şifreli telgrafta, Fethiye'ye çıkarılan Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin yanında bulunan Doktor Mosemmis'in eşyasının arasında elde edilen varakaya ait malumatın 117 numaralı şifreli telgraf ile arz edildiğini, bundan başka bir vukuat olmadığı gibi Bodrum'a çıkan Yunan Salîb-i Ahmer heyetinde henüz âsâyişi bozucu bir hareketinin görülmediğini ve son olarak livanın başka mahallerine Yunan Salîb-i Ahmeri'nin gelmediğini bildirmekteydi.⁷⁰⁰

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerini takip eden Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey 12 Haziran 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, mütarekenin imzalanmasından sonra livanın muhtelif mevkilerine *“vakit vakit Yunan torpido sefâini avdet etmiş ise de yalnız Ayvalık mıntikasına Salîb-i Ahmer Heyeti çıkarılmış işbu heyetin gerek dolayısıyla ve gerek doğrudan doğruya vukuubulan teşvîkat tesvîlât eseri olarak Ayvalık'da havâdis etmiş bulunan [...] Salîb-i Ahmer Heyeti'nin hafiyyen ne şimdiye kadar ne gibi bir gaye ve asıl maksadı”*⁷⁰¹ takip etmiş olduğunun, üzerinde durulması gerektiğini vurgulamaktaydı.

Yunan Salîb-i Ahmer personellerinin hal ve hareketleri Trakya'da da takip ediliyordu. 11 Haziran 1919'da Çatalca Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne çekilen telgrafta, *“liva sevâhiline bir Yunan torpido sefâini geldiği gibi Salîb-i Ahmer Heyeti'nin dahi çıkmadığı”*nı bildirmekteydi.⁷⁰² Bununla birlikte 18 Temmuz 1919 tarihinde *“Dersa'adet'e gelen Marşandiz Treni ile Salîb-i Ahmere mensup iki kişinin ve on bir yük otomobilinin Fransız efrâdı muhafazasında Lüleburgaz istasyonundan Uzunköprü istikametine geçtiği, 49. Fırka Kumandanlığı”*ndan haber verilmesine atfen bildirilmekteydi.⁷⁰³ Bu tarihten yaklaşık 20 gün sonra Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin tâkibâtına dair Miralay Cafer Tayyar Bey'in 9 Ağustos 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, 6/7 Ağustos 1919 gecesi *“Marşandiz ile yirmi dört vagon Fransız top*

⁶⁹⁹ BOA, DH. ŞFR. D:99, G:24, B:1.

⁷⁰⁰ BOA, DH. ŞFR. D:634, G:94, B:1-2.

⁷⁰¹ BOA, DH. ŞFR. D:634, G:23, B:1-3.

⁷⁰² BOA, DH. ŞFR. D:634, G:8, B:1.

⁷⁰³ ATASE, İSH, K:31, G:28, B:2.; ATASE, İSH, K:86, G:54, B:5.

ve hayvanatı ile Salīb-i Ahmer işaretli iki üç nakliye arabasının Edirne cihetine geçtiği''ni bildirmekteydi.⁷⁰⁴ Ayrıca Trakya'daki Yunan Salīb-i Ahmer teşkilatının nasıl ilerlediğini ve hangi aşamada olduğunu öğrenmek ve teftiş etmek için veya başka maksatlarla, Yunan Salīb-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bazı askerî doktorların bölgeye gelip gitmekte oldukları, Osmanlı hükümetinin gözünden kaçmamıştı. Öyle ki Çatalca Mutasarrıfı Fevzi Bey'in merkeze gönderdiği bir belgede; *'24 Şubat 1920 senesinde Yunan Salīb-i Ahmeri'ne mensup bir tabib-i askerî'* nin dün akşam İstanbul yoluyla İzmir'den Çatalca'ya gittiğini ve *'buranın teşkilatına memur tabib ile görüştükten sonra bu sabah'* İstanbul'a döndüğünü bildirmekteydi.⁷⁰⁵

29 Ağustos 1919 tarihinde İstanbul Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda ise, *'liva jandarma muntıkası dahilinde Yunan Salīb-i Ahmer Heyetlerinin tâkibât ve harekâtına ait bir muâmele olmadığı Beyoğlu Mutasarrıfılığı'ndan cevaben bildirilmiştir'* denilmekteydi.⁷⁰⁶

55. Fırka Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne yazılan belgede ise, 15 Şubat 1920 sabahı İstanbul'dan gelen Yunan bandıralı bir vapurun aracılığıyla, Yunan Salīb-i Ahmer hastanesi için bir tabip ile müsellaah bir Yunan neferinin Gelibolu'ya doğru gittiği bildirilmişti.⁷⁰⁷

Cenup Cephesi Kumandanı adına Kazım Karabekir Paşa'nın Garp Cephesi Kumandanlığı'na yazmış olduğu yazıda, 27 Aralık 1920 tarihinde Yunan Salīb-i Ahmer vagonlarının Uşak'a doğru götürüldüğünü bildirmektedir.⁷⁰⁸

Filibe Adası'nın Kaim Makamı Kemal Bey'in 13 Ağustos 1921 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderdiği raporda; 6-13 Ağustos 1921 tarihleri arasında, asker yüklü iki Yunan vapuruyla, bir Yunan Salīb-i Ahmer vapurunun Marmara Denizi'ne doğru giderken, iki Yunan balıkçı vapurunun da efrâdıyla birlikte adalar denizine doğru yol aldıklarını bildirmektedir.⁷⁰⁹

⁷⁰⁴ ATASE, İSH, K:105, G:16, B:1.

⁷⁰⁵ BOA, DH. ŞFR. D:659, G:121, B:1.; BOA, DH. EUM. AYŞ. D:45, G:28, B:23.

⁷⁰⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:34, B:7.

⁷⁰⁷ ATASE, İSH, K:299, G:35, B:3.

⁷⁰⁸ ATASE, İSH, K:694, G:11, B:1.; ATASE, İSH, K:885, G:58, B:1.

⁷⁰⁹ ATASE, İSH, K:1479, G:74, B:1.

İstanbul Umûmî Yunan Salîb-i Ahmer Baş Kumandanı Antiyas'ın, Doktor Nikolaki Cumbaki'ye göndermiş olduğu belgede; Sayın Doktor Nikolaki, sizi yirmi lira ücretle, Mürefte'ye Yunan Salîb-i Ahmer doktoru olarak tayin ediyoruz. Mürefte'ye gidip vazifeye başlayınız, diyordu.⁷¹⁰ Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne yazılan 14 Temmuz 1919 tarihli belgede ise; Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatını icrâ etmek bahanesiyle Mürefte'ye gittiği bildirilen askerî doktor üniformasını giyen Yunan yüzbaşının vekil bıraktığı, Osmanlı tebaasından Nilolaki Cumbaki'nin yirmi lira maaşla, Mürefte'ye, Yunan Salîb-i Ahmer doktorluğuna tayin olduğuna dair bir varaka verildiği ve aynı zamanda Havra Karyesi'ndeki doktora da başka bir varaka verildiği, ayrıca burada yapılan teşkilatın da Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatıyla alakadar olduğu anlatılmaktaydı. Osmanlı raiyyetinden olan bu doktorun, hükümetin izni olmaksızın yabancı bir devletin hizmetine dahil edilip edilemeyeceği Tekfurdağı Mutasarrıflığı'na gönderilen tahrîrâta da konu olmuştu. Netice olarak Osmanlı tebaasına mensup olan bir şahsın, Osmanlı hükümetinin resmî bir izni olmaksızın kanunen hiçbir yabancı devletin hizmetine ve memuriyetine bağlanamayacağı oldukça açık ise de, meselenin siyaseten hassas ve önemli olduğu hasebiyle doğrudan doğruya bu tarz tayinlerin yasaklanması uygun görülmemiş, bilâkis müsaade edilmiştir.⁷¹¹

Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatını vücuda getirmek bahanesiyle doktor üniformasını giyip Mürefte'ye giden Yunan yüzbaşısı ile Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin hizmetine girmesine müsaade edilen Osmanlı tebaasından Dr. Nikolaki ve bir başka doktor olan Tudoraki'nin, Mürefte'deki hareketleri takip edilmiştir. Nitekim, doktor kıyafetiyle 21 Haziran 1919'da Mürefte'nin Havra, Ganos, Uçmakedere karyelerine giden Yunan yüzbaşısı, buralarda oturan Rum ahâlisini ve mektep talebelerini Havra Karyesi Kilisesi'ne toplayarak, Dr. Tudoraki'nin evinin önüne Yunan Salîb-i Ahmer bayrağı ile resmî Yunan bayrağının çekileceğini ilan etmişti. Bunun üzerine Dr. Tudoraki'nin evinin önüne getirilen direğe, bölgenin metropolidi ile adı geçen doktor tarafından Salîb-i Ahmer bayrağı ile birlikte Yunan bayrağı da çekilmişti. Bayrak çekme esnasında toplanan Rumlar silah atmaya başlayarak, saatlerce bu işe devam etmişlerdi. Daha sonra metropolidin kız kardeşinin erkek çoğu, efun askerî elbisesini giyerek, eline de Venizelos'un resmini almıştı. Bu gürûh nümayışlerle Tacir Nikolaki'nin evine giderek, buraya da Yunan bayrağını asmışlardı. En nihayetinde Havra Karyesi'ne gelen doktor kıyafetli yüzbaşının

⁷¹⁰ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:7, B:4.

⁷¹¹ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:7, B:6.

gece geç vakti Mürefte merkeze dönmesiyle; merasim de sona ermiş, Yunan bayrakları da Dr. Tudoraki'nin evinin önündeki hariç hepsi kaldırılmıştı. Mürefte merkeze gelen bu askerî doktor, buradaki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesine bakmak üzere, yukarıda anlattığımız Osmanlı tebaasına mensup Dr. Nikolaki Cumbaki'yi vekil olarak bıraktıktan sonra kendisi Yunan bandıralı bir vapura binerek İstanbul'a gitmiştir.⁷¹²

1920 Şubatının ortalarında 55. Fırka Kumandanı Alaeddin Bey'in 1. Kolordu Kumandanlığı'na yazdığı yazıda, Yunan bandıralı Ankilu vapuruyla Yunan Salîb-i Ahmer hastanesi etibbâsından bir tabib ile refakatinde silahlı bir Yunan neferinin Tekfurdağı'na doğru gittiğini, bildiriyordu.⁷¹³ 23 Mart 1920 tarihli Dahiliye Nezareti'ne gönderilen belgede ise, '*Edirne'deki Yunan Salîb-i Ahmer tabibi ile mâiyetindeki iki neferin*' kiracı olarak kaldıkları evin balkonundaki Yunan Salîb-i Ahmer bayrağını direkte çekili olarak bıraktıkları halde, bu bayrağın yanında bulunan Yunan bayrağını balkondan kaldırarak eşyalarıyla birlikte Karaağaç'a gittikleri ve Edirne'den ayrıldıkları bildirilmekteydi.⁷¹⁴ 49. Fırka Kumandan Vekili'nin Edirne'den 24 Haziran 1920'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na çektiği telgrafnamede, Salîb-i Ahmer işaretli bir binek otomobilinin Pamukdere istikametine doğru gittiğinden ve Pamukdere Boğazı'nda gözden kaybolduğundan bahsetmekteydi.⁷¹⁵

Karadeniz Bölgesi'nde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin hareketlerinden haberdar olan Canik Mutasarrıfı Ethem Bey, 4 Mayıs 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgrafnamede, İstanbul'dan gelen Yunan bandıralı Salîb-i Ahmer vapurundan Yunan doktor, bir hastabakıcı kadın ve bir subayın mâiyetinde bulunan 9 neferin Samsun'a çıkarak iskelede metropolit ve rüfekası tarafından karşılandıklarını daha sonra ise bu kişilerin, metropolithaneye ve Rum kilisesine giderek nutuklar attıklarını, bildirmektedir.⁷¹⁶ Bu olaydan 3 gün sonra, yani 7 Mayıs 1919 tarihinde yine Ethem Bey'in Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgrafnamede, Samsun'a gelen Yunan Salîb-i Ahmer vapurunun gece yarısından sonra Trabzon'a müteveccihen hareket ettiği ve bu vapurda Samsun Metropolit Permanos Efendi'nin de olduğunu bildirmektedir.⁷¹⁷ Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti hakkında Dahiliye Nezareti'nden; İstanbul, Edirne, Trabzon Vilayetleri'ne ve Kala-i

⁷¹² BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:7, B:10-11.; Ayrıca bkz. BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:7, B:14-16.

⁷¹³ ATASE, İSH, K:299, G:35, B:4.

⁷¹⁴ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:36, G:4, B:5.

⁷¹⁵ ATASE, İSH, K:780, G:191, B:1.

⁷¹⁶ BOA, DH. ŞFR. D:628, G:57, B:1.

⁷¹⁷ BOA, DH. ŞFR. D:628, G:119, B:1.

Sultaniye, Çatalca, Karesi, Canik, İzmir Mutasarrıflıklarına gönderilen bildirimlerde, *“liva/vilayet dahilinde bulunan Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin kâffe-i harekâtı takib ve tefehhüm edilerek maneviyatı muzırraların “bir hâdiseye sebep olmamak şartıyla” men”* edilmesi gerektiği ve mümkün olan en uygun tedbirlerin alınması gerektiği vurgululanıyordu.⁷¹⁸

3.5. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Neden Olduğu Rum Taşkınlıklarına Karşı Alınan Önlemler

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Batı Anadolu’ya gelmesiyle, Rumlar bazı taşkınlıklara girişmişlerdi. *“İzmir limanına bir Yunan torpidosunun gelmesi ve Yunan Salîb-i Ahmeri namıyla bazı sefâin ve heyetlerin Ayvalık ve İzmir’e vürûdu Rumları pek ziyade tahrik etmiş”* tir diyen Vali Nurettin Paşa’nın, Bahriye Nezareti’ne gönderdiği raporda, bu tarz olaylara tedbir olarak, Paşa; Osmanlı *“sevâhil kaçakçılığının men’i ve Osmanlı seyr ü seferlerinin muhafazası icabı mütelif nezdinde teşebbüsât-ı lazıme ittihâzı veyahut en iyisi birkaç Osmanlı muhafızının İzmir sevâhili”* ni tahkik etmesini istemektedir.⁷¹⁹ Böylelikle, İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu sahillerinin tamamının giriş çıkışları kontrol edilirse, insan kaçakçılığından Rum çetecilerine ve Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerine varıncaya kadar, tüm unsurların Anadolu’ya girmeleri önlenilecekti.

Rum taşkınlıklarından bahseden Nurettin Paşa, 20 Şubat 1919 tarihinde Harbiye Nezareti’ne gönderdiği yazısında, bırakın İzmir’de Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’ne ihtiyaç hâsıl olmasını, biran evvel bu cemiyetin bölgeden gönderilmesini bile istiyordu. Nitekim, bu yazısında Vali Paşa, *“İzmir’de bulunan Yunan sefine-i harbiyesinin ve vazife-i sıhhiyeden ziyade vasıta-i tesvîlât olan Yunan Salîb-i Ahmeri’nin buradan uzaklaştırılmasına hükümet-i merkeziyece teşebbüs ve tevessül edilmesi ehemmiyetle müsterhamdır”*,⁷²⁰ diyordu.

23 Şubat 1919 Pazar günü Aydın’a bir Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin geleceği münasebetiyle Rumların bir nümayişe girişme ihtimalleri olduğundan, alınacak emniyet tedbirleri hakkında 57. Fırka Kumandanlığı’ndan Erkan-ı Harbiye’ye gönderilen yazıda bazı husûslara değinilmiştir. Öncelikle Aydın merkezdeki kıtaât mevcudunun pek dağınık

⁷¹⁸ BOA, DH.EUM.AYŞ. D:45, G:28, B:51.

⁷¹⁹ ATASE, İSH, K:11, G:25, B:3.

⁷²⁰ ATASE İSH, K:84, G:30, B:4.; BOA, DH. ŞFR. D:616, G:88, B:5.

bir halde bulunması, içinde bulunulan zamanın hassasiyeti ile hiç de uyumlu olmadığı ifade edilmekteydi. Dolayısıyla, âsâyîşin muhafazası noktasında tedbirlerin alınması şiddetle talep edildiği gibi bu konuda şekavet çıkaracak olanların da, kendileri hakkında kanunî işlem başlatılacağı beyan edilmekteydi. Güvenlik için telsiz telgraf muhafaza efrâdı, kendi kıtalarına katılarak oranın muhafazasını, 175. Alay kumandanı ile bahriyeli makinist efrâdı temin edecekti. Ayrıca bu neferler 175. Alay tarafından silahlandırılacaktı. Küre’de ve diğer dağılık hizmetlerde bulunanlar hemen kıtalarına iltihâk edecekti.⁷²¹

25 Şubat 1919 tarihinde ise, 17. Kolordu Kumandanlığı’ndan Harbiye Nezareti’ne yazılan belgede, alınması gereken tedbirler olarak şunlardan bahsedilmiştir: ... İzmir ve havâlisinin, bilhassa sahilin *“Rumlar ile meskun aksâmının derhal takviyesine lüzum-ı kati”* görülmektedir. Kolorduca, *“İzmir, Urla, Söke havâlisinde kuvvetli bulunmak husûsunda imkan dairesinde”* lazım olan tedbirler alınmıştır. *“Yalnız Ayvalık mıntikasındaki alayın takviyesi layıkıyla temin edilememektedir.”* Ayvalık ahâlîsinin büyük bir kısmının Rum olması hasebiyle Ayvalık’ın ehemmiyetini ve hassasiyetini arttırmaktadır. Son günlerde yapılan nümayiş hareketleri, bölgeye takviye yapılmasının lüzumunu teyit etmektedir. Ayrıca bölgede bulunan 61. Fırka çıkabilecek olayları engelleyecek yeterlilikte olmadığından, bölgeye bir alayın sevk edilmesi talep edilmişti.⁷²²

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti’nin Ayvalık’a gelmesinden sonra Rumları tahrik ettiğinden bahseden Ayvalık Mıntika Kumandanı Ali Bey, 17. Kolordu Kumandanı Vekili Miralay Bekir Sami Bey’e gönderdiği yazıda, genel olarak alınan tedbirlerden bazılarını değinmişti. Bu konuda, Ayvalık’taki, jandarmalardan bir grubun kaçmış olduğunu ifade eden Ali Bey, artık vaziyete tamamen askerî kuvvetle hakim olmak gerektiğini, örfî idâre hükümlerinin sağlamlaştırılarak derhal sükûnet ve âsâyîşin temin edilmesinden ve saldırganların takip edilmeye başlandığından bahsetmekteydi. Peşinen Ali Bey, bir taraftan yağmacılardan bazılarının yakalandığını diğer taraftan da Ayvalık’ın Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden kaynaklanan Rumların neşelerinin biraz söndüğünü, fakat Yunan Salîb-

⁷²¹ **ATASE İSH**, K:431, G:114, B:3.; Ayrıca İaşe ve diğer arka hizmetlerde bulunan efrâd ise, uç kıtalara sevk edilecekti. Subay efrâdıyla neferlerinin tamamı geceleri 175. Alay’ın 1. Tabur kuvvetinde ve inzibât kıtasında toplu ve mevcut olacaktı. 175. Alay’ın 2.Taburu’ndan 46 nefer ve 3.Taburu’nda 38 neferin ne hizmette olursa olsun doğrudan doğruya 175. Alay Kumandanı’nın emrine verilecekti. Musika takım efrâdı silahlandırılıp teçhizatlandırılarak, tamamı 175. Alay Kumandanı’nın emrinde bulundurulacaktı. Ayrıca istihkam bölüğü dahi bu kumandanın emrine verilecekti. Makineli tüfenklerin hepsi seyyar ve sabit bir şekilde kullanılmaya hazır bir vaziyette bekletilecekti... Ayrıntılı bilgi için bkz. **ATASE İSH**, K:431, G:114, B:3-4.

⁷²² **ATASE İSH**, K:11, G:21, B:1.

i Ahmer heyetinin fırsat beklediğini ve her fırsatta bir münasebetsizlik yapmak istediğini, ifade etmekteydi. Ayrıca Ali Bey fazla silah ve mühimmatı gerilere naklettirerek, cephaneyi emniyet altına almıştı. 175. Alay'daki subay ve neferlerin manevi kuvvetlerinin fevkalâde olduğunu fakat mıntıkanın genişliği ve âsâyiş-inzibât vazifelerinin yoğun olduğundan dolayı bölgeye ikmâl ve takviye yapılmasına şiddetli ihtiyaç olduğunu, 175. Alay Kumandanı Ali Bey, yazısında belirtiyordu.⁷²³

7 Haziran 1919'da 14. Kolordu Kumandanı Mirliya Yusuf İzzet Bey'in Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Bey'e yazdığı yazısında ise, Ayvalık kazası dahiline dışarıdan Osmanlı askerî kuvvetlerinden başka hiçbir ferdin silahlı olarak girmesine izin verilmemesini ve Ayvalık Rum ahâlîsinin Yunan işgali münasebetiyle yapmış oldukları taşkınlıkların bir daha tekrar etmemesi şartıyla affedilmelerini, üstelik bu çöşkunluklar yüzünden Rum ahâlîye karşı herhangi bir saldırıya mahal verilmemesini, tenbih ediyordu.⁷²⁴

Pendik'te Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti menfaatine düzenlenen baloya, yüzbaşı ve mülazım rütbesinde üç Yunanlı doktor ve bir eczacı ile on beş kadar Yunan sıhhiye efrâdının Pendik'e geldiğini gören, Pendik Rum ahâlîsi ve ayak takımından bir kısmı laterna çalarak taşkınlığa başlamışlardı. Bunun üzerine tedbir olarak, Pendik Karakol Kumandanı olay yerine jandarmaları göndermişti. Taşkınlığa girişen birkaç Rum, jandarmalar tarafından yakalanıp karakola götürüleceği esnada bazı Rumlar jandarmaların çevresini sararak yakalanan Rumların serbest bırakılmasını istemişlerdi. Fakat jandarmanın silahına sarılması üzerine Rumlar dağılmışlardı. Taşkınlığa girişen Rumlar karakola götürülüp kimlikleri kayıt edildikten sonra tahliye edilmişlerdi. Fakat bu Rumlar tekrarından toplanıp karakol önüne gelerek, laterna çalmaya devam edip taşkınlığa girişmişlerdi. Ancak karakolca alınan tedbirler neticesinde, meselenin büyümesine meydan verilmeden, Rum ahâlî dağıtılmıştı.⁷²⁵

Karadeniz'e Salîb-i Ahmer veya göçmen namıyla gelen Rum çetecilerin⁷²⁶, getirecekleri silah ve diğer eşyaların memlekete sokulmaması husûsunda⁷²⁷, 15. Kolordu

⁷²³ Çetinkaya, 1993, s.40.

⁷²⁴ Çetinkaya, 1993, s.66.

⁷²⁵ BOA, DH. EUM.AYŞ. D:4, G:95, B:3.

⁷²⁶ Yıldırım, H. (2015). *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.90.

⁷²⁷ Çapa, 1992, s.223.

Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'nın 24 Ağustos 1919 tarihinde Erzurum'dan Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, bu konuda vilayetçe dahi tedbirler alınması gerektiğini fakat basit fikirlilere varıncaya kadar nasıl bir istikbâlin kendi hayatını temin edebileceğini ve esarete koyabileceğini idrak etmiş olan milletin mukadderatının tayini meselesinde, milli esaslara dayanmaksızın savrulacak kararların kabul görmeyerek, sükûnetin ihlâlüne sebep olacağını ifade etmekteydi.⁷²⁸ Buna karşılık, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa'nın 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'ya gönderdiği yazıda; İzmir faciasının milletin kalbinde açtığı yaraların henüz iyileşmeden meydana gelebilecek en ufak bir âsâyışsızlığın, memleketin diğer mıntıklarında da yeni bir müdahaleye sebebiyet verebileceği *“endişesiyle titreyen kalplerimizi tatmin edecek yegane çarenin”* âsâyışte istikrarın sağlanması ve bu konuda ortaklaşa çalışmak olduğunu, belirtmişti. Peşinen Süleyman Şefik Paşa, umûmî vaziyetin ıslahı noktasında yapılacak en tesirli yardımın sükûnetin temin edilmesine gayret sarfetmek olduğunu ve yabancı ellerin müdahalesinden kaçınarak gayr-i müslim ahâlîye karşı Türklüğe has bir muâmele yapılmasını vurgulamıştı. Ayrıca Süleyman Paşa, İzmir olayından sonra tüm Anadolu ahâlîsinin, padişahın en aciz vatandaşa varıncaya kadar bütün Müslüman kalbinin, vatanın parçasından *“en ufak bir zerrenin bile”* verilmesine razı olmayacağını belirtmekle birlikte alınacak olan tedbirlere îtinâ gösterilmesini istemektedir.⁷²⁹ Bu yazısından sonra Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa, 15. Kolordu Kumandanlığı'ndan bildirilen malumata istinaden, 30 Ağustos 1919'da Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazısında, Şark Vilayetleri'nde sükûn ve âsâyışin devam etmesi ve istikrarının ne derece takdire şayan olsa da Batum'da toplanan ve akın akın sahil kesimlerine gönderilen Salîb-i Ahmer adı altında gizlenen şahısların sırf sükûn ve inzibâtı ihlâl etmek maksadıyla işler çevirdiklerinden, bunların ve memleket dahiline silah-cephane kaçırarak ve kaçırarak Rum çetelerinin faaliyetlerinin yasaklanmasını ve vilayetlerce de lazım olan tedbirlerin alınmasını istiyordu.⁷³⁰ Harbiye Nezareti'nden bu yazıyı alan Dahiliye Nezareti'nin derhal Trabzon Vilayeti'ne ve Canik Mutasarrıflığı'na göndermiş olduğu yazıda şunlardan bahsedilmişti: Sükûnet ve inzibâtı ihlâl maksadıyla bir takım *“Rum çetelerinin Salîb-i Ahmer ve muhacir namı tahtında o havâliye gelmekte oldukları”* 15. Kolordu Kumandalığı'ndan haber verilmesine atfen Harbiye Nezareti'nden bildiriliyor. Şark Vilayetlerinde sükûn ve âsâyışin devam etmesi pek ziyade önemli olduğu gibi *“ufacak bir hâdisenin menfaat-i memlekete muzır”* büyük neticeler doğurduğu, İzmir

⁷²⁸ BOA, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:3.; ATASE, İSH, K:98, G:49, B:1-2.

⁷²⁹ BOA, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:1.

⁷³⁰ BOA, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:5.

Vilayeti'nde malumdur. Askeriye ile vilayetteki yetkililerin birlikte tedbir alarak, âsâyişin teminine her vakitten ziyade gayret etmeleri ve *'Rum çeteleriyle onların getirecekleri esliha ve cephanenin men'i duhûlü'* için çalışmaları gerekmektedir.⁷³¹

Mürefte'ye giden Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin tahrikleri neticesinde orada bulunan bazı Rumlar taşkınlıklarda bulunmuşlardı. Bu durumdan rahatsız olan bölgedeki Müslüman ahâlî, Dahiliye Nezareti'ne şikayetlerini iletmışlerdi. Buna mukabil Dahiliye Nezareti'nden, 1. Şubeye bu konuyla ilgili yazılan belgede, *'(...) Ahâlî-yi İslamiyenin muhafaza-i emniyeti için tedâbîr-i askeriye ittihâz etmek lazım şube-i Aliyelerine îfâsı rica olunur'* denilmekteydi.⁷³² 7 Aralık 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda ise, Yunanlıların Trakya'daki fesatkârane faaliyetleri hakkında Harbiye Nezareti'nin dikkati çekilmiş ve *'ikinci bir İzmir vakasına meydan verilmemesi husûsunda'* dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştı. Ayrıca Dahiliye Nezareti, Trakya'daki âsâyişin güzel bir şekilde muhafaza edilmesini ve herhangi bir müdahaleye neden olacak, en ufak bir vakaya bile meydan verilmemesini belirtmişti.⁷³³ Bu kez Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda ise, Rum taşkınlıklarına tedbir olarak; Terkos'da bulunan Yunan müfrezesi subaylarının Karadeniz sahilinde ve Çatalca Sancağı dahilinde bulunduğundan, buralardaki tahkikatın arttırılmakta olduğu İstanbul Jandarma Alayı Kumandanlığı'ndan haber verildiği bildirilmişti. Peşinen, icap eden tedbirlerin alınması için Çatalca Taburu Kumandanlığı'na da bildirilmesi istenmişti.⁷³⁴

Son olarak Dahiliye Nezareti'nden Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti'ne gönderilen belgede; Edirne Vilayeti, Trabzon Vilayeti, Hüdavendigâr Vilayeti, Kastamonu Vilayeti, Kala-i Sultaniye Mutasarrıflığı, Bolu Mutasarrıflığı, Karesi Mutasarrıflığı, Menteşe Mutasarrıflığı, Canik Mutasarrıflığı ve Çatalca Mutasarrıflığı'na kısacası sahillerimizin muhtelif mahallerine, Yunan torpido ve gemileri tarafından çıkarılan Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin gezip dolaştıkları yerlerde, doğrudan doğruya başlayan şekavetin veya bu heyetlerin Rumlar üzerindeki dolaylı yollardan tesirâtı neticesinde, *'nerelerde ne gibi*

⁷³¹ BOA, DH. KMS. D:55-2, G:7, B:7.; BOA, DH. ŞFR. D:103, G:44, B:1.

⁷³² ATASE İSH, K:86, G:74, B:8.

⁷³³ BOA, DH. EUM.AYŞ. D:29, G:72, B:40.

⁷³⁴ BOA, DH. EUM.AYŞ. D:45, G:28, B:43.

vakayi ve mahallî emn ü âsâyişin hareket vukua gelmiş ise bunlar hakkında tahkikat'' yapılması istenilmekteydi.⁷³⁵

3.6. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'da ve Trakya'da Şube Açmasının ve Teşkilatlanmasının Önlenmesi

20 Ocak 1919'da Anfitrini Yunan hastane gemisinin İzmir'e gelmesinden sonra Dahiliye Nazırı Vekili İzzet Bey'den Hariciye Nazırı Franko Paşa'ya gönderilen bir yazıda, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin Osmanlı memleketlerine gelerek hiçbir lüzum-ı hakikiye dayanmaksızın teşkilata başlamaları, bir vazife-i sıhhiye ve insaniyeyi ifâ etmekten ziyade Yunanistan'ın emellerini ve ideallerini temin etmek husûsundan ileri geldiği, ifade edilmekteydi. Ayrıca, bu heyetlerin aldatıcı görevleri yerine getirmelerine ve teşkilatın lüzumsuz yere faaliyet sahasını genişletmesine teşebbüs etmelerine engel olacak surette, gerekenin yapılması istenilmekteydi.⁷³⁶ 3 Şubat 1919 tarihinde Aydın Valisi Nurettin Paşa'nın Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, İzmir'de bulunan Yunan sıhhiye cemiyetinin buradan uzaklaştırılması konusunda, merkez hükümetçe dahi bazı teşebbüslere başvurulmasını istiyordu.⁷³⁷

18 Mart 1919'da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti için Bandırma'da bir hastane tesis etmek fikriyle uygun bir hanenin araştırılmakta olduğu Bandırma Kaymakamlığı'ndan Karesi Mutasarrıflığı'na bildirilmişti. Bu amaç için Bandırma'da seçilmiş olan hanede bir Rum'un oturması cihetiyle burasının, Etnik-i Eteryâ Cemiyeti'nin kurduğu bir fesat ocağı haline gelmemesi noktasında, bu hanenin hastane olarak tesis edilmesinin men' edilmesi istenilmekteydi.⁷³⁸ 26 Mart 1919'da Yunan siyasi mümessili Mavroudis, İstanbul'da Yüksek Komiserliğe başvurarak Urla, İzmir, Fethiye ve Manisa'da Yunan Salîb-i Ahmer istasyonlarının tesis edilmesini istediği zaman, karşılık olarak İngiliz Yüksek Komiser Yardımcısı Webb'in 1 Nisan tarihli cevabında:

Teklif edilen bu yeni tesislerle –şubelerle- Türk hükümetini şaşırtmaklığımız bir tarafa, Aydın Vilayeti'ndeki çok perişan duruma ve halkın hiddet ve heyecanının her an tutuşabilir halde bulunduğu ekselansınızın ciddi surette dikkatlerini çekmek ve ayrıca başka tahriklere sebep olacağı düşünülebilen herhangi bir hareketten sakınılması için son derece dikkatli olmaları husûsunda bu misyonlara bağlı bulunan bütün memur ve subaylara talimat

⁷³⁵ BOA, DH. ŞFR. D:100, G:57, B:1.

⁷³⁶ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:6.

⁷³⁷ BOA, DH. ŞFR. D:616, G:88, B:5.

⁷³⁸ BOA, DH. ŞFR. D:621, G:55, B:1-2.

vermeyi de zâtalinize tavsiye etmek isterim; aynı zamanda da haksız yere propaganda telâkki edilebilecek husûslardan sakınılması üzerinde de şiddetle ısrarda bulunmaktan kendimi alamam⁷³⁹

demektedir. Yine bu meseleyle alakalı olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden W. S. Edmonds'un 21 Nisan 1919 tarihli raporunda:

Yunanlılar bize danışmadan Gelibolu'ya bir Kızılhaç ekibi çıkarmışlardır. Şimdi de Vurla (Urla), Manisa ve Makri'de (Fethiye) Kızılhaç örgütleri kurmak için bizden izin istiyorlar. Osmanlı yönetimi bu konuyla ilgili olarak göndermiş olduğu notada bu tür ekiplerin siyasal propaganda yaptıklarını ve İzmir, Ayvalık, Pendik, Marmara adaları ve Bandırma'da askeri hazırlıklarda bulduklarını bildirmiştir. Hiç kuşkusuz, bu misyonların Makri'ye gönderilmelerinde direnilirse,⁷⁴⁰

bazı olayların çıkabileceğinden bahsetmekteydi. 17. Kolordu Kumandanı Vekili Süleyman Fethi Bey'in Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıdan anlaşılan o ki, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Aydın, Manisa ve Urla'da bazı teşebbüslerde bulunsa da, bu teşebbüsler İtilaf Devletleri'nin mümessilleri nezdinde men' edilmiştir.⁷⁴¹

Gelibolu'da da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin şube açması ve teşkilatlanması söz konusuydu. Gelibolu'nun Liman Çarşısı'nda bulunan bir mağazanın üst katında fakirlerin muâyenesine özel olarak açıldığı bildirilmiş olan Yunan Salîb-i Ahmer şubesinin İstanbul'da bulunan Yunan Salîb-i Ahmer hastanesine bağlı olup olmadığı araştırılmıştı.⁷⁴² Emniyet-i Umûmîye Müdiriyeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda; buradaki şubenin İstanbul'daki Yunan Salîb-i Ahmer hastanesine resmen bağlı olup olmadığı anlaşılammakta olduğundan, yasaklanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek için hükümetçe dahi araştırılması gerektiğini, ifade etmektedir.⁷⁴³

5 Mayıs 1919'da İzmir Emniyet Müfettişliği'nden Dahiliye Nezareti'ne oradan da Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, İzmir'de kurulmuş olan Yunan Salîb-i Ahmer hastanesinden başka diğer bölgelerde de Salîb-i Ahmer teşkilatının tesis edilmesinin engellenmesi konusunda ve barış antlaşmasının imzalanmasıyla beraber İzmir'deki Yunan

⁷³⁹ Jaeschke, 2011, s.67-68.

⁷⁴⁰ Sonyel, 2011, s.138.

⁷⁴¹ **ATASE İSH**, K:11, G:49, B:1-2.; Bu mümessillerden birinin de, İngiliz Askerî Mümessili Dikson olduğunu tahmin ediyoruz. Bkz. **ATASE İSH**, K:11, G:49, B:1.

⁷⁴² **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:75, G:55, B:4.

⁷⁴³ **BOA**, DH. EUM. AYŞ. D:75, G:55, B:11.

Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ilgası husûsunda gerekli olan teşebbüslerde bulunulması istenilmekteydi.⁷⁴⁴

Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin Osmanlı memleketlerinde teşkilatlarını genişletmelerine mani olacak surette teşebbüslerde bulunulması gerektiği ifade edilirken bu heyetler hakkında hükümetin ne yolda muâmele edeceği de soruluyordu.⁷⁴⁵

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin gün geçtikçe faaliyet sahasını genişletmesi, Osmanlı Hilâl-i Ahmeri Cemiyeti'ni de telaşlandırmaya başlamıştı. Bu konuda 1 Mayıs 1919'da alınan bir kararda şunlardan bahsedilmişti: Bazı Salîb-i Ahmerlerin bilhassa Yunan Salîb-i Ahmeri'nin, İzmir ve civarında teşkilat icrâ ederek yardım toplamakta olduğu malum olmakla birlikte bu konuda Anadolu'nun herhangi bir tarafında bulunan merkezlerimize ve şubelerimize haber verilerek yabancıların Osmanlı memleketleri dahilinde merkez ve şube açmalarına hakları olmadığını nizamnamemiz esasınca; Osmanlı memleketlerinde sadece Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin mevcut olup kendisine eşdeğer diğer bir cemiyet bulunamayacağını ve ancak Salîb-i Ahmerler tarafından yardıma gelen heyetler varsa, bunların da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile temas ederek icap eden bölgelerde insanlık vazifesini îfâ edebileceklerinin adı geçen merkez ve şubelerimize gizlice bildirilmesi (...) zikrolunan yabancı Salîb-i Ahmerleri için hükümetin bir daha dikkatinin çekilmesine karar verildi.⁷⁴⁶

20 Mayıs 1919'da Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'in Ayvalık Mıntıka Kumandanı Ali Bey'e gönderdiği yazıda, Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin hiçbir vazife-i resmîyesi yoktur, diyordu.⁷⁴⁷

16 Haziran 1919'da ise, Kadıköy'de bulunan Mutili(?) Sokağı'nda Rum kız mektebi binası, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti tarafından hastane olarak kullanılması için bu cemiyete verilmişti. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti Kadıköy'deki bu binayı hastane olarak

⁷⁴⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:8, G:105, B:3.

⁷⁴⁵ BOA, DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:45.

⁷⁴⁶ Çapa, 2010, s.9.

⁷⁴⁷ Çetinkaya, 1993, s.30.

isti'mâl etmeye başlayınca, Osmanlı Polis Müdüriyet-i Umûmîyesi tarafından bu binanın tahkikatı yapıldı ve hastane olarak kullanıldığını teyid etti.⁷⁴⁸

17 Ağustos 1919'da İstanbul Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Beyoğlu ve İstanbul'un bazı bölümleri dışında, vilayette teşkil edilmiş Yunan Salîb-i Ahmer heyetleri olmadığı ve Üsküdar, Darıca ve Pendik mıntıklarındaki Yunan Salîb-i Ahmer heyetlerinin hâl ve hareketleri takip ve teftiş edilmiş olmasına rağmen, bu heyetlere ait herhangi bir sandığın bölgeden çıkarılmadığını Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan cevaben bildirilmektedir.⁷⁴⁹

İstanbul, İzmir, Trabzon, Samsun ve buralarda olduğu gibi memleketin bazı kısımlarında da Rum ve Ermeni Salîb-i Ahmer şubelerinin açılmakta olduğu resmi makamlarca anlaşılmıştır. Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, Rum Salîb-i Ahmer teşkilatlarının mevcut olduğu bir sırada bunların Yunan Salîb-i Ahmer teşkilatı ile bir alakasının olup olmadığı araştırılmasını ve Osmanlı Rumları vasıtasıyla açılmış Salîb-i Ahmer teşkilatı varsa onlarında yasaklanması gerektiğine değinilmişti.⁷⁵⁰ Karadeniz'de Giresun ve Trabzon taraflarında Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyetinin teşkil edilmekte olduğuna dair hükümet makamlarınca Trabzon Vilayetine telgraf çekilmişti. Peşinen bölgede yerli Rumlar ve Ermeniler tarafından teşkil edilen Salîb-i Ahmer müesseselerinin zabıta vasıtasıyla men' edilmesi istenilmiştir.⁷⁵¹ Yine bu konuda 29 Mart 1919'da Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda; Osmanlı memleketlerinin bazı kısımlarına Rum ve Ermeni Salîb-i Ahmerleri açılmakta olduğu haber veriliyordu. Halbuki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin tâbi olduğu Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer sözleşmesi ve antlaşmaları icabınca Osmanlı memleketlerinde yalnız Hilâl-i Ahmer teşkilatının bulunması gerektiğinden, başka isimlerle Salîb-i Ahmerler teşkil etmek katiyen uygun olmayacağından, Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer antlaşmalarının hilâfına olarak açılan

⁷⁴⁸ BOA DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:79.

⁷⁴⁹ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:74, G:34, B:3.; Diğer taraftan Pendik'te Rum ahâlinin yardımıyla bölgede tesis edilen Salîb-i Ahmer heyetinin bütün hal ve hareketleri takip edildiği imkanda henüz adı geçen heyetin şimdiye kadar buradan başka bir yere eşya veya sandık götürdüğü görülmemiştir. Aynı zamanda Yunan Salîb-i Ahmeri adına getirilen sandık ve eşyaların kontrole tâbi tutulmakla beraber bu konuda bilgi verileceği Kartal Kaymakamlığı'nın verdiği haberden anlaşılmaktadır. Ayrıca yapılan tahkikat sonucunda mülhakat-livada Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bulunmadığı Üsküdar Mutasarrıflığı'ndan cevaben bildirilmişti. Bkz. BOA DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:83.

⁷⁵⁰ BOA DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:28.

⁷⁵¹ BOA DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:57.

Salib-i Ahmer şubelerinin derhal kapatılması husûsunda hükümetin gerekli teşebbüslerde bulunması talep edilmekteydi.⁷⁵²

Son olarak, Emniyet-i Umûmîye Müdüriyeti'nden çeşitli vilayet ve mutasarrıflıklara çekilen telgrafta⁷⁵³; umûm iki yüz yirmi Osmanlı memleketlerinin bazı kısımlarında mesela İstanbul, İzmir, Trabzon ve Samsun havâlisinde Rum ve Ermeni Salib-i Ahmer şubelerinin açılmakta olduğu anlaşılmıştır, denildikten sonra özetle, bu gibi cemiyetlere müsaade edilmemesi istenmekteydi.⁷⁵⁴ Buna cevaben; Mamuratü'l aziz Vilayeti'nden⁷⁵⁵, Diyarbakır Vilayeti'nden⁷⁵⁶, Erzurum Vilayeti'nden⁷⁵⁷, Bolu Mutasarrıflığı'ndan⁷⁵⁸, Adalar Kaim Makamlığı'ndan⁷⁵⁹ gönderilen belgelerde özetle, Salib-i Ahmer namında Rum veya Ermeniler tarafından açılmış bir şube bulunmadığını bildirmişlerdir. Dolayısıyla Osmanlı hükümeti, Rum ve Ermenilerin Salib-i Ahmer Cemiyeti adıyla Anadolu'nun muhtelif yerlerinde şubeler açıp teşkilatlandıkları veya teşkilatlanacaklarından şüphelendiği bölgelerin araştırılmasını istemişti.

3.7. Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetlerinin İtilaf Devletleri'ne Bildirilmesi

20 Şubat 1919 tarihinde Nurettin Paşa'nın Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazıda, olaylara sebebiyet verilmemesi için Yunanistan hükümetinin faaliyetlerinin İtilaf Devletleri'ne bildirilmesini ve İzmir'de bulunan Yunan savaş gemisi ile sağlık vazifesinden ziyade aldatıcı bir vasıta olarak kullanılan Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin

⁷⁵² BOA DH. EUM. ECB. D:37, G:10, B:19.

⁷⁵³ Aydın Vilayeti, Bitlis Vilayeti, Diyarbakır Vilayeti, Sivas Vilayeti, Trabzon Vilayeti, Kastamonu Vilayeti, Konya Vilayeti, Mamuratü'l aziz Vilayeti, Van Vilayeti, Hüdavendigâr Vilayeti, Urfa Mutasarrıflığı, İzmit Mutasarrıflığı, Eskişehir Mutasarrıflığı, Karahisar Mutasarrıflığı, Maraş Mutasarrıflığı, Erzincan Mutasarrıflığı, Bolu Mutasarrıflığı, Canik Mutasarrıflığı, Çatalca Mutasarrıflığı, Karesi Mutasarrıflığı, Kala-i Sultaniye Mutasarrıflığı, Menteşe Mutasarrıflığı, Teke Mutasarrıflığı, Kayseri Mutasarrıflığı, İçel Mutasarrıflığı, Kütahya Mutasarrıflığı, Niğde Mutasarrıflığı olmak üzere toplam 27 tane vilayet ve mutasarrıflığa, Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin teşkilatlanma ve şube açma faaliyetleri içerisinde olabileceğini ve aynı zamanda bu cemiyetin Rum Salib-i Ahmer Cemiyeti'yle de herhangi bir bağının olup olmadığının tahkik edilmesini ve Osmanlı Rumları mârifetiyle Salib-i Ahmer teşkilatı açılmış ise bunlarında yasaklanması gerektiğine dair adı geçen şehirlere Dahiliye Nezareti tarafından bildirme gönderilmişti. Bkz. BOA DH. ŞFR. D:98, G:340, B:1.; Nitekim Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti ile Rum Salib-i Ahmer Cemiyeti arasında güçlü bir bağlantı vardı; birlikte hareket ediyorlardı ve her ikisi de Atina'dan idare edilip Mavri Mira Cemiyeti'ne tâbi idiler. Ali Güler bu konu hakkında, Yunan-Rum Salib-i Ahmer cemiyetlerinin doğrudan doğruya Atina'dan idare edildiğini ve Mavri Mira Cemiyeti ile de irtibatlı olarak çalıştıklarını ifade etmektedir. Bkz. Güler, 1995, s.36.

⁷⁵⁴ BOA DH. ŞFR. D:98, G:340, B:1.

⁷⁵⁵ BOA DH. ŞFR. D:627, G:106, B:1.

⁷⁵⁶ BOA DH. ŞFR. D:627, G:113, B:1.

⁷⁵⁷ BOA DH. ŞFR. D:640, G:63, B:1.

⁷⁵⁸ BOA DH. ŞFR. D:630, G:99, B:1.

⁷⁵⁹ BOA DH. EUM. AYŞ. D:74, G:34, B:12.

memleketten uzaklaştırılmasını istiyordu.⁷⁶⁰ 27 Mart'ta ise Hariciye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda ise, İtilaf Devletleri Yüksek Komiserleri nezdinde bazı teşebbüslerde bulunulacağını dolayısıyla nerelere silah çıkarıldığını ve bunlardan zabtedilen, el konulan silahların olup olmadığı konusunda tahkikat yapılması isteniyordu.⁷⁶¹ Ayrıca çıkarılan bu silahlar ile Yunanlıların, ahâlîyi silahlandırmakta olduklarını dolayısıyla bunlara engel olunması gerektiğine dair tekrar tekrar İtilaf Devletleri memurlarına ricada bulunulmuştu.⁷⁶²

10 Mart 1919'da Hariciye ve Dahiliye Nezaretlerine bildirilen raporda ise; yetersiz bir surette korunan sahillerimizin her noktasına Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti tarafından silah ve cephaneye getirilmeye devam edilmekte olduğu kesin bir dil ile ifade edilmektedir. Yunan Salîb-i Ahmer namı altında sahillerimize uğrayan Yunan heyeti ve gemilerinin gelmesiyle beraber yerli Rumlar vazifelerini bırakıp taşkınlığa başlamaktaydı. Bundan dolayı Osmanlı Devleti, Yunan tahriklerine karşı kesin ve tesirli tedbirler alınması gerektiğini ve alınacak tedbirlerin de İtilaf Devletleri makamlarınca desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktaydı. Ayrıca Yunan emellerine yardım eden Yunan harp gemilerinin sahillerimizdeki faaliyetlerinin durdurulması gerektiği de ifade edilmiştir.⁷⁶³

12 Nisan 1919'da Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyetine mensup bir doktor ile on iki sıhhiye neferinin bir vapurla Fethiye'ye gelmesinden sonra⁷⁶⁴, Rum ahâlî Yunan vapurunu gördüğünde sahile hücum etmişlerse de men' edilmişlerdi. Daha sonra basit bir meseleyi bahane ederek bir Müslüman ile bir Rum tartışmaya başlamışlardı. Olay büyümek üzereyken Fethiye limanındaki İtalyan torpidosundan otuz devriye neferi⁷⁶⁵ ile bir makineli tüfenk subayı olayı bastırmak için karaya çıkmış ve Rum ahâlî dağılmaya mecbur olmuştur.⁷⁶⁶ İtilaf Devletleri'nin bir mensubu olan İtalya'nın bu yardımından sonra Mutasarrıf Hilmi bey konuyla ilgili olarak; İtalyan torpidosunun kumandanına, askerlerini geri almasının lüzumunu yazdıktan sonra Salîb-i Ahmer heyetine de, kendilerinin buradaki varlığının memleketteki âsâyışın ihlâl edilmesine sebep olduğu için Rumeli ismindeki

⁷⁶⁰ ATASE İSH, K:11, G:16, B:3.

⁷⁶¹ ATASE İSH, K:86, G:74, B:5.

⁷⁶² BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:35.

⁷⁶³ ATASE, İSH, K:86, G:74, B:4.

⁷⁶⁴ BOA DH. ŞFR. D:625, G:102, B:1.; Başka bir belgede 150 yolcu, bir doktor ve 6 Salîb-i Ahmer işaretili neferin karaya çıktığından bahsetmektedir. Bkz. ATASE İSH, K:92, G:9, B:2.

⁷⁶⁵ Diğer belgede, bu İtalyan torpidosundan 25 neferin çıktığından bahsetmektedir. Bkz. BOA DH. ŞFR. D:625, G:102, B:2.

⁷⁶⁶ ATASE İSH, K:92, G:9, B:1-2.

vapura iade edilmelerini yazmıştı. Bu yazışmadan sonra İtalyan kumandan askerlerini geri çekmişti; Yunan Salîb-i Ahmer heyeti de sabaha karşı vapura gönderilmişti.⁷⁶⁷ 14 Nisan'da Dahiliye Nezareti'ne çekilen bir telgrafta, aynı Fethiye'de olduğu gibi Bodrum'a gelecek olan Yunan Salîb-i Ahmer heyetinin de maksadının, halkın düşüncesini bozmak ve âsâyişi ihlâl etmek olduğunu dolayısıyla bu heyetin memleket dışına çıkarılması gerektiği konusunda İtalyan kumandanına resmî bir müracaatta bulunulması gerektiği ifade edilmekteydi.⁷⁶⁸

Vali Nurettin Paşa, İzmir'deki Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin Aydın'a ve Söke'ye gelmeleri hasebiyle Aydın'daki İslam ahâlîsinin galeyana geldiklerini ve böylelikle çeşitli unsurlar arasında bir sıkıntı çıkabileceğinden dolayı bu duruma mani olunması noktasında İtilaf Devletleri mümessillerine resmi bir yazı gönderilmesi gerektiğinden bahsediyordu.⁷⁶⁹

1919 Nisan ayında, Yunan Salîb-i Ahmer doktorunun teşvikiyle Urla'da iki Müslüman çobanın katledilmesi ve hırsızlık gibi olayların yaşanması sonucunda Dahiliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen yazıda bu konular hakkında, İzmir'de bulunan İngiliz mümessilinin dikkatinin çekilmesini ve İzmir havâlisi dahilinde Rumların oturduğu mıntıkalara Salîb-i Ahmer'e mensup hiçbir şahsın gönderilmemesi, talep edilmişti.⁷⁷⁰

Çanakkale'ye Rumların gelmesinden sonra bunların hastalıklarını tedavi etmek için Yunanistan'dan birde Yunan Salîb-i Ahmer heyetini, Rumlara yardımcı olmak gayesiyle gönderilmek istenmişti. Fakat şehrin ilaçları ve sağlık araç-gereçleri, Rumlar arasındaki hastalığı tedavi etmeye kâfi olduğu bildirilmiş olup ayrıca İngiliz Erkan-ı Harbiyesi'ne, Yunan Salîb-i Ahmer Heyeti'nin gelmesine katiyyen müsaade edilmeyeceği ve memlekette devam eden âsâyiş ve sükûnetin her suretle temin edilmesinin fevkalâde lüzumlu olduğu bildirilmişti.⁷⁷¹

Henüz İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilmeden evvel Ali Nadir Paşa'nın 14 Mayıs tarihli yazısında, "İzmir'in geleceği hakkında" ahâlî arasında üç muhtelif

⁷⁶⁷ BOA DH. ŞFR. D:625, G:102, B:3.

⁷⁶⁸ BOA DH. ŞFR. D:626, G:62, B:3-4.

⁷⁶⁹ ATASE İSH, K:84, G:33, B:6.

⁷⁷⁰ BOA DH. EUM. AYŞ. D:5, G:21, B:5.

⁷⁷¹ BOA DH. ŞFR. D:625, G:151, B:1-2.

söylentinin dolaşmakta olduğunu ifade etmekteydi.⁷⁷² Bu üç söylentiden üçüncüsü olan, evvelce Yunanlılar tarafından İzmir'in çeşitli yerlerine dahil edilmiş ve teşkilatı yapılmış Yunan Salîb-i Ahmer personellerinin giydirilerek ve silahlandırılarak, İzmir'in bunlar ile işgal edilmesi olasılığı –ve diğer iki olasılıkla birlikte- İngiliz mümessiline bildirilmişti. İngilizler bu üçüncü ihtimalin gerçekleşeceğine ihtimal vermemekteydiler. En zayıf ihtimal ile de olsa böyle bir olayın ortaya çıkması hâlinde İngilizlerce ne gibi tedbirlerin düşünüldüğünü ve uygulanabileceğini soran Ali Nadir Paşa'ya cevaben İngiliz mümessili, *"hiçbir şey düşünmediklerini ve mâmâfih bu meselenin fevkalâde ehemmiyete hâiz olarak nazar-ı dikkate alındığını beyan etmişlerdi."*⁷⁷³

11 Mayıs 1919 tarihinde Giresun'da Müslüman ahâlîyi rahatsız eden Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin bayrak çekme olayına, mahallî idâre tedbir için hiçbir teşebbüste bulunmamıştı.⁷⁷⁴ Fakat bu olaydan 1 hafta sonra 17 Mayıs 1919 tarihinde, Harbiye Nazırı Cevat imzasıyla Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, basit bir sağlık tertîbâtından ibaretmiş gibi görünen bu gibi hâdiselerin, *"bilâhire işgal mahiyetinin tecellisine ve bununla hissiyât-ı milliyenin galeyana getirilmesini görmekteyiz..."* denildikten sonra, *"İstiklâliyet-i milliye ile alakadar olan bu gibi icrââtlara bir sed ve hatme çekilmesi husûsunda"*⁷⁷⁵ ve benzer faaliyetlerin tekrarlanmaması için İtilaf Devletleri temsilcilerine müracaat edilmesi öneriliyordu.⁷⁷⁶ İtilaf Devletleri nezdindeki teşebbüsler neticesiz kalmış olacak ki, 5 Haziran 1919 tarihinde aynı okula mavi-beyaz renkte büyük bir Pontus bayrağı asılmıştı. Rumların karargâhı durumunda olan Taşkışla isimli okulun bahçesinde sürekli talim yapılıyordu.⁷⁷⁷

Yunanlılar, Trakya'da biriktirdikleri silahlarla Rumları baştan başa silahlandırıp askerî gücünü takviye ederken, bir yandan da Karadeniz Bölgesi'nde olduğu gibi göçmen adı altında getirilen şahısların Trakya'da, sınır boyunda bekleyen Yunan taburlarına dahil edilmeleriyle asker sayılarını çoğaltmışlardı. Doğu Trakya'da birçok fesatkârane olaylara sebep olacak olan Yunan taburlarının, ihtilalkârane teşkilatlar kurduklarına şüphe

⁷⁷² Bu üç söylenti 203. sayfada ifade ettiğimizden pek ayrıntıya girmiyoruz

⁷⁷³ ATASE İSH, K:19, G:109, B:1.

⁷⁷⁴ ATASE, İSH, K:14, G:75, B:2.

⁷⁷⁵ ATASE, İSH, K:14, G:75, B:1.

⁷⁷⁶ Çapa, 2001, s.108.

⁷⁷⁷ Çapa, 2001, s.108.; Bu olayda Pontus bayrağını asan Rum Balabani idi. Adı zihinlerde kalmayıp uzun boylu olduğundan bu Rum'a Balabani denilirdi. Pontus bayrağının çekileceğini bildiği için, dükkanı o civara yakın olduğundan işini bırakıp, koşa koşa gelip bayrağın ipine yapıştığı gibi; *"Mori ben çekeceğim"* deyip Pontus bayrağını o çekmişti. Bkz. Çapa, 2001, s.108.

kalmadığı gibi Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti'nin, Yunan taburlarının ve diğer Yunanlı şahısların ahâlîyi silahlandırmalarına engel olunması için *'mükerreren memurin-i İtilafiyeden rica edildiği halde bu metâlîbe'* bir cevap alınamamıştı.⁷⁷⁸

Son olarak, Yunan Salıb-i Ahmer personellerinin neden olduğu taşkınlıklar karşısında, Osmanlı yetkili makamlarının İngiliz mümessillerine, genelde ise İtilaf Devletleri'ne müracaat etmeleri bazen etkili oluyordu ve olumlu sonuçlar alınıyordu. Mesela Hariciye Vekaleti vazifesini de yürütmekte olan Sadrazam Damat Ferit Bey 2 Nisan 1919'da, Yunan Salıb-i Ahmer misyonu ile alakalı olarak İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'a ilettiği yazıda şikayette bulunmuştu. Bunun üzerine 14 Nisan'da Calthorpe'un İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na yolladığı raporda şunlara değinmişti: Türkler Yunan Salıb-i Ahmer personelinden epey şikayetçidirler, çünkü bu örgüt yalnızca propagandacılar değil, Rum/Yunan siyasi derneklerinin üyesi olan militanlardan da oluşmaktadır. Bu konuyla alakalı olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden George Kidston da şu yorumu yapmıştı: *'Yunanlıların, kendi propagandalarını yaymak ve olaylar çıkarmakla meşgul olduklarını örtbas etmek için Kızılhaç örgütünü kullandıklarına kuşku yoktur.'*⁷⁷⁹ Öyle ki Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, İzmir'deki Yunan Salıb-i Ahmeri'nden limana sevk edilmek istenilen bir müfrezinin sevkine, İtilaf Devletleri'nin delegeleri aracılığıyla engel olunmuştu.⁷⁸⁰ Diğer taraftan bazen de İtilaf Devletleri'ne Yunan Salıb-i Ahmer Cemiyeti hakkında yapılan şikayet veya isteklere olumlu bir cevap alınamıyordu. Nitekim o devre ait Avrupa gazetelerinden Rene Puaux *'İzmir Görüşmeleri'* başlığı altında şunlara yer veriyordu: *'...milli duygularla duygulanmakta olan yeni vali Nurettin Paşa... müttetik makamlarıyla... Kumandan Docteur ile, Yarbay Dixon, Yüzbaşı Grenet ve Yüzbaşı Mavroudis ile dürüst münasebetler kurmuş bulunuyor... Türkler hâlâ yenilmiş oldukları duygusunu taşıyorlar.'* –Vali... Yunan torpido muhribinin çekilmesini... ve Yunan Kızılhaçı'nın geriye çağrılmasını istemek cüretinde bulunuyor. Bu haddini bilmez isteklere bir cevap alamıyor...⁷⁸¹

⁷⁷⁸ BOA, DH. EUM. AYŞ. D:29, G:72, B:35.

⁷⁷⁹ Sonyel, 2011, s.139.

⁷⁸⁰ ATASE İŞH, K:11, G:21, B:3.

⁷⁸¹ Jaeschke, 2011, s.66-67.

SONUÇ

Anadolu'da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti varken Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Osmanlı memleketlerine gelmemesi gerekirdi. Çalışmamızda da belirtmiş olduğumuz üzere Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu konuda, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ni resmî yazılarla uyardı. Fakat buna rağmen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Anadolu ve Trakya'ya gelip bazı faaliyetler içerisine girmekten geri durmamıştı. Halbuki Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin ilkelerinden olan "birlik" prensibine göre, bir ülkede sadece bir tek Kızılay veya Kızılhaç cemiyetinin olmasını ve başında da bir tek merkez organının bulunmasını gerektirmekteydi. Ayrıca ülkede bulunan mevcut cemiyetin faaliyet sahasının bütün ülkeyi kapsamaması icap etmekteydi. Böylelikle ülkeye gelen ikinci bir Kızılay/Kızılhaç teşkilatı, ülkede bulunan mevcut Kızılay/Kızılhaç teşkilatından izin alması gerekmekteydi.

İkinci bir husûs, Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin de tüzüğünde belirtilmiş olduğu gibi her devletin Salîb-i Ahmer cemiyeti askerî sahada tarafsız olması gerekmektedir. Bu açıdan Anadolu'nun işgalinde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, tarafsız olup her iki tarafın da hasta ve yaralılarını tedavi etmesi gerekirken, Uluslararası Kızılhaç'ın prensiplerinden olan "tarafsızlık" ilkesini de çiğneyerek Yunan tarafına yardım etmiştir. Üstelik bununla da yetinmeyen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Yunan Megali İdeası dahilindeki Trakya, Batı Anadolu ve Anadolu'nun kıyı kesimlerinde bulunan Rum ahâlîyi silahlandırmış ve bulunduğu bölgede Yunan işgali için zemin hazırlamaya çalışmıştır. Özellikle İzmir'in işgali günlerinde Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, ilaç adı altında sandıklarla silah, mühimmat ve askerî elbiseler getirmiştir. Ayrıca yine bu cemiyetin himayesinde doktor ve hasta bakıcı maskesiyle birçok Yunan subayı ve bir zamanlar Osmanlı ordusundan Yunanistan'a kaçmış olan Rum eşkıyalar, Batı Anadolu'ya girebilmiştir.

Diğer bir husûs ise Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin sağlık çalışmaları amacıyla Anadolu'da açmış olduğu hastaneleri birer silah deposuna çevirmesidir. Bununla birlikte cemiyetin, gerçekten de sağlık hizmeti vermek amacıyla açmış olduğu hastane, muâyenehâne ve dispanserleri de vardır. Fakat o günün gazetelerine yansıyan sayısal verilerden ve o dönemin resmî belgelerine konu olan olaylardan hazırlamış olduğumuz bu çalışmada incelemiş olduğumuz üzere, "cins ve mezhep ayırt etmeksizin" sağlık hizmeti

vereceği söylemiyle gelen Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin diğer unsurlara verdiği sağlık hizmetinin yanında ağırlıklı olarak Rum ve Yunanlılara verdiği sağlık hizmeti göze çarpmaktadır. Böylelikle Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin "müsavat" prensibine ters düşmektedir.

Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin yapmış olduğu tüm çalışmalar Yunan hükümeti tarafından desteklenmiş olup bu cemiyetin masrafları Atina'daki banka tarafından finanse edilmiştir. Zaten İzmir ve çevresini kendi ülkesine ilhak etmeyi milli bir hedef haline getirmiş ve bütün varlığını bu gaye uğrunda seferber etmiş olan Yunanistan'ın bu türden çalışmalar yapmış olmasına şaşmamak gerekir. Ayrıca Yunanistan'ı Doğu'daki bir bekçisi olarak gören ve Yunanistan ile menfaatleri uyuşan İngiltere'nin, diğer konularda Yunanistan'a yardım etmiş olduğu gibi Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Anadolu'ya silah getirme faaliyetlerine de yardım etmesini normal karşılamak gerekir. Öyle ki İngiltere, çeşitli nedenlerden ötürü Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne himaye, lojistik destek, bina temin etmek, araba ve vapur gibi vasıtalar sağlamak, cemiyet üyelerini aklî ve fizikî yönden eğitmek yolunda destek vermişti. Bu devletin Yunan Salîb-i Ahmeri'ne destek vermesi demek, en nihayetinde Yunanistan'ın emellerine hizmet etmek demektir. Bununla birlikte bazı İngiliz yetkilileri, Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti'nin Osmanlı Devleti aleyhinde işler çevirdiklerini dile getirmişlerdi.

Son olarak, yukarıdaki sayfalarda anlattığımız gibi Yunanlılar, "Megeli İdea" dahilinde Anadolu'dan toprak koparabilmek için cemiyet, komite, propaganda ve çete teşkili gibi faaliyetlere başvurmuştu. Yunan Salîb-i Ahmer Cemiyeti her ne kadar insanî gayelerle kurulup ve yine bu gayelerle Beyne'l-Milel Salîb-i Ahmer Cemiyeti'ne bağlılığını bildirse de, Yunanistan'ın menfî ihtiraslarına mâruz kalıp, kuruluş amacının dışına çıkmaktaydı. Bu cemiyet gerek Mütareke Dönemi'nde gerekse Milli Mücadele döneminde Yunanistan'dan, çoğunlukla Osmanlı sahil vilayetlerine ve daha az olmak üzere Anadolu'nun iç vilayetlerine, gemi ve torpidolarla muhtelif limanlara silah ve cephane getirmişti. Bu da Yunanistan'ın kendi ideallerini gerçekleştirmek için sağlık teşkilatını bile kullanmaktan çekinmediğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi (ATASE)

İstiklal Harbi Kataloğu (İHK)

KUTU NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
11	10	1
11	16	3
11	21	1, 2, 3, 4
11	25	3
11	42	1
11	44	1, 2
11	49	1, 2
11	53	1, 2
14	75	1, 2
18	1	12, 13
19	109	1
20	107	1, 2
22	70	1
25	38	1, 2
31	28	2
37	18	1
37	32	1, 2
37	55	1
84	29	1
84	30	2, 3, 4, 5
84	31	2
84	33	1, 2, 6
84	36	1
84	76	1, 2
86	54	5
86	67	1, 2, 3, 4
86	74	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10
91	27	1, 2
92	9	1, 2
92	15	1, 2

KUTU NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
97	17	1
97	23	1, 2
98	49	1, 2
99	21	1, 2, 3
105	16	1
183	186	1
183	214	1
187	98	1
187	190	1
189	159	1
192	28	1
206	93	1
231	44	2, 3
232	113	1
295	81	1, 2
299	35	1, 2, 3, 4
431	114	3, 4
432	148	1
694	11	1
779	56	1
780	191	1
885	58	1
964	7	1, 2
1479	74	1

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

FON KODU	DOSYA NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
BEO	4145	310805	1, 2
DH. EUM. 6.Şb.	49	72	1
DH. EUM. AYŞ.	4	15	1, 3, 5
DH. EUM. AYŞ.	4	95	1, 3
DH. EUM. AYŞ.	5	21	1, 3, 5, 7
DH. EUM. AYŞ.	8	105	1, 3, 7, 9

FON KODU	DOSYA NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
DH. EUM. AYŞ.	9	44	1, 3
DH. EUM. AYŞ.	10	21	1, 3, 5, 7, 9
DH. EUM. AYŞ.	12	38	6, 10, 11
DH. EUM. AYŞ.	15	84	1, 3
DH. EUM. AYŞ.	16	68	1, 2, 4
DH. EUM. AYŞ.	29	72	1, 3, 11, 13, 14, 15, 19, 21, 23, 29, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 42, 44, 46, 47
DH. EUM. AYŞ.	36	4	5
DH. EUM. AYŞ.	45	28	1, 3, 5, 15, 17, 23, 25, 27, 29, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67
DH. EUM. AYŞ.	65	4	1, 3, 5
DH. EUM. AYŞ.	73	77	1, 3
DH. EUM. AYŞ.	74	34	3, 7, 12
DH. EUM. AYŞ.	74	48	1, 3, 4, 5, 11, 15, 17, 23, 29, 31
DH. EUM. AYŞ.	74	77	4, 7
DH. EUM. AYŞ.	75	55	4, 8, 11
DH. EUM. ECB.	23	91	1, 3
DH. EUM. ECB.	24	71	1
DH. EUM. ECB.	36	53	1, 4
DH. EUM. ECB.	37	7	4, 6, 10, 11, 14, 16
DH. EUM. ECB.	37	10	1, 3, 5, 6, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 28, 39, 41, 43, 45, 49, 55, 57, 61, 63, 65, 67, 79, 83, 85, 87
DH. İ. UM.	20-22	14-81	1, 2, 3, 4
DH. KMS.	51-1	41	1, 5
DH. KMS.	53-1	21	1, 4
DH. KMS.	55-2	7	1, 3, 5, 7
DH. ŞFR.	96	38	1
DH. ŞFR.	98	73	2
DH. ŞFR.	98	226-1	1
DH. ŞFR.	98	232	1

FON KODU	DOSYA NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
DH. ŞFR.	98	340	1
DH. ŞFR.	99	24	1
DH. ŞFR.	99	376	1
DH. ŞFR.	100	57	1
DH. ŞFR.	101	41	1
DH. ŞFR.	103	32	1
DH. ŞFR.	103	44	1
DH. ŞFR.	103	210	1
DH. ŞFR.	103	231	1
DH. ŞFR.	104	75	1
DH. ŞFR.	613	57	2, 3, 5
DH. ŞFR.	615	34	1, 3
DH. ŞFR.	615	45	1, 2, 3
DH. ŞFR.	616	88	1, 2, 3, 4, 5
DH. ŞFR.	621	55	1, 2
DH. ŞFR.	624	69	1, 2, 3, 4, 5, 6
DH. ŞFR.	625	16	1
DH. ŞFR.	625	102	1, 2, 3
DH. ŞFR.	625	151	1, 2
DH. ŞFR.	626	62	3, 4
DH. ŞFR.	626	81	5, 6
DH. ŞFR.	627	106	1
DH. ŞFR.	627	113	1
DH. ŞFR.	628	10	1
DH. ŞFR.	628	57	1
DH. ŞFR.	628	119	1
DH. ŞFR.	630	99	1
DH. ŞFR.	630	126	1
DH. ŞFR.	632	54	1, 2, 3, 4
DH. ŞFR.	634	8	1
DH. ŞFR.	634	23	1, 2, 3
DH. ŞFR.	634	94	1, 2
DH. ŞFR.	636	127	1, 2, 3
DH. ŞFR.	640	63	1

FON KODU	DOSYA NO	GÖMLEK NO	BELGE NO
DH. ŞFR.	640	81	4, 5, 6, 7, 8, 9
DH. ŞFR.	641	91	1, 2, 3
DH. ŞFR.	659	105	1
DH. ŞFR.	659	121	1
HR. İM.	6	7	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
HR. İM.	20	52	1
HR. SFR.04.	287	13	1
HR. SYS.	2098	12	5
HR. SYS.	2141	60	7
HR. SYS.	2409	53	2
HR. SYS.	2412	11	7, 9
HR. SYS.	2413	72	1, 2, 3, 4, 6, 8, 10
HR. SYS.	2443	21	1, 3, 4, 6
HR. SYS.	2605	3	6, 8, 10, 18, 22, 28, 30

Kızılay Arşivi (K.A.)

KUTU NO	BELGE NO
194	15
194	25/1, 2, 3
645	101/1

SALNAME

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnamesi (1329-1331): Ahmet İhsan ve Şürekası
Matbaacılık Osmanlı Şirketi: İstanbul 1337

GAZETE

Ahenk, 21 Temmuz 1335; 17 Teşrin-i Evvel 1335; 20 Temmuz 1336; 17 Teşrin-i Evvel 1336

Anadolu, 10 Teşrin-i sani 1334

İKİNCİL KAYNAKLAR

Ahmet Cevdet Paşa, (1994). *Tarih-i Cevdet*, C.6, İstanbul: Üçdal Neşriyat.

Ahmet Mithat (1897). *Hilâl-i Ahmer-Cemiyeti İnsaniyenin Tarihi*. İstanbul: Kırk Anbar Matbaası.

- Akçura, Y. (1940). *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. asırlarda)*, İstanbul: Maarif Matbaası.
- Akgün, S.K. ve Uluğtekin, M. (2002). *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*. C.I, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aktar, Y. (1986). "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Geleneksel Politikasında Temel Yaklaşımlar", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)* Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.1-16.
- Apak, R. (1942). *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. İstanbul: Güven Basımevi.
- Apak, R. (1957). *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*. Ankara: EU Personel Başkanlığı Moral Şubesi Yayınları.
- Arıkan, Z. (1989). *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk, M.K. (1989). *Nutuk 1919-1920*. (3.Baskı). XXIII. Dizi, C.I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Atay, Ç. (1978). *Tarih İçinde İzmir*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını.
- Aydinel, S. (1990). *Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayar, C. (1967). *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş*. C.V, İstanbul: Baha Matbaası.
- Bayar, C. (1968). *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş*. C.VI, İstanbul: Baha Matbaası.
- Baykara, T. (1986). "Batı Anadolu'daki Rum Nüfusunun XIX. Yüzyıldaki Durumu; Yeni Yunan Göçleri ve Yerli Hıristiyanların Yunanlaştırılması", Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirgesi, *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi. s.428-438
- Baykal, B.S. (1969). "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olayın Doğu Anadolu'daki Tepkileri", *Bellekten*, C.XXXIII., S.129-132, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.517-535.
- Berber, E. (2002). *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar: Bir İzmir Kabusu*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Berber, E. (1997). *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Berber, E. (1999). *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Cebesoy, A.F. (1953). *Milli Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat.

- Clogg, R. (1988). ‘‘The Byzantine Legacy in the Modern Greek World: The Megali Idea’’, Lowell Clucas (der.) içinde, *The Byzantine Legacy in Eastern Europe*, Boulder: East European Monographs.
- Coursier, H. (1964). *Milletlerarası Kızılhaç*. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği.
- Çapa, M. (1992). ‘‘Anadolu’da Yunan Kızılhaçı’nın Faaliyetleri (1919-1920)’’, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.7, Ankara, s.217-226.
- Çapa, M. (2010). *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları.
- Çapa, M. (2001). *Pontus Meselesi*. (I. Baskı). Trabzon: Serander Yayınları.
- Çetinkaya, A. (1993). *Ali Çetinkaya’nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Demircioğlu, A. (1999). ‘‘Faik Ahmet Bey’e Göre Milli Mücadele de Pontus Meselesi ve Patrikhanenin Faaliyetleri’’, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.11, s.239-245.
- Dunant, H. (1964). *Solferino Hatırası*. (Çev. Nermin Arpacıoğlu), Ankara: Türkiye Kızılay Derneği.
- Ediz, İ. (2011). *Batı Anadolu’da Yunan İşgali (1919-1922)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, Y. (1986). ‘‘Türk-Yunan İlişkilerinde Rum Patrikhanesinin Rolü’’, Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.195-205.
- Erdeha, K. (1975). *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdem, N. (2009). *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1923*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Ergeneli, A.H. (1985). ‘‘1919’da Ayvalık Savunması ile İlgili Anılar’’, (Düzenleyen: Adnan Ergeneli), *Bellekten*, C:XLVIII, S.189-192, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.167-239
- Evans, L. (1972). *Türkiye’nin Paylaşılması (1914-1924)*. (Çev. Tefik Alanay), İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, (1985). *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadele’de Aydın*. Aydın: Çoşkun Matbaası, s.28
- Gökbilgin, T. (2011). *Milli Mücadele Başlarken*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Güler, A. (1995). *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*. Ankara: Rizeliler Kültür ve Dayanışma Derneği.
- Hacıfettahoğlu, İ. (Hazırlayan). (2007). *Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer'e Dair Konferans*. (Doktor Besim Ömer). Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları.
- Hatipoğlu, M.M. (1986). "Eleferios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.456-467.
- Hatipoğlu, M.M. (1988). *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığı Altında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Işık, H. (1986). "Anadolu'da Yunan Mezalimi", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.377-394.
- İnan, K. (1986). "Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)* Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.93-98
- İnternet: <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1> Erişim Tarihi: 24.10.2017 14:06
- İnternet: <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=9&la=1> Erişim Tarihi: 24.10.2017 14:08
- İzğöer, A.Z. ve Tuğ, R. (Hazırlayan). (2013). *Padişah'ın Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1913 Yıllığı*, (I.Baskı), Ankara: Türk Kızılayı Yayınları.
- Jaeschke, G. (2011). *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*. (Çev. Cemal Köprülü), 3.Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kalelioğlu, O. (2009). *Tarih Boyunca Türk-Yunan ilişkileri ve Megali İdea*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Karal, E.Z. (1956). *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaygusuz, B.N. (1955). *Bir Roman Gibi*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kitsikis, D. (1963). *Yunan Propagandası*. İstanbul: Meydan Neşriyat.
- Kocaoğlu, B. (2008). *Kurtuluştan Kuruluşa Batı Anadolu'da TBMM Yardımları*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Korkmaz, Ö. (2002). "Tarihsel Süreç İçerisinde Evrensellik Düşüncesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.4, S.3, s.154-197.

- Κουρκουτα, Λ. (2008). *Ο Ρόλος Του Ελληνικού Ερυθρου Σταγρου Στη Θεσσαλονικη, Μετα Τη Γερμανικη Κατοχη (Οργαν Ση & Κατανομη)*, Αλεξανδρειο Τεχνολογικο Εκπαιδευτικο Ιδρυμα Θεσσαλονικησ, Πτυχειακη Εργασια.
- Köylü, M. (2015). ‘‘İnönü Muharebeleri’nden Sonra Anadolu’daki Yunan Harekâtı ve İoannis Metaksas’ın Öngörüleri’’, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, C.10, S.2, s.165-189.
- Kuzgun, M. (2014). ‘‘Ermeni Propagandası Çatısı Altında (1895-1896) Ermeni Olaylarına Genel Bakış ve Amerikan Kızılhaç Heyeti’nin Faaliyetleri’’, *Yeni Türkiye*, S.60, s.1-26.
- Kütükoğlu, M. (1986) ‘‘Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları’’, Üçüncü Askeri Tarih Semineri, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, s.133-144.
- Meram, A.K. (1969). *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi*. İstanbul: Kitaş Yayınları.
- Moralı, N. (1973). *Mütarekede İzmir Olayları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Orbay, R. (2000). *Cehennem Değirmeni (Siyasi Hatıralarım)*. (II.Baskı), İstanbul: Emre Yayınları.
- Özalp, K. (1985). *Milli Mücadele 1919-1922*. (II. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özaydın, Z. (1987). *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, K. (1976). *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*. C:1, İstanbul: Yörük Basımevi.
- Özcan, L. (2011) ‘‘Türk Kızılay Müessesesinin Cenevre Sözleşmelerini Gaye Olarak Kabul Etmış Olması ve Milletlerarası Kızılhaç Doktrini (Prensipler)’’, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.32, S.2-4, İstanbul, s.693-714.
- Özcan, L. (1965). ‘‘Türk Kızılay Müessesesinin Milletlerarası Kızılhaç ile Olan Münasebetleri’’, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. XXX, S. 3-4, İstanbul, s.609-653.
- Palabıyık, M.S. ve Bozkuş, Y.D. (2011). ‘‘Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış’’, *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, S.11/12, s.77-139.
- Polat, M. (2007). *Hilâl-i Ahmer Teşkilatının Kuruluşu ve Teşkilatlanması*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Sadrazam Kamil Paşa, (1909). *Tarih-i Siyasi Devlet-i Aliye-i Osmaniye*. C.3 İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan.
- Salıxık, S. (1968). *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eterya*, İstanbul: Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları.

- Smith, M.L. (1978). *Anadolu Üzerindeki Göz*. (Çev. Halim İnal), İstanbul: Hürriyet Yayınevi.
- Smith, M.L. (2002) *Yunan Düşü*. (Çev: Halim İnal), Ankara: Ayraç Yayınları.
- Sofuoğlu, A. (2002). “İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu’da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.29-30, s.131-142
- Sonyel, S.R. (2011). *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sonyel, S.R. (2014). *Osmanlı Devleti’nin Yıkılmasında Azınlıkların Rolü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sonyel, S.R. (1973) *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*. Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sonyel, S.R. (1985). *Türk Yunan Anlaşmazlığı*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi.
- Söylemezoğlu, G.K. (1939). *Başımıza Gelenler: Yakın Bir Mazinin Hatıraları Mondros’tan Mudanya’ya 1918-1922*. İstanbul: Kanaat Kitabevi.
- Söylemezoğlu, G.K. (1957). *Yok Edilmek İstenen Millet*. İstanbul: Selek Neşriyatı.
- Taçalan, N. (1970). *Ege’de Kurtuluş Savaşı Başlarken*. İstanbul: Milliyet yayınları.
- Tansel, S. (1973). *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar I*, C.I, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Tansu, S.N. (2011). *Hüsamettin Ertürk (Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı) İki devrin Perde Arkası*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tantay, A. (2008). *İşgalden Kurtuluşa İzmir’de Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetleri (1919-1922)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Tetik, A. ve Güzel, M.Ş. (2013). *Kızılay ve Kızılhaç Belgeleriyle Osmanlılar a Karşı İşlenen Savaş Suçları (1911-1921)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Turan, M. (1991). “İstiklal Harbi’nde ‘Müttefiklerarası Tahkik Heyeti’ Çalışmaları, Raporu ve Çalışma Neticesi” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.2, S.8, s.695-722.
- Turan, M. (1990). “İzmir’in İşgalinden Önce Anadolu’da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirleri”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.2, S.6, s.349-360.
- Turan, M. (1996). “İzmir’in İşgali Üzerine”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. C.XII, S.36, s.739-753.

- Turan M. (2002). ‘‘İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali (15 Mayıs 1919)’’, *Türkler*, C.XV, Ankara: Yeni Türkiye Yayını, s.756-764.
- Turan, M. (2014). *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli) 1919-1923*. (3. Baskı), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Türkiye Kızılay Derneği. (1995). *Kızılay*, Ankara: Beyda Ofset Basım.
- Türsan, N. (1987). *Yunan Sorunu*. (3.Baskı) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Ubucini, F.H.A. (1977). *1855’de Türkiye*. (Çev. Ayda Düz), C.I., İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Ulubelen, E. (İnceleme Yapan). (1967). *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*. İstanbul: Aykaç Kitabevi.
- Ulusoydan, F. (Yayına Hazırlayan). (2000). *Atatürk’ün Bütün Eserleri*, (I. Basım). C.3, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Umar, B. (1974). *İzmir’de Yunanlıların Son Günleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Us, A. (1964). *Gördüklerim Duyduklarım Duygularım (Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler)*, İstanbul: Vakıf Matbaası.
- Uygur, A.T.S. (2013). *İsveç Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı’nda Rusya’daki Ma’lûl Türk Savaş Esirlerinin İsveç Kızılhaçı Yardımlarıyla İsveç Üzerinden Mübadelesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcı, N. (2012). ‘‘Pontusçu Faaliyetler ve Canik’te Nüfus Durumu’’, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, S.1 s.259-279.
- Yeniaras, O. (2000). *Türkiye Kızılay Tarihine Giriş*, İstanbul: Alkan Matbaacılık.
- Yerasimos, S. (1994). *Milliyetler ve Sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu*. (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, H. (2015). *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, U. (2004). *Dünden Bugüne Patrikhane*, (I.Basım). İstanbul: Kaynak Yayınları.

EKLER

EK-5: Cenevre Sözleşmesi'ni İmzalayan Devletler⁷⁸²

DEVLETLER	TARİH	DEVLETLER	TARİH
1. Fransa	1 Eylül 1864	28. Bolivya	16 Teşrin-i Evvel 1879
2. İsviçre	1 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1864	29. Şili	15 Teşrin-i Sani 1879
3. Belçika	14 Teşrin-i Evvel 1864	30. Arjantin	25 Kanun-ı Evvel 1879
4. Felemenk	29 Teşrin-i Sani (Kasım) 1864	31. Peru	22 Nisan 1880
5. İtalya	4 Kanun-ı Evvel (Aralık) 1864	32. Cemahir-i Müttefika (ABD)	1 Mart 1882
6. İspanya	5 Kanun-ı Evvel 1864	33. Bulgaristan	1 Mart 1884
7. İsveç-Norveç	13 Kanun-ı Evvel 1864	34. Japonya	5 Haziran 1886
8. Danimarka	15 Kanun-ı Evvel 1864	35. Luksemburg	5 Teşrin-i Evvel 1888
9. Bade	16 Kanun-ı Evvel 1864	36. Kongo	27 Teşrin-i Sani 1888
10. Prusya	4 Kanun-ı Sani (Ocak) 1865	37. Venezuela	9 Temmuz 1894
11. Yunanistan	17 Kanun-ı Sani 1865	38. Siyam	29 Haziran 1895
12. İngiltere	18 Şubat 1865	39. Afrika-i Cenubi (Güney Afrika)	28 Eylül 1896
13. Maklenburg Severin	9 Mart 1865	40. Oranj	28 Eylül 1897
14. Türkiye (Osmanlı Devleti)	5 Temmuz 1865	41. Honduras	16 Mayıs 1898
15. Württemberg	2 Haziran 1866	42. Uruguay	30 Mayıs 1900
16. Hess	22 Haziran 1866	43. Kore	8 Kanun-i Sani 1903
17. Bavyera	30 Haziran 1866	44. Guatemala	24 Mart 1903
18. Avusturya	12 Temmuz 1866	45. Çin	29 Haziran 1904
19. Portekiz	9 Ağustos 1866	46. Meksika	25 Nisan 1906
20. Saksonya	25 Teşrin-i Sani 1866	47. Brezilya	30 Nisan 1906
21. Rusya	22 Mayıs 1867	48. Kolombiya	7 Haziran 1906
22. Papalık Makamı (Vatikan)	9 Mayıs 1867	49. Almanya İmparatorluğu	12 Haziran 1906
23. Romanya	3 Kanun-ı Evvel 1874	50. Paraguay	13 Mayıs 1907
24. İran	5 Kanun-ı Evvel 1874	51. Haiti	24 Haziran 1907
25. Salvador	30 Kanun-ı Evvel 1874	52. Küba	25 Haziran 1907
26. Karadağ	29 Teşrin-i Sani 1875	53. Dominik	25 Haziran 1907
27. Sırbistan	27 Mart 1876	54. Ekvador	3 Ağustos 1907

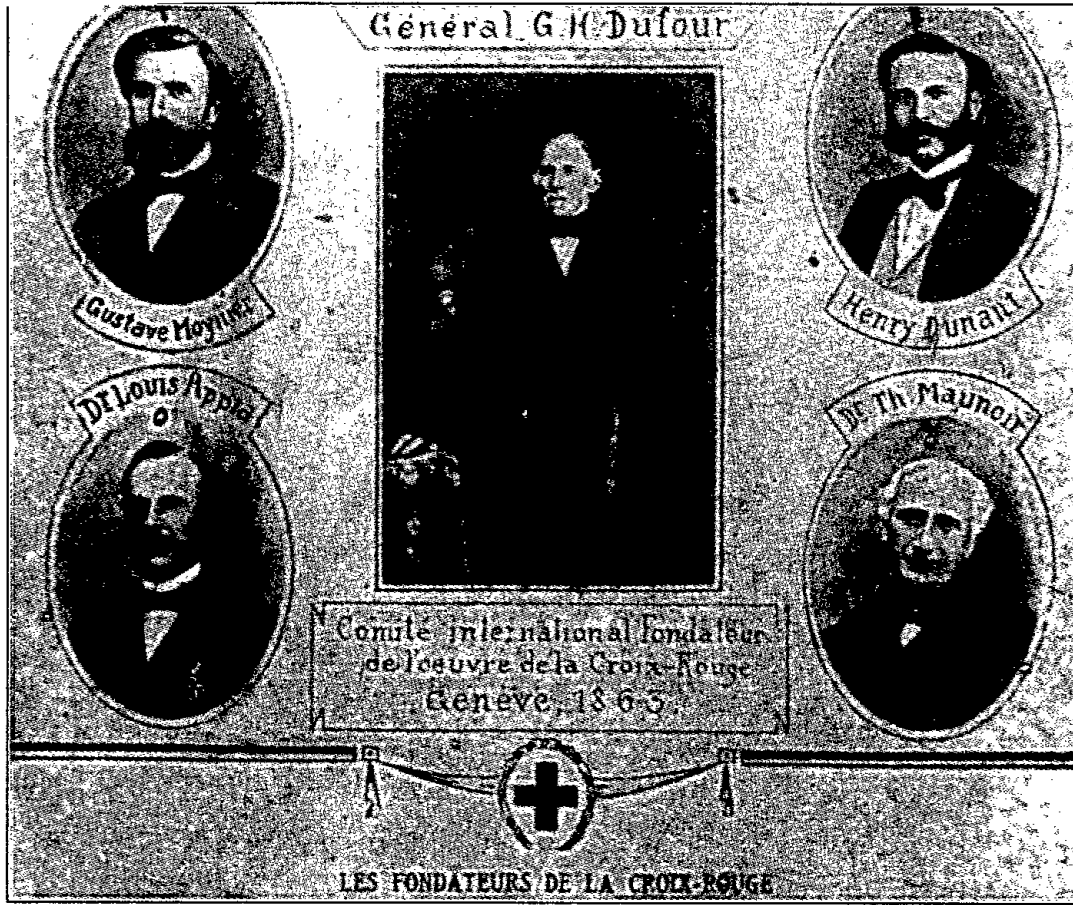
⁷⁸² OHAC (1329-1331), s.5-7.

EK-6: Milli Kızıllaç Cemiyeti'ni Kuran Ülkeler:⁷⁸³

DEVLETLER	TARİH	DEVLETLER	TARİH
1. Württemberg	Kanun-ı Sani (Ocak) 1863	21. İngiltere	1 Eylül 1868
2. Belçika	4 Şubat 1864	22. İtalya (ihyaen)	31 Mayıs 1873
3. Prusya	6 Şubat 1864	23. Danimarka (ihyaen)	18 Haziran 1876
4. Danimarka	Mayıs 1864	24. Karadağ	15 Kanun-ı Sani 1876
5. Fransa	25 Mayıs 1864	25. Sırbistan	31 Kanun-ı Sani 1876
6. İtalya	15 Haziran 1864	26. Romanya	Temmuz 1876
7. İspanya	6 Temmuz 1864	27. Türkiye (ihyaen)	Şubat 1877
8. Hess	Kanun-ı Evvel (Aralık) 1864	28. Yunan	22 Haziran 1877
9. Portekiz	11 Şubat 1865	29. Peru	Nisan 1879
10. İsveç	24 Mayıs 1865	30. Arjantin	13 Haziran 1880
11. Norveç	Teşrin-i Evvel (Ekim) 1865	31. Macaristan	15 Nisan 1881
12. Cemahir-i Müttefika	26 Kanun-ı Sani 1866	32. Cemahir-i Müttefika (ihyaen)	9 Haziran 1881
13. Saksonya	7 Haziran 1866	33. Bulgaristan	4 Mayıs 1885
14. Baden	29 Haziran 1866	34. Portekiz (İhyaen)	27 Mayıs 1887
15. İsviçre	17 Temmuz 1866	35. Japonya	22 Haziran 1887
16. Rusya	3 Mayıs 1868	36. Kongo	31 Kanun-ı Evvel 1888
17. Avusturya	18 Mayıs 1868	37. İspanya (ihyaen)	18 Temmuz 1888
18. Felemenk	19 Temmuz 1868	38. Venezuela	30 Kanun-ı Sani 1895
19. Bavyera	5 Kanun-ı Sani 1868	39. Uruguay	2 Kanun-ı Evvel 1899
20. Türkiye (Osmanlı Devleti)	11 Temmuz 1868		

⁷⁸³ OHAC(1329-1331), s.18-20.

EK-7

Resim 7.1. Beyne'l-Milel Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin kurucuları: General Guillaume Henry Dufour (Ortada), Henry Dunant (Sağ Üst), Gustave Moynier (Sol Üst), Dr. Theodore Maunoir (Sağ Alt), Dr. Louis Appia (Sol Alt) (Akgün ve Uluğtekin, 2002, s.9)

EK-8

Resim 8.1. Rum Hastanesi'nde Ayin (1919) (İzmir Metropolidi Hrisostomos, İşgal Bölgesi Komutanı Albay Mavroudis, Doktor Apostolos Psaltof) (Tantay, 2008, s.154)

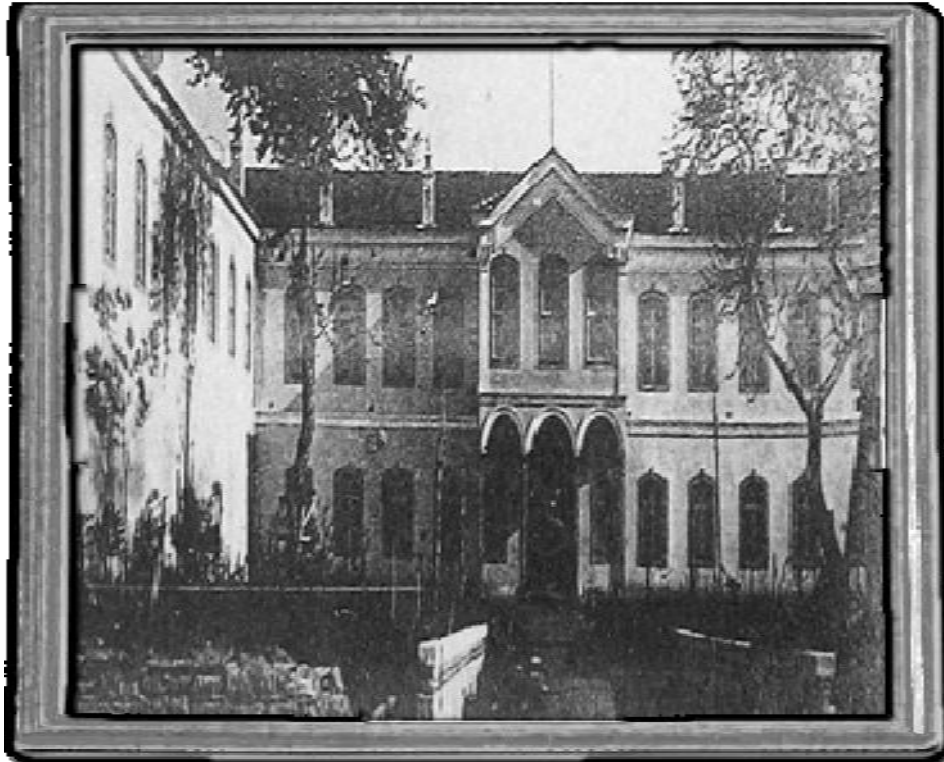

Resim 8.2. Rum Hastanesi ve Kızılhaç Görevlileri (Tantay, 2008, s.153)

EK-9

Resim 9.1. İzmir'de bir Rum Hastanesi (Tantay, 2008, s.153)

Resim 9.2. Yunan Askerî Hastanesi (Tantay, 2008, s.151)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : SEKİLİ, Ayhan
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 16/06/1993, Osmancık/Çorum
Medeni Hali : Bekar
e-posta : ayhn19trk@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Hitit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2015
Lise	Osmancık İMKB METEM MEM	2011

Yabancı Dil

İngilizce : YÖKDİL (Mart 2018); 75.00

Hobiler

Futbol, Atletizm, Bilgisayar Oyunları, Bilim Kurgu Filmleri

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

